

ТИ МОЖЕШ ДА РАЗБИРАШ БИБЛИЯТА!

***Превъзходството
на Новия завет:
Посланието до евреите***

БОБ ЪТЛИ
ПРОФЕСОР ПО ХЕРМЕНЕВТИКА
(ТЪЛКУВАНЕ НА БИБЛИЯТА)

*ПОРЕДИЦА УЧЕБНИ КОМЕНТАРИ
НОВ ЗАВЕТ, ТОМ 10*

MARSHALL, TEXAS: BIBLE LESSONS INTERNATIONAL
1997 (REVISED 2010)
www.BibleLessonsIntl.com

Copyright ©2012 by Bible Lessons International, Marshall, Texas (Revised 2010)
All rights reserved. No part of this book may be reproduced in any way or by any means
without the written permission of the publisher.

Bible Lessons International
P. O. Box 1289
Marshall, TX 75671-1289
1-800-785-1005

ISBN 978-1-892691-04-0

The primary biblical text used in this commentary is:
New American Standard Bible (Update 1995)
Copyright ©1960, 1962, 1963, 1968, 1971, 1972, 1973, 1975, 1977, 1995 by the
Lockman Foundation
P. O. Box 2279
La Habra, CA 90632-2279
Used by permission. All rights reserved.

The paragraph divisions and summary captions as well as selected phrases are from:

The Greek New Testament, Fourth Revised Edition. Copyright ©1993 Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart. Used by permission. All rights reserved
NKJV – The New King James Version, Copyright ©1979, 1980, 1982 by Thomas Nelson, Inc. Used by permission. All rights reserved.
NRSV – The New Revised Standard Version of the Bible, Copyright ©1989 by the Division of Christian Education of National Council of the Churches of Christ in the U. S. A. Used by permission. All rights reserved.
TEV – Today’s English Version is used by permission of the copyright owner, The American Bible Society, ©1966, 1971. Used by permission. All rights reserved.
NJV – The New Jerusalem Bible, copyright ©1990 by Darton, Longman & Todd, Ltd. and Doubleday, a division of Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc. Used by permission. All rights reserved.

Библейските цитати в българското издание са заимствани от: Библия или Свещеното Писание на Стария и Новия завет, Ревизирано издание © Издателство „Верен“ 2013, VI ревизирано издание, освен в случаите, където е отбелязано друго:

РИ ББД – Библия, Ревизирано издание, © Българско библейско дружество 2015. Използвани с разрешение;
НП ББД – Библия, Нов превод от оригиналните езици, © Българско библейско дружество 2013. Използвани с разрешение;
СП БЛБ – Новият завет, Съвременен превод, © Библейска лига България 2000;
СИ – Библия сиреч книгите на Свещеното Писание на Ветхия и Новия завет, издание на Св. Синод на Българската православна църква, София 1992.

СЪДЪРЖАНИЕ

Съдържание	3
Съкращения в този коментар	4
Индекс на специалните понятия	5
От автора: Как ще ви помогне този учебен коментар?	6
Ръководство за четене на Библията: В лично търсене на проверяемата истина	8
Коментар:	
Въведение към Коментара върху Посланието до евреите	15
Евреи 1 гл.	20
Евреи 2 гл.	36
Евреи 3 гл.	55
Евреи 4 гл.	74
Евреи 5 гл.	83
Евреи 6 гл.	89
Евреи 7 гл.	100
Евреи 8 гл.	110
Евреи 9 гл.	116
Евреи 10 гл.	130
Евреи 11 гл.	152
Евреи 12 гл.	163
Евреи 13 гл.	176
I приложение: Кратко описание на гръцките граматически термини	191
II приложение: Текст критика	199
III приложение: Речник	202
IV приложение: Доктринална изповед	211

СЪКРАЩЕНИЯ В ТОЗИ КОМЕНТАР

AB	Anchor Bible Commentaries, ed. William Foxwell Albright and David Noel Freedman
ABD	Anchor Bible Dictionary (6 vols.), ed. David Noel Freedman
AKOT	Analytical Key to the Old Testament by John Joseph Owens
ANET	Ancient Near Eastern Texts, James B. Pritchard
BDB	A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament by F. Brown, S. R. Driver and A. Briggs
IDB	The Interpreter's Dictionary of the Bible (4 vols.), ed. George A. Buttrick
ISBE	International Standard Bible Encyclopedia (5 vols.), ed. James Orr
JB	Jerusalem Bible
JPSOA	The Holy Scriptures According to the Masoretic Text: A New Translation (The Jewish Publication Society of America)
KB	The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament by Ludwig Koehler and Walter Baumgartner
LAM	The Holy Bible From Ancient Eastern Manuscripts (the Peshitta) by George M. Lamsa
LXX	Septuagint (Greek-English) by Zondervan, 1970
MOF	New Translation of the Bible by James Moffatt
MT	Masoretic Hebrew Text
NAB	New American Bible Text
NASB	New American Standard Bible
NEB	New English Bible
NET	NET Bible: New English Translation, Second Beta Edition
NIDOTTE	New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis (5 vols.), ed. Willem A. VanGemeren
NRSV	New Revised Standard Bible
NIV	New International Version
NJB	New Jerusalem Bible OTPG Old Testament Parsing Guide by Todd S. Beall, William A. Banks and Colin Smith REB Revised English Bible
OTPG	Old Testament Passing Guide by Todd S. Beall, William A. Banks and Colin Smith
REB	Revised English Bible
RSV	Revised Standard Version
SEPT	The Septuagint (Greek-English) by Zondervan, 1970
TEV	Today's English Version from United Bible Societies
YLT	Young's Literal Translation of the Holy Bible by Robert Young
ZPBE	Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia (5 vols.), ed. Merrill C. Tenney

ИНДЕКС НА СПЕЦИАЛНИТЕ ПОНЯТИЯ

Този век и бъдещият, Евреи 1:2	22
Просветление, Евреи 1:5	26
Първороден, Евреи 1:6	28
Завинаги (гръцки идиом), Евреи 1:8	29
Правдата, Евреи 1:9	29
Помазанието в Библията (BDB 603), Евреи 1:9	32
Спасението (гръцки глаголни времена), Евреи 1:14	34
Гаранция, Евреи 2:2	38
Имената на Бога, Евреи 2:7	40
Вечният изкупителен план на ЯХВЕ, Евреи 2:9	44
Автор/начинател (<i>archēgos</i>), Евреи 2:10	46
Святост и освещение в Новия завет, Евреи 2:11	47
Църквата (<i>ekklēsia</i>), Евреи 2:12	48
Унищожавам/анулирам (<i>katargeō</i>), Евреи 2:14	49
Сатана, Евреи 2:14	50
Исус като Първосвещеник, Евреи 2:17	52
Гръцки думи за изпитание и техни конотации, Евреи 2:18	53
Призван, Евреи 3:1	56
Изповед/признание, Евреи 3:1	57
Надежда, Евреи 3:6	59
Троицата, Евреи 3:7	60
Сърцето, Евреи 3:8	61
Ден (<i>Yom</i>), Евреи 3:8	62
Понятия за Божието откровение (от Второзаконие и Псалми), Евреи 3:10	64
Бог, описан като човек (антропоморфизъм), Евреи 3:11	65
Отстъпление (<i>aphistēmi</i>), Евреи 3:12	68
Увереността на христианина, Евреи 3:14	70
<i>Archē</i> , Евреи 3:14	72
Небесата и третото небе, Евреи 4:14	79
Нуждата да устояваме, Евреи 4:14	80
Вечното, Евреи 6:2	92
Обновявам (<i>anakainōsis</i>), Евреи 6:6	93
Светии, Евреи 6:10	95
Наследството на вярващите (по I Петър 1 гл.), Евреи 6:12	96
Завършек или пълнота (<i>telos</i>), Евреи 7:11	103
Непорочен, невинен, безукорен, без недостатък, Евреи 7:26	106
Завет, Евреи 8:6	112
Ковчегът на завета, Евреи 9:4	118
Откупвам/изкупвам, Евреи 9:15	124
Дързост (<i>parrhēsia</i>), Евреи 10:19	136
Огън, Евреи 10:27	141
Синът на Бога, Евреи 10:29	142
Устояване, Евреи 10:35-36	145
Вяра, доверие, упование, вяност в Стария завет, Евреи 2	147
Двата града при Исаия, Евреи 11:10	156
Покаянието в Стария завет, Евреи 12:17	170
Божието царство, Евреи 12:28	174
<i>Koinōnia</i> , Евреи 13:16	182
Завинаги (<i>‘olam</i>), Евреи 13:20	184
Волята (<i>thelēma</i>) на Бога, Евреи 13:21	187
Амин, Евреи 13:21	188

ОТ АВТОРА:

КАК ЩЕ ВИ ПОМОГНЕ ТОЗИ УЧЕБЕН КОМЕНТАР?

Тълкуването на Библията е рационален и духовен процес, който се стреми да разбере древния вдъхновен свише писател по такъв начин, че посланието от Бога да стане понятно и приложимо в наше време.

Духовният процес е важен, но труден за определяне. Той включва искреност и откритост пред Бога. Необходим е глад (а) за Него, (б) за познаването Му и (в) за служение пред Него. Процесът включва молитва, изповед и готовност за житейска промяна. Неизменна роля в тълкуването има Духът, макар че си остава тайна защо искрени и духовни християни често разбират Библията по различен начин.

Рационалният процес се описва по-лесно. Трябва да сме последователни и да третираме текста справедливо, без да се влияем от лични или деноминационни пристрастия. Всеки от нас е исторически обусловен. Никой не е напълно обективен и неутрален интерпретатор. Този Учебен коментар предлага рационален процес с три тълкувателни принципа за предразсъдъците ни.

Първи принцип

Първият принцип е да отбележим историческата обстановка, в която е писана дадена книга, и конкретния исторически повод. Авторът ѝ е имал цел и основна мисъл. Текстът не може да носи за нас значение, каквото не е замисляно от древния вдъхновен свише автор. Неговото намерение е ключът, а не нашата историческа, емоционална, културна, личностна или деноминационна нужда. Приложението е неразривен спътник на тълкуването, но правилното тълкуване винаги го предхожда. Всеки библейски текст има едно единствено значение. Именно него авторът на текста е искал да предаде на съвременниците си чрез ръководството на Духа. Това значение може да има много различни приложения към различните култури и обстановки. Всички тези приложения следва да бъдат свързани с централната истина на автора. Затова настоящият Учебен коментар се стреми да даде въведение към всяка библейска книга.

Втори принцип

Вторият принцип е да се определят литературните единици. Всяка библейска книга е завършен документ. Тълкувателите нямат право да изолират един аспект на истината, изключвайки други. Затова ще се стремим да проумеем целта на цялата библейска книга, и то преди да тълкуваме нейните части. Една отделна единица – глава, абзац, стих – не може да носи значение, каквото липсва в цялостната книга. Тълкуването трябва да тръгва от дедуктивен подход на цялото към индуктивен подход на отделните части. Настоящият Учебен коментар цели да помага на студента да анализира структурата на всяка литературна единица по абзаци. Разделенията по стих, абзац и глава в нашите Библии не са боговдъхновени, но ни помагат да съзем къде започва и завършва мисълта.

Тълкуването на ниво абзац (а не изречение, фраза или дума) е ключ към проникването в замисъла на библейския автор. Абзаците се основават на завършена мисъл, често наричана „тема” или „тематично изречение”. Всяка дума, фраза или изречение в абзаца се свързва с тази обща тема. Именно те я ограничават, разширяват, поясняват или оспорват. Истинският ключ към правилното тълкуване да се следи мисълта на автора абзац по абзац с помощта на литературните единици, съставляващи съответната библейска книга. Този Учебен коментар ще подпомага студента в съпоставката на различни съвременни английски преводи на Библията. Те са подбрани, понеже следват няколко специфични теории на превода:

1. Гръцкият текст на *United Bible Society* е ревизираното IV издание (UBS⁴). Този текст е разделен на абзаци от съвременни учени.
2. Преводът *New King James Version* (NKJV) буквален словесен превод, основан на гръцките манускрипти, познати като *Textus Receptus*. Неговите разделения по абзаци са по-дълги от тези в други преводи. Именно по-голямата им дължина е полезна за студента при изследването на цялостни тематични единици.
3. Преводът *New Revised Standard Version* (NRSV) е модифициран буквален словесен превод. Той заема средна позиция между следващите два по-съвременни превода. Неговият подбор на абзаци е доста полезен за определянето на теми.
4. Преводът *Today's English Version* (TEV) е динамично еквивалентен превод на *United Bible Society*. Той се стреми да превежда Библията така, че един съвременен читател на английски да

може да разбира значението на гръцкия текст. Често в евангелията той разделя абзаците според говорещия, а не според темата (подобно на NIV). За целите на интерпретацията това не носи особена полза. Струва си да отбележим, че UBS⁴ и TEV са плод на едно и също издателство, макар че абзаците им се различават.

5. Преводът *Ерусалим Bible* (JB) е динамично еквивалентен превод, основан на френската католическа традиция. Полезен е за съпоставка на разделянето на текстовете по абзаци от европейска гледна точка.
6. Текстът в цитатите е от осъвремененото издание на *New American Standard Bible* от 1995 г. – буквален словесен превод. Настоящият Учебен коментар следва неговия подбор на разделяне по абзаци.

Трети принцип

Третият принцип е да четем Библията с помощта на различни преводи, за да успеем да обхванем възможно по-широк набор от значения (на семантично ниво), каквито може да има дадена библейска дума или израз. Често се случва дадено понятие на гръцки да може да се разбира по различни начини. Затова разнообразните преводи на Библията извежда на преден план тези варианти и ни помага да си обясним защо понякога в гръцките ръкописи се срещат различаващи се думи. Наличието на подобни разночетения не влияе на доктрината, а ни помага да се завърнем възможно най-близо до първоначалния текст, съставен от вдъхновения свише автор.

Настоящият Учебен коментар предлага бърза схема, по която студентът може да проверява интерпретациите си. Тя не е замислена като дефинитивна норма, а по-скоро като информативно и предизвикващо размисли средство. Често наличието на други възможни интерпретации ни помага да не ставаме тесногръди, догматични и деноминационно едностранчиви. Тълкувателите следва да ползват по-широк набор от интерпретативни възможности, за да помнят колко смътно би могло да е понякога същинското значение на древните текстове. Шокиращо е колко малко съгласие съществува между християните, които твърдят, че Библията е техният единствен източник на истината.

Тези принципи са ми помагали да преодолявам голяма част от собствените ми исторически предразсъдъци, принуждавайки ме да се преборвам с древния текст. Надявам се те да се окажат полезни и за вас.

Боб Ътли

Източнотексаски баптистки университет
27 юни 1996 г.

РЪКОВОДСТВО ЗА ЧЕТЕНЕ НА БИБЛИЯТА: В ЛИЧНО ТЪРСЕНЕ НА ПРОВЕРЯЕМАТА ИСТИНА

Следва кратко разяснение на херменевтичката философия на д-р Боб Ътли и на конкретните процедури, които са били следвани при съставянето на настоящия коментар.

Как можем да опознаем истината? Къде да я открием? Можем ли логически да я проверим? Има ли най-висш авторитет? Съществуват ли абсолютни, които ръководят нашия живот, нашия свят? Има ли животът смисъл? Защо сме тук? Накъде отиваме? Тези въпроси, задавани от всички разумни хора, притесняват човешкия разум още от началото на времето (Екл. 1:13-18; 3:9-11). Спомням си моето собствено търсене на центъра на живота ми. Повярвах в Христос още на ранна възраст най-вече заради свидетелството на значимите хора в семейството ми. С течение на времето обаче въпросите за самия мен и за света наоколо започнаха на назряват. Простите културни и религиозни клишета не докарваха смисъл в нещата, за които четях и които преживях. Беше период на объркване, търсене, копнежи и често усещане за безпомощност пред лицето на суровия и безчувствен свят наоколо.

Мнозина твърдят, че имат отговори на тези висши житейски въпроси, но след известно изследване съм установил, че отговорите се основават на (1) лични философии; (2) древни митове; (3) лични преживявания или (4) психологически проекции. Нуждая се от някаква степен на верификация, от някакво доказателство, от поне някаква рационалност, върху която да основавам миогледа си и смисъла на живота си.

Всичко това откривам при изучаването на Библията. Започвам да търся доказателства за достоверността ѝ – и наистина ги намирам (1) в историческата меродавност на Библията, потвърдена от археологията; (2) в прецизността на старозаветните пророчества; (3) в единството на библейското послание, което е излагано над шестнайсет века и (4) в личните свидетелства на хората, чийто живот е бил трайно променен от досега с Библията. Като единна система на вявания, християнството притежава способността да борава със сложните въпроси на човешкия живот. Това не само осигурява рационална рамка, но и практическият аспект на библейската вява ми предоставя емоционална радост и стабилност.

Смятах, че съм открил интегриращия център на живота ми – Христос, какъвто го опознавам чрез Писанието. Но това разбиране е било само умствено, а освобождението – само емоционално. Но все още си спомням изненадата и шока, когато започна да ми просветва колко много различни интерпретации на тази книга се защитават, и то понякога дори в рамките на една и съща църква или мисловна традиция. Това откритие ме увери, че боговдъхновеността и достоверността на Библията са не край, а само началото. Как мога да потвърдя или да опровергая разнообразните противоречащи си интерпретации на всички онези трудни текстове в Писанието, излагани от богослови с твърдението, че Библията притежава висш авторитет и достоверност? (Евангелското християнство потвърждава, че Библията има авторитет, но е в разногласие за нейното значение!)

Тази задача постепенно се превърна в житейско предизвикателство за мен. Това щеше да стане моето трайно поклонническо пътешествие на вярата ми. Бях уверен, че вярата ми в Христос ми е донесла мир и радост. В същото време умът ми копнееше за абсолютни в контекста (1) на относителността из заобикалящата ме култура (постмодернизъм); (2) на догматизма на различните противоречащи си светогледи (религиите); (3) на деноминационната арогантност около мен. В търсенето си за валидни подходи към интерпретирането на древна литература с изненада откривах своите собствени исторически, културни, деноминационни и личностни пристрастия. Често четях Библията просто с цел да утвърждавам още повече собствените си възгледи. Използвах я като източник на догми, за да нападам околните, същевременно подсилвайки собствените си несигурности и недостатъци. И колко болезнено се оказа за мен това откритие!

Макар че никога няма да успея да постигна пълна обективност, има начин да стана по-добър читател на Библията. Мога да ограничавам собствените си предразсъдъци, като им давам определение и признавам наличието им. Все още не съм се освободил от тях, но поне се възпротивявам на слабостите си. Интерпретаторът често се оказва най-лошият враг на правилното четене!

Нека да изброя някои предварителни настройки, с чиято помощ подхождам към моето библейско изучаване, за да можем да ги изследваме заедно.

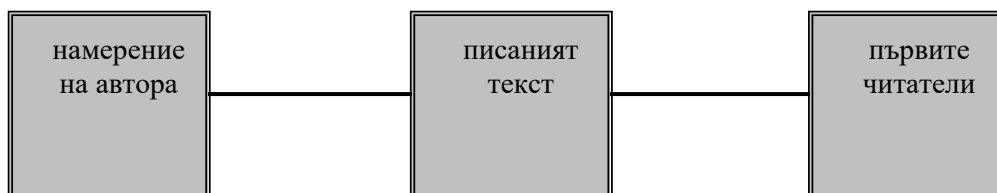
I. Предварителни настройки

- A. Вярвам, че Библията е единственото вдъхновено свише откровение на единствения истинен Бог. Затова тя трябва да се тълкува в светлината на намерението на първоначалния ѝ Автор (Божият Дух), изложено чрез човешка длан в конкретна историческа обстановка.
- B. Вярвам, че Библията е написана с обща цел – за всички хора. Бог лично е предприел да говори на нас ясно в точен историко-културен контекст. Бог не желае да крие истината. Напротив, Той иска да я разбираме! Ето защо Библията трябва да се тълкува в светлината на нейната епоха, а не на нашата. Не е възможно Библията да носи за нас значение, каквото никога не е носела на първите си читатели или слушатели. Тя е разбираема с капацитета на средния човешки ум и използва обичайни човешки комуникативни форми и техники.
- C. Вярвам, че Библията има единно послание и предназначение. Тя не си противоречи, въпреки че съдържа трудни и непонятни текстове. Ето защо най-добрият интерпретатор на Библията е самата тя.
- D. Вярвам, че всеки текст (освен пророческите) има едно-единствено значение, основано на намерението на първоначалния вдъхновен свише писател. Макар че никога няма да можем да сме абсолютно сигурни в неговото намерение, множество индикатори ни подпомагат:
  - 1. жанрът (т.е. литературният стил), с който е изразено посланието;
  - 2. историческата обстановка и/или конкретен повод за написване;
  - 3. литературният контекст на цялата книга и на отделните ѝ части;
  - 4. текстовата подредба на литературните единици и връзката им към цялостното послание;
  - 5. конкретните граматически черти, с които се изразява посланието;
  - 6. думите, с които се излага посланието;
  - 7. паралелни текстове.

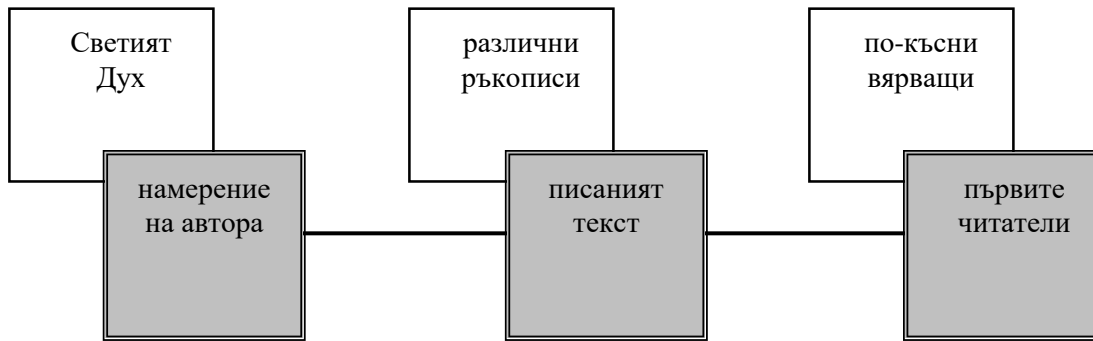
Изследването на всяка от тези области се превръща в цел на изследването на самия текст. Преди да поясня методологията на правилното четене на Библията, нека да изложа някои неправилни методики, които се използват днес, които водят до такова разнообразие на тълкувания и които трябва да избягваме.

II. Неправилни методики за четене на Библията

- A. Пренебрегване на буквалния контекст на библейската книга. Използване на всяко отделното изречение, фраза или дума като истинно твърдение, несвързано с намерението на автора. Ще го наричаме „пожелателно четене“ („proof-texting“).
- B. Пренебрегване на историческата обстановка на книгата и заменянето ѝ с друга обстановка, която не се подкрепя от текста.
- C. Пренебрегване на историческата обстановка на книгата и четенето ѝ като сутрешен вестник, писан само за съвременния отделен християнин.
- D. Пренебрегване на историческата обстановка на книгата чрез алегорично четене на текста като някакво философско или богословско послание, несвързано с проблемите на първите читатели или намерението на автора.
- E. Пренебрегване на оригиналното послание чрез подмяна с наша собствена богословска система, усвоена доктрина или съвременна проблематика, несвързана с целта и посланието на автора. С такъв подход човек често се стреми да използва Библията, за да докаже правотата си. Тук ще го наричаме „читателски прочит“ (т.е. интерпретация според онова значение, което текстът носи за мен самия). Във всяка една човешка комуникация могат да се открият поне три свързани помежду си компонента:

В миналото е имало различни техники на четене, фокусиращи се върху един или друг от горните компоненти. Ала за да можем истински да подчертаем уникалната боговдъхновеност на Библията, е нужна друга диаграма:

Истината е, че и трите компонента следва да се включват в процеса на интерпретация. За целите на верификацията моят процес на тълкуване ще се фокусира върху първите два компонента – намерението на автора и писаният текст. Вероятно причината за това е защото реагирам на различни злоупотреби, на които съм бил свидетел, (а) когато текстът се чете прекалено алегорично или прекалено „духовно“ или (б) когато има „читателски прочит“ (т.е. тълкуване според онова значение, което текстът носи за мен самия). На веки един етап е възможно да се получи изкривяване. Затова винаги трябва да проверяваме своите мотиви, предразсъдъци, техники и приложения. Ала как можем да ги проверяваме, ако не разполагаме с никакви граници на интерпретациите, с никакви ограничения, с никакви критерии? Ето тук идва намерението на автора и текстовата структура. Те ми предоставят някакви критерии за ограничаване на обхвата на възможните валидни интерпретации.

В светлината на гореописаните неправилни техники на четене какво можем да кажем за възможните подходи към правилно четене и интерпретиране на Библията, които биха ни дали някаква степен на верификация и състоятелност?

III. Възможни правилни подходи към четенето на Библията

Тук няма да се спирам на отделните техники на тълкуване на различни конкретни жанрове, а по-скоро ще разгледам общите херменевтични принципи, валидни за всички видове библейски текст. За онези, които искат да се поровят още как да четат Библията според различните жанрове в нея, препоръчвам книгата *How To Read The Bible For All Its Worth*, с автори Gordon Fee и Douglas Stuart (Zondervan).

При моята методология читателят най-напред позволява на Светия Дух да осветли библейския текст посредством четири цикъла на личен прочит. Така Духът, текстът и читателят излизат на първо място в процеса. Освен това така читателят се застрахова срещу нежелани въздействия от коментаторите. Често се казва: „Словото хвърля доста светлина върху коментарите.“ Тази поговорка цели не да обезцени стойността на съпътстващите коментари, а по-скоро да посочи кога и къде им е мястото.

Трябва да можем да подкрепяме интерпретациите си с помощта на самия текст. Пет области предлагат поне ограничена верификация:

1. историческата обстановка
2. литературният контекст
3. граматическите структури (синтаксис)
4. съвременната лексикална употреба
5. паралелните текстове, които имат връзка
6. жанрът

Трябва да можем да излагаме мотивите и логиката на интерпретациите си. Библията е нашият единствен източник на вяра и практики. За жалост, често вярващите не постигат съгласие какво точно твърди тя. Четирите цикъла на прочит целят да предоставят няколко интерпретативни ползи:

A. Първи цикъл на прочит

1. Прочетете книгата на един дъх. После я прочетете в друг превод, по възможност от друга преводаческа теория:
  - a. буквално словесен превод (NKJV, NASB, NRSV)
  - b. динамично еквивалентен превод (TEV, JB)

- с. перифразиран превод (Living Bible, Amplified Bible)
- 2. Търсете централната цел на целия откъс. Определете темата.
- 3. Очертайте (по възможност) отделна литературна единица – глава, абзац или изречение, – която ясно изразява централната тема.
- 4. Определете доминиращия жанр.
  - а. в Стария завет:
    - (1) еврейски наратив
    - (2) еврейска поезия (литература на мъдростта, псалм)
    - (3) еврейско пророчество (проза, поезия)
    - (4) законови кодекси
  - б. в Новия завет:
    - (1) наративи (евангелията, Деяния)
    - (2) притчи (евангелията)
    - (3) писма/послания
    - (4) апокалиптична литература

В. Втори цикъл на прочит

1. Прочетете цялата книга наново, опитвайки се да идентифицирате кои са основните теми и подтеми.
2. Очертайте основните теми и накратко опишете съдържанието им в сбита форма.
3. Съпоставете това, до което сте достигнали, с налични пособия.

С. Трети цикъл на прочит

1. Прочетете цялата книга наново, стремейки се да си съставите представа за историческата обстановка и специфичния повод за написването на библейската книга.
2. Посочете историческите препратки, които се споменават:
  - а. за автора
  - б. за датата
  - с. за получателите
  - д. за повода на написване
  - е. за аспектите на културната обстановка за целта на написването
  - ф. за препратките към исторически фигури и местности
3. Разширете плана си до ниво абзаци за конкретния откъс, който ще интерпретирате. Винаги определяйте и очертавайте литературната единица. Тя може да обхваща няколко глави или абзаци. Това ще ви помага да следвате логиката на втора и подредбата на текста.
4. Проверявайте историческата обстановка с помощта на наръчници.

Д. Четвърти цикъл на прочит

1. Прочетете пак конкретната литературна единица в различни преводи.
  - а. буквално словесен превод (NKJV, NASB, NRSV)
  - б. динамично еквивалентен превод (TEV, JB)
  - с. перифразиран превод (Living Bible, Amplified Bible)
2. Търсете литературни или граматически структури
  - а. повтарящи се изрази (Ефес. 1:6,12,13)
  - б. повтарящи се грам. структури (Римл. 8:31)
  - с. контрастиращи концепции
3. Посочете следните неща:
  - а. значими понятия
  - б. необичайни понятия
  - с. важни граматически структури
  - д. особено трудни думи, фрази и изречения
4. Търсете паралелни пасажи
  - а. Изберете най-ясния пасаж за поучаване по темата, използвайки:
    - (1) книги по „систематично богословие“
    - (2) Библии с препратки в текста

- (3) конкорданс
- b. Потърсете в текста евентуална „парадоксна двойка” по темата ви. Често библейската истина се представя в диалектична двойка със съпътстващо я твърдение. Много деноминационни караници идват от пожелателно четене на половинчато възприемане на подобна двойка. Цялото Писание е боговдъхновено и затова трябва да търсим пълното му послание, за да си гарантираме библейски баланс в интерпретацията.
  - c. Търсете паралелни текстове в рамките на същата книга, на същия автор или на същия жанр. Библията е най-добрият интерпретатор на самата себе си, понеже има един и същ автор – Светият Дух.
5. Използвайте помощни пособия, за да сверявате своите наблюдения за историческата обстановка и повода на написване:
- a. с учебни Библии
  - b. с библейски енциклопедии, наръчници и речници
  - c. с уводи към библейските книги
  - d. с библейски коментари (едва на този етап в изучаването ви нека наличните коментари да подпомогнат и да коригират изводите, до които сте достигнали.)

IV. Приложение на библейската интерпретация

След като сме преминали всички горни стъпки, стигаме до приложението. Отделили сте време да разберете текста в първоначалния му контекст. Сега трябва да го приложите към своя живот, в своята култура. Когато говоря за авторитета на Библията, имам предвид „разбиране на онова, което оригиналният автор е казвал на съвременниците си, и прилагането на тази истина днес”.

Приложението трябва да следва интерпретацията на авторското намерение както във време, така и в логика. Не можем да прилагаме библейски текст към нашето съвремие, докато не сме проверили какво е било значението му в онова време! Библейският текст не би следвало да носи значение, каквото не е имал никога!

Вашият подробен план на ниво абзаци (от Трети цикъл на прочит) ще бъде ваш спътник. Приложението трябва да се прави на ниво абзаци, но не и на ниво думи. Думите носят значение единствено в своя контекст; фразите носят значение единствено в своя контекст; и изреченията носят значение единствено в своя контекст. Единственият боговдъхновен човек в целия интерпретативен процес е първоначалният автор на текста. Ние можем само да следваме неговото ръководство под просветлението на Светия Дух. Но просветлението не е боговдъхновение. За да твърдим „тъй рече Господ”, трябва да се придържаме към намерението на автора. Приложението трябва да се свързва конкретно с основната насока в развитието на мисълта в текста, в съответната литературна единица и в съответния абзац.

Не позволявайте на съвременните си проблеми да тълкуват Библията! Нека тя сама да говори! За тази цел извличайте основните принципи на текста. Това е възможно само когато самият текст подкрепя даден принцип. За съжаление, твърде често нашите принципи са си именно „наши” принципи – а не принципи на самия текст!

При приложението на Библията е важно да помним (освен за пророчествата), че за конкретния библейски текст е валидно едно единствено вярно значение. Това значение се свързва с оригиналното намерение на автора, с което той е адресирал дадена критична ситуация или нужда в своето съвремие. Много възможни приложения могат да се извличат от едно и също текстуално значение. Възможно е приложението да се основава на нуждите на читателя, но задължително трябва да се основава на авторското значение.

V. Духовният аспект на интерпретирането

Дотук се спрях на логическия и текстуалния процес при интерпретирането и прилагането на текста. Нека сега накратко да обсъдим и духовния аспект на целия процес. Ето списък с няколко принципа, които са ми особено полезни:

- A. Молете се за помощта на Духа (вж. I Кор. 1:26-2:16).
- B. Молете се за лична прошка и за очистване от съзнателните грехове (вж. I Йоан 1:9).
- C. Молете се за по-силен копнеж да познавате Бога (вж. Пс. 19:7-14; 42:1 и сл.; 119:1 и сл.).

- D. Незабавно прилагайте в живота си всяко откритие.
- E. Поддържайте смирен и любознателен дух.

Трудно е да поддържаеме равновесие между логическия процес и духовното водителство на Светия Дух. Следните цитати ми помагат да го откривам:

- A. от Джеймс Сайър (James W. Sire, *Scripture Twisting*, 17-18 pp.):

„Просветлението идва до ума на Божиите хора – а не само до духовния елит. В библейското християнство не съществува класа от *гуру* учители. Няма *илюминати*, няма специални хора, чрез които единствено може да идва интерпретирането. И макар Светият Дух дава особени дарби на мъдрост, познание и духовно проникновение, Той не назначава съответните обдарени християни да се превръщат в единствените авторитетни тълкуватели на Неговото Слово. Всеки един от неговите хора самостоятелно има отговорност да се изучава, да отсява и да изготвя преценката си с помощта на Библията, която остава висш авторитет дори и за онези хора, на които Бог е раздал специални умения. И така, твърдението ми до този момент гласи, че Библията е единственото истинно Божие откровение към хората, че тя е наш висш авторитет по всички теми в нея самата и че тя не е някаква скрита мистерия, а може да се разбира от обикновените хора във всяка една култура.”

- B. от Киркегор, цитиран в Bernard Ramm, *Protestant Biblical Interpretation* (75 p.):

Според Киркегор граматическото, лексикалното и историческото изследване на Библията е необходимо и предхожда истинното четене на Библията: „Да четеш Библията *като Божие Слово*, означава да я четеш със сърцето си в уста, застанал на пръсти, с нетърпеливо очакване, в диалог с Бога. Да четеш Библията безразсъдно или безгрижно, или академично, или професионално, не означава да я четеш като Божие Слово. Когато човек я чете като любовно писмо се чете, тогава наистина я чете като Слово на Бога.”

- C. от Х. Раули (H. N. Rowley, *The Relevance of the Bible*, 19 p.):

„Не само интелектуалното разбиране на Библията, а пълноценното може да усвои всичките ѝ богатства. Тя не презира това разбиране, понеже тя е основата на всяко пълноценно разбиране. Ала този процес трябва да доведе до проумяване на духовните съкровища в тази книга, ако изобщо искаме да имаме някакво пълно разбиране. А за такова духовно проумяване е необходимо нещо повече от интелектуална бдителност. Духовните неща се разбират по духовен начин, а изследователят на Библията трябва да е настроен да приема, да е жаден да вкуси как Бог разкрива Себе си, ако изобщо желае да отиде отвъд научното изследване в дълбините на богатото наследство на тази най-велика от всички книга.”

VI. Методът на настоящия Учебен коментар

Учебният коментар е предназначен да помага на библейския студент в интерпретативните процедури по следните начини:

- A. Кратък исторически преглед въвежда всяка книга. След като извършите Прочита на трети цикъл, следва да се запознаете и с тази информация.
- B. Наблюденията върху контекста се намират в началото на всяка глава. Те ще ви помагат да си изградите представа как се структурират отделните литературни единици.
- C. В началото на всяка глава или основна литературна единица се излагат разделенията по абзац и описателните заглавия от няколко съвременни превода:
  1. The United Bible Society Greek text, fourth edition revised (UBS⁴)
  2. The New American Standard Bible, 1995 Update (NASB)
  3. The New King James Version (NKJV)
  4. The New Revised Standard Version (NRSV)
  5. Today's English Version (TEV)
  6. The Ерусалим Bible (JB)

Разделенията по абзаци не са боговдъхновени. Те следва да се извеждат от контекста. Чрез съпоставката на няколко съвременни преводи, основани на различни преводачески подходи и богословски мирогледи, ще можем да анализираме предполагаемата структура на авторската мисъл. Всеки абзац има една основна мисъл. Тя се нарича „тематично изречение” или „централна идея на текста”. Тази основна мисъл е ключът към правилното историческо и граматическо тълкуване. Човек никога не трябва да тълкува, да проповядва или да поучава върху текст, който е по-малък от един абзац! Също така не забравяйте, че всеки абзац е свързан с околните абзаци. Ето защо е важно да си изграждаме и план на цялото послание на ниво абзаци. Необходимо е също така да проследяваме потокът на логическата мисъл на автора върху адресираната тема.

- D. Тълкувателните бележки на Боб проследяват стиховете един по един. Този подход ни принуждава да следим мисълта на автора. Бележките предоставят информация от няколко сфери:
1. литературен контекст;
  2. историко-културни забележки;
  3. граматическа информация;
  4. словесни изследвания;
  5. свързани паралелни пасажии.
- E. На определени места в коментара давам цитати от американската версия на Библията *New American Standard Version* (1995 update). Те понякога ще се допълват и от цитати от други съвременни преводи:
1. *The New King James Version* (NKJV), който следва текстуалната традиция на ръкописите на „Textus Receptus.”
  2. *The New Revised Standard Version* (NRSV), който е буквална ревизия, подготвена върху *Revised Standard Version* от Националния съвет на църквите в САЩ.
  3. *The Today's English Version* (TEV), който е динамично еквивалентен превод, подготвен от Американската библейска общност.
  4. *The New Jerusalem Bible* (NJB), който е английски превод, основан на френската католическа традиция, следвайки подхода на динамично еквивалентните преводи.
- F. За всички онези, които не четат гръцки език, съпоставянето между няколко английски превода може да помогне при откриването на следните проблеми в теста:
1. различия между оригиналните манускрипти;
  2. алтернативни словесни значения;
  3. граматически трудности в текста и в структурата;
  4. неясни текстове (макар че не могат да разрешат тези проблеми, английските преводи поне могат да ни дадат насока къде е необходимо да отделим време и старание за по-задълбочено изследване);
  5. В края на всяка глава са предоставени актуални въпроси за обсъждане, чиято цел е да насочат вниманието към ключовите интерпретативни проблеми в съответната глава.

ВЪВЕДЕНИЕ КЪМ КОМЕНТАРА ВЪРХУ ПОСЛАНИЕТО ДО ЕВРЕИТЕ

ВАЖНО УВОДНО УТОЧНЕНИЕ

Докато изучавах тази книга, все повече и повече ми ставаше ясно, че собственото ми богословие се формира от това на автора. Трудно ми е да позволявам на многообразието сред останалите новозаветни автори да изявяват своите вдъхновени свише мисли, без да ги квалифицирам по някакъв начин според категориите на апостол Павел. Особено видно е това при големият акцент, който се поставя в Посланието до евреите върху устояването във вярата. В Посланието до евреите вярата не е юридическа позиция („оправдани чрез вяра“), а по-скоро верен живот до самия край (вж. Евреи 11-12 гл.).

Опасявам се, че немалко от въпросите, с които изпитвам трудности при изследването на Посланието до евреите, въобще не са занимавали в действителност оригиналния му автор (нито апостол Петър, нито апостол Яков). Посланието до евреите е самостоятелен документ също както всички останали книги в Новия завет. Аз съм длъжен да оставям автора да ми говори дори и когато той (или тя) ме кара да се чувствам неудобно; дори и когато не използва предпочитаните от мен категории; дори и когато радикално нарушава тези категории. Нямам правото да вмъквам моето собствено систематично богословие в посланието на съответния новозаветен автор.

Предпочитам да се покая поради собствения ми богословски догматизъм и да живея с напрежението на Новия завет, което не разбирам и не харесвам напълно! Изпитвам опасение, че гледам на Новия завет през призмата на съвременната евангелска перспектива, чийто акцент е обръщението на грешника. Бих искал да утвърждавам библейските обещания – обещанията за Божията любов, грижа и поддържаща мощ. При все това се чувствам силно изобличен от силните предупреждения на новозаветните автори. Отчаяно се нуждая да се вслушам в Посланието до евреите, ала то ми причинява осезаема болка! Искам по някакъв начин да дам израз на това напрежение. В действителност явно ми се иска да затвърдя истината за спасението, което не ни коства нищо, и християнския живот, който ни коства всичко. Къде обаче да очертая разделителната линия, след като идеалът не може да се постигне? Вечното общение с Бога еднократен отклик на вяра ли е или трайно живеене с вяра? Посланието до евреите очевидно накланя везните в полза на устояването посредством вяра. Животът на християнина се анализира откъм неговия край, а не откъм началото му!

С тези думи по никакъв начин не защитавам спасение, основано на дела. По-скоро поставям акцента върху утвърждение, основано на дела. Вярата е свидетелството, а не механизмът (който е благодатта). Вярващите хора не получават спасението си посредством дела, а с цел да имат дела. Делата не са средството на спасението. Те са следствието от спасението. Благочестието и христоподобие с вяръност не е нещо, което извършваме. То е нещото, което сме в Него. Ако няма променен и променящ се живот на вяра, значи няма нито свидетелства за спасението, нито някаква сигурност в спасението. Единствено Бог познава сърцето и обстоятелствата. Увереността е предназначена да съпътства живота във вяра, а не да бъде изначално богословско твърдение, лишено от огнагледаващия го живот.

Молитвата ми е всички ние да позволим на вдъхновения свише новозаветен автор да ни говори ясно, за да не си позволим да наместим Посланието до евреите като някаква богословска бележка под линия в нашите богословски схеми – били те калвинистки или арминиански.

НАЧАЛНИ НАБЛЮДЕНИЯ

- A. Книгата прибъгва до редица старозаветни текстове, тълкувани с помощта на равинска херменевтика, за да се предаде посланието. За да можем да вникнем в първоначалното намерение на автора, книгата следва да се тълкува в светлината на равинския юдаизъм от първи век, а не според съвременната западна богословска мисъл.
- B. Книгата започва като проповед (без традиционните поздравии и приветствия) и завършва като писмо (с доста характерен за апостол Павел завършек в 13 глава). Възможно е това да е било проповед, обикаляща из древните синагоги, която постепенно се е превърнала в послание. Авторът сам

определя текста като „напътствено слово“ в Евреи 13:22. На друго място в Деяния 13:15 същата фраза се използва със значение на проповед.

- C. Книгата представя задълбочен новозаветен коментар на Мойсеевия завет:
  - 1. с изключително авторитетен поглед върху Стария завет;
  - 2. със съпоставка между Стария завет и Новия завет;
  - 3. като единствената новозаветна книга, наричаща Исус „първосвещеник“.
- D. Книгата е изпълнена с предупреждения срещу отпадането („ако се дръпне назад“, Евреи 10:38) или срещу завръщането към юдаизма (вж. 2,4,5,6,10,12 глави; вж. също *No Easy Salvation* by R. C. Glaze, Jr., published by Insight Press).
- E. Въпреки ще може да прозвучи като повърхностно обобщение, ще ни бъде от полза да разгледаме как апостол Павел с неговия акцент върху спасението като завършено дело на суверенния Бог (т.е. оправдание чрез вяра) говори за сигурността като изначална истина (вж. Римляни 4 гл.). Посланията на Петър, на Яков и на Йоан по-скоро поставят акцента върху трайните отговорности на Новия завет, като при тях сигурността е част от всекидневието, което се подкрепя от променения и променящ се живот. Авторът на Посланието до евреите от своя страна акцентира върху живота на вяроност (вж. 11 гл.) и разглежда сигурността от гледна точка на края на живота. Съвременното рационално мислене изпитва необходимост да поляризира между тези гледни точки, докато новозаветните автори, ръководени от единия Автор (Святият Дух), поддържат напрежението между трите перспективи, утвърждавайки всяка една от тях. Увереността в никакъв случай не е целта. Тя е следствие от активната вяра в обещанията на Бога.

АВТОРСТВО

- A. Въпреки че авторството на Посланието до евреите не е изяснено, някои ранни гностически съчинения (като *Евангелието на истината*, *Евангелието на Филип* и *Апокрифите на Йоан*) го цитират неколкократно. Това показва, че то се е ползвало с широко приемане като част от авторитетните християнски писания още през втори век (вж. Andrea Helmbold, *The Nag Hammadi Gnostic Texts and the Bible*, p. 91).
- B. Източната църква (с център Александрия) е приемала, че автор на това послание е апостол Павел. Това се вижда от подреждането на Посланието до евреите сред Павловите съчинения в ранния манускрипт Р⁴⁶. Този ръкопис днес е познат под наименованието *Chester Beatty Papyri* и се датира към края на втори век. Според неговата подредба Посланието до евреите се нарежда веднага след Посланието до римляните. Някои александрийски църковни водачи са признавали, че приписването на авторството на апостол Павел среща определени литературни проблеми:
  - 1. Климент Александрийски (150-215 г. сл. Хр., цитиран от Евсевий Кесарийски) смята, че апостол Павел го е написал на иврит, а Лука го е превел на гръцки.
  - 2. Ориген (185-253 г. сл. Хр.) твърди, че документът отразява Павловия начин на мислене, но вероятно е бил написан от по-късен последовател като Лука или Климент Римски.
- C. Тази книга не присъства в приписваните на апостол Павел според Западната църква в т.нар. *Мураториев фрагмент* (списък с новозаветни канонически книги, съставен в град Рим около 180-200 г. сл. Хр.).
- D. Със сигурност знаем за автора:
  - 1. Очевидно е второ поколение еврейски християнин (Евреи 2:3).
  - 2. Цитира гръцкия превод на Стария завет, познат като Септуагинта.
  - 3. Описва древни ритуали от скинията, а не по-новите обреди в храма.
  - 4. Използва класическа гръцка граматика и синтаксис. Книгата не е платоническа. Нейната ориентация е към Стария завет, а не към Филон Александрийски.
- E. Книгата не е подписана с нечие име, но очевидно читателите ѝ са били наясно кой е авторът (вж. Евреи 6:9-10; 10:34; 13:7,9).
- F. Защо има съмнения в авторството на апостол Павел:
  - 1. Стилът е различен (освен 13 гл.) от другите писания на Павел.
  - 2. Речникът е различен.
  - 3. Има специфични лексикални и фразеологични употреби и акценти.

4. Когато Павел нарича приятелите си и съработниците си „братя“, името на съответния човек винаги предхожда тази дума (вж. напр. Римляни 16:23; I Коринтяни 1:1; 16:12; II Коринтяни 1:1; 2:13; Филипяни 2:25). От друга страна обаче в Евреи 13:23 виждаме фразата в обратния словоред: „нашият брат Тимотей“.

G. Теории за авторството на книгата

1. В своята книга *Ипотипози* Климент Александрийски (цитиран от Евсевий) твърди, че Лука е превел на гръцки език текст, който самият апостол Павел е написал на иврит. Самият Лука е владеел отличен гръцки *койне*.
2. Ориген смята, че или Лука, или Климент Римски са го написали, но са следвали ученията на апостол Павел.
3. Йероним и Августин приемат авторството на апостол Павел с цел да подкрепят включването на книгата в канона на Западната църква.
4. Тертулиан (*De Pudic*, 20) посочва, че авторът е Варнава – левит, свързан с Павел.
5. Мартин Лутер твърди, че авторът е Аполос – ерудит, завършил в Александрия, който впоследствие се свързва с Павел (вж. Деяния 18:24).
6. Калвин смята, че авторът на книгата е Климент Римски (първият, който цитира тази книга през 96 г. сл. Хр.) или Лука.
7. Адолф фон Харнак казва, че книгата е написана от Акила и Прискила (които са преподавали цялостното благовестие на Аполос и са свързани с Павел и Тимотей; вж. Деяния 18:26).
8. Сър Уилям Рамзи смята, че книгата е написана от благовестителя Филип, помагайки на Павел по време на затворническия период в Цезарея.
9. Други я приписват на Филип или на Сила (Силванус).

ПОЛУЧАТЕЛИ

- A. Заглавието „До евреите“ адресира етническите евреи. Следователно книгата е написана до всички евреи (вж. Климент Александрийски, цитиран от Евсевий Кесарийски в *История на църквата*, VI, 14).
- B. Вътрешните свидетелства говорят в полза на това, че адресати на посланието са били конкретна група повярвали евреи или определена синагога (вж. R. C. Glaze, Jr., *No Easy Salvation*; Евреи 6:10; 10:32-34; 12:4; 13:7,19,23).
  1. Изглежда са повярвали евреи поради многобройните старозаветни цитати и цялостната тема на книгата (вж. Евреи 3:1; 4:14-16; 6:9; 10:34; 13:1-25).
  2. Очевидно тези хора са били подложени на някакви гонения (вж. Евреи 10:32; 12:4). По това време юдаизмът се признава като местна религия от римските власти, докато по-късно през първи век вече християнството се откъсва от поклонението в рамките на синагогата и все по-често се преследва като незаконно.
  3. Тези хора са повярвали преди дълго време, ала все още са незрели във вярата си (вж. Евреи 5:11-14). Те все още изпитват страх да скъсат напълно с юдаизма (вж. 6:1-2).
- C. Не особено ясният стих Евреи 13:24 би могъл да означава: (а) че е написан от Италия; или (б) че е написан към живеещи в Италия (и конкретно в Рим) хора.
- D. Местоположението на получателите се свързва с различни теории според предположенията за авторството на книгата:
  1. Александрия – от Аполос;
  2. Антиохия – от Варнава;
  3. Цезарея – от Лука или от Филип;
  4. Рим – от Климент Римски преди споменаването на град Рим в Евреи 13:24;
  5. Испания – теория на Николаус Лиранус (1270-1340 г.).

ДАТА

- A. Непосредствено преди унищожаването на град Ерусалим от римския генерал (и по-късно император) Тит през 70 г. сл. Хр.
  1. Авторът споменава Павловия спътник Тимотей по име (13:23).
  2. Авторът намеква, че жертвите продължават (8:13; 10:1-2) в храма.
  3. Авторът споменава гонения, които приличат на тези от времето на Нерон (54-68 г.).

4. Авторът насърчава читателите си да не се завръщат към обредността на юдаизма.
- В. След 70 г. сл. Хр.
1. Авторът цитира обредите в скинията, а не тези в храма.
  2. Авторът споменава гонения:
    - a) може би при Нерон (10:32-34)
    - b) може би по-късно при Домициан (12:4-13)
  3. Книгата може да се отнася за съживлението в равинския юдаизъм в края на първи век.
- С. Преди 95 г. сл. Хр., понеже книгата се цитира от Климент Римски.

ЦЕЛ НА НАПИСВАНЕТО

- А. Християните от еврейски произход са призовани да оставят синагогата и публично и напълно да се идентифицират с църквата (Евреи 13:13).
- В. Християните от еврейски произход са призовани да поемат мисионерския мандат на благата вест (Матей 28:19-20; Лука 24:47; Деяния 1:8).
- С. Невярващите евреи, които се събират заедно с повярвалите евреи, са предмет на 6 и 10 глави. Обърнете внимание на наличието на три ясно обособени групи: „ние“, „вие“, „те“. Към тях се отправя призив лично да откликнат на изобилните и очевидни свидетелства в живота на техните приятели християни.
- Д. По-долу цитираме опит за историческа възстановка, заимстван от *No Easy Salvation*, R. C. Glaze, Jr.:

„Проблемът не се състои в напрежението между християнско мнозинство и нехристиянско малцинство. Истината е тъкмо обратната. Християните от еврейски произход в това събрание до такава степен са допускали компромиси с вярата си и с чувството си за отговорност и настояничество, че двете групи буквално са се слели в едно общо поклонение, сякаш са една църква. Някоя от двете групи не е притеснявала особено много съвестта на другата. Проповядването на християнската група повече не е провокирало изобличение и обръщение у неспасените членове на тази синагога. Християните са се намирали в състояние на някаква стагнация поради неохотата си да приемат пълните измерения и изисквания на смелия християнски живот. Невярващите от своя страна са закоравили сърцето си поради многократните отхвърляния на спасителното послание до момента на пълното безразличие. Двете групи спокойно са съжителствали едни с други.

Неохотата на християните „да се обърнат към пълната зрялост“ (6:1) се причинява от две явления – твърде високото зачитане на юдейската обредност; и нежеланието им да заплатят цената за пълното отъждествяване с християнството, което все повече и повече се превръща в езическо движение“ (23 стр.).

КРАТЪК ПЛАН НА ПОСЛАНИЕТО ДО ЕВРЕИТЕ

Евреи 1:1-3	превъзходството на Сина над пророците
Евреи 1:4-2:18	превъзходството на Сина над ангелите
Евреи 3:1-4:13; 4:14-5:10	превъзходството на Сина над Мойсеевия завет
Евреи 6:13-7:28	превъзходството на Сина над Аароновото свещенство
Евреи 5:11-6:12	превъзходството на повярвалите евреи над неповярвалите
Евреи 8:1-10:18	превъзходството на Сина над обредите на Мойсеевия завет
Евреи 10:19-13:25	превъзходството на Сина, доказано и разкрито у вярващите

Ето пример за равинска херменевтика, позната с наименованието „От малкото към голямото“:

ПЪРВИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ

(от „Ръководство за изучаване на Библията“, 10 стр.)

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при

интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете цялата библейска книга на един дъх. Посочете централната тема на книгата със свои собствени думи.

1. Тема на цялата книга
2. Тип литература (жанр)

ВТОРИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ

(от „Ръководство за изучаване на Библията“, 10 стр.)

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Отново прочетете цялата библейска книга на един дъх. Очертайте основните тематични единици и ги озаглавете с по едно изречение.

1. Тема на първата литературна единица:
2. Тема на втората литературна единица:
3. Тема на третата литературна единица:
4. Тема на четвъртата литературна единица:
5. И т.н.

Евреи 1 глава

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ¹

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Бог е говорил чрез Сина си	Божие то върховно откровение	Пролог	Божие то слово чрез Неговия Син	Величието на възплътения Син на Бога
1:1-4	1:1-4	1:1-4	1:1-3	1:1-4
Синът е по-велик от ангелите	Синът е издигнат над ангелите	Превъзходството на Христос над ангелите (1:5-2:18)	Величието на Божия Син	Синът е по-велик от ангелите (1:5-2:18)
			1:4-13	
1:5-14	1:5-14	1:5-14		1:5-13
			1:14	1:14

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ

(от „Ръководство за изучаване на Библията“, 10 стр.)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение, което е и в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

¹ Макар да не са вдъхновени от Бога, разделенията по абзаци са полезни, за да проследяваме намерението на автора. Всеки съвременен превод е направил свое разделение. Абзацът има централна тема, истина или мисъл. Различните библейски преводи предават тази тема по различен начин. Докато четете текста, си задавайте въпроса кой превод пасва най-добре на начина, по който вие разбирате делението на темата.

Във всяка глава трябва най-напред да прочитаме библейския текст и да се опитаме сами да обособим нейните абзаци и теми. После съпоставяме нашето деление с това на съвременните преводи. Едва когато човек проникне в намерението на първоначалния автор, следвайки неговата логика и изложение, ще може и истински да започне да разбира Библията. Вдъхновен от Бога е само първоначалният автор. Читателят няма право да променя или да модифицира посланието. Библейските читатели имат отговорност да прилагат вдъхновената истина в своя живот.

Забележете, че всички технически понятия и съкращения са обяснени в I приложение „Кратко описание на гръцките граматически термини“, II приложение „Текст критика“ и III приложение „Речник“.

НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ КОНТЕКСТА

- A. Първият абзац в поетическа форма или като химн представя вселенските изкупителни постижения на Исус. Той е Господ над цялото творение и особено над тази планета. Това се изразява чрез седем описателни фрази. Този пасаж е един от най-силните христологии в Новия завет (ср. с Йоан 1:1-18; Филипяни 2:6-11; Колосяни 1:15-17).
1. наследник на цялото творение на Бог Отец (1:2)
  2. изпълнител на творението на Бог Отец (1:2)
  3. сияние на Божията слава (1:3)
  4. точен образ на естеството на Бог Отец (1:3)
  5. поддържа творението на Бог Отец (1:3)
  6. чрез Него се дава прошка на творението на Бог Отец (1:3)
  7. Той е Месията Цар и Свещеник, изпратен от Бог Отец (1:3)
- B. Стихове 1-4 се занимават най-вече с това, как Бог ни говори по нов начин чрез Сина си Исус от Назарет. Откровението повече не идва до нас парче по парче с помощта на Божиите служители (пророците от Стария завет). Сега то се осъществява лично чрез едно от Лицата на Троицата („Синът“; вж. Евреи 1:2; 3:6; 5:8; 7:28).
- C. Евреи 1:1-3 изобразява Помазаника Исус, който е съвършеното изпълнение и на трите старозаветни роли, за които е предназначено помазание – пророк, свещеник, цар.
- D. Вторият абзац (Евреи 1:5-14) продължава темата за превъзходството на Христос. В Евреи 1:1-4 Той е представен като по-великото откровение в сравнение със старозаветните пророци. Сега в Евреи 1:5-14 Той е по-върховният посредник в сравнение с ангелите. За потвърждение се привеждат седем старозаветни текстове от Септуагинтата (предимно от Книгата на псалмите): Псалом 2:7; II Царе 7:14; Псалом 97:7; Псалом 104:4; Псалом 45:6-7; Псалом 102:25-27 и Псалом 110:1.
- E. Обърнете внимание колко прецизно авторът структурира своя изказ в тези стихове. В еврейското мислене седмицата е числото на съвършенството.

ИЗЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 1:1-4

¹Бог, който много пъти и по много начини е говорил в миналото на бащите ни чрез пророците, ² в края на тези дни говори на нас чрез Сина, когото постави Наследник на всичко, чрез когото също направи световите, ³който, бидейки сияние на Неговата слава и отпечатък на Неговото същество и държейки всичко чрез словото на Своята мощ, след като извърши (чрез Себе Си) очистване на греховете, седна отдясно на Величието във висините ⁴и стана толкова по-горен от ангелите, колкото Името, което е наследил, е по-горно от тяхното.

1:1 „Бог, който... е говорил“ В оригиналния текст думата „Бог“ не се намира в началото на изречението. Следователно този пасаж поставя акцент не върху доктрината за откровението на Бога, а по-скоро върху тази за начина, по който Бог се е разкривал в предишни епохи (аорист, деятелен залог, причастие).

■ **„чрез пророците“** Евреите вярват, че пророците са писали Писанието. Именно по тази причина Мойсей не е бил наричан „пророк“ (вж. Второзаконие 18:15). Това е и причината юдеите да наричат историческите книги от Исус Навиев до книгите на Царете „придшните пророци“. Следователно тази фраза се отнася не само до старозаветните пророци, а и до всички автори на текстове в Стария завет.

Фразата „чрез (*en*) пророците“ (1 ст.) е паралелна с фразата „чрез (*en*) Сина“ (2 ст.). Съществува видим контраст между двата вида откровение на Бога. В първи стих става дума за служители, а във втори – за собствения Син на Бога. В първи стих откровението е частично, а във втори – пълно и завършено (вж. Колосяни 1:15-17).

NASB   „в много степени и по много начини“
NKJV   „по различни времена и по разнообразни начини“
NRSV   „по много и различни начини“

TEV „много пъти и по много начини“
NJB „в много случаи в миналото и по много начини“

Старият завет е съставян постепенно, чрез различни формати на съдържанието. Фразата се намира в началото на гръцкия текст на 1:1, изразявайки по този начин акцент от страна на автора. Всеки автор на старозаветен текст е имал важно, но частично послание.

Бог се е разкривал:

1. на Мойсей посредством горяща къпина
2. на първосвещеника посредством Урим и Тумим
3. на Илия посредством тих и дискретен глас
4. на Езекиил посредством видение
5. на Осия посредством разбит брак
6. на Йона посредством голяма риба

1:2 „в края на тези дни“ Този времеви период има различни наименования:

1. края на дните (Числа 24:14; Втор. 8:16; Дан. 2:28; 10:14);
2. през последните дни (Ерем. 23:20; 30:24; 49:39; Езек. 38:8,16; Осия 3:5; Йоил 2:28 (ср. с Деяния 2:17); Йоан 6:39,40,44,54; 11:24; 12:48; II Тимотей 3:1; Яков 5:3);
3. през последното време (I Петър 1:5);
4. в края на времената (I Петър 1:20);
5. по време на последните дни (II Петър 3:3);
6. в последния час (I Йоан 2:18).

В края на последните дни предстои т.нар. „Господен ден“ (Матей 13:39,40; 24:3; 28:20; Евреи 9:26).

Евреите от междузаветния период са свидетели на две епохи – настоящото време на злини, бунт и грях (започваща от Битие 3 гл.) и идещото време, което ще се изпълни при идването на Месията в силата на Духа си. Старият завет също така поставя акцент върху идването на Месията с осъждение и власт, за да постави началото на новата епоха. Евреите обаче така и не съумяват да разпознаят ясно първото идване на Исус като (1) страдащия Служител от Исаия 53 гл.; (2) смирения ездач на магаренце от Захария 9:9; и (3) прободения страдалец от Захария 12:10. От прогресивното откровение в Новия завет ние знаем, че Бог е планирал две отделни идвания на земята. Периодът между Въплъщението (първото Му идване) и Второто идване на Месията включва застъпването на двете юдейски епохи. Това в Новия завет се обозначава чрез фразата „последните дни“. Имено в този период живеем вече 2000 години.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ТОЗИ ВЕК И БЪДЕЩИЯТ SPECIAL TOPIC: THIS AGE AND THE AGE TO COME

Старозаветните пророци разглеждат бъдещето като продължение на настоящето. За тях бъдещето е свързано с възстановяване на географския Израил. Но дори и те са склонни да го разглеждат като едно ново време (вж. Исаия 65:17; 66:22). Тъй като наследниците на Авраам продължават съзнателно да отхвърлят ЯХВЕ (дори след плена във Вавилон), еврейската междузаветна, апокалиптична литература изгражда нов модел (I Енох, IV Ездра, II Варух). Тези писания правят разграничаване между два века: сегашният зъл век, доминиран от Сатана и идещият век на правда, започващ с идването на Месията (често представян като динамичен войн).

В тази богословска област (есхатология) е налице очевидно развитие. Богословите го наричат „прогресивно откровение“. Новият завет потвърждава тази нова космична реалност на двата века (временен дуализъм).

Исус	Павел	Евреи
Матей 12:32	Римляни 12:2	1:2
Матей 13:22 & 29	I Кор. 1:20; 2:6,8; 3:18	6:5
Марк 10:30	II Кор. 4:4	11:3
Лука 16:8	Галатяни 1:4	

Лука 18:30
Лука 20:34-35
II Тимотей 4:10
Тит 2:12

Ефесяни 1:21; 2:1,7; 6:12
I Тимотей 6:17

В новозаветното богословие тези две еврейски епохи се припокриват заради неочакваните и пренебрегвани предсказания за двете идвания на Месията. Въплъщението на Исус изпълнява старозаветните пророчества за началото на новия век (Дан.2:44-45). Обаче Стариият завет гледа на Него и като съдия и победител, но при все това при първото си идване, Той е страдащ слуга (вж. Исаия 53 гл.; Зах. 12:10), смирен и кротък (вж. Захария 9:9). Той ще се завърне с власт, точно както е предсказано в Стариия завет (вж. Откровение 19 гл.). Това изпълнение, което се осъществява на два етапа, прави реалността на Царството *настояща* (започнала вече), но и *очаквана в бъдеще* (не осъществена изцяло). Това е новозаветното напрежение между *вече* и *все още не!*

■ **„чрез Сина“** Тук думата „сина“ не би следвало да се изписва с главна буква, понеже ролята ѝ в този текст е по отношение на начина, по който се разкрива Бог. По същество това не е титла за Исус (ср. с Евреи 3:5-6; 5:8; 7:28). Исус не е служител подобно на Мойсей или на пророците. Той е част от семейството на Троицата (като син).

■ **„когото постави“** Глаголът тук е в аорист, деятелен залог, изявително наклонение. С други думи, действието е завършено (аорист), в минало време (изявително наклонение). Кога Бог е поставил Исус за наследник? Дали е станало при Неговото кръщение (вж. Матей 3:17) или при възкресението Му (вж. Римл. 1:4)? Именно този въпрос довежда до възникването на ереста, която днес познаваме като *адопцианство* (вж. Приложение III, *Речник*), според която в даден определен момент Исус е станал Месията. Подобна теза противоречи на Йоан 1:1-18; 8:57-58; Фил. 2:6-7 и Кол. 1:17. Исус винаги е бил Бог (вж. Йоан 1:1-2). Следователно в онтологически смисъл това поставяне за наследник би следвало да предхожда дори и Въплъщението.

■ **„наследник на всичко“** Като „Син на Бога“ (вж. Йоан 3:16) Той е наследник (вж. Матей 21:33-46; Псалом 2:8). Удивителното тук е, че падналите в грях хора могат да споделят това наследство заедно с Него посредством вяра в Него (вж. Евреи 1:14; 6:12; Римл. 8:17; Гал. 4:1-7; I Петър 1:4).

■ **„чрез когото също направи световите“** Винаги е трудно да разберем как точно би следвало да се тълкуват определени свързани понятия. Между синонимите съществува само частично семантично застъпване. Техническото гръцко понятие за сътворяване от нищо е *ktizō*. В този пасаж обаче се използва глаголът *poieō*, който означава да формираш нещо от предварително съществуваща субстанция. Дали тук авторът на Посланието до евреите използва тези две думи взаимозаменяемо като синоними? Или пък иска да изтъкне някакъв по-особен нюанс в сътворяването? Едва ли е необходимо да влизаме в прекалено технически пояснения на различието между тези думи предвид богословския контекст на стиха (вж. Евреи 1:3). Тук категорично иде реч за сътворяване от нищото чрез изговорено слово (вж. Битие 1:6,9,16,20,24,26; докато според Евреи 2:7 Бог е „оформил“ човека). За повече по темата вж. книгата John Walton, *The Lost World of Genesis One*.

Съществителното „световите“ е в множествено число (*aiōnos* – букв. „епохите“). Възможно е да се има предвид Земята (вж. Мат. 28:20) или пък времената (т.е. времето). Исус със сигурност е Създател и на двете (вж. Йоан 1:3; Кол. 1:16; I Коринтяни 8:6). Авторът на Посланието до евреите използва както думата *aiōnos* (вж. Евреи 1:2; 6:5; 11:3), така и думата *kosmos* (вж. Евреи 4:3; 9:26; 10:5; 11:7,38). За него тези две понятия изглеждат са синонимни.

1:3

NASB

„Той е сиянието на Неговата слава“

NKJV

„който бидейки яркостта на *Неговата* слава“

NRSV, NJB

„Той е отражението на Божията слава“

Думата „сияние“ (*apaugasma*) се среща единствено на това място в Новия завет. Филон Александрийски я използва, за да обозначи отношението на Месията спрямо ЯХВЕ в смисъла, че *логосът* е отражение на Бога. Ранните гръцки църковни отци са си служили с това понятие, за да покажат, че Христос е отражение или блясък на Бога. В един популярен смисъл на обяснението да видиш Исус означава да видиш Бога (вж. Йоан 14:8-9) така, както огледалото отразява светлината на Слънцето. Еврейската дума „слава“ (*kabod*) често се е срещала със значението „яркост, сияние“ (вж. Изх. 16:10; 24:16-17; Лев. 9:6).

Възможно е този израз да има някаква връзка с Притчи 8:22-31, където думата „мъдрост“ (която е в женски род както на иврит, така и на гръцки) се персонифицира като първото творение на Бога (ср. със Сирах 1:4) и като посредник на Сътворението (ср. с Премъдрост на Соломон 9:9). Същото понятие се разработва в апокрифната книга Премъдрост на Соломон 7:15-22а и 22б-30. В Притчи 8:22 мъдростта оформя всички неща; в Евреи 1:25 мъдростта е чистото излъчване на славата на Всемогъщия; в Евреи 1:26 мъдростта е отражението на вечната светлина – безупречно огледало на Божиите дела; а в Евреи 1:29 в сравнение със светлината (т.е. със слънцето и звездите) мъдростта е по-висша.

В Стария завет най-често срещаната еврейска дума за „слава“ (*kabod*) всъщност първоначално е била понятие от света на търговията (и по-конкретно по отношение на теглилка) със значение „тежа“. Онова, което е тежко само по себе си, се е смятало за стойностно и ценно. Много често представата за яркост се е наслагвала върху това понятие с цел да изрази Божието величие по време на периода със скитанията на народа през пустинята (Божията слава *Шекина*). Единствено Бог е достоен за почит. Той е твърде ярък и сияен, за да може падналите в грях хора да го гледат директно. Единственият начин човекът да се срещне с Бога и да го опознае лично е посредством Христос (вж. Матей 17:2; Евреи 1:3; Яков 2:1).

NASB „точното изявление на Неговото естество“

NKJV „изразеният образ на Неговата личност“

NRSV „точният отпечатък от самото Му същество“

TEV „точното подобие на самото същество на Бога“

NJB „носи отпечатъка на самото същество на Бога“

Това е единственото място в Новия завет, където се среща тази фраза. Тя обаче присъства многократно в съчиненията на Филон Александрийски, който допълва предишното определение. Гръцката дума се е използвала предимно за обозначаване на инструмент за гравирание, но с течение на времето е започнала да означава и оставената следа. Исус не само отразява Бога, а и носи уникалната щампа на божествеността (вж. Йоан 14:9).

На гръцки език има две думи, които описват отношението между Христос и Бог Отец: (1) *eikon*, което означава „образ“ (II Коринтяни 4:4; Колосяни 1:15); и (2) *character* (Евреи 1:3). Първата се среща по-често на страниците на Новия завет, докато втората е по-силна по значение (преводът KJV казва: „точният образ“). Как изглежда Бог? Той е точно като Исус от Назарет, който е пълното и окончателно откровение на Бога!

☐ „**държейки всичко**“ Това е обичайният глагол „нося“ (*pherō*), ала в настоящия контекст притежава конотацията „поддържам“, „държа“, „издържам“. Тук се съдържа богословското учение за Божията промисъл (вж. Кол. 1:7; тук също така може да има и още една препратка към Премъдрост на Соломон 8:1). Не само че Исус е създал вселената (което е другото възможно значение на думата *pherō*), чрез изговореното Слово (Битие 1 гл.), но също така и го поддържа посредством изговореното Слово!

☐ „**чрез словото на Своята мощ**“ Според юдейската мисловна школа Божието могъщество е приемало израз посредством изговореното слово. Елохим създава, изговаряйки слова (Битие 1:3,6,9,14,20,24). Словото на ЯХВЕ притежава независима сила да осъществява Неговата воля (Исая 55:22). Неслучайно и самият Исус е наречен „Словото“ в Йоан 1:1.

☐ „**след като извърши (чрез Себе Си) очистване на греховете**“ Тук виждаме употреба на аорист, причастие в страдателен залог, който поставя акцент върху съществителното (страдателен залог) и описва завършено действие (аорист; ср. с Евреи 7:27; 9:12,28; 10:10). Исус извършва всичко това от името на падналото в грях човечество (Марк 10:45; II Коринтяни 5:21).

Думата „очистване“ се използва в Новия завет с няколко значения:

1. церемониално очистване (Лука 2:22; 5:14; Йоан 2:6);
2. физическо изцеление (Марк 1:44);
3. метафора за изкупление (Евреи 1:3; II Петър 1:9) – мнение, което се защитава в книгата на William D. Mounce, *Analytical Lexicon to the Greek New Testament*, p. 257).

Съвременната дума „катарзис“ заема корена си именно от това понятие.

Обърнете внимание на уточнението „на греховете“. Има два възможни начина за тълкуване на тази фраза. (1) Това е родителен падеж „на греховете“, а не аблативен падеж „от греховете“. Смъртта на Исус е решила принципно проблема с греха. (2) Тъй като съществителното е в мн. ч., следователно не се има предвид греховното наследство на Адамовата природа – проблемът с греха като такъв, – а по-скоро отделните прояви на греха. Исус намира разрешение както с вината и тежестта за греха, така и с проявите му в нашето всекидневие (и в миналото ни, и в настоящето).

Този текстов вариант е възприет в UBS⁴ и подкрепящите го академици. Съществува обаче и друга възможност. Според Александрийската текстова школа, която се представлява от P⁴⁶, фразата „чрез Себе Си“ (*dia heautou*) се среща на мястото на местоимението *autou*, което ни препраща към предходния израз. Същият вид манускриптен вариант се среща и в I Йоан 5:18б. Любопитно е, че тази фраза „чрез Себе Си“ отсъства в което и да е друго ранно александрийско семейство на ръкописи (X и B). Със сигурност е възможно ортодоксалните книжници да са изхождали от опасения, че изречението „чрез Себе Си направи очистване на греховете“ би могло да доведе до гностични спекулации, и именно поради това да са заменили *dia heautou* вместо *autou*. По-пълноценно изследване на тенденциите при православните книжници можем да намерим в това изследване: Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, Oxford Press, 1993.

■ **„седна отдясно на Величието във висините“** Тук виждаме фигуративен изречението, според който Исус е завършил окончателно спасителното дело и впоследствие се е възнесъл (вж. Псалом 110:1; Лука 22:69). В действителност Бог Отец не притежава дясна ръка. При всяка своя употреба фразата „Божията десница“ всъщност е антропоморфична метафора за могъществото, авторитета и предвечното съществуване на Бога. Нито един свещеник от епохата на Стария завет не е „сядал“! Земното дело на Исус обаче вече е завършено. В един смисъл това е царствена метафора (ср. с Пс. 2; 45; и 110:1-3), обвързана с функцията на свещеника (вж. Пс. 110:4; Захария 4 гл.). Общността по крайбрежието на Мъртво море е очаквала двама месии – един със статут на свещеник (т.е. по потеклото на Аарон от Левиевото племе), а другият със статут на монарх (по потеклото на Есей от Юдовото племе). Исус изпълнява всяка от трите старозаветни длъжности – като пророк (Второзаконие 18:18), като свещеник (Пс. 110:4) и като цар (II Царе 7:13; Пс. 2; 110:1-3).

NASB, NKJV, NRSV	„Величеството на високо“
TEV	„на Бога, върховният и могъщият“
NJB	„божественото Величие във висините“

Тук има тавтология. Евреите са изпитвали страхове да произнесат Божието име, за да не би да нарушат заповедта, според която може да са го казали напразно (Изход 20:7). По тази причина те боравят с различни алтернативни понятия и фрази (като напр. „Небесното царство“ или „престол“ и др.). В други случаи те използват страдателен залог, когато говорят за Него.

1:4 Този стих вероятно е преходен мост между Евреи 1:1-3 и Евреи 1:5-14. Английският превод TEV поставя началото на абзаца със сравнението между Исус и ангелите още от трети стих.

Името, което получава Исус, е по-върховно от това на ангелите (Римл. 8:38-39; Ефес. 1:21; Кол. 2:15). Това е обръщението „Син“ (Евреи 1:5 [двукратно] и 8) или „Господ“ (Евреи 1:10 и Фил. 2:9-11).

За фразата „много по-добро“ вж. пълната бележка към Евреи 7:7.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 1:5-14

⁵ Защото, на кого от ангелите Бог е казал някога: „Ти си Мой Син, аз днес Те родих“; и пак: „Аз ще Му бъда Отец и Той ще Ми бъде Син“? ⁶ И когато отново въвежда Първородния във вселената, казва: „Да Му се поклонят всички Божии ангели.“ ⁷ И за ангелите казва: „Който прави ангелите Си ветрове и служителите Си – огнен пламък.“ ⁸ А за Сина казва: „Твоят

престол, Боже, е до вечни векове и скипърът на Твоето царство е скипър на правота.⁹ Възлюбил си правда и си намразил беззаконие; затова, Боже, Твоят Бог Те е помазал с мир на радост повече от Твоите събрата.¹⁰ И пак: „В началото Ти, Господи, си основал земята и дело на Твоите ръце са небесата.¹¹ Те ще изчезнат, а Ти пребъдваш. Да! Те всички ще овехтеят като дреха¹² и като одежда ще ги свиеш, и те ще бъдат изменени; но Ти си същият и Твоите години няма да свършат.“¹³ А на кого от ангелите е казал някога: „Седи отдясно Ми, докато полага враговете Ти под краката Ти“?¹⁴ Не са ли те всички служещи духове, изпращани да слугуват заради онези, които ще наследят спасение?

1:5 „Ти си Мой Син“ Това е първият от седем старозаветни текста, които се привеждат като цитат от Септуагинта, за да докажат превъзходството на Месията над ангелите. Той идва от Псалом 2:7, а вторият е взет от II Царе 7:14. Още в евангелията първата фраза се изтъква неколкократно по отношение на Христос:

1. при кръщението Му (Мат. 3:17; Лука 3:22);
2. при Преображението (Мат. 17:5; Марк 9:7);
3. при Възкресението (Деяния 13:33; Римл. 1:4);

Думата „Син“, което се среща два пъти в Евреи 1:5, в старозаветните писания може да се отнася за различни хора или групи (вж. пълната бележка по този въпрос към Евреи 2:7):

1. за ангели (Бит. 6:2,4; Йов 1:6; 2:1; 38:7; Псалом 29:1 – винаги в мн.ч.);
2. за израилевия народ (Осия 11:1);
3. за израилеви царе (II Царе 7:14; Псалом 89:27);
4. за Месията (Псалом 2:7).

■ **„Аз днес Те родих“** Исус винаги е бил Бог (вж. Йоан 1:1-18). Следователно този стих не би могъл да се отнася за Неговата природа. По-скоро тук иде рече за Неговото изявление и въплъщение. Някои коментатори го свързват с Възкресението (вж. Римл. 1:3-4). Сред равнините има мнения, че според Псалом 2:7 Месията ще се завърне към живот след небесни страдания (вж. Исаия 53 гл.). Глаголът тук се намира в сегашно перфектно време, деятелен залог, изявително наклонение: букв. „родил съм“. В това може да има препратка към Притчи 8:22-31, където „мъдростта“ (която на иврит е в ж.р.) представлява първото творение на Бога, а след това става Негов посредник при Сътворението на света (вж. също Премъдрост на Соломон 7:1-8:1). Споменаваме това не за да въведем някаква женска страна на Създателя, нито за да намекваме, че Исус е сътворено същество. Причината да посочим тази препратка е за да утвърдим Исус от Назарет като извършителя на Сътворението (Евреи 1:10; Йоан 1:3; I Коринтяни 8:6; Колосяни 1:16, което се споменава в Евреи 1:2).

■ **„Аз ще Му бъда Отец“** Тук имаме цитат от превода на Септуагинта на II Царе 7:14 – което в оригинала се отнася за цар Соломон. Авторът на Посланието до евреите прилага този текст към Исус. Подобно двойно значение на старозаветен текст виждаме и при Исаия 7:14, където се споменава, че „девица ще зачене и ще роди“. И двата текста са пример за многопластово изпълнение на пророчески пасаж. Авторите на Новия завет цитират старозаветни пророчества, водени от вдъхновение свише, и с помощта на типология и игри на думи, каквито не са характерни за по-късни тълкуватели, прехвърлят значението и върху други събития. Вж. специалното понятие по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПРОСВЕТЛЕНИЕ SPECIAL TOPIC: ILLUMINATION

Бог вече се е проявявал в миналото по ясни начини, за да се разкрие пред човечеството. В богословието това се нарича *откровение*. Той е подбирал определени хора, за да записват и да обясняват Неговото себеразкриване. Това се нарича *боговдъхновение*. Изпращал е своя Дух да помага на читателите да разбират Словото му. В богословието това се нарича *просветление*. Обаче щом като Светият Дух е обещал да ни помага да разбираме правилно Словото на Бога, тогава защо има толкова много разминаващи се тълкувания?

Отчасти проблемът се крие в това, че читателят често подхожда с някаква предварителна нагласа и личен опит. Често личните намерения се адресират от начина, по който човек решава да използва Библията като доказателство и оправдание, раздробявайки я на отделни стихове. В много случаи върху Библията се налага определена богословска схема, която ѝ позволява да говори само по определени начини и в определени области. Просветлението просто не може да се сравнява с боговдъхновението, въпреки че и в двете основната роля е на Светия Дух. Боговдъхновението (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: БОГОВДЪХНОВЕНИЕ) се прекратява с приключването на Новия завет (вж. Юда 3,20 ст.). Повечето новозаветни текстове във връзка с просветлението касаят познаването на благата вест и христоводобния живот (вж. напр. Римл. 8:12-17; I Коринтяни 2:10-13; Ефесяни 1:17-19; Филипяни 1:9-11; Колосяни 1:9-13; I Йоан 2:20-27). Всъщност това е едно от обещанията във връзка с „новия завет“ (вж. Еремия 31:31-34, и особено 34 стих).

Най-добрият подход би бил да се търси основната идея на всеки абзац, а не да се прави опит да се тълкува всеки един детайл от текста. Именно тематичният подход изразява първоначалната мисъл на автора. Когато правим план на дадена книга или литературна единица, това ни помага да проследим по-добре намерението на вдъхновения от Бога автор. Никой интерпретатор не може да претендира за боговдъхновеност. На нас не ни е дадено да възпроизвеждаме метода за интерпретация на първоначалния автор. Ние можем и трябва да се стараем да разбираме какво е казвал той на своите съвременници – и едва след като сме го направили, да си задаваме въпроса какво говори този текст на нас днес. Има части от Библията, които са неясни или скрити от нас (до някой определен исторически период). Върху определени текстове винаги ще съществуват несъгласия, но ние трябва да изразяваме ясно централните истини и да позволяваме свобода за индивидуални интерпретации в рамките на намерението на първоначалния автор. Всички тълкуватели трябва да ходят в наличната светлина, като непрестанно четат текста с готовност да получат допълнителна светлина от Писанието и от Духа. Бог ще ни съди един ден въз основа на равнището на нашето разбиране и начина, по който сме откликвали на практика на това разбиране.

1:6

NASB „и когато Той отново довежда“
 NKJV „Но когато Той отново довежда“
 NRSV „И отново, когато довежда“
 TEV „Но когато Бог щеше да изпрати“
 NJB „Отново, когато довежда“

Този текст не се отнася за Второто идване на Месията. По-скоро тук се използва литературен похват за въвеждане на нов цитат (вж. също Евреи 1:5; 2:13; 4:5; 10:30).

Обърнете внимание, че в четири от горепосочените английски библейски преводи глаголет е „довежда“, докато само в TEV се дава: „изпраща“. Първата от тези думи акцентира върху възнесението на прославения Христос. А втората говори по-скоро за възплъщението във Витлеем. Тъй като аналогията Отец-Син започва именно с възплъщението на Исус, следователно преводът на TEV най-сполучливо пасва на контекста.

■ „Първородния“ Тази дума се използва:

1. в Стария завет, където първородното дете получава двойно наследство, за да може впоследствие да поеме грижата за родителите си;
2. в Псалом 89:27 – за израилевия цар;
3. в равинския юдаизъм – със значение на превъзходство (вж. Римл. 8:29; Кол. 1:15,18; Откр. 1:5);

Именно тази дума заляга в сърцевината на спора между Арий и Атанасий. От едната страна Арий твърди, че Исус е най-върховното творение на Бога, привеждайки Псалом 89:27 като аргумент в подкрепа на това. От другата страна Атанасий защитава доктрината, че Исус е напълно Бог, като цитира в подкрепа 2-3 ст.

4. във фигуративен смисъл Христос е „първородният от едно ново човечество, което ще бъде прославлено също както неговият Господ е прославен... след като е дошъл от Бога, за да основе една напълно нова общност от свети“ (Bauer, Arndt, Gingrich, Danken, *A Greek-English Lexicon*, p. 726);

5. в гръко-римския свят първородният син е изпълнявал ролята и на свещеник в рамките на своето семейство (*The Vocabulary of the Greek Testament*, by Moulton and Milligan, p. 557).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПЪРВОРОДЕН SPECIAL TOPIC: FIRSTBORN

Думата „първороден“ (*prōtotokos*) се среща в Библията с няколко различни значения.

1. В Стария завет според контекста думата се отнася за:
  - a. първородните, които принадлежат на ЯХВЕ (BDB 114, KB 131, вж. Изх. 13:2,12; 22:29; 34:19; Числа 3:13);
  - b. превъзходството на първия роден син в семейството (вж. Второзаконие 21:17; Пс. 89:27; Лука 2:7; Римл. 8:29; Евреи 11:28);
2. Употребата на тази дума в Колосяни 1:15 представя Исус като първенеца на Сътворението, което е вероятна препратка към Притчи 8:22-31 или като извършителя на Сътворението (вж. Йоан 1:3; I Коринтяни 8:6; Колосяни 1:15-16; Евреи 1:2).
3. Употребата на тази дума в Колосяни 1:15,18, I Коринтяни 15:20,23 и Откровение 1:15 представя Исус като първородения изсред мъртвите.
4. Това е старозаветна титла за Месията (вж. Пс. 89:27; Евреи 1:6; 12:23). Тази титла съчетава няколко аспекта на първенството и централното място на Исус.

■ „**във вселената**“ Формулировката на тази фраза предполага предварително съществуване на Исус. Той винаги е бил Бог, но сега във Витлеем започва нов етап на изкупителното Му служение, заради което Той поема върху Себе си човешка плът (вж. Фил. 2:6-8а). Вместо обичайната дума *kosmos* тук се използва съществителното *oikoumenē*, което означава повърхността на земята, населявана от човешките същества. По-нататък в Евреи 2:5 същата дума се използва в метафоричен смисъл, обозначавайки новата епоха.

■ „**казва: „Да Му се поклонят всички Божии ангели.**“ Това е цитат от Септуагинтата, заимстван или от Второзаконие 32:43, или от Псалом 97:7. Еврейската дума за „ангели“ в Псалом 97:7 е *Elohim*. Според един от свитъците на Мъртво море, намерен в Пещера 4, това съществително се потвърждава. Според контекста думата *Elohim* би могла да се отнася за Бога, за ангелските същества, за хора съдии (вж. Изход 21:6; 22:8-9) или дори за духовете на мъртъвци (вж. I Царе 28:13).

Конкретният цитат няма за цел да ни учи, че преди Въплъщението ангелите не са се покланяли на Христос. В настоящия контекст неговото предназначение е да онагледя превъзходството на Сина – толкова осезаемо, че дори и ангелският свят Му отдава почит.

1:7 „Който прави ангелите Си ветрове“ Сравнението тук е между възможността ангелите да се променят (вж. Псалом 104:4 в Септуагинта) за разлика от Сина, който е постоянен и незименим (Евреи 1:8,11,12; 13:8). Като цитират Плач на Еремия 3:23 или Даниил 7:10, равините изказват твърдението, че Бог е правил ангелите нови всяка сутрин.

1:8 „Твоят престол, Боже, е до вечни векове“ Тук има цитат от Псалом 45:6, който говори за Месията Цар. Според контекста на цитата в Стария завет местоимението е двузначно и би могло да се отнася или за Бог Отец, или за Бог Син. В настоящия текст обаче той има ролята на едно от най-силните потвърждения на божествеността на Христос в цялото Писание (вж. също Йоан 1:18; 20:28).

На това място има един сериозен проблем с гръцките манускрипти. Някои от най-ранните (P⁴⁶, κ и В) използват местоимението *autou* (т.е. „Неговият престол“), с което неяснотата се увеличава. Четвъртото издание на *United Bible Society* подкрепя варианта „Твоят“, като го класифицира като „В“ (тоест почти сигурен текст). Тази форма се среща в унциалните манускрипти А и D, като представлява абсолютно точен цитат от превода на Септуагинта на Псалом 45:6. В немалко случаи древните книжници са имали склонност да засилват яснотата на определени пасажии – особено ако имат връзка с христологичните дебати в тяхното съвремие (вж. Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, Oxford Press, 1993, p. 265).

Обсъждаме този въпрос не за да хвърляме каквато и да е сянка върху божествеността на Христос, а по-скоро за да покажем склонността на древните книжници да внасят някои изменения в текста както поради граматически, така и по богословски поводи. Ето по тази причина съвременната академична дисциплина *Текст критика* разглежда библейските текстове според следните съображения:

1. Най-необичайният прочит е много вероятно да е оригиналният.
2. Прочитът, който обяснява другите варианти, е много вероятно да е оригиналният.
3. Прочитът, който се среща на по-голямо териториално разпространение (за разлика от онзи, който е само в едно-единствено семейство от манускрипти), е много вероятно да е оригиналният.

Книгата на Барт Ерман, която цитирахме по-горе, също така подчертава, че книжниците са внасяли промени в гръцкия текст, водени от богословски съображения. Особено видимо е това явление по време на острите богословски сблъсъци по същността на Христос или на Троицата (през III и IV век).

☐ „до вечни векове“ Очевидно тук не се говори за хилядолетното управление през Милениума. Става дума за вечното царуване на Месията (вж. Исая 9:8; Даниил 7:14,18; Лука 1:33; II Петър 1:11; Откр. 11:15).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЗАВИНАГИ (ГРЪЦКИ ИДИОМ) SPECIAL TOPIC: FOREVER (GREEK IDIOM)

Един гръцки идиоматичен израз се превежда „навек“ (вж. Лука 1:33; Римл. 1:25; 11:36; 16:27; Гал. 1:5; I Тим. 1:17), което е равнозначно на еврейското *'olam*. Вж. Robert V. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, pp. 319-321. Вж. също СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ЗАВИНАГИ ('*OLAM*).

Други синонимни фрази са „до века“ (вж. Мат. 21:19; Марк 11:14; Лука 1:55; Йоан 6:58; 8:35; 12:34; 13:8; 14:16; II Кор. 9:9) и „навек“ (вж. Ефес. 3:21). Изглежда всички тези гръцки идиоми са синонимни. Понятието „векове“ може да бъде в множествено число във фигуративен смисъл предвид равинската граматична структура, наречена „множествено число за царственост“. Възможно е обаче и да се има предвид идеята за няколко „епохи“ в еврейския смисъл: „векът на нечестието“, „идещият век“ или „векът на правдата“ (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ТОЗИ ВЕК И ИДЕЩИЯТ).

Един гръцки идиоматичен израз се превежда „навек“ (вж. Лука 1:33; Римл. 1:25; 11:36; 16:27; Гал. 1:5; I Тим. 1:17), което е равнозначно на еврейското *'olam*. Вж. Robert V. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, pp. 319-321, и старозаветното понятие ЗАВИНАГИ ('*Olam*).

Други синонимни фрази са „до века“ (вж. Мат. 21:19 [Марк 11:14]; Лука 1:55; Йоан 6:58; 8:35; 12:34; 13:8; 14:16; II Кор. 9:9) и „във всички родове навек“ (вж. Ефес. 3:21). Изглежда, всички тези гръцки идиоми имат предвид една дума: „завинаги.“ Понятието „векове“ може да бъде в мн. ч., във фигуративен смисъл предвид равинската граматична структура, наречена „множествено число за царственост“ или се има предвид идеята за няколко „века“ в еврейския смисъл на „век на нечестието“, „идещия век“ или „века на правдата.“

1:9 „Възлюбил си правда и си намразил беззаконие“ Това е цитат от Септуагинта от Псалом 45:7, което се отнася за земното служение на Исус Христос.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПРАВДАТА SPECIAL TOPIC: RIGHTEOUSNESS

Темата за „правдата“ е толкова съществена, че всеки изследовател Библията трябва внимателно да изследва това понятие.

В Стария завет Божият характер е описан като „справедлив“ или „праведен“ (глагол, BDB 842, KB 1003; съществително в мъжки род, BDB 841, KB 1004; съществително в женски род, BDB 842, KB 1006).

Месопотамското понятие идва от думата за речна тръстика, която се използва като отвес в строителството за определяне точността на стени и огради. Бог избира това понятие, за да опише метафорично Своята същност. Той е точният отвес (линеал), по който се оценява всичко. Тази идея утвърждава както Божията правда, така и правото Му да съди.

Човекът е създаден по образа на Бога (вж. Битие 1:26-27; 5:1,3; 9:6). Човечеството е създадено да общува с Бога. Цялото творение е сцена или екран, разкриващи Божието взаимодействие с човека. Бог иска Неговото висше творение, човечеството да Го познава, да Го обича, да Му служи и да бъде като Него! Първите хора биват изпитани (вж. Битие 3 гл.) и се провалят на теста. Това води до разруха в отношенията между Бога и човечеството (вж. Римл. 5:12-21).

Бог обещава да възстанови общението (вж. Битие 3:15; вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ВЕЧНИЯТ ИЗКУПИТЕЛЕН ПЛАН НА ЯХВЕ). Той прави това по Своята воля и чрез Своя Син. Хората не са в състояние сами да прекосят пропастта (вж. Римл. 1:18-3:20; Откровение 5 гл.).

След грехопадението първата стъпка на Бога към възстановяването е идеята за завет, основан на Неговата покана, и отклика на човека с покаяние и вяра. Поради грехопадението хората не са способни на адекватни действия (вж. Римл. 3:21-31; Галатяни 3 гл.). Самият Бог трябва да поеме инициативата, за да възстанови завета, нарушен от нас. Той прави това, като:

1. обявява човеците за праведни чрез делото на Христос (юридическа правда);
2. осигурява правда на хората чрез делото на Христос (вменена правда);
3. осигурява обитаването на Духа, който произвежда правда (христоподобие, възстановяването на Божия образ) в човека;
4. възстановява общението от Едемската градина (ср. Битие 1-2 гл. с Откровение 21-22 гл.).

Бог обаче изисква заветен отклик. Той постановява (Римл. 5:8) и подсигурява, но човекът трябва да се отзове на тази покана, и то не еднократно, а с постоянство. Неговият отклик следва да включва:

1. покаяние
2. вяра
3. живот на покорство
4. устояване

Следователно правдата е заветно, реципрочно действие между Бога и най-висшето Му творение. Тя се основава на Божия характер, на делото на Христос и на присъствието на Духа. Всеки човек трябва самостоятелно и систематично да откликва на нея по подобаващ начин. Понятието се нарича „оправдание чрез вяра“ (Ефесяни 2:8-9). То е изявено в евангелията, но не със същите думи. Основно е дефинирано от Павел, който използва гръцкото понятие „правда“ в неговите различни форми над сто пъти.

При положение че е обучен като равин, Павел използва понятието *dikaiosunē* в еврейския смисъл на думата *tsaddiq*, което се среща в Септуагинта, а не в гръцката литература. В гръцките писания понятието описва човешката реакция на изискванията на божеството и обществото (напр. Ной, Йов). В еврейския смисъл думата винаги е част от заветните понятия (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ЗАВЕТ). ЯХВЕ е справедлив, етичен, морален Бог. Той иска Неговите хора да отразяват характера Му. Изкупеният човек става ново създание (вж. II Коринтяни 5:17; Галатяни 6:15). Това води до нов, благочестив начин на живот (вж. Матей 5-7 гл.; Галатяни 5:22-24; Яков; I Йоан). Тъй като Израил е теокрация, няма ясна разлика между светското (обществените норми) и свещеното (Божията воля). Тази разлика е изразена в еврейските и гръцки понятия, преведени като „правосъдие, справедливост“ (по отношение на обществените отношения) и „правда, праведност“ (в духовния живот).

Благата вест за Исус говори за възстановяване на връзката между Бога и падналия в грях човек. Това е възможно благодарение на любовта, милостта и благодатта на Отец; живота, смъртта и възкресението на Христос; и действието на Духа, който ни привлича към благовестието. Оправданието е дело по инициатива на Бога, но то трябва да произведе благочестие (позицията на Августин тук обхваща както акцента на Реформацията върху достъпния за всички дар на благовестието, така и акцента на Католическата църква върху променения живот, изпълнен с любов и вяроност). За реформаторите понятието „Божията правда“ е *подлогът в изречението* (т.е. правдата прави човека приемлив за Бога – „позиционно осветление“), докато за католиците то е по-скоро *прякото допълнение в изречението* (т.е.

човекът е в процес на оприличаване с Бога – „преживяно прогресивно осветение“). В действителност и двете тези са правилни!

По мое мнение цялата Библия от Битие 4 глава до Откровение 20 глава е един разказ за възстановяване общението между Бога и човека, каквото беше в Едем. Библията започва с Бога и човека, общуващи на земята (вж. Битие 1-2 гл.), и завършва със същата обстановка (вж. Откровение 21-22 глави). Божият образ и Божията цел ще бъдат възстановени!

За илюстрация разгледайте следните новозаветни пасажии, онагледяващи езиковата група на гръцки.

1. Бог е праведен (което често се свързва с истината, че Бог е съдия)
  - a. Римляни 3:26
  - b. II Солунци 1:5-6
  - c. II Тимотей 4:8
  - d. Откровение 16:5
2. Исус е праведен
  - a. Деяния 3:14; 7:52; 22:14 (месианска титла)
  - b. Матей 27:19
  - c. I Йоан 2:1,29; 3:7
3. Бог желае творението Му да е праведно
  - a. Левит 19:2
  - b. Матей 5:48 (вж. 5:17-20)
4. Божиите начини за подsigуряване и произвеждане на праведност
  - a. Римляни 3:21-31
  - b. Римляни 4 гл.
  - c. Римляни 5:6-11
  - d. Галатяни 3:6-14
5. Правдата се дава от Бога:
  - a. Римляни 3:24; 6:23
  - b. I Коринтяни 1:30
  - c. Ефесяни 2:8-9
6. Правдата се получава с вяра
  - a. Римляни 1:17; 3:22,26; 4:3,5,13; 9:30; 10:4,6,10
  - b. II Коринтяни 5:21
7. Правдата е чрез делата на Сина
  - a. Римляни 5:21
  - b. II Коринтяни 5:21
  - c. Филипяни 2:6-11
8. Бог желае Неговите ученици да са праведни
  - a. Матей 5:3-48; 7:24-27
  - b. Римляни 2:13; 5:1-5; 6:1-23
  - c. I Тимотей 6:11
  - d. II Тимотей 2:22; 3:16
  - e. I Йоан 3:7
  - f. I Петър 2:24
9. Бог ще съди света чрез своята праведност
  - a. Деяния 17:31
  - b. II Тимотей 4:8

Правдата е характеристика на Бога, свободно дадена на грешния човек чрез Христос. Тя е:

1. постановена от Бога
2. подарена от Бога
3. дело на Христос
4. всекидневно живеене

Тя обаче представлява и процес на оправдание, към който трябва да се стремим, защото един ден ще бъде завършен при Второто идване на Исус. При спасението се възстановява общението с Бога, но то търпи прогрес през целия ни живот, докато се срещнем с Него лично (I Йоан 3:2) при смъртта или при *Parousia*!

В завършек ето един цитат, заимстван от *Dictionary of Paul u His Letters* (IVP, p. 834):

„Калвин в по-голяма степен от Лутер подчертава, че Божията правда се изразява в сферата на взаимоотношенията. За Лутер Божията правда по-скоро съдържа аспект на оправдание. Калвин изтъква чудесната същност на предаването или вменяването на Божията правда на нас.“

За мен връзката на вярващия с Бога има три аспекта:

1. евангелието е личност (акцент в Източната църква и при Калвин);
2. евангелието е истина (акцент при Августин и Лутер)
3. евангелието е променен живот (акцент в Западната църква)

Всички те са верни и трябва да се разглеждат заедно, за да е налице здраво и сериозно библиейско християнство. Когато някой от тези елементи бъде омаловажен или пък се изтъква прекалено много, се появяват проблеми.

Трябва да приемем Исус!

Трябва да вярваме в благовестието!

Трябва да се стремим към христоводобие!

■ „**Те е помазал**“ Еврейската дума „помазал“ (*mashiach*, BDB 603) в Стария завет се приписва на Месията (*masiah*). В Стария завет пророци, свещеници и царе са били помазвани с маслиново масло като символ на Божия избор и поддръжка за определено задание. В настоящия контекст тя също така касае културния контекст, според който маслиново масло се използва във времена на радост и празнуване (вж. Исая 53:11).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПОМАЗАНИЕТО В БИБЛИЯТА (еврейски глагол BDB 602, KB 643 I; съществително BDB 603)

SPECIAL TOPIC: ANOINTING IN THE BIBLE (Hebrew verb, BDB 602, KB 643 I; noun, BDB 603)

- A. Използвано за разкрасяване (BDB 691 I; вж. Втор. 28:40; Рут 3:3; II Царе 12:20; 14:2; II Лет. 28:1-5; Дан. 10:3; Амос 6:6; Михей 6:15).
- B. Използвано за гости (BDB 206; вж. Псалом 23:5; Лука 7:38,46; Йоан 11:2).
- C. Използвано при изцеления (BDB 602; вж. Исая 6:1; Еремия 51:8; Марк 6:13; Лука 10:34; Яков 5:14) [използвано с хигиенична цел в Езекиил 16:9].
- D. Използвано при подготовка за погребение (вж. Битие 50:2; II Лет. 16:14; Марк 16:1; Йоан 12:3,7; 19:39-40).
- E. Използвано в религиозен смисъл (на обект; BDB 602 вж. Битие 28:18,20; 31:13 [стълб]; Изход 29:36 [олтар]; Изход 30:36; 40:9-16; Левит 8:10-13; Числа 7:1 [скинията]).
- F. Използвано при поставяне на водачи:
  1. на свещеници
    - a. Аарон (Изход 28:41; 29:7; 30:30)
    - b. Аароновите синове (Изход 40:15; Левит 7:36)
    - c. стандартен израз или титла (Числа 3:3; Левит 16:32)
  2. на царе
    - a. От Бога (вж. I Царе 2:10; II Царе 12:7; IV Царе 9:3,6,12; Псалом 45:7; 89:20)
    - b. От пророците (вж. I Царе 9:16; 10:1; 15:1,17; 16:3,12-13; III Царе 1:45; 19:15-16)
    - c. От свещеници (вж. III Царе 1:34,39; IV Царе 11:12)
    - d. От старейшини (вж. Съдии 9:8,15; II Царе 2:7; 5:3; IV Царе 23:30)

- e. За Исус като Месия Цар (вж. Псалом 2:2; Лука 4:18 [Исаия 61:1]; Деяния 4:27; 10:38; Евреи 1:9 [Псалом 45:7])
- f. За Исусовите последователи (вж. II Кор. 1:21; I Йоан 2:20,27 [*chrisma*])
- 3. вероятно за пророците (вж. Исаия 61:1)
- 4. невярващи хора, инструменти в ръцете на Бога:
  - a. цар Кир (вж. Исаия 45:1)
  - b. царят на Тир (вж. Езекиил 28:14, където са използвани метафори за Едом)
- 5. понятието или титлата „Месия“, което означава „Помазаник“ (BDB 603) – вж. Псалом 2:2; 89:38; 132:10.

В Деяния 10:38 виждаме как и трите лица на Троицата са включени в този процес. Помазва се самият Исус (Лука 4:18; Acts 4:27; 10:38). Това понятие се разширява, за да включи всички вярващи хора (I Йоан 1:27). Помазаният сега става *помазаните!* (Тук има известен паралел с Антихриста и *антихристите*; вж. I Йоан 1:28.) Изпълненият с богатство и символика старозаветен акт на помазване с масло (вж. Изход 29:7; 30:25; 37:29) се отнася за онези хора, които са призвани и подготвени от Бога за определени специфични задачи (напр. пророци, свещеници, царе). Самата дума „Христос“ е гръцки превод на еврейското понятие „помазаник“ – т.е. Месията.

■ **„повече от Твоите събрата“** Продължава цитатът от Септуагинта на Псалом 45:6-7. Не е правилно да насилваме абсолютно всяка една подробност от старозаветния псалом, така че да отговаря на богословска препратка към Исус. Възможно е тази фраза да се отнася за превъзходството на Исус над: (1) ангелите; (2) израилевите царе; (3) световните управници; или (4) изкупените хора.

1:10 „Ти, Господи“ Единствено преводът Септуагинта включва на Псалом 102:25 думата „Господи“ по отношение на ЯХВЕ. В този контекст очевидно става дума за Исус. Тук виждаме поредната контекстуална причина защо Евреи 1:9 също се обръща към Исус с титлата „Бог“.

■ **„си основал земята и дело на Твоите ръце са небесата“** Тук имаме препратка към 1:2 за това, как Исус е съучаствал при Сътворението на света. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: АРСНĒ към Евреи 3:14.

Битие 1 глава потвърждава, че *Елохим* е сътворил света чрез изговорено слово (Битие 1:3,6,9,14,20,26), докато Битие 2 глава говори за пряката лична намеса на ЯХВЕ. Именно ЯХВЕ със собствените си длани е оформил Адам и Ева от кал (Битие 2:7-8,19,22). Горният цитат от Псалом 102:25 разгръща личностната метафора над цялото творение.

1:11 „Те ще изчезнат, а Ти пребъдваш. Да! Те всички ще овехтеят като дреха“ Тук отново виждаме вечната природа на Сина. В Стария завет пророците често прибегват до съдебни метафори, за да изразят раздразнението на ЯХВЕ от бунтовното отношение на Неговата съпруга Израил. Той я изправя пред съда за развод, призовавайки двамата необходими свидетели (вж. Второзаконие 19:15) – „небето и земята“, – за да потвърдят думите Му. Дори и онези двама най-достоверни свидетели също ще отминат. Настоящият цитат предполага два възможни сценария: (1) първият глагол (*apollumi*) притежава конотация за силно и драматично унищожение (вж. II Петър 3:10); докато (2) втората фраза предполага остаряване и овехтяване като дреха.

Тук виждаме поредното съпоставяне между преходността на сътворените същества и неща (ангелите, творението) и трайността и стабилността на Божия престол и Божия син!

1:12 „но Ти си същият“ Това е цитат от Септуагинта от Псалом 102:27. Същата представа се среща и в Евреи 13:8. Там с тази дума се описва непроменимостта на Исус. Ангелите се променят. Небето и земята ще отминат. Но Исус не се променя. Ето тук е скрита надеждата на човека (вж. Мал. 3:6; Яков 1:17).

■ **„Твоите години няма да свършат“** Докато предишната фраза утвърждава стабилността на Исусовия характер, тази говори същото за Неговата личност.

1:13 „Седи отдясно Ми“ Тук имаме цитат от Септуагинта от Псалом 110:1. Това е прекрасен месиански псалом, който многократно се цитира в Посланието до евреите (1:3,13; 5:6,10; 6:20; 7:3,11,17,21; 8:1; 10:12-13; 12:2). В него се съчетават царският аспект (Евреи 1:1-3) и свещеническият аспект (Евреи 1:4-7) на Месията – подобно на двете маслиненни дръвчета от Захария 4 глава. Забележете двете форми на думата „господ“ тук. Едната е ЯХВЕ, а другата е *Adon*. Господарят на Давид (т.е. Месията) сяда на престола на ЯХВЕ (Господ), където е съсредоточена всяка власт и всеки авторитет. Подобно нещо абсолютно никога не се случва с който и да е ангел!

1:14 „Не са ли те всички служещи духове, изпращани да слугуват заради онези, които ще наследят спасение?“ Ангелите съществуват, за да служат на Бога и на хората. Изкупеното от грях човечество е от по-висш духовен ред в творението спрямо ангелите. Вярващите хора ще съдят ангели (вж. I Коринтяни 6:3). Със смъртта си Исус не е изкупвал ангелите (вж. Евреи 2:14-16).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: СПАСЕНИЕТО (ГРЪЦКИ ГЛАГОЛНИ ВРЕМЕНА) SPECIAL TOPIC: SALVATION (GREEK VERB TENSES)

Спасението не е продукт, а взаимоотношение. То не завършва в момента, когато човек се доверява на Христос; това е само началото (то е тясна порта и тесен път; Мат. 7:13-14)! Спасението не е застраховка срещу пожар, нито е билет за небето, но представлява живот на растящо уподобяване с Христос (вж. Римляни 8:28-29; II Коринтяни 3:18; 7:1; Галатяни 4:19; Ефесяни 1:4; 4:13; I Солунци 3:13; 4:3,7; 5:23; I Петър 1:15). В Америка има поговорка, която казва, че колкото по-дълго една семейна двойка живеят заедно, толкова повече заприличват един на друг. Това е целта на спасението!

СПАСЕНИЕТО КАТО ЗАВЪРШЕНО ДЕЛО (АОРИСТ)

- Деяния 15:11
- Римляни 8:24
- II Тимотей 1:9
- Тит 3:5
- Римляни 13:11 (съчетава АОРИСТ с ориентация за в БЪДЕЩЕ)

СПАСЕНИЕТО КАТО НАСТОЯЩА РЕАЛНОСТ (ПЕРФЕКТНО ВРЕМЕ)

- Ефесяни 2:5,8

СПАСЕНИЕТО КАТО ПРОДЪЛЖИТЕЛЕН ПРОЦЕС (СЕГАШНО ВРЕМЕ)

- I Коринтяни 1:18; 15:2
- II Коринтяни 2:15
- I Петър 3:21

СПАСЕНИЕТО КАТО ЗАВЪРШЕНО ДЕЙСТВИЕ В БЪДЕЩЕ (БЪДЕЩЕ като глаголно време или според контекста)

- Римляни 5:9,10; 10:9,13
- I Коринтяни 3:15; 5:5
- Филипяни 1:28;
- I Солунци 5:8-9
- Евреи 1:14; 9:28
- I Петър 1:5,9

Следователно спасението започва с първоначално решение на вяра (вж. Йоан 1:12; 3:16; Римл. 10:9-13), но то трябва да се прояви в един живот на вяра (вж. Римл. 8:29; Гал. 3:19; Ефес. 1:4; 2:10), а един ден ще бъде изцяло завършено (вж. I Йоан 3:2). Този последен етап се нарича прославяне (Римл. 8:28-29). Може да се илюстрира така:

1. първоначално прославяне – оправдание (спасение от наказанието за греха);
2. прогресивно спасение – освещение (спасение от силата на греха);
3. окончателно спасение – прославяне (спасение от присъствието на греха).

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Какъв е основният акцент в Евреи 1:1?
2. Каква е разликата между естественото и специалното откровение?
3. Посочете седем аспекта на личността и делото на Исус, които намирате във 2 и 3 стихове.
4. Защо това описание на Исус е толкова значимо за получателите на посланието?
5. По какъв начин се съотнасят ангелите спрямо служението на Исус?

Евреи 2 глава

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Великото спасение	Не пренебрегвайте спасението	Предупреждения срещу отпадането	Великото спасение	Увещание
2:1-4	2:1-4	2:1-4	2:1-4	2:1-4
Силата на спасението	Синът направен по-долен от ангелите	Смирението и издигането на Исус	Онзи, който ни води към спасение	Изкуплението е от Христос, а не от ангели
2:5-9	2:5-9	2:5-9	2:5-10	2:5-8a
	Довежда много синове до слава			2: 8б-9
2:10-18	2:10-18	2:10-13		2:10-13
			2:11-13	
		2:14-18	2:14-18	2:14-18

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ

(от „Ръководство за изучаване на Библията“, 10 стр.)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение, което е и в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ КОНТЕКСТА

- А. Първа и втора глави са една обща литературна единица. Тя защитава превъзходството на Исус над цялото старозаветно откровение (вж. Евреи 1:1-3), както и над ангелите (вж. Евреи 1:4—2:18).
- В. Новият акцент във втора глава е връзката на Исус с Неговите люде (2:10-18). Исус истински се отъждествява с тях, а в резултат от това те вземат участие в Неговата слава. Целта на този по-върховен завет е възстановяването на падналия човек (Евреи 2:9-11; 14-18) до неговото място на венец на творението (Пс. 8). Исус е съвършеният човек – нашият върховен пример.
- С. Втора глава е началото на поредица от предупреждения (Евреи 2:1-4; 3:7-4:11; 5:11-6:12; 10:19-39; 12:14-29). Това първо предупреждение е насочено към онези хора, които биха пренебрегнали откровението на Новия завет (евангелието). Вероятно става дума за хора от еврейски произход, които изпитват дълбоко преклонение към Мойзеевия завет. По тази причина е и сравнението с него.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 2:1-4

¹ Затова ние сме длъжни да внимаваме още повече на това, което сме чули, за да не би да се разминем с целта. ² Защото, ако словото, изговорено чрез ангели, беше твърдо и всяко престъпление и непокорство получи справедлива отплата, ³ то как ще избегнем ние, ако пренебрегнем едно толкова велико спасение, което отначало беше прогласено от Господа и беше потвърдено между нас от тези, които го бяха чули, ⁴ като Бог също свидетелстваше чрез знамения и чудеса, чрез разни велики дела и чрез раздаване на Светия Дух според Своята воля?

2:1 „Затова“ Причината са истините от 1 глава.

■ „ние сме длъжни“ Тази фраза е гръцката дума *dei*, изразяваща морален императив. Това е само първото (Евреи 2:1-4) от редица предупреждения в Посланието до евреите, адресирани до определена общност от повярвали в Христос юдеи, които продължават да се събират в синагогата заедно с други свои сънародници, които не вярват в Христос. Някои от предупрежденията в посланието призовават повярвалите евреи да поемат риска и публично да се присъединят към съществуващата вече църква, преминавайки изцяло към пълнотата и зрелостта на глобалната мисия на благовестието (вж. Мат. 28:18-20; Лука 24:27; Деяния 1:8). Други предупреждения са насочени пряко към неповярвалите евреи, които са чували благовестието, виждали са силата му в живота на повярвалите си сънародници, ала при все това отказват лично да приемат Исус като обещания Месия, прекрачвайки отвъд равинските традиции (вж. 6 и 10 гл.).

NASB	„много по-добре да внимаваме“
NKJV	„да сме много по-ревностно нащрек“
NRSV	„да отделяме повече внимание на“
TEV	„още по-здраво да държим на“
NJB	„да насочваме съзнанието си по-съсредоточено“

Тази фраза в инфинитив е силно сравнение, целящо да насочи цялото внимание към следващата (вж. също Деяния 8:6,10; 16:14). Новият завет на Божия син (евангелието) е както скъпоценен, така и опасен! Човек следва да се отнася изключително внимателно към Божиите истини.

■ „да не би да се разминем“ Това е единственото място в Новия завет, където се среща този израз. Буквалното му значение е „да премина покрай“, „да подмина“. Във фигуративен план той се използва за някакво въздушно или водно течение, което те понася покрай безопасния пристан.

Предупреждението е изказано в аорист, страдателен залог, подчинително наклонение, 1 л., мн. ч. Съществува елемент на сигурност, която се дължи на някакъв неназован външен носител (поради наличието на страдателен залог) и на подчинителното наклонение. Разминаването с истината е напълно реална възможност. Съществува и обратната вероятност – тази метафора може да казва, че истината се движи, а получателите на писмото изостават някъде назад. Ако е така, може би има препратка към Притчи 3:21 в Септуагинта, където се използва същият глагол.

Предупреждението може да се разглежда по три начина:

1. Отнася за онези, които отказват да откликнат на благовестието (Евреи 2:3).
2. Отнася се за онези, които са повярвали (вж. 1 стих: „да внимаваме още повече на това, което сме чули“), но все още не растат във вярата.
3. Отнася се за онези, които са повярвали, но има опасност да не удържат първоначалното си посвещение към Христос.

Първият от тези три варианта би се отнасял към неповярвалите евреи, докато вторият и третият биха касаели повярвалите евреи. употребата на 1 лице, множествено число изглежда намеква, че авторът на посланието причислява и себе си към адресатите. Ако е така, значи получателите са вярващи хора или най-малкото са посетители на синагога, в която благовестието вече е било споделено (вж. Евреи 2:3). Същата граматическа форма обаче се използва с художествен, а не буквален смисъл в Евреи 10:26.

2:2 „ако“ Това е условно изречение от първи клас. От гледна точка на автора и за целите на текста се приема, че думата въвежда вярно твърдение. Може да се преведе също: „след като“, „при положение че“.

■ **„словото, изговорено чрез ангели“** Тук става дума за Мойсеевия закон. Евреите са вярвали, че именно ангелите са служели като посредници между ЯХВЕ и Мойсей на Синайската планина (вж. Изход 3:2; 14:19; 23:20-23; 32:34; 33:2; Псалом 68:17; Деяния 7:38,53; Галатяни 3:19).

NASB	„се показва неизменяемо“
NKJV	„се показва стабилно“
NRSV	„беше твърдо“
TEV	„се показва, че е истинно“
NJB	„се доказва, че е достоверно“

Бог е верен на словото Си – както за дадените благословения, така и за отправените предупреждения и проклетия (вж. Второзаконие 27-28 гл.).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ГАРАНЦИЯ **SPECIAL TOPIC: GUARANTEE**

Това е гръцката дума *bebaios*, която има три конотации:

1. Нещо, което е сигурно, твърдо и може да му се вярва (вж. Римл. 4:16; II Кор. 1:7; Евр. 2:20; 3:6,14; 6:19; II Петър 1:10,19).
2. Процес, при който се установява достоверността на дадено нещо (вж. Римл. 15:8; Евреи 2:2; вж. Louw and Nida, *Greek-English Lexicon of the New Testament*, Vol. 1, pp. 340,377,670).
3. В древните ръкописи тази дума се превръща в технически термин за правни гаранции (вж. Moulton and Milligan, *The Vocabulary of the Greek New Testament*, pp. 107-108).

■ **„всяко престъпление и непокорство получи справедлива отплата“** Мойсеевият завет е основан на непослушание! Съзнателното непокорство има съвсем ясни и категорични последици (Евреи 10:28).

Тези две понятия са формирани с един и същи предлог: *parabasis* и *parakoē*. Възможно е тук авторът да е допуснал игра на думи (или звукове).

2:3 „как ще избегнем“ Посланието до евреите съдържа редица предупреждения срещу склонността на човека да пренебрегва Божията истина (вж. Евреи 2:1-4; 3:7-4:11; 5:11-6:12; 10:19-39; 12:14-29).

■ **„ако пренебрегнем едно толкова велико спасение“** Глаголът „пренебрегвам“ (*ameleō*) означава „да не насочвам никакво внимание към“ или „да не се вълнувам от“ някого или нещо. В Новия завет той се използва (1) за увещание към Тимотей да не пренебрегва дадената му духовна дарба (I Тимотей 4:14); и (2) за потвърждаване на решението на ЯХВЕ да спре да обръща внимание на Израил поради нарушаването на заветите (Евреи 8:9).

Именно тук се състои сърцевината на аргумента, че щом като Мойсеевият завет е имал толкова значими последици поради нарушаването му, то колко по-сериозни би следвало да са последиците от решението да пренебрегнем новия и по-добър завет, донесен ни от Сина (Исус). Резултатите от съзнателното подминаване на дадено послание се свързват с величието на Онзи, който донася посланието (вж. притчите за царските сватби в Матей 22:2-14).

Следователно основният въпрос при тълкуването на текста става следният. Дали тук иде реч за (1) отхвърляне на Новия завет (евангелието) или (2) за пренебрегване на Новия завет? Съвременната употреба на глагола по-скоро клони към втория вариант. Някои коментатори дори добавят местоимението „ние“, за да подсилят усещането, че авторът се отъждествява с читателите си, които са повярвали евреи. Според Евреи 10:26 обаче авторът използва абсолютно същото местоимение (1 л., мн. ч.), обръщайки се към неповярвали

евреи. Тези получатели на посланието на отхвърлят благовестието, а по-скоро обезценяват и подкопават неговото влияние в живота си.

■ **„което отначало беше прогласено от Господа“** Исус тук получава старозаветната титла ЯХВЕ – „Аз съм този, който съм“ от Изход 3:14. С течение на времето тази фраза се заменя със синонимната *Adon* („Господ“). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 2:7. Това е един от начините, по които авторите на Новия завет утвърждават божественото естество на Исус. Самият ЯХВЕ свидетелства за истинността на Исусовото послание (вж. Евреи 2:4). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: АРСНĒ към Евреи 3:14.

■ **„от тези, които го бяха чули“** Както Жан Калвин, така и Мартин Лутер заявяват, че тази фраза говори за второ поколение християнин. Очевидно не може да става дума за апостол Павел (вж. Галатяни 1:11). Павел не е авторът на Посланието до евреите. Вж. също бележката към Евреи 13:23.

2:4 „Бог също свидетелстваше чрез знамения и чудеса“ Знаменията и чудесата имат цел както да насърчават повярвалите, така и да убеждават неповярвалите да приемат истината (Деяния 2:22). Бог продължава (сегашно време, деятелен залог, причастна форма) да свидетелства за истинността на благата вест. Около Първото идване на Исус е имало осезаема мобилизация както на злите сили, така и на духовните чудеса. Също така ще бъде и при Второто идване на Месията.

■ **„чрез раздаване на Светия Дух“** Всеки вярващ има поне една духовна дарба, дадена му от Светия Дух при неговото обръщение (вж. I Коринтяни 12:7,11,18; Ефесяни 4:11-12). Тази духовна надареност на вярващите едно от съвременните свидетелства за автентичността на евангелието, която се отрича или отхвърля от някои читатели на Посланието до евреите!

■ **„според Своята воля“** Духът сам преценява как да разпределя дарбите (вж. I Коринтяни 12:7,11,18). Вярващите хора получават дарбите си не на базата на лични заслуги или на собствените си желания! Ако духовната дарба е свързана с определен природен талант, тогава тя го подсилва допълнително и го насочва така, че да принася слава на Христос, а не на християнина. Всички дарби са предназначени да служат на Христовото тяло. Всеки вярващ следва да живее с цел да допринася за хармонията, здравето и растежа на църквата!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 2:5-9

⁵ Защото не на ангели Той подчини бъдещата вселена, за която говорим; ⁶ но някой е засвидетелствал някъде, като е казал: „Какво е човек, че да го помниш, или човешки син, че да го зачиташ? ⁷ Ти си го направил малко по-долен от ангелите, със слава и чест си го увенчал и си го поставил над делата на ръцете Си; ⁸ всичко си подчинил под краката му.“ И като му е подчинил всичко, не е оставил нищо неподчинено на него; но сега ние не виждаме още да му е подчинено всичко. ⁹ Но виждаме Исус, който за малко време е бил поставен по-долу от ангелите заради претърпяната смърт, че е увенчан със слава и чест, за да вкуси смърт, с Божиата благодат, за всеки човек.

2:5 „Защото не на ангели Той подчини бъдещата вселена“ Действително понастоящем ангелите се намират в състояние на духовно превъзходство спрямо хората (вж. Второзаконие 32:8 в Септуагинта; както и Даниил 10 гл.). В идеция свят обаче авторитетът ще принадлежи на човешките същества, ръководени от своя възпълтен и прославен Спасител. Ето го поредното сравнение между превъзходството на Исус и Неговите последователи над ангелите, които са обвързани с Мойсеевия завет (Евреи 1:4-14).

2:6 „но някой е засвидетелствал някъде, като е казал“ Това е еврейски идиом за боговдъхновеността на цялото Писание, а не че авторът на Посланието до евреите не може да си спомни откъде са заимствани следващите цитати (вж. също 4:4). Тук следва поредица препратки към Стария завет – нещо, което е особено характерно за Посланието до евреите.

■ **„Какво е човек, че да го помниш“** Това е цитат от Септуагинта от Псалом 8:4-6, основан богословски върху Битие 1:26,28. Стихове 6, 7 и 8 се отнасят не за Месията („човешки син“), а за хората. В Псалом 8

фразата „човешки син“ е паралелна със съществителното „човек“ и не би следвало да получава главна буква. Това е еврейски идиом за човешко естество – *ben adam*. Особено често виждаме този идиом в книгата на пророк Езекиил (2:1; 3:1,3,4,10,17 и др.).

2:7 „Ти си го направил малко по-долен от ангелите“ Тук продължава започнатият по-рано цитат от Псалом 8 от Септуагинта. Основният въпрос пред преводачите и тълкувателите тук е как да се разбира съществителното *Elohim*. Вариантите са няколко:

1. В Септуагинта тази дума от Псалом 8:5 е преведена „ангели“. Същият подход следват арамейските Таргум и Пешита, Вулгатата, както и английският превод KJV.
2. Преводът на Jewish Publication Society of America тук гласи: „малко под божественото“. Някои английски преводи включват думата „Бог“ (в т.ч. ASV, NASB, RSV, NEB, NRSV, REB, JB, NJB, TEV). В Стария завет това съществително име много често се използва с глагол в единствено число и тогава категорично се отнася за Бога (вж. Битие 1:1). Исус го използва със същия смисъл в Йоан 10:31-39. Освен това обаче тази дума се превежда „богове“, когато се отнася за измислените божества на езическите народи. От друга страна, тя би могла да се отнася и за ангелите в небесния съвет на Бога, в който освен Него участват и ангелите служители (вж. III Царе 22:19; Дан. 7:10).
3. Съществува възможност и тази дума да касае съдиите на израилевия народ (Изх. 21:6; 22:8-9,28; Псалом 82:1,6).

В настоящия контекст богословското значение е, че Исус и Неговите последователи (Евреи 1:14) са повисши от ангелските същества.

В края на Евреи 2:7 има известни разночетения между гръцките новозаветни ръкописи. Някои древни манускрипти (κ, Α, С, D*, P) продължават да цитират Псалом 8:7, докато други спират до фразата „със слава и чест си го увенчал“ (P⁴⁶, B, D^C, K, L). Тези вариации обаче не оказват никакво влияние върху тълкуването на текста.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ИМЕНАТА НА БОГА SPECIAL TOPIC: NAMES FOR DEITY

A. *Ел* (BDB 42, KB 48)

1. Оригиналното значение на тази дума в древността не е съвсем ясно, макар че според мнозина учени той идва от акадийския корен „да бъде силен“ или „да бъде могъщ“ (вж. Битие 17:1; Числа 23:19; Втор. 7:21; Пс. 50:1).
2. В ханаанския пантеон върховният бог е *Ел* (в текстовете от Рас Шамра). Наричали са го „бащата на боговете“ или „господарят на небесата“.
3. В Библията *Ел* обикновено се свързва с други понятия. С тези съчетания характеризира Бога.
  - a. *Ел-Елион* („върховен Бог“, BDB 42 & 751 П), Битие 14:18-22; Втор. 32:8; Исаия 14:14
  - b. *Ел-Рой* („виждащият Бог“ или „изявяващият се Бог“, BDB 42 & 909), Битие 16:13;
  - c. *Ел-Шадай* („всемогъщ Бог“ или „Бог на всяка милост“ или „Бог на планината“ BDB 42 & 994), Битие 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Изход 6:3;
  - d. *Ел-Олам* („вечният Бог“, BDB 42 & 761), Битие 21:33. Това понятие богословски се свързва с Божието обещание към Давид, II Царе 7:13,16;
  - e. *Ел-Берит* („Бог на завета“ BDB 42 & 136), Съдии 9:46
4. *Ел* отговаря на:
  - a. *ЯХВЕ* в Пс. 85:8; Исаия 42:5;
  - b. *Елохим* в Битие 46:3; Йов 5:8, „Аз съм *Ел*, *Елохим* на баща ти“;
  - c. *Шадай* в Битие 49:25;
  - d. „ревнив“ в Изход 34:14; Втор. 4:24; 5:9; 6:15;
  - e. „милостив“ във Втор. 4:31; Неем. 9:31; „верен“ във Втор. 7:9; 32:4;
  - f. „велик и страшен“ във Втор. 7:21; 10:17; Неем. 1:5; 9:32; Дан. 9:4;
  - g. „знание“ в I Царе 2:3;
  - h. „силната ми крепост“ във II Царе 22:33;
  - i. „отмъщава за мен“ във II Царе 22:48;

- j. „свят” в Исая 5:16;
  - к. „мощ” в Исая 10:21;
  - l. „мое спасение” в Исая 12:2;
  - м. „велик и силен” в Еремия 32:18;
  - п. „въздаяние” в Еремия 51:56
5. В Исус Навиев 22:22 се среща комбинация на всички основни старозаветни имена на Бога (*Ел*, *Елохим*, *ЯХВЕ*, повторени).

В. Елион (BDB 751, KB 832)

1. Основното му значение „висок”, „издигнат”, „възвишен” (вж. Битие 40:17; III Царе 9:8; 4 Царе 18:17; Неем. 3:25; Ер. 20:2; 36:10; Пс. 18:13).
2. Използва се като паралел на няколко други имена/ титли на Бога.
  - a. *Елохим* – Пс. 47:1-2; 73:11; 107:11;
  - b. *ЯХВЕ* – *Битие* 14:22; 4 Царе 22:14;
  - c. *Ел-Шадай* – Пс. 91:1, 9;
  - d. *Ел* – Числа 24:16;
  - e. *Ела* – използва се в Данаил 2-6 гл. и Ездра 4-7 гл., като се свързва с *илаир* (арамейският термин за „върховен бог”) в Даниил 3:26; 4:2; 5:18, 21.
3. Използва се често от неизраилтяни.
  - a. Мелхиседек. Битие 14:18-22;
  - b. Валаам, Числа 24:16;
  - c. Мойсей, когато говори за народите във Втор. 32:8;
  - d. Евангелист Лука, който пише до езичници, използва гръцкия еквивалент *хюпистос* (вж. Лука 1:32, 35, 76; 6:35; 8:28; Деян. 7:48; 16:17).

С. Елохим (мн. ч.), Елоах (ед. ч.), използва се предимно в поезия (BDB 43, KB 52)

1. Това понятие не се среща извън Стария завет.
2. Думата може да означава Бога на Израил или боговете на народите (вж. Изход 12:12; 20:3). Семейството на Авраам е политеистично (вж. Исус Навиев 24:2).
3. Думата *елохим* се използва също и за духовните същества (ангели, демони) – Вт. 32:8 (LXX); Пс. 8:5; Йов 1:6; 38:7.
4. В Библията това е първото име/ титла на Бога (вж. Битие 1:1). До Битие 2:4 се използва само думата *Елохим*, а след това се съчетава с *ЯХВЕ*. Принципно (богословски) се отнася до Бога като Творец, даряващ и поддържащ живота на земята (вж. Пс. 104). Синоним е на *Ел* (вж. Втор. 32:15-19). Може да бъде паралел и на *ЯХВЕ*, както например в Псалом 14 (*Елохим* в 1,2,5 ст.; *ЯХВЕ* във 2,6 ст.; и дори *Адон* в 4 ст.).
5. Макар да е в множествено число и да се използва и за други богове, тази дума често се отнася до Бога на Израил, като обикновено обаче глаголет след него е в единствено число, за да се изяви монотеистичната му употреба (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: МОНОТЕИЗЪМ).
6. Странно е, че често употребявано име за монотеистичния Бог на Израил е в множествено число! Не е съвсем ясно защо е така, но има няколко теории:
  - a. В еврейския език има много различни видове множествено число, често използвани за поставяне на ударение върху дадена дума. По-късно в езика се появява граматическа черта, наречена „множественост на величие”, където множественото число се използва, за да подсили дадена идея;
  - b. Понятието може да говори за ангелския съвет, който Бог събира на небето и изпраща за целите Си (вж. III Царе 22:19-23; Йов 1:6; Пс. 82:1; 89:5,7);
  - c. Възможно е дори да отразява новозаветното откровение на Бог в три лица. В Битие 1:1 Бог създава вселената; в Битие 1:2 Духът се носи над водите, а според Новия завет Исус е извършителят на Сътворението (вж. Йоан 1:3, 10; Римл. 11:36; I Кор. 8:6; Кол. 1:15; Евреи 1:2; 2:10).

D. ЯХВЕ (BDB 217, KB 394)

1. Това име изявява Бога като Бог на завета; като спасител и изкупител! Хората престъпват заветите си, но Бог е верен на думата Си, на обещанията, на завета (вж. Пс. 103).
Среща се за първи път в Битие 2:4, в комбинация с *Елохим*. В Битие гл. 1-2 няма описания на два процеса на сътворяване, а е един, разгледан от различни гледни точки:
  - a. Бог като творец на света (физическата – Псалом 104);
  - b. Бог като творец на специалното творение – човека (Псалом 103).Битие 2:4 започва със специалното откровение за привилегированата позиция и целта на човека, както и с проблема за греха и бунта, който е свързан с тази уникална позиция.
2. В Битие 4:26 се казва: „*хората* започнаха да призовават името на Господа” (*ЯХВЕ*). От Изход 6:3 обаче става ясно, че първите хора на завета (патриарсите и техните родове) познават Бога единствено като *Ел-Шадай*. Името *ЯХВЕ* се обяснява само на едно място – в Изход 3:13-16, особено в 14 ст. В писанията на Мойсей обаче често се появяват популярни игри на думи, а не етимологични понятия (вж. Битие 17:5; 27:36; 29:13-35). Няколко са теориите за значението на това име (взети от IDB, том 2, pp. 409-411).
  - a. от арабски корен, „показвам искрена любов”;
  - b. от арабски корен, „отвявам” (*ЯХВЕ* като буреносен Бог);
  - c. от угаритски (ханаански) корен, „говоря”;
  - d. в един финикийски надпис се среща каузативно причастие със значение „Този, който поддържа” или „Този, който постановява”;
  - e. от еврейска *Qal* форма, „Този, който е” или „Този, който е тук” (в бъдеще време: „Този, който ще бъде”);
  - f. от еврейска *Hiphil* форма, „Този, който причинява”;
  - g. от еврейски корен, „живея” (напр. Битие 3:20), като означава „вечно живият, единствено живият”;
  - h. от контекста в Изход 3:13-16, игра на думи на формата в имперфект, използва в перфект: „Аз ще продължа да бъда какъвто бях” или „Аз ще продължа да бъда какъвто съм бил” (вж. J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament*, p. 67). Пълното име *ЯХВЕ* често се използва в абревиация или вероятно в оригиналната си форма.
    - 1) *Ях* (напр. в алелу-я; BDB 219, Изход 15:2; 17:16; Ps. 89:8; 104:35)
    - 2) *Яху* (в имена, напр. в Исаия)
    - 3) *Йо* или *Йе* (в имена, напр. в Йоил, Йешуа)
3. В късния юдаизъм това заветно име се приема за толкова свято (четирибуквието), че евреите се страхуват да го изрекат, за да не нарушат заповедта от Изход 20:7; Втор. 5:11; 6:13. Затова заменят еврейското понятие с дума за „господар”, „владетел”, „съпруг” – *адон* или *адонай* (господарю мой). Когато четат Стария завет и срещат името *ЯХВЕ*, те произнасят думата „Господ”. Затова в много преводи *ЯХВЕ* се превежда като Господ.
4. Както и с *Ел*, *ЯХВЕ* често се съчетава с други понятия, за да подчертае определени характеристики на заветния Бог на Израил. Възможните комбинации са много, но ето някои от тях.
  - a. *ЯХВЕ Ире* (*ЯХВЕ* ще осигури; BDB 217 & 906), Битие 22:14;
  - b. *ЯХВЕ Рофека* (*ЯХВЕ* е твоят изцелител; BDB 217 & 950, *Qal*), Изход 15:26;
  - c. *ЯХВЕ Ниси* (*ЯХВЕ* е моето знаме; BDB 217 & 651), Изход 17:15;
  - d. *ЯХВЕ Мекадишек* (*ЯХВЕ*, Който те освещава; BDB 217 & 872, *Piel*), Изход 31:13;
  - e. *ЯХВЕ Шалом* (*ЯХВЕ* е мир; BDB 217 & 1022), Съд. 6:24;
  - f. *ЯХВЕ Саваот* (*ЯХВЕ* на силите; BDB 217 & 878), I Царе 1:3, 11; 4:4; 15:2; често в пророците);
  - g. *ЯХВЕ Рои* (*ЯХВЕ* е моят пастир; BDB 217 & 944, *Qal*), Пс. 23:1;
  - h. *ЯХВЕ Цидкени* (*ЯХВЕ* е наша правда; BDB 217 & 841), Ер. 23:6;
  - i. *ЯХВЕ Шамат* (*ЯХВЕ* е тук; BDB 217 & 1027), Езек. 48:35.

■ **„със слава и чест си го увенчал“** Вж. бележката към Евреи 1:3.

2:8 Този текст е заимстван от Псалом 2:6, но е препратка също така и към битие 1:26,28-30. Хората са създадени по Божия образ (Бит. 1:26-27) и първата им роля на земята е да я управляват вместо Него (като Негови представители). Грехопадението в Битие 3 глава обаче подкопава тази цел (вж. Евреи 2:9).

2:9 „Но виждаме Него“ (NASB) В предишните два стиха местоименията „го“, „му“ и „него“ се изписват с малки букви, тъй като авторът цитира старозаветния псалом и говори за „човека“, „човешкия син“. Сега обаче в 9 стих това местоимение е с главна буква в NASB, понеже тук вече авторът ни дава приложението на Псалом 8, съпоставяйки падналия в грях човек със съвършения Човек. Бог поставя човека в издигната позиция на авторитет, но човекът извършва фаталния грях и пропилява тази позиция. Въплътеният Бог Исус изпълнява предназначението на човека, а впоследствие със смъртта си възстановява достойнството и честта на повярвалия човек. Исус е бил напълно човек! Ето я поредната типология по линията Адам-Христос (вж. Римл. 5:12-21; I Коринтяни 15:21-22,45-49; Фил. 2:6-11).

■ **„който за малко време е бил поставен по-долу от ангелите“** Тук очевидно има сравнение между този текст и 6-7 стихове. Става дума за въплъщението на Исус на земята.

■ **„Исус“** Авторът на Посланието до евреите вмъква името на Исус на това място без каквито и да е допълнителни описания (вж. Евреи 2:9; 3:1; 6:20; 7:22; 10:19; 12:2,24; 13:12). Възможно е да има още една типологическа заигравка с името на Исус като новия Исус Навиев. Името е абсолютно същото. Авторът на Посланието до евреите често цитира текстове от книгата Изход. Също както Исус Навиев довежда народа до Обещаната земя, сега Господ Исус в друг смисъл довежда своите хора на небето (в съботната почивка).

■ **„заради претърпяната смърт“** Тук вниманието се връща върху Битие 3:15, Псалом 22, Исая 53 глава. Исус е извършителят на дългоочакваното изкупление!

■ **„увенчан със слава и чест“** Причастието тук е в свършено време, страдателен залог. Той е бил увенчан и продължава да е увенчан! Вж. коментара към Евреи 1:3.

■ **„с Божията благодат“** Преводът на тази фраза (*chariti Theos*) се среща във всички английски преводи и е напълно подкрепен от ранните гръцки манускрипти P⁴⁶, κ , A, B, C, D. Същевременно обаче редица по-късни ръкописи дават любопитния прочит „отделно от Бога“ (*chōris Theos*). Брус Метцгер пояснява, че първоначално това се е появило като добавен коментар в полето край текста с препратка към I Коринтяни 15:27, а впоследствие е било възприето като поправка на фразата *chariti Theos* (Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary On The Greek New Testament*, p. 385).

Има и друга вероятност, изтъкната от Барт Ерман. Според него преписвачите съзнателно са променили „с Божията благодат“ на „отделно от Бога“, водени от богословски съображения за съпротива срещу заплахата от гностичните учения (вж. Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, Oxford Press, 1993, pp. 146-150).

Ориген и Йероним Блажени цитират именно този вариант. Освен това думата „отделно“ (*chōris*) се среща още тринайсет пъти в Посланието до евреите, което говори за склонност на автора да прибегва до нея. Освен това Ерман добавя наблюдение (p. 148), че във всички тези случаи тази дума се следва от съществително без определителен член.

■ **„за да вкуси смърт“** Важно е да си дадем сметка, че страданието на Исус е било неразривна част от Божия план за Него (вж. Битие 3:15; Исая 53:4,10; Марк 10:45; II Коринтяни 5:21). Темата за страданието продължава и в останалите старозаветни цитати, които се привеждат в Евреи 2 глава.

■ **„за всеки човек“** Контекстът тук касае победоносната заместническа и изкупителна смърт на Христос (вж. Исая 53:6; Римляни 5:6,8,10,17-19; I Коринтяни 15:22; I Тимотей :4,6; 4:10; Тит 2:11; II Петър 3:9). Исус умира, за да разреши тежкия проблем на човека с греха. Единственото нещо, което сега разделя човека от спасението е собствената му неохота да приеме с вяра подаръка на завършеното дело на Исус Христос (вж. Йоан 3:17-21).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ВЕЧНИЯТ ИЗКУПИТЕЛЕН ПЛАН НА ЯХВЕ SPECIAL TOPIC: YHWH's ETERNAL REDEMPTIVE PLAN

Трябва да призная на читателя, че в тази сфера съм пристрастен. Собственото ми систематично богословие не е нито калвинистично, нито диспенсационалистично. По-скоро бих го определил като благовестителско въз основа на Великото поръчение (Матей 28:18-20; Лука 24:46-47; Деяния 1:8). Убеждението ми е, че Бог има вечен план за изкуплението на всички хора (вж. Битие 3:15; 12:3; Изход 19:5-6; Еремия 31:31-34; Езекиил 18; 36:22-39; Деяния 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Римляни 3:9-18,19-20,21-31) – всички онези, които са сътворени по Негов образ и подобие (Битие 1:26-27). Заветите се обединяват в Христос (Галатяни 3:28-29; Колосяни 3:11). Исус е тайната на Бога, скрита в продължение на векове, но в крайна сметка разкрита (вж. Ефесяни 2:11—3:13)! Разковничето за тълкуването на Светото писание е новозаветното благовестие, а не народът на Израил.

Това убеждение оцветява цялостното ми разбиране на Писанието. Чета всички библейски пасажии през тези очила! Със сигурност това е определена богословска школа (а и всеки един тълкувател на Писанието изхожда от някаква своя позиция!), но смея да твърдя, че е обоснована и основана на Библията.

Фокусът на Битие 1-2 гл. е как ЯХВЕ създава място, на което да може да има общение с най-висшето си творение – човекът (Битие 1:26-27; 3:8). Физическото творение е просто един от етапите в Божия план.

1. Според Августин в душата на всеки човек има празнота с форма, която може да се запълни единствено от самия Бог.
2. К. С. Луис нарича тази планета „докоснатата планета“ (т.е. подготвена от Бога за хората).

Старият завет многократно подчертава тази представа.

1. Битие 3:15 е първото обещание, че ЯХВЕ няма да изостави човека в ужасяващата каша на греха и бунта. Тук не се говори за Израил (понеже той още не съществува). Заветен народ не се споменава чак до призива към Авраам в Битие 12 гл.
2. Битие 12:1-3 е първоначалният призив на ЯХВЕ и откровението му пред Авраам, че ще стане родоначалник на Божия заветен народ Израил. Дори и при онзи първоначален призив обаче ЯХВЕ вече подготвя избавлението на целия свят.
3. В Изход 20 гл. (и Второзаконие 5 гл.) ЯХВЕ разкрива дава Своя закон на Мойсей, за да напътства хората. Обърнете внимание, че според Изход 19:5-6 ЯХВЕ разкрива пред Мойсей уникалните отношения, които ще има с народа на Израил. Още в този момент вече става ясно, че причината да бъдат избрани е (подобно на Авраам) да служат за благословение на целия свят (вж. Изход 19:5: „защото цялата земя е Моя“). Израил ще бъде основният механизъм, по който хората по лицето на земята ще могат да опознават ЯХВЕ и да се приближават към Него. За съжаление, израилевият народ се проваля в тази мисия (Езекиил 36:22-38).
4. Според III Царе 8 гл. Соломон посвещава храма, за да могат всички хора да идват пред ЯХВЕ (вж. III Царе 8:43,60).
5. В Псалмите – 22:27-28; 66:4; 86:9 (и Откровение 15:4).
6. Ярез пророците ЯХВЕ продължава да разкрива всеобщия си изкупителен план:
  - a. Исаия – 2:2-4; 12:4-5; 25:6-9; 42:6,10-12; 45:22; 49:5-6; 51:4-5; 56:6-8; 60:1-3; 66:18,23;
  - b. Еремия – 3:17; 4:2; 16:19;
  - c. Михей – 4:1-3;
  - d. Малахия – 1:11.

Универсалният акцент се подсилва от появата на „новия завет“ (Еремия 31:31-34; Езекиил 36:22-38), който насочва вниманието върху милостта на ЯХВЕ вместо върху нравствените постижения на човека.

Ние получаваме „ново сърце“, „ново съзнание“, „нов дух“. Покорството тук също е изключително важно, но вече не се търси само външното поведение, а по-скоро вътрешното отношение (Римляни 3:21-31).

Новият завет ясно подчертава всеобщия изкупителен план на Бога в няколко отношения.

1. Великото поръчение – Матей 28:18-20; Лука 24:46-47; Деяния 1:8
2. Божият вечен план (предопределен) – Лука 22:22; Деяния 2:23; 3:18; 3:28; 13:29
3. Бог иска всички хора да се спасят – Йоан 3:16; 4:42; Деяния 10:34-35; I Тимотей 2:4-6; Тит 2:11; II Петър 3:9; I Йоан 2:2; 4:14
4. Христос обединява Стария завет и Новия завет – Галатяни 3:28-29; Ефесяни 2:11—3:13; Колосяни 3:11. Всички човешки препятствия и различия се отстраняват в Него. Исус е „Божията тайна“, скрита през вековете, но сега вече разкрита (Ефесяни 2:11—3:13).

Новият завет фокусира вниманието върху Исус, а не върху Израил. Централно е благовестието, а не даден географски регион. Израил е първото откровение, но окончателното откровение е Исус (вж. Матей 5:17-18).

Отделете време също така да се запознаете със СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ЗАЩО СТАРОЗАВЕТНИТЕ ЗАВЕТНИ ОБЕЩАНИЯ СЯКАШ СЕ РАЗЛИЧАВАТ ОТ НОВОЗАВЕТНИТЕ (на англ. език на адрес: www.FreeBibleCommentary.org).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 2:10-13

¹⁰ **Защото беше уместно Онзи, заради когото е всичко и чрез когото е всичко, като довежда много синове до слава, да направи съвършен чрез страдания Автора на тяхното спасение.** ¹¹ **Понеже и Онзи, който освещава, и онези, които се освещават, всички са от Един; по която причина Той не се срамува да ги нарича братя,** ¹² **като казва: „Ще възвестявам Името Ти на братята Си, ще Те хваля сред събранието.“** ¹³ **И пак: „Аз на Него ще се уповавам.“ И пак: „Ето, Аз и децата, които Ми е дал Бог.“**

2:10 „Защото беше уместно Онзи, заради когото е всичко и чрез когото е всичко“ Местоименията в този случай може да се отнасят или за Бог Отец (Римл. 11:36), или за Бог Син (Евреи 1:2-3; Кол. 1:15-17). Тъй като във втората част на стиха Исус е наречен „Автора на тяхното спасение“, следователно най-вероятно в началото да се говори за Бог Отец. Същевременно с това Исус участва в Сътворението на света заедно с Отец (Евреи 1:2; Йоан 1:3; I Коринтяни 8:6; 15:25-27), а впоследствие участва и в изкуплението, и в съда.

■ **„като довежда много синове до слава“** Семейният аспект на Новия завет се разкрива изчерпателно в останалите стихове от 2 глава. Обърнете внимание какви думи, свързани със семейните отношения, използва авторът. Целта на Новия завет е да възстанови образа на Бога у съгрешилия човек. Думата „много“ не означава „някои, но не всички“ (вж. Евреи 2:9, „всички“). Навсякъде в Библията думите „много“ и „всички“ се използват синонимно и взаимнозамменяемо (сравнете Исая 53:6 с 11-12 стихове; както и Римляни 9:18 с 19). Следователно Марк 10:45 и 14:24 би следвало да се отнасят за „всички“, а не само за „някои“! Нямаме право да цепим косъма в това отношение само и само за да докажем дадена радикално калвинистка идея (като супралапсарианизма например).

NASB	„да усъвършенства автора на тяхното спасение“
NKJV	„да направи автора на спасението им съвършен“
NRSV	„за да направи начинателя на спасението им съвършен“
TEV	„за да направи Исус съвършен“
NJB	„направи съвършен... водача на спасението им“

Думата „да усъвършенствам“ (аорист, деятелен залог, инфинитив) означава „да завърша, да направя зрял, да подготвя за дадено задание“ (вж. Ефес. 4:12). Авторът на Посланието до евреите използва думата три пъти, за да опише Исус (2:10; 5:9; 7:28), както и още три пъти за Неговите последователи (10:14; 11:40; 12:23). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 7:11.

Исус е живял като истинско човешко същество (вж. Лука 2:40,52). Расъл е с вяра и покорство (Лука 2:40,52). Изпитван е посредством трудности (Евреи 5:8-9). Изправял се е пред всякакви духовни препятствия и ги е преодолявал (Евреи 4:15). Той е съвършеният пример за Божия замисъл за човека (I Петър 2:21).

**СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: АВТОР/НАЧИНАТЕЛ (ARCHĒGOS)
SPECIAL TOPIC: AUTHOR/LEADER (ARCHĒGOS)**

Понятието „автор“ или „начинател“ е гръцката дума *archēgos*. Произлиза от гръцката дума за „начало“ (*archē*) в съчетание с глагола „вода“ (*agō*). Това съставно съществително с времето да се използва за началник, княз, предводител (независимо дали става дума за човек или за ангелско същество). Среца се на четири места в Новия завет:

1. начинател, княз – Деяния 3:15
2. княз или водач – Деяния 5:21
3. автор на спасението им – Евреи 2:10
4. начинателят (който поставя началото) и усъвършителят на вярата – Евреи 12:2

Исус е начинателят, подсигурителят и извършителят на нашето спасение.

■ „чрез страдания“ По човешки казано, Исус е усъвършенстван посредством страдания (вж. Евр. 5:8-9). Самият Той многократно говори за изпитанията и гоненията, през които ще преминават и собствените Му последователи (вж. напр. Мат. 5:10-12; Йоан 15:18-19; 17:14).

Ранната църква преживява редица подобни тежки моменти от страна на юдеите, на езичниците, на римските власти и на Сатана. Бог обаче използва всяка подобна опозиция и я превръща в инструмент, който възпроизвежда доверие и христоводобен характер (вж. Римл. 8:17; Фил. 1:29; II Тимотей 3:12; Яков 1:2-4; и I Петър 4:12-19). Тази истина може да се онагледява от: (1) Стария завет и трудностите на светиите преди Христос (вж. Евреи 11 гл.), както и от (2) служението на самия апостол Павел (вж. I Коринтяни 4:9-12; 6:4-10; 11:24-27).

2:11

NASB, NRSV „и Този, който освещава, и онези, които са осветени“

NKJV „и Този, който освещава, и онези, които сега се освещават“

TEV „Той очиства хората от греховете им и Той, и тези, които са очистени“

NJB „за посвещението и за посветените“

Тук има игра на думи между „свят“ и „осветен“ (вж. Евреи 10:10,14). Първата дума в това словосъчетание е сегашно деятелно причастие (става дума за Исус), докато втората е сегашно страдателно причастие (става дума за Неговите люде; вж. Йоан 17:19). Исус се идентифицира с хората си (вж. Евреи 1:14; 2:6-8,9-18).

Вярващите се освещават от Бог Отец (Йоан 17:17; I Солунци 5:23), чрез посредничеството на Сина (I Коринтяни 1:2; Ефесяни 5:26; Евреи 10:10,14,29; 13:12). И двата аспекта се обединяват в Евреи 2:11.

1. святият Отец
2. святият Син
3. светиите християни (вж. I Петър 1:13-25).

Тази истина е валидна както за положението, така и за състоянието на вярващите. В Христос ние сме направени святи, а след това сме призвани да ставаме святи като Христос.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: СВЯТОСТ И ОСВЕЩЕНИЕ В НОВИЯ ЗАВЕТ SPECIAL TOPIC: NEW TESTAMENT HOLINESS/SANCTIFICATION

Новият завет настоява, че когато грешниците се обърнат към Исус с покаяние и вяра (Марк 1:15; Деяния 3:16,19; 20:21), Той мигновено ги оправдава и спасява. Това е тяхната нова позиция в Христос. Неговата праведност им се вменява (вж. Битие 15:6; Римл. 4 гл.). Те са обявени за оправдани и святи (като юридическо постановление от Божия страна).

Но Новият завет също така подтиква повярвалите хора да се стремят към святост и осветение. Тази богословска истина виждаме в завършеното дело на Исус Христос, както и в призива да бъдем уподобени на Христос в отношенията си и в ежедневието си. Спасението е едновременно и подарък, и скъпо костващо отричане от стария човек. Абсолютно същото се отнася и за осветението.

Първоначален отклик

Деяния 20:23; 26:18
Римляни 15:16
I Коринтяни 1:2-3; 6:11
II Солунци 2:13
Евреи 2:11; 10:10,14; 13:12
I Петър 1:12

Прогресивно христоподобие

Римляни 6:19
II Коринтяни 7:1
Ефесяни 1:4; 2:10
I Солунци 3:13; 4:3-4,7; 5:23
I Тимотей 2:15
II Тимотей 2:21
I Петър 1:15-16
Евреи 12:14

■ „**всички са от Един**“ Английските преводи NASB, NRSV и TEV поставят думата „Отец“ в края на тази фраза. Местоимението „Един“ обаче сочи към Исус. Това ясно от местоимението „Той“ в следващата фраза. От друга страна NJB предава този израз „всички от същата група“, докато вариантът на NIV е: „са от същото семейство“. Тези преводи сякаш изглеждат най-удачни, поставяйки акцент върху човешкото естество на Исус (вж. Евреи 2:14).

■ „**по която причина Той не се срамува да ги нарича братя**“ Исус напълно се отъждествява с вярващия човек. Именно със Своите страдания Той възстановява Божия образ у него. Следващите три цитата от Стария завет в 12-13 стихове на пръв поглед звучат извън контекста. Истината обаче е, че това са текстове относно Месията, в които има игри на думи. Общият контекст на Евреи 2:10-18 напълно идентифицира Исус с Неговите последователи:

1. Прогласяват Бог Отец.
2. Славословят Бог Отец.
3. Доверяват се на Бог Отец.
4. Връзката между Исус („Аз“ в Евреи 2:13б) и Неговите последователи („децата“ в Евреи 2:13б) е това, че Бог Отец ги подарява на Него.
5. И Исус, и учениците Му имат човешка природа.
6. И Исус, и учениците Му минават през изкушения.

2:12-13 Тази поредица цитати от Стария завет описва как Исус се отъждествява с последователите си.

2:12 „Ще възвестявам Името Ти на братята Си“ Тук виждаме цитат от Псалом 22:22, който пророчески се отнася към Разпятието.

■ „**събранието**“

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЦЪРКВАТА (*EKKLĒSIA*) SPECIAL TOPIC: CHURCH (*EKKLĒSIA*)

Гръцкият термин *ekklēsia* е съставен от две думи: „от“ и „призован“. Дума има както светска употреба (граждани, свикани за събрание; вж. Деяния 19:32,39,41); така и религиозна употреба поради употребата в Септуагинта на този термин за „събрание“ на Израил (*Qahal*, VDB 874, KB 1078, вж. Числа 16:3; 20:4). Ранната църква я е използвала за себе си като продължение на Божия народ от Стария завет. Те са новият Израил (вж. Римл. 2:28-29; Гал. 3:29; 6:16; I Петър 2:5,9; Откр. 1:6), изпълнението на Божията мисия за света (вж. Битие 3:15; 12:3; Изход 19:5-6; Матей 28:18-20; Лука 24:47; Деяния 1:8). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ВЕЧНИЯТ ИЗКУПИТЕЛЕН ПЛАН НА ЯХВЕ.

Думата се използва с няколко различни смисъла в евангелията и Деяния.

1. светско градско събрание, Деяния 19:32,39,41;
2. всеобщият Божи народ в Христос, Матей 16:18 и Ефесяни;
3. местно събрание от вярващи в Христос, Матей 18:17; Деяния 5:11 (църквата в Ерусалим); Деяния 13:1; Римляни 16:5; I Коринтяни 16:19; Колосяни 4:15; Филимон 2 стих;
4. събирателно за израилтяните в проповедта на Стефан (Деян. 7:38);
5. Божият народ в определен район, Деяния 8:3; Галатяни 1:2 (Юдея или Палестина).

Църквата е събрание на повярвали хора, а не здание. През първите векове не е имало църковни сгради. В книгата Яков (една от най-ранните в Новия завет) църквата е наречена „събрание“ (*synagōgē*). Това понятие за църква се среща единствено при Яков (2:2; 5:14).

2:13 „Аз на Него ще се уповавам“ Тази фраза е цитат от Исаия 8:17. Към този момент нека да добавя кратка бележка за това, че авторът продължава да привежда цитати от Септуагинта, които се различават, в някои случаи значително от еврейския (мазоретски) текст. В съвременния свят сме свидетели на множество спорове и дебати за различията между библейските преводи, с които разполагаме. Едни предпочитат даден конкретен превод, като понякога си позволяват да поставят под въпрос дали въобще преводачите на останалите версии са християни. След като Божият Дух може да използва гръцкия превод на Стария завет, за да дава ясен израз на благовестието пред читатели от древния Близък изток, значи със сигурност би могъл да използва и днешните разнообразни библейски преводи, за да говори на съвременния човек. Въпросът не е на преводаческа теория, а на Божията воля хората да чуят и да повярват в добрата вест за Исус Христос.

☐ **„Ето, Аз и децата, които Ми е дал Бог“** Това е цитат от Септуагинта от Исаия 8:18. Цялата идея тук е да се постави акцент между единството, което Исус споделя с вярващите хора (Евреи 2:17).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 2:14-18

¹⁴ И така, понеже децата са участници в плът и кръв, то и Той подобно взе участие в същите неща, за да унищожи чрез смъртта този, който има властта на смъртта, тоест дявола, ¹⁵ и да избави всички онези, които чрез страха от смъртта през целия си живот са били подчинени на робство. ¹⁶ Защото наистина Той не помогна на ангелите, а помогна на Авраамовото потомство. ¹⁷ Затова трябваше да стане във всичко като братята Си, за да бъде милостив и верен Първосвещеник пред Бога, за да извърши умилоствение за греховете на народа. ¹⁸ Защото в това, в което Самият Той пострада, като беше изкушен, може и на изкушаваните да помага.

2:14 „И така“ Това е условно изречение от първи клас, което от гледна точка на автора и за литературните му цели би следвало да е вярно.

☐ **„понеже децата са участници в плът и кръв, то и Той подобно взе участие в същите неща“** Глаголът зад думата „са участници“ (*κοινωνία* – свършено време, деятелен залог, изявително наклонение) говори за първоначалната и продължаваща човешка природа на Исус. Стихове 14 и 17 поставят акцент върху това, че

Исус Христос е истински човек. Именно с този богословски проблем са се сблъскали ранните еретици гностици (I Йоан 4:1-6).

Фразата на гръцки буквално се превежда „кръв и плът“. Двете думи са разменени спрямо обичайната употреба на това словосъчетание. Равините са използвали тази фраза, за да илюстрират преходността на човешкото същество. Авторът на Посланието до евреите вероятно е обърнал местата на думите, за да покаже, че макар Исус да е бил напълно човек, Той по никакъв начин не се е повлиял от греховната природа на хората (вж. Римл. 8:3; Фил. 2:7-8).

Посланието до евреите акцентира както върху божествената (1:1-3; 4:14), така и върху човешката природа на Исус:

1. Евреи 2:14 — Той поема човешкото естество.
2. Евреи 4:15 — Той е изкушаван във всичко досущ като хората.
3. Евреи 5:7 — Той се моли на Бог Отец с вик и сълзи.
4. Евреи 5:8-9 — Той е усъвършенстван посредством страдания.

■ **„чрез смъртта“** Чрез смъртта на Исус умира самата смърт! Тук виждаме препратка към юдейското богословие на жертвената система (вж. Левит 1-7 гл.). Един невинен дава живота си от името на всички виновни (Римл. 5:12-21; II Коринтяни 5:14-15,21).

■ **„за да унищожи чрез смъртта този“** Тук виждаме същия глагол (*katargeō*), който в английския превод KJV е преведен „унищожавам“ тук и в Римляни 6:6. Със сигурност именно това е неговата конотация във II Солунци 2:8. Често е трудно дори и в съответния контекст да се прецени дали този глагол следва да се преведе „унищожавам“ или „анулирам“ (вж. I Коринтяни 15:24,26; Ефесяни 2:15). Част от значението на тази дума е „свеждам до нищо, обезсилвам, обезличавам“ (вж. Римл. 3:3,31; 4:14; 6:6; I Коринтяни 2:6; 13:8; II Коринтяни 1:7).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: УНИЩОЖАВАМ / АНУЛИРАМ (*KATARGEŌ*) SPECIAL TOPIC: NULL AND VOID (*KATARGEŌ*)

Тази дума (*katargeō*) е една от любимите на Павел. Той я използва поне двадесет и пет пъти, но е с Тази дума (*katargeō*) е една от любимите на Павел. Той я използва поне двадесет и пет пъти. Думата има широк семантичен обхват.

A. Основният етимологичен корен е от *argos*, което означава:

1. бездеен
2. свободен
3. неизползван
4. безполезен
5. бездеен

B. Сложният глагол с *kata* изразява:

1. бездействие
2. безполезност
3. нещо, което е отменено
4. нещо, което е премахнато
5. нещо, което е напълно бездейно

C. Използва се веднъж в Лука за безплодие – безполезно дърво (вж. Лука 13:7).

D. Павел го използва във фигуративен смисъл по два основни начина:

1. Бог е бездеен, което предизвиква хорската враждебност
  - a. Греховната природа на човечеството – Римл. 6:6;
  - b. Мойсеевия закон и обещанието за „семето“ – Римл. 4:14; Гал. 3:17; 5:4,11; Ефес. 2:15;
  - c. Духовни сили – I Кор. 15:24;
  - d. „Човекът на беззаконието“ – II Сол. 2:8;
  - e. Физическа смърт – I Кор. 15:26; II Тим. 1:16 (Евр. 2:14);
2. Бог заменя стария (завет, век) с нов:

- a. неща, свързани с Мойсеевия закон – Римл. 3:3,31; 4:14; II Кор. 3:7,11,13,14;
- b. аналогията за брака, използван от Закона – Римл. 7:2,6;
- c. нещата на този век – I Кор. 13:8,10,11;
- d. това тяло – I Кор. 6:13;
- e. водачите на този век – I Кор. 1:28; 2:6.

Думата *katargeō* се превежда по различни начини. Основното ѝ значение обаче е да направиш дадено нещо безполезно, нищожно, безсилно, но не непременно да прекратиш съществуването, да унищожиш.

■ „който има властта на смъртта, тоест дявола“ Сатана не разполага с абсолютна власт над смъртта (вж. Йов 2:4-6; I Коринтяни 5:5). Той обаче има силата да внушава *страх от смъртта* (вж. Евреи 2:15). Именно с това той съумява да връзва хората (I Коринтяни 15:54-57). Съществува личностна зла сила, която си е поставила за цел да изопачава и извращава Божията воля в този свят (вж. Йоан 12:31; 14:30; 16:11; II Коринтяни 4:4; Ефесяни 2:2; I Йоан 4:4; 5:19). Исус е надвил смъртта (II Тимотей 1:10) и единствено Той сега държи ключовете към *хадес* и смъртта (Откровение 1:18).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: САТАНА SPECIAL TOPIC: SATAN

Тази тема е много трудна по няколко причини.

1. Старият завет не говори за свръхнеприятел на доброто, а го описва като слуга на *ЯХВЕ* (вж. А. В. Davidson, OT Theology, pp. 300-306), който предлага алтернатива на човечеството и го обвинява за неправдата му. Има само един Бог (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: МОНОТЕИЗЪМ), една сила, една кауза в Стария завет – *ЯХВЕ* (Исаия 45:7; Амос 3:6).
2. Представата за личност свръхнеприятел на Бога, разработена в междубиблейската (неканонична) литература под влиянието на персийските дуалистични религии (като *зороастринството*). Те на свой ред силно повлияват на равинския юдаизъм и есейската общност (вж. Ръкописите от Мъртво море).
3. Новият завет разработва старозаветни теми в изненадващо ярки, но селективни категории.

Ако човек подходи към анализиране на злото от перспективата на библейското богословие (всяка книга, автор или жанр изучавани и схематизирани поотделно), тогава налице са различни схващания за злото.

Ако обаче човек подходи към изучаване на злото от небиблейска или извънбиблейската перспектива на световните или източните религии, тогава голяма част от новозаветните идеи са загатнати в персийския дуализъм и гръкоримския спиритизъм.

Ако човек изповядва категоричния авторитет на Писанието, тогава новозаветните идеи и доктрини трябва да се разглеждат като прогресивно откровение. Християните трябва да са внимателни и да не допускат идеите им да са под влиянието на еврейския фолклор или западната литература (Данте, Милтън). Определено има мистерия и неяснота в тази област на библейското откровение. Бог е избрал да не разкрива всички аспекти на злото, неговия произход (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ЛУЦИФЕР), развитие и цел, но Той разкрива неговото поражение!

В Стария завет думата „сатана” или „обвинител” (BDB 966; КБ 1317) се отнася до три различни групи:

1. хора обвинители (вж. I Царе 29:4; II Царе 19:22; IV Царе 11:14,20,29; Пс. 109:6)
2. ангели обвинители (вж. Числа 22:22-23; Йов 1-2; Зах. 3:1)
3. демони обвинители (вж. I Лет. 21:1; IV Царе 22:21; Зах. 13:2)

Едва по-късно в междузаветния период змията от Битие 3 глава започва да се идентифицира със Сатана (вж. *Премъдрост* 2.23-24; *II Енох* 31:3). Именно тогава започват да я използват равините (вж. *Sot 9b* и *Sanh. 29a*). „Божииите синове” от Битие 6 гл. стават ангели в *I Енох* 54:6. Споменавам това не с цел да изтъкна неговата богословска акуратност, а за да покажа, че идеята търпи развитие. В Новия завет тези старозаветни дейности се приписват на зли ангели (вж. I Кор. 11:3; Откр. 12:9).

Трудно или невъзможно (в зависимост от схващането) е да определим произхода на личностното зло смо според информацията в Стария завет. Една от причините за това е силният монотеизъм на Израил (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: МОНОТЕИЗЪМ; както и I Царе 22:20-22; Екл. 7:14; Исаия 45:7; Амос 3:6). Всяка причинност се приписва на *ЯХВЕ*, за да се демонстрира Неговата уникалност и превъзходство (вж. Исаия 43:11; 44:6,8,24; 45:5-6,14,18,21,22).

Източници на информация по темата са (1) Йов 1-2 глави, където Сатана е представен като един от „синовете на Бога” (ангелите) или (2) Исаия 14 глава и Езекиил 28 глава, където гордите царе от Близкия изток са посочени (Вавилон и Тир) като илюстрация за гордостта на Сатана (вж. I Тим. 3:6). Този подход ме навежда на смесени чувства. Езекиил използва метафори от Едемската градина не само за Тирския цар като Сатана (вж. Езек. 28:12-16), а също и за царя на Египет като Дървото за познаване на доброто и злото (Езекиил 31 гл.). Обаче Исаия 14 глава, и особено 12-14 ст., изглежда описват ангелски бунт, предизвикан от гордост. Ако Бог иска да ни разкрие конкретната същност и природа на Сатана, това е много уклончив начин и място да го стори. Трябва да внимаваме с тенденцията на систематичното богословие, което взема малки, неясни части от различните завети, автори, книги и жанрове и ги комбинира като парчета от един сложен ребус.

Съгласен съм с Алфред Едерщайм (Alfred Edersheim, *The Life and Times of Jesus the Messiah*, том 2, appendices XIII [pp. 748-763] и XVI [pp.770-776]), че равинският юдаизъм е силно повлиян от персийския дуализъм и спекулация с демоничното. Равините не са добър автентичен източник в тази област. В това отношение Исус радикално се отклонява от поученията на синагогата. Смятам, че идеята за архангела – неприятел на *ЯХВЕ* възниква под влиянието на персийския зороастрийски дуализъм и двете им върховни божества *Ахкман* и *Ормаза*, а по-късно е бил разработен от юдейските равини като своего рода библейски дуализъм за *ЯХВЕ* и Сатана.

В Новия завет определено е налице прогресивно откровение относно персонификацията на злото, но не е толкова подробно формулирано като равинското. Добър пример за тази разлика е т.нар. „войната в небесата“. Падането на Сатана е логична необходимост, но подробности не се дават (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ПАДЕНИЕТО НА САТАНА И НЕГОВИТЕ АНГЕЛИ). Казаното по темата е завоалирано в апокалиптичния жанр (вж. Откр. 12:4,7,12-13). Макар и победен от Исус и заточен на земята, Сатана продължава да служи като слуга на *ЯХВЕ* (вж. Мат. 4:1; Лука 22:31-32; I Кор. 5:5; I Тим. 1:20).

Налага се да обуздаем любопитството си в тази област. Съществува личностна сила на злото, но при все това Бог е само един и ние продължаваме да носим отговорност за нашия избор. Духовна битка има както преди, така и след спасението. Победата е възможна единствено чрез Триединния Бог. Злото е победено и един ден ще бъде изцяло отстранено (Откровение 20:10)!

2:16

NASB	„Защото наистина“
NKJV	„Защото действително“
NRSV, TEV	„Защото е ясно, че“
NJB	липсва

В този случай английските преводи NRSV и TEV най-удачно предават началото на новото изречение в 15 стих.

■ „Той не помогна..., а помогна...“ И двата глагола тук са в сегашно време, среден залог (депонентни), изязвително наклонение. Частицата „не“ в гръцкото изречение се поставя най-отпред за акцент. Глаголът е

epilambanō, който произлиза от глагола *lambanō* („вземам, хващам“), използван както с положително, така и с отрицателно значение. В настоящия контекст глаголът се отнася за положителните действия на Исус (Евреи 8:9) на мястото на повярвалите в Него хора. Подобно нещо Той никога не е правил за ангелите. Отново виждаме съпоставка между Исус и Неговите последователи (от една страна) и ангелския свят (от друга).

■ **„на Авраамовото потомство“** Буквално тук думата е „семе“. ЯХВЕ дава обещание на бездетния Аврам, че ще стане родител на велика нация с много потомци (Битие 12:3; 15:2-6; 17:4-7; 18:10,18). Думата „семе“ може да бъде в мн.ч. или в ед.ч. По този начин тя би могла да се отнася както за израилевия народ, така и за личността на Месията. От други новозаветни текстове виждаме, че тази дума е обвързана с вярата на хората, а не толкова с техния расов произход или благочестиви дела (вж. Йоан 8:31-59; Галатяни 3:7,9,29; Римляни 2:28-29). Дадените на Аврам обещания са безусловни (особено Битие 15:21-21; ср. с Римл. 4 гл.), докато Мойсеевият завет от друга страна се базира на покорството на Израил.

2:17 „трябваше да стане във всичко като братята Си“ Заместническото дело на Исус Христос вместо хората е свързано с това, че Той напълно разбира нашето естество (вж. Евреи 2:11,18; 4:15). Именно по тази причина Той има пълното право да бъде нашият велик Първосвещеник.

■ **„за да бъде милостив и верен Първосвещеник“**

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ИСУС КАТО ПЪРВОСВЕЩЕНИК SPECIAL TOPIC: JESUS AS HIGH PRIEST

Посланието до евреите е единствената новозаветна книга, която нарича Исус „първосвещеник“. В Стария завет има две места, където на Месията се приписва свещеническа роля (Псалом 110:4; Захария 3-4 гл.). Тази тема се разработва по-задълбочено в Евреи 4:14—5:10 и 6:13—7:28.

Посланието до евреите описва в няколко отношения първосвещеническата роля на Исус:

1. Извършва умилоствие за греховете (Евреи 2:17; 7:27; 9:14).
2. Дава сили на онези, които се изкушават от грях (Евреи 2:18).
3. Дава благодат във времена на нужда (Евреи 4:15-16).
4. Дава вечен живот (Евреи 5:9-10).
5. Застъпва се за вярващите (Евреи 7:25; 9:24).
6. Дава увереност, за да се приближаваме пред святия Бог (Евреи 10:19-21).

■ **„за да извърши умилоствие за греховете на народа“** Думата „умилоствие“ се използва в Септуагинта похлупака върху Ковчега на завета, поставен в Пресвятото място. Гръцката конотация на тази дума обаче има значение на обредни действия, чиято цел е да предразположат разгневно божество, така че да се отстранят препятствията между него и хората. Поради тази употреба съвременните богослови не са много склонни да свързват думата с ЯХВЕ (като например преводачите на RSV и NJB) и вместо това я превеждат „изкупление“. Справедливостта и милостта на ЯХВЕ се съсредоточават върху личността на Исус (вж. I Йоан 2:2; 4:10). Не бива обаче да си представяме, че Библията говори за контраст между старозаветно разгневно божество и новозаветния любящ Исус. Именно Бог Отец е този, който изпраща Сина (вж. Йоан 3:16). Синът напълно представя Отец и всяко Негово действие е отражение на действията на Отец.

2:18 „Защото в това, в което Самият Той пострада, като беше изкушен“ Глаголът „пострада“ тук е в свършено време, деятелен залог, изявително наклонение и се отнася за гоненията, през които е преминал самият Исус. Глаголът „беше изкушен“ (*peirazō*) съдържа конотация за изкушаване с цел погубване (Евреи 4:15; Матей 4:1). Лукавият направи редица опити да изкуши Исус преди Голгота, но в крайна сметка Бог обърна всичко това на победоносно изкупление.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ГРЪЦКИ ДУМИ ЗА ИЗПИТАНИЕ И ТЕХНИ КОНОТАЦИИ SPECIAL TOPIC: GREEK TERMS FOR TESTING AND THEIR CONNOTATIONS

Има две гръцки понятия, които съдържат идеята за изпитание с определена цел.

1. *Dokimazō, dokimion, dokimasia*

Понятие от металургията, означаващо да изпиташ истинската същност на дадено нещо (или метафорично някого) чрез огън (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ОГЪН). Огънят разкрива истинския метал и изгаря (очиства) шлаката. Този физичен процес се превръща в силен идиом за Бога, Сатана или хората, които изпитват останалите. Този термин е използван само в позитивен смисъл на тестване с цел приемане и утвърждаване (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: БОГ ИЗПИТВА ХОРАТА [СЗ]).

В Новия завет се използва, когато се говори за опитване на:

- a. волове, Лука 14:19
- b. нас самите, I Кор. 11:28
- c. нашата вяра, Яков 1:3
- d. дори Бог, Евреи 3:9

Очаква се изходът от тези изпитания да бъде позитивен (вж. Римляни 1:28; 14:22; 16:10; II Коринтяни 10:18; 13:3; Филипяни 2:27; I Петър 1:7). Затова понятието съдържа идеята за нечие изпитание, при което човекът е доказал, че е:

- a. достоен
- b. добър
- c. искрен
- d. ценен
- e. почтен

2. *Peirazō, peirasmus*

Това понятие съдържа идеята за изпитване с цел провал или отхвърляне. Често се използва във връзка с Исусовото изкушение в пустинята.

- a. Изразява опита Исус да бъде хванат в капан (вж. Мат. 4:1; 16:1; 19:3; 22:18,35; Марк 1:13; Лука 4:2; Евр. 2:18).
- b. Това понятие (*peirazōn*) се използва като титла за Сатана в Мат. 4:3; I Сол. 3:5.
- c. Употреба:
  - 1) Използва се от Исус, когато предупреждава да не изпитваме Бога (вж. Мат. 14:7; Лука 4:12).
  - 2) Описва опита да правиш нещо, което претърпява провал (вж. Деяния 9:20; 20:21; Евр. 11:29).
  - 3) Използва се във връзка с изкушенията и изпитанията на вярващите (вж. I Кор. 7:5; 10:9,13; Гал. 6:1; I Сол. 3:5; Евр. 2:18; Яков 1:2,13,14; I Петър 4:12; II Петър 2:9).

■ „може и на изкушаваните да помага“ Същата истина се повтаря отново в Евреи 4:15. Исус напълно се отъждествява с нуждите на Своите люде (вж. Евреи 2:17).

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Посочете в кои отношения Новият завет превъзхожда Мойсеевия завет.
2. Защо авторът на Посланието до евреите толкова често цитира Мойсеевия завет?
3. Към кого са насочени предупрежденията от 2 глава?
4. Текстът от Евреи 2:6-8 за хората ли се отнася или за Исус?
5. Защо се е наложило Исус да страда и по какъв начин страданието касае християнина?
6. Според 14 стих Сатана има ли власт над смъртта на християнина?
7. Посочете причините Исус да дойде.

Copyright © 2013 Bible Lessons International

Евреи 3 глава

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Исус превъзхожда Мойсей	Синът е верен	Христос е по-висш от Мойсей	Исус е по-велик от Мойсей	Христос – по-велик от Мойсей
3:1-6	3:1-6	3:1-6	3:1-6	3:1-6
Почивка за Божиите хора	Бъдете верни	Предупреждение и увещание	Почивка за Божиите хора	Как да достигнем до земята на Божията почивка
(3:7-4:13)		(3:7-4:13)	(3:7-4:13)	(3:7-4:13)
3:7-11	3:7-15	3:7-19	3:7-11	3:7-11
3:12-19	Провалът на скитането в пустиня		3:12-15	3:12-19
	3:16-19		3:16-19	

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ

(от „Ръководство за изучаване на Библията“, 10 стр.)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение, което е и в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ КОНТЕКСТА НА ЕВРЕИ 3:1—4:13

- А. Този раздел се занимава с превъзходството на Исус над двамата водачи от епохата на Мойсеевия завет – Мойсей и Аарон. И двамата са както братя, така и левити. Това ни довежда до практически размишления върху свещеничеството на Мелхиседек в Евреи 4:14—7:28.
- В. Този раздел съдържа равинска игра на думи в две сфери: (1) „Божият дом“ в Евреи 3:1-6 (ср. с Числа 12:7-8; II Царе 7 гл.); и (2) „почивката“ в Евреи 3:7—4:13 (ср. с Псалом 95:7-11).
- С. Аргументът на автора се развива както следва:
  1. Мойсей е част от Божия дом, докато Исус е строителят на Божия дом.
  2. Мойсей е служител в дома, докато Исус е член на семейството.
  3. Мойсей не съумява да донесе почивката, докато Исус успява.
- Д. Богословският акцент на тази литературна единица е предупреждение да бъдем покорни и верни. Исус показва покорство, и вярност, докато израилтяните от своя страна се провалят и в двете. Мойсеевият завет съдържа строги последици при прояви на непокорство. Колко по-сериозни би следвало да бъдат последици, ако отхвърляме или изопачаваме Новия завет (2:1-4)!

Е. Този раздел има типологически характер. Той разглежда Новия завет като нов, духовен изход!

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 3:1-6

¹ Затова, свети братя, участници в небесното призвание, размислете за Апостола и Първосвещеника, когото ние изповядваме – Христос Иисус, ² който е верен на Този, който Го постави, както беше и Мойсей в целия Негов дом. ³ Понеже Той се удостои със слава, толкова по-голяма от тази на Мойсей, колкото е по-голяма почитта, която има онзи, който е построил къщата, от почитта, която има къщата. ⁴ Защото всяка къща се строи от някого, а Този, който е построил всичко, е Бог. ⁵ И Мойсей беше верен в целия Негов дом като слуга, за да засвидетелства за онова, което щеше да се оповести по-късно; ⁶ а Христос – като Син над Неговия дом. Неговият дом сме ние, ако държим здраво дръзновението и похвалата на надеждата докрай.

3:1

NASB, NKJV, NJB „свети братя“
NRSV „братя и сестри“
TEV „мои приятели християни“

Към кого е адресирано това послание? Думата „братя“ се среща многократно в него (Евреи 2:11; 3:1,12; 10:19; 13:22). Според тематиката на писмото тази дума се отнася за повярвалите в Исус евреи.

■ „участници в небесното призвание“ Тази концепция се среща няколко пъти в Библията:

1. Израил е призван от Бога да бъде царство от свещеници, които да представят пред този свят Божиите дела (вж. Битие 12:3; Изход 19:5). В Стария завет това е призив за служение, а не за лично спасение. Той се отнася за цялата общност на израилевия народ, и то за конкретна задача – посланието да достигне до целия свят.
2. Отделният вярващ човек е призван (вж. Йоан 6:44,65) за вечно спасение.
3. Всеки християнин има призвание да служи на Бога в Христовото тяло посредством собствените си духовни дарби (вж. I Коринтяни 12:7,11).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПРИЗВАН SPECIAL TOPIC: CALLED

Бог винаги поема инициативата в призоваването, избирането и изпълването на вярващите за Себе си (вж. Йоан 6:44, 65; 15:16; I Кор. 1:12; Ефес. 1:4-5,11). Понятието „призвание“ се среща в няколко богословски значения:

- А. В Стария завет „призоваването по име“ винаги е в контекст на поклонение (вж. Битие 4:26; 12:8; 21:33; 26:25; Изход 34:5).
  - В. Грешниците са призвани към спасение чрез Божиата благодат (Изход 34:6-7) и посредством завършеното дело на Христос и убеждението на Духа (*klētos*, вж. Римл. 1:6-7; 9:24, което е богословски сходно с I Кор. 1:1-2 и II Тим. 1:9; II Петър 1:10).
  - С. Грешниците призовават името на Господа, за да се спасят (*epikaleō*, вж. Деяния 2:21; 22:16; Римл. 10:9-13). Това твърдение е юдейски идиом за поклонение.
  - Д. Вярващите хора призовават Божието име в периоди на криза и стрес (Деяния 7:59).
  - Е. Вярващите са призвани да живеят христоводобен живот (*klēsis*, вж. I Кор. 1:26; 7:20; Ефес. 4:1; Фил. 3:14; II Сол. 1:11; II Тим. 1:9).
- Вярващите са призвани да се включват в служение (вж. Деяния 13:2; I Кор. 12:4-7; Ефес. 4:1).

■ **„размислете за... Христос“** Глаголът тук е в аорист, деятелен залог, повелително наклонение. Означава да се замислиш върху дадена тема (вж. Евреи 10:24). В настоящия контекст заповедта включва да направиш сравнение между Неговата личност и водачите на Мойсеевия завет.

■ **„Апостола и Първосвещеника“** Тези две титли изтъкват превъзходството на Исус над Мойсей като официален пратеник на Бога и над Аарон като първосвещеник от племето на Леви. Трета и четвърта глави на Посланието до евреите ще се спрат с повече подробности на превъзходството на Исус над Аарон. Тъй като на гръцки език думите „пратеник“ и „ангел“ са една и съща, съществителното „апостол“ (чийто гръцки корен също е „изпращам“) може да има връзка както с ангелите, изпратени от Бога до спасените хора (вж. Евреи 1:14), така и с Исус, изпратен от Бога да изкупи хората (вж. Йоан 3:17). Това е единственото място в Новия завет, където Исус е наречен „апостол“. От друга страна самият Исус многократно използва глагола от това съществително (*apostellō*), подчертавайки, че е изпратен от Отец (вж. Йоан 3:17,34; 5:36,38; 6:29,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,18,21,23,25; 20:21).

■ **„Апостола“** Тази дума идва от глагола „изпращам“ (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ИЗПРАЩАМ (*APOSTELLŌ*)) и се използва от равините в смисъла на това, да бъдеш специален пълномощен представител на някого. Мойсей служи в Божия дом като служител, докато Исус е „син“ – тоест член на семейството. Бог призовава Мойсей да Му служи, докато Исус е изпратен от небето на земята.

■ **„Първосвещеника“** Посланието до евреите е единствената новозаветна книга, която нарича Исус „първосвещеник“ (вж. Евреи 2:17; 3:1; 4:14,15; 5:5,10; 6:20; 7:26,28; 8:1,3;9:11; 10:21). Необходими са немалко равински аргументи, за да бъдат убедени юдеите от първи век, че Исус от Юдовото племе наистина е свещеник. Скрижалите от Мъртво море показват, че местната общност е очаквала двама Месии – единият да бъде цар (от Юдовото племе), а другият да бъде свещеник (от Левиевото племе; вж. Псалом 110; Захария 3-4 гл.).

■ **„когото ние изповядваме“** Тук виждаме гръцката дума *homologia*, която е съставно съществително от две думи – „казвам“ и „същото“. Читателите са направили своята публична изповед на вяра в личността на Господ Исус Христос. Сега от тях се очаква да държат здраво тази изповед (вж. Евреи 4:14; 10:23). Това е една от основните теми на Посланието до евреите.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ИЗПОВЕД/ПРИЗНАНИЕ SPECIAL TOPIC: CONFESSION/PROFESSION

- A. Има две форми на един и същ гръцки корен, използвани за изповед или признание: *homolegeō* и *exomologō*. Яков използва съставен термин от *homo*, същият; *legō*, да говоря; и *ex*, извън. Основното значение е да кажеш същото нещо, да се съгласиш с нещо. Предлогът *ex* внася идеята за публично заявление.
- B. Английските варианти на тази група думи са:
1. *praise* – хвала
  2. *agree* – съгласявам се
  3. *declare* – декларирам (Матей 7:23)
  4. *profess* – изповядвам
  5. *confess* – признавам (Евреи 4:14; 10:23)
- C. Тази група от думи се използва в противоположни насоки:
1. прославям (Бога)
  2. признавам греха
- Идеята може да се е зародила от човешкото усещане за Божията святост и човешката греховност. Ако признаеш едната истина, трябва да признаеш и другата.
- D. Новозаветната употреба на въпросната група думи е както следва:
1. да обещава (вж. Мат. 14:7; Деяния 7:17).

2. да се съглася или приема нещо (вж. Йоан 1:20; Лука 22:6; Деяния 24:14; Евр. 11:13).
3. да прославя (вж. Мат. 11:25; Лука 10:21; Римл. 14:11; 15:9).
4. да одобря:
  - а. дадена личност (вж. Мат. 10:32; Лука 12:8; Йоан 9:22; 12:42; Римл. 10:9; Филипяни 2:11; I Йоан 2:23; Откр. 3:5).
  - б. дадена истина (вж. Деяния 23:8; II Кор. 11:13; I Йоан 4:2).
5. да направя публично изявление (правен смисъл, разгърнат в религиозен, вж. Деяния 24:14; I Тим. 6:13):
  - а. без признание за вина (вж. I Тим. 6:12; Евр. 10:23);
  - б. с признание за вина (вж. Мат. 3:6; Деяния 19:18; Евр. 4:14; Яков 5:16; I Йоан 1:9).

3:2 „който е верен на Този, който Го постави“ Според контекста тук ударението е върху: (1) избора на Бог Отец и изпращането на Исус с конкретната задача за изкуплението на човека (Марк 3:14); (2) Исус, който упражнява вяра (сегашно причастие) в Бог Отец точно така, както се очаква и вярващите на свой ред да упражняват вяра в Отец. Той действително е едно с хората. От друга страна обаче едно от възможните етимологични значения на думата „поставя“ е глаголът „създавам“. Арий използва глагола „постави“ в този стих, за да аргументира гледната си точка в дебата с Атанасий. Според Арий Исус е най-висшето от всички творения (ср. с Притчи 8:22) на Бога, но самият той не е имал божествена природа (вж. също Деяния 2:36; Римляни 1:4; Колосяни 1:15). Именно в следствие на този техен спор през IV век изкрystalизира и ясната доктрина за единната същност на Бога, която има три вечни личностни изявления – Бог Отец, Бог Син и Бог Дух (Троицата). Тези три божествени личности през цялата вечност съставляват единия истинен Бог (вж. Йоан 1:1-18). Прекрасно изложение на арианската ерес можете да намерите в книгата на Милард Ериксън *Християнско богословие* (Нов човек, С., 2000, 711-715 стр. във второто английско издание).

■ **„в целия Негов дом“** Тук има препратка към Числа 12:7-8. Божият народ, представен като *Божий дом*, е често повтаряна библейска метафора (вж. Евреи 3:6, „Неговия дом“; I Тимотей 3:15, „Божия дом“; I Петър 2:5, „като живи камъни се съграждате в духовен дом“). Само в рамките на настоящия абзац думата „дом“ се среща цели шест пъти, като понякога има конотация на сграда, а друг път – на семейство. Авторът явно разгръща следния аргумент:

1. Мойсей е част от Божия дом; докато Исус е строителят на дома.
2. Мойсей е бил служител; докато Исус е член на семейството.
3. Мойсей не е успял да въведе почивката; докато Исус съумява.

3:3 „Той се удостои със слава, толкова по-голяма от тази на Мойсей“ Тук глаголът е минало свършено време, страдателен залог, изявително наклонение. За тогавашните юдеи подобно твърдение би звучало напълно шокиращо (вж. II Коринтяни 3:7-11).

3:4 „всяка къща се строи от някого“ Тази идея се използва от някои философи и богослови като част от аргументацията на т.нар. „върховна първопричина“ (вж. напр. Тома Аквински). Този ред на логически съждения обаче (търсещ „първопричината“) сам по себе си никога не би могъл да достигне до откровението за Бог Отец на нашия Господ Исус Христос, нито пък до мисълта, че Бог би могъл да бъде приятел на грешниците.

■ **„Този, който е построил всичко, е Бог“** Строителят и създателят на всичко съществуващо е Бог Отец (Римл. 11:36; I Коринтяни 15:25-27). Исус е този, посредством когото Отец сътворява всичко (вж. Йоан 1:3; I Коринтяни 8:6; Колосяни 1:16; Евреи 1:2).

3:5-6 „Мойсей беше... като слуга..., а Христос – като Син“ Исус е син (тук няма определителен член; вж. също Евреи 1:2; 3:6; 5:8; 7:28) и като такъв е поставен в контраст с Мойсей, който е слуга (вж. също Евреи 1:2; 3:5; 5:8; 7:28; Изход 14:31; Числа 12:7). Мойсей е верен служител (вж. Числа 12:7), но пък Исус е член на семейството!

3:5 Мойсей говори за Исус във Второзаконие 18:18-19 (ср. с I Петър 1:11). Тук се повтаря истината, която вече разгледахме в Евреи 1:1.

3:6 „Неговият дом сме ние“ Това е семейството на вярата, описано като „дом“ (вж. също Галатяни 6:10; I Тимотей 3:15; I Петър 2:5; 4:17). Абсолютно същата строителна метафора се използва на други места, за да представи църквата като „храм“ (вж. I Коринтяни 3:16). Очевидно тук фокусът е върху (1) факта, че Исус е собственик на това живо здание; и (2) това, че Божиите хора са хармонично сглобена общност.

Необичайно е да говорим за църквата като Исусов дом. По тази причина някои гръцки манускрипти всъщност променят местоимението, така че да се отнася за Бог Отец (вж. MSS P⁴⁶ и D^{*}).

■ **„ако“** Изречението тук е в условен вид от трети клас, което означава потенциално действие (*ean* плюс подчинително изречение). Това придава на твърдението елемент на евентуалност (ср. с Евреи 3:14; 4:14; Римляни 11:22; I Коринтяни 15:2).

■ **„държим здраво дръзновението и похвалата на надеждата“** Изразът „държим здраво“ отново поставя акцент върху издръжливостта и постоянството (тук глаголът е в аорист, деятелен залог, подчинително наклонение; вж. Евреи 3:14, 4:14; вж. също СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 4:14). Останалата част от трета и четвърта глави представляват продължително предупреждение (1) към юдеите християни да растат към зрялост; и (2) към онези хора, които са чули благовестието и са били свидетелство на неговото могъщество в живота на повярвалите юдеи, да го приемат на свой ред пълно и безрезервно.

■ **„похвалата на надеждата“** Акцентът върху надеждата е характерен за Посланието до евреите (вж. Евреи 3:6; 6:11; 7:19; 10:23; 11:1). Надеждата се отнася за пълната консумация на нашата вяра!

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: НАДЕЖДА SPECIAL TOPIC: HOPE

Павел често използва това понятие, в няколко различни смисъла, имащи взаимна връзка. Често думата е свързана със завършека на християнската вяра (напр., I Тим. 1:1). Това може да се представи като слава, вечен живот, окончателно спасение, Второ идване и пр. Завършекът е сигурен, но не се знае точно кога. Думата често е използвана заедно с „вяра“ и „любов“ (вж. I Кор. 13:13; I Сол. 1:3; II Сол. 2:16). Следва частичен списък на някои от употребите на Павел:

1. Второто идване на Исус, Гал. 5:5; Ефес. 1:18; 4:4; Тит 2:13
2. Исус е нашата надежда, I Тим. 1:1
3. Вярващият да бъде представен пред Бога, Кол. 1:22-23; I Сол. 2:19
4. Надеждата е положена в небесата, Кол. 1:5
5. Доверие в благовестието, Кол. 1:23; I Сол. 2:19
6. Окончателно (завършено) спасение, Кол. 1:5; I Сол. 4:13; 5:8
7. Божията слава, Римл. 5:2, II Кор. 3:12; Кол. 1:27
8. Спасението на езичниците чрез Христос, Кол. 1:27
9. Увереност в спасението, I Сол. 5:8
10. Вечен живот, Тит 1:2; 3:7
11. Резултати от християнска зрялост, Римл. 5:2-5
12. Изкупление на творението, Римл. 8:20-22
13. Осъществяване на осиновлението, Римл. 8:23-25
14. Титла за Бога, Римл. 15:13
15. Желанието на Павел за вярващите, II Кор. 1:7
16. Старият завет като наръчник за новозаветните вярващи, Римл. 15:4.

■ **„докрай“** Тази дума не се среща в древните гръцки манускрипти р⁴⁶ и В. По тази причина вероятно не присъства в оригинала. От друга страна обаче тя се среща в някои други древни библейски ръкописи (8, А,

С, D, К и P). Освен това тя е включена в Евреи 3:14 и може би е била прехвърлена тук за баланс. Със сигурност отговаря на контекста. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 7:11.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 3:7-19 (пълният абзац включва 3:7—4:13)

⁷ Затова, както казва Светият Дух: „Днес, ако чуете гласа Му, ⁸ не закоравявайте сърцата си както в преогорчението, както в деня на изкушението в пустинята, ⁹ където бащите ви Ме изкушиха, изпитаха Ме и видяха делата Ми четиридесет години. ¹⁰ Затова се разгневих на това поколение и казах: Всякога се заблуждават в сърцата си и не са познали Моите пътища. ¹¹ Така се заклет в гнева Си: Те няма да влязат в Моята почивка!“ ¹² Внимавайте, братя, да не би да има в някого от вас зло сърце на неверие, което да отстъпи от живия Бог. ¹³ Но се увещавайте един друг всеки ден, докато е още „днес“, за да не би някой от вас да се закорави чрез измамата на греха. ¹⁴ Защото ние сме станали участници в Христос, ако удържим твърдо първоначалната си увереност докрай; ¹⁵ докато се казва: „Днес, ако чуете гласа Му, не закоравявайте сърцата си както в преогорчението.“ ¹⁶ Защото кои бяха тези, които, като чуха, Го преогорчиха? Не бяха ли всички онези, които излязоха от Египет с Мойсей? ¹⁷ А против кои се гневи четиридесет години? Не против онези ли, които съгрешиха и чиито трунове паднаха в пустинята? ¹⁸ На кои още се заклет, че няма да влязат в Неговата почивка? Не на онези ли, които бяха непокорни? ¹⁹ И така, виждаме, че те не можаха да влязат поради неверието си.

3:7 „както казва Светият Дух“ Тук виждаме, че старозаветен цитат се приписва на Светия Дух. В контекста това има огромно значение, понеже според Евреи 1:5,13; 2:6,11; 4:3,4; 10:9; 13:5 Светото писание се приписва на Бог Отец (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ЛИЧНОСТТА НА ДУХА; вж. също Евреи 9:8; 10:15).

**СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ТРОИЦАТА
SPECIAL TOPIC: THE TRINITY**

Забележете дейността на трите Личности от Троицата, които работят в хармония. Понятието „троица“ за първи път се въвежда от Тертулиан и не е библейска дума, но концепцията е широко разпространена.

- А. Евангелията
  - 1. Мат. 3:16-17; 28:19 (и паралелните пасажии)
  - 2. Йоан 14:26
- В. Деяния – Деяния 2:32-33, 38-39
- С. Павел
  - 1. Римл. 1:4-5; 5:1,5; 8:1-4,8-10
  - 2. I Кор. 2:8-10; 12:4-6
  - 3. II Кор. 1:21; 13:14
  - 4. Гал. 4:4-6
  - 5. Ефес. 1:3-14,17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6
  - 6. I Сол. 1:2-5
  - 7. II Сол. 2:13
  - 8. Тит 3:4-6
- Д. Петър – I Петър 1:2
- Е. Юда – Юда 20-21 ст.

В Стария завет също има намеци за множественост по отношение на Бога.

- А. Употреба на МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО относно Бога.
  - 1. Името *Елохим* е в МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ИМЕНАТА НА БОГА), но когато се използва за Бога, сказуемото винаги е в ЕДИНСТВЕНО ЧИСЛО

2. „Нас” в Битие 1:26-27; 3:22; 11:7
- V. Ангелът Господен (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: АНГЕЛЪТ ГОСПОДЕН) е видим представител на Бога.
  1. Битие 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16
  2. Изход 3:2,4; 13:21; 14:19
  3. Съдии 2:1; 6:22-23; 13:3-22
  4. Захария 3:1-2
- C. Бог и Неговият Дух се споменават поотделно, Битие 1:1-2; Пс. 104:30; Исаия 63:9-11; Езек. 37:13-14
- D. Бог (*ЯХВЕ*) и Месия (*Адон*) са споменати поотделно, Пс. 45:6-7; 110:1; Зах. 2:8-11; 10:9-12
- E. Месията и Духът са споменати поотделно, Зах. 12:10
- F. И трите личности са споменати в Исаия 48:16; 61:1

Божествеността на Исус и личността на Духа предизвикват проблеми за ранните вярващи, които са стриктни монотеисти (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: МОНОТЕИЗЪМ).

1. Тертулиан – смята, че Синът е второстепенен (подчинен) по отношение на Отца
  2. Ориген – смята за второстепенна божествената същност на Сина и Духа
  3. Арий – отрича божествеността на Сина и Духа
  4. монархианство – вярват в последователното проявление на Отца, Сина и след това, Духа
- Думата „Троица” е формулировка, развита в историята, на основата на библейски материал.
1. През 325 г. сл. Хр. на Събора в Никея се утвърждава догмата за пълната божественост на Исус, еднаква с тази на Отец.
  2. През 381 г. сл. Хр. на Събора в Константинопол се утвърждава доктрината за пълната божественост на Духа, еднаква с тази на Отца и Сина.
  3. Доктрината за Троицата най-пълно се представя в съчинението на Августин *De Trinitate* (*За Троицата*).

Действително в тази сфера има определена тайнственост. Новият завет обаче категорично поддържа учението за единност у Бога (монотеизъм), изразяваща се чрез три личности (Отец, Син и Дух).

■ „Днес, ако чуете гласа Му“ Стихове 7-11 са цитат от Септуагинта от Псалом 95:7-11, което е предупреждение към Израил да се пазят от идолопоклонство през странстването си из пустинята. Евреи 3:17—4:13 се основава на разясняване на този пасаж. Тук изречението е условно от трети вид. Те са имали възможност да виждат и да чуват (вж. Евреи 3:9), ала съзнателно са отказали и са закоравили сърцето си.

3:8 „не закоравявайте сърцата си както в преогорчението“ Историческата препратка тук е към периода на скиталчеството на Израил в пустинята. Мазоретският текст на иврит нарича географските места на израилевия бунт като *Мериба* (вж. Изход 17:7; Числа 20:13) и *Маса* (вж. Изход 17:7; Второзаконие 6:16). Септуагинта превежда двете имена според етимологията им (*Мерива* – място на борба; *Маса* – изкушение; вж. Евреи 3:9).

Думата „сърцата“ се отнася за цялостната личност (вж. Второзаконие 6:4-5). Тези израилтяни първоначално са имали вяра, но впоследствие не са реагирали според вярата си (вж. например разказа на 12-те съгледвачи в Числа 12 гл.). В резултат те получават забрана да влязат в Обещаната земя.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: СЪРЦЕТО
SPECIAL TOPIC: THE HEART

Гръцкото понятие *kardia* е използвано в Септуагинта и в Новия завет, за да отрази еврейската дума *lēb* (BDB 523, KB 513). Използва се по няколко начина (вж. Bauer, Arndt, Gingrich и Danker, *A Greek-English Lexicon*, pp. 403-404).

1. центърът на физическия живот, метафора за личността (вж. Деяния 14:17; II Кор. 3:2-3; Яков 5:5)
2. центърът на духовния (моралния) живот
  - a. Бог познава сърцето (вж. Лука 16:15; Римл. 8:27; I Кор. 14:25; I Сол. 2:4; Откр. 2:23)
  - b. за духовния живот на човека (вж. Мат. 15:18-19; 18:35; Римл. 6:17; I Тим. 1:5; II Тим. 2:22; I Петър 1:22).
3. центърът на мисловния живот (интелекта, вж. Мат. 13:15; 24:48; Деяния 7:23; 16:14; 28:27; Римл. 1:21; 10:6; 16:18; II Кор. 4:6; Ефес. 1:18; 4:18; Яков 1:26; II Петър 1:19; Откр. 18:7; думата „сърце“ е синоним на „разум“ във II Кор. 3:14-15 и Фил. 4:7)
4. центърът на волята (вж. Деяния 5:4; 11:23; I Кор. 4:5; 7:37; II Кор. 9:7)
5. центърът на емоциите (вж. Мат. 5:28; Деяния 2:26,37; 7:54; 21:13; Римл. 1:24; II Кор. 2:4; 7:3; Ефес. 6:22; Фил. 1:7)
6. уникално място за действие на Духа (вж. Римл. 5:5; II Кор. 1:22; Гал. 4:6 [т.е., Христос в нашето сърце; Ефес. 3:17])
7. Сърцето е метафоричен начин за описване на цялостната личност (вж. Мат. 22:37, цит. на Вт. 6:5). Мислите, мотивите и решенията на сърцето изцяло разкриват типа личност. В Стария завет има няколко удивителни употреби на понятието:
  - a. Бит. 6:6; 8:21, „Бог се наскърби в сърцето Си“, виж също Осия 11:8-9;
  - b. Втор. 4:29; 6:5, „с цялото си сърце и цялата си душа“;
  - c. Втор. 10:16, „необрязано сърце“ и Римл. 2:29;
  - d. Езек. 18:31-32, „едно ново сърце“;
  - e. Езек. 36:26, „ново сърце“ срещу „каменно сърце“.

■ „**както в деня**“ Тук виждаме пример как еврейската дума *yom* се използва във фигуративен смисъл (вж. също Йоан 8:56; Евреи 8:9), а не в буквалния смисъл за 24-часов период.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ДЕН (YOM) SPECIAL TOPIC: DAY (YOM, BDB 398, KB 399)

Теории за значението на думата *yom* („ден“ в Битие 1 гл.), адаптирани от книгата на д-р Джон Харис (декан на Колежа за християнски науки и професор по Стар Завет в East Texas Baptist University), Dr. John Harris, *OT Survey I Notebook*:

1. Теорията за буквален период от двацет и четири часа

Това е най-очевидното тълкувание (вж. Изход 20:9-11). Въпроси, които възникват от този подход:

- a. Как може да има светлина през деня, след като слънцето се създава едва през четвъртия ден?
- b. Как е възможно всички животни (особено такива, които се срещат на другия край на света) да получат имената си за по-малко от един ден? (вж. Битие 2:19-20)?

2. Теорията ден-епоха

Тази теория се опитва да хармонизира науката (особено геологията) с Писанието. Според нея „дните“ тут са „геоложки епохи“. Тяхната дължина не е равна и те са сходни с различните слоеве, описани в униформитариянската геология. Учените като цяло споделят цялостното развитие на Битие 1 глава: парата и водната маса предхождат разделянето на земята и морето, което от своя страна става преди появата на живота. Растителният живот се появява преди животинския свят, а човекът е най-късната и

най-сложната форма на живот. Въпроси, които възникват при този подход:

- a. Как са оцелели растенията цели „епохи“ без слънце?
- b. Как се е извършвало опрашването, ако насекомите и птиците се появяват „епохи“ по-късно?

3. Алтернативна теория епоха-ден

Дните наистина са двацет и четири часови периоди, но всеки ден е разделен от епохи, в които сътвореното се е развивало. Въпроси, които възникват при този подход:

- a. Същите проблеми, както при теорията ден-епоха.
- b. Указва ли текстът по някакъв начин „ден“ да бъде разглеждан както като двацет и четири часов период, така и като епоха?

4. Теория на прогресивно творение – катастрофално събитие

Тази теория гласи следното. Между Битие 1:1 и 1:2 има неопределен период от време, в което са се случили всички геоложки епохи; през този период са били сътворени предисторически създания, в реда, видим от вкаменелостите; преди около 200 000 години се случва някакво свръхестествено бедствие, което унищожава голяма част от живота на планетата и много видове изчезват; тогава настъпват дните от Битие 1 глава. Тези дни са всъщност повторно сътворение, а не първоначално творение.

5. Теорията „само Едем“

Разказът за сътворението се отнася единствено до началото и физическите аспекти на Едемската градина.

6. Теорията за празнината

В Битие 1:1 виждаме как Бог създава един съвършен свят. В Битие 1:2 Луцифер (Сатана) е поставен да ръководи този свят, след което той се разбунтува. Тогава Бог осъжда Луцифер и света на пълно унищожение. В продължение на милиони години светът е оставен и минават всички геоложки епохи. В Битие 1:3—2:3 четем как, през 4004 г. пр. Хр. се случват шестте буквални двацет и четири часови дни на повторното творение. Епископ Ъшър (ок. 1654 г.) използва родословията в Битие 5 и 11 гл., за да датира създаването на човека през 4004 г. пр. Хр. Родословията обаче не представляват пълни хронологически схеми.

7. Теорията за свещената седмица

Авторът на книгата Битие използва думите „ден“ и „седмица“ като художествено средство, с което да предаде посланието за Божието дело на сътворението. Подобна структура илюстрира красотата и симетрията на Божието творческо дело.

8. Посвещаване на космическия храм

Това е скорошен възглед, поставен от John H. Walton, *The Lost World of Genesis One*, IVP, 2009, който вижда шестте дни като „функционална, а не материална онтология“. Те описват Бог, който подрежда една перфектно функционираща вселена за добруването на човека. Това се вписва и в другите древни космологии. Например, първите три дни представляват Бог, Който осигурява „сезоните (т. е. времето)“, „атмосферното време (т. е. реколтата)“ и храната. Повтарящата се фраза „беше добро“ изявява тази функционалност.

През седмия ден Бог влиза в Своя напълно функциониращ и населен „космически храм“, като владетел, управител и ръководител. Битие 1 глава не разглежда материалното сътворяване на света, а подреждането на тази материя като функциониращо място за общение между Бога и хората.

„Дните“ стават литературно средство, което предава общата идея, че:

- a. Няма разграничение между „естественото“ и „свръхестественото“.
- b. Бог участва във всеки аспект от живота. Уникалността на Израил не е във светогледа, а в следното:
  - 1) в монотеизма
  - 2) творението е за човека, не за боговете
  - 3) в историята на Израил няма конфликт между боговете, нито между боговете и човешките.

Израил не заема своята история за сътворението от други народи, а само споделя общ светоглед с тях. Думата „ден“ обикновено се отнася за 24-часов времеви период от завъртането на планетата Земя (вж. Изход 20:9-10). Възможно е обаче да касае и неопределен период от време (вж. Битие 2:4; 5:2; Рут 1:1; Псалми 50:15; 90:4; Еклисиаст 7:14; Исая 4:2; 11:2; Захария 4:10).

3:9 „бащите ви Ме изкушиха, изпитаха Ме“ Думата „преогорчението“ в Евреи 3:8 и думата „изпитаха“ в Евреи 3:9 в мазоретския текст са съответно *Мериба* и *Маса* – двете географски понятия, за които четем в Изход 17:1-7, когато Израил се разбунтува срещу Бога.

В гръцкия превод се използват две думи за „изпитание“. Първата (*peirazō*) притежава конотацията „изпитвам някого с цел да го унищожа“, докато втората (*dokimazō*) означава „изпитвам някого с цел да го одобря“. В настоящия контекст обаче те са синоними. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 2:18.

■ **„видяха делата Ми“** Чудотворните намеси на Бога сред израилевия народ през четиридесетте години скиталчество в пустоща така и не довеждат до непрекословно доверие. Притчата от Лука 16 глава за Лазар и богаташа в съчетание с предупреждението от Матей 24:24 показва, че чудодейните прояви не са непременно знамение от Бога, нито пък са най-доброто средство, за да печелим хора за Бога (вж. също изкушенията, с които дяволът изкушава Исус в Матей 4:3,6).

■ **„четиридесет години“** Числото „четиридесет“ се използва многократно в Библията. В еврейския език то представлява фигуративен идиом за продължително неопределено време. В конкретния случай се отнася за срок от 38 години (вж. Числа 14:34).

Авторът на Посланието до евреите тук модифицира както еврейския текст, така и гръцкия текст от Септуагинта в цитирания Псалом (ср. с начина, по който апостол Павел цитира Псалом 68:18 в Ефесяни 4:8). Тук авторът обвързва въпросните „четиридесет години“ с това, как израилтяните наблюдават чудните дела на ЯХВЕ при скиталчествата си в пустинята. Мазоретският текст и Септуагинта обаче обвързват тази фраза с гнева на ЯХВЕ към народа през този период (вж. Псалом 95:10). Авторите на Новия завет под боговдъхновение често интерпретират Стария завет посредством равински игри на думи. Подобен подход сякаш влиза в разрез с нашия съвременен акцент върху първоначалното намерение на автора като един от задължителните инструменти за правилно тълкуване на библейския текст. Ние трябва да позволим на авторите на Новия завет да притежават правото да използват Стария завет по такива начини, които биха се сметнали за неуместни от съвременните интерпретатори. От друга страна, не е възможно да възпроизведем с точност херменевтичния подход на онези вдъхновени свие автори на новозаветни книги.

3:10 „Затова се разгневих на това поколение“ Добър пример за гнева и осъждението на ЯХВЕ се среща в Числа 14:11,22-23,27-30,35.

■ **„не са познали“** Еврейската дума „познали“ съдържа елемент на лично взаимоотношение (вж. също Битие 4:1; Еремия 1:5), а не само на знание за определени факти или разпознаване на личност. Библейската вяра съдържа както когнитивен елемент (за истините), така и личностен елемент (доверяване).

■ **„Моите пътища“** На иврит има много синоними, които касаят Божия закон (вж. Псалом 19:6-9; 119). Божията воля ясно е разкрита на израилтяните, ала те съзнателно я отхвърлят. Ето това е и проблемът на невярващите евреи, до които е написано настоящото послание. Посланието на Исус придава напълно ново значение на „Божии пътища“ (вж. Матей 5:21-48; Марк 7:19; 10:5-6). Сега на тези еврейски поклонници им е трудно да изместят доверието си от Мойсей и акцента върху човешките дела към „новия завет“ на апостолите (вж. Ерем. 31:31-34; Езек. 36:22-38) и акцента върху Божието завършено дело!

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПОНЯТИЯ ЗА БОЖИЕТО ОТКРОВЕНИЕ (от Втор. и Псалми)
SPECIAL TOPIC: TERMS FOR GOD'S REVELATION (Using Deuteronomy and Psalms)

I. „Постановления“ BDB 349, „декрет, разпоредба“

- A. м.р., רפ (KB, 346) – Втор. 4:1,5,6,8,14,40,45; 5:1; 6:1,24; 7:11; 11:32; 16:12; 17:19; 26:17; 27:10; Псалом 2:7; 50:16; 81:4; 99:7; 105:10,45; 148:6
B. ж.р., רפפ (KB, 347) – Втор. 6:2; 8:11; 10:13; 11:1; 28:15,45; 30:10,16; Псалом 89:31; 119:5,8,12,16, 23,26,33,48, 54,64,68,71,80, 83,112,124,135, 145,155,171

II. „Закон“ BDB 435, KB 1710, „инструкция“

- Втор. 1:5; 4:44; 17:11,18,19; 27:3,8,26; 28:58,61; 29:21,29; 30:10; 31:9; Псалом 1:2; 19:7; 78:10; 94:12; 105:45; 119:1,18,29,34,44,51,53,55,61,70,72,77,85,92,97, 109,113,126,136,142,150,153,163, 165,174

III. „Свидетелства“ BDB 730, KB 790, „Божии закони“

- A. мн.ч., רפפ – Втор. 4:45; 6:17,20; Псалом 25:10; 78:56; 93:5; 99:7; 119:22,24,46,59,79,95, 119,125, 138,146,152,167,168
B. רפפ или רפ – Псалом 19:7; 78:5; 81:5; 119:2,14,31,36,88,99,111,129,144,157

IV. „Наставления“ BDB 824, KB 959, „изискване“

- Псалом 19:8; 103:18; 111:7; 119:4,15,27,40,45,56,63,69,78,87,93,94,100,104,110,128,134, 141,159, 168,173

V. „Заповеди“ BDB 846, KB 622

- Втор. 4:2,40; 5:29; 6:1,2,17,25; 8:1,2,11; 10:13; 11:13; 15:5; 26:13,17; 30:11,16; Псалом 19:8; 119:6,10,19,21,32,35,47,48, 60,66,73,86,96,98,115,127,131,143,151, 166,176

VI. „Съдби“ BDB 1048, KB 651, „отсъждания“ или „присъди“

- Втор. 1:17; 4:1,5,8,14,45; 7:12; 16:18; 30:16; 33:10,21; Псалом 10:5; 18:22; 19:9; 48:11; 89:30; 97:8; 105:5,7; 119:7,13,20,30,39,43,52,62, 75,84,102,106,120,137, 149,156,160,164; 147:19; 149:9

VII. „Неговите пътища“ BDB 202, KB 231, насоките на ЯХВЕ за живота на Неговите люде

- Втор. 8:6; 10:12; 11:22,28; 19:9; 26:17; 28:9; 30:16; 32:4; Псалом 119:3, 5,37,59

VIII. „Неговите слова“

- A. BDB 182, KB 211 – Втор. 4:10,12,36; 9:10; 10:4; 17:19; 18:19; Псалом 119:9,16,17,25,28,42,43, 49,57,65,74, 81,89,101,105,107,114,130,139,147, 160,161,169
B. BDB 57, KB 67
1. „слово“ – Втор. 33:9; Псалом 119:11,67,103,162,170,172
2. „обещание“ – Псалом 119:38,41,50,58,76,82,116,133,140,148,154
3. „заповед“ – Псалом 119:158

Всички тези думи се отнасят за специалното откровение на Бога към Израил. В основни линии те са синонимни помежду си. Вж. също СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: БОГОВДЪХНОВЕНИЕ.

3:11 „Така се заклех в гнева Си“ Божият гняв е истинският библейски израз на Божията любов. Трябва ясно да кажем обаче, че и двете са антропоморфични метафори, обясняващи Божиите чувства посредством човешки понятия. Със сигурност тези неща се отнасят за Бога, но те не изчерпват напълно същността. Бог се е разкрил по напълно адекватни начини, ала у Него има още много, което по никакъв начин не може да се обясни и разбере с нашия ограничен във времето и реалността физически разум.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: БОГ, ОПИСАН КАТО ЧОВЕК (АНТРОПОМОРФИЗЪМ) SPECIAL TOPIC: GOD DESCRIBED AS HUMAN (ANTHROPOMORPHISM)

I. Този образен език (при който естеството на Бога се описва посредством човешки понятия) е характерен за Стария завет (някои примери)

A. Физически части на тялото

1. очи – Битие 1:4,31; 6:8; Изход 33:17; Числа 14:14; Втор. 11:12; Зах. 4:10
2. ръце – Изход 15:17; Числа 11:23; Втор. 2:15
3. ръка – Изход 6:6; 15:16; Числа 11:23; Втор. 4:34; 5:15
4. уши – Num. 11:18; I Царе 8:21; IV Царе 19:16; Пс. 5:1; 10:17; 18:6
5. лице – Изход 32:30; 33:11; Числа 6:25; Втор. 34:10; Пс. 114:7
6. пръст – Изход 8:19; 31:18; Втор. 9:10; Пс. 8:3
7. глас – Битие 3:8,10; Изход 15:26; 19:19; Втор. 26:17; 27:10
8. крака – Изход 24:10; Ezek. 43:7
9. човешка форма – Изход 24:9-11; Пс. 47; Исая 6:1; Ezek. 1:26
10. ангелът Господен – Битие 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16; Изход 3:4,13-21; 14:19; Съдии 2:1; 6:22-23; 13:3-22

B. Физически действия (някои примери)

1. относно механизма на творението – Битие 1:3,6,9,11,14,20,24,26
2. ходене (звука от него) в Едем – Битие 3:8; 18:33; Авак. 3:15
3. затваряне вратата на Ноевия ковчег – Битие 7:16
4. помириране на жертвите – Битие 8:21; Левит 26:31; Амос 5:21
5. слизване на земята – Битие 11:5; 18:21; Изход 3:8; 19:11,18,20
6. погребване на Мойсей – Втор. 34:6

C. Човешки емоции (някои примери)

1. съжаление/разкаяние – Битие 6:6,7; Изход 32:14; Съдии 2:18; I Царе 15:29,35; Амос 7:3,6
2. гняв – Изход 4:14; 15:7; Числа 11:10; 12:9; 22:22; 25:3,4; 32:10,13,14; Втор. 6:5; 7:4; 29:20
3. ревност – Изход 20:5; 34:14; Втор. 4:24; 5:9; 6:15; 32:16,21; Ис. Нав. 24:19
4. омраза/ненавист – Левит 20:23; 26:30; Втор. 32:19

D. Семейни понятия (някои примери)

1. баща
  - a. на Израил – Изход 4:22; Втор. 14:1; Исая 1:2; 63:16; 64:8; Йер. 31:9; Осия 11:1
  - b. на царя – II Царе 7:11-16; Пс. 2:7
  - c. метафори за бащински действия – Втор. 1:31; 8:5; 32:6-14; Пс. 27:10; Пр. 3:12; Йер. 3:4,22; 31:20; Осия 11:1-4; Мал. 3:17
2. родител – Осия 11:1-4
3. майка – Псалом 27:10; Исая 49:15; 66:9-13 (аналогия с кърмеща майка)
4. млад верен любим – Осия 1-3 гл.

II. Причини за използване на този образен език

- A. За Бог е нужно да разкрие Себе Си на човешките. Най-широко разпространената идея за Бога като мъж е благодарение на антропоморфизма, иначе Бог е Дух!
- B. Бог взема най-значимите аспекти от човешкия живот и ги използва, за да разкрие Себе Си на падналото човечество (баща, майка, родител, любовник)
- C. Макар да е нужно на моменти (вж. Битие 3:8), Бог не желае да бъде ограничаван от каквато и да е физическа форма (Изход 20; Второзаконие 5)

D. Най-крайната форма на антропоморфизъм е възплъщението на Исус! Бог става физическа личност, може да бъде докоснат (I Йоан 1:1-3). Посланието от Бога се превръща в Словото на Бога (Йоан 1:1-18).

III. Чудесен анализ на тази тема можете да намерите в: G. B. Caird, *The Language and Imagery of the Bible*, chapter 10, "Anthropomorphism", in *The International Standard Bible Encyclopaedia*, pp. 152-154.

3:12

NASB, NRSV, TEV „Внимание“
NKJV „Внимавайте“
NJB „Бъдете внимателни“

Тук фразата е в сегашно време, деятелен залог, повелително наклонение – тоест продължавайте да внимавате. Важно е не само как ще започнем духовния си живот, така и как ще го завършим (вж. 11 гл.).

NASB, NKJV, NJB „братя“
NRSV „братя и сестри“

Вж. бележката към Евреи 3:1. Това обръщение сякаш се отнася за повярвалите евреи, макар че би могло да изразява и етническа връзка.

■ **„зло сърце на неверие“** Тук се описва вярващият човек, който изоставя живия Бог. Сърцето на вярващия продължава да е силно докрай (вж. Евреи 3:14 и 11 гл.). Фразата тук буквално на иврит е идиомът „сърце от неверие“ (ср. с Евреи 4:6), а същото се отнася и за глагола след това „отстъпи“, който съдържа еврейския корен *shuv* („връщам се“).

■ **„което да отстъпи от живия Бог“** Глаголът тук е аорист, деятелен залог, инфинитив. Именно тази дума е в корена на понятието „апостат“ (отстъпник). Адресира се разгръщането на неверие (т.е. това е антоним на Евреи 3:14). Към кого се отнася тази дума: (1) към вярващи евреи или (2) към невярващи евреи? Думата „братя“ и добавената фраза „участници в небесното призвание“ в 3:1, както и думата „братя“ в 3:12 показват, че става дума за вярващи хора.

За какво тогава става дума: (1) за спасението или (2) за верността им? Според контекста очевидно става дума за верността на тези хора. Исус се е доказал като верен. Сега и те на свой ред следва да покажат същото. Посланието до евреите разглежда християнския живот откъм неговия завършек (вж. Евреи 3:14), а не откъм неговото начало (както е при апостол Павел).

Фразата „да отстъпи“ в Евреи 3:13 следва да се отнася за вярата и верността. Израилтяните имат вяра, но не и функционираща, действена и покорна вяра. Те отхвърлят обещанието на Бога за Земята, която ще изобилства с мляко и мед, като вместо това предпочитат да повярват на сведенията на десетимата съгледвачи (вж. Числа 13-14 гл.). Доверието в Бога е забравено. Според конкретния контекст отстъпването от живия Бог означава не „отпадане от вярата“, а „отпадане от верността“! И двете неща обаче изискват наличие на жива и здравословна вяра. Вж. бележката към Евреи 3:16-18.

Бог винаги се приближава към нас посредством заветни отношения. Ние следва да откликваме с вяра и с върност. Суверенният Бог е допуснал да вземем участие в новия завет посредством първоначалното ни решение, но и посредством всекидневното ни ученичество. Авторът на Посланието до евреите ни изглежда неясен по следните няколко причини:

1. Той използва равинска логика и херменевтика.
2. Той адресира две различни групи:
  - a. повярвалите евреи
  - b. невярвалите евреи
3. Той гледа на християнския опит и победа от гледна точка на верността, а не само на вярата.
4. Той се съсредоточава върху окончателната върност (вж. Евреи 4:14; 11 гл.), като възприема живота на християнина откъм неговия завършек, а не откъм неговото начало.

Фразата „живия Бог“ съдържа игра на думи със заветното име на Бога ЯХВЕ, което в еврейския си корен произтича от глагола „да съм“ (вж. Изход 3:14). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ИМЕНАТА НА БОГА към Евреи 2:17. Конкретните читатели на Посланието до евреите нямат намерение да отхвърлят ЯХВЕ. Ала иронията е в това, че като отхвърлят благовестието за Исус Христос, те на практика отхвърлят и ЯХВЕ (вж. I Йоан 5:9-12).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ОТСТЪПЛЕНИЕ (*APHISTĒMI*) SPECIAL TOPIC: APOSTASY (*APHISTĒMI*)

Гръцката дума *aphistēmi* има широко семантично поле. Нейният превод „отстъпвам“ може да се разбира погрешно днес. Както винаги, ключът към тълкуването ѝ е нейният контекст, а не днешната дефиниция.

Това сложно съставно съществително се състои от представката *apo* („от“ или „откъм“) и *histēmi* („сядам“, „ставам“, „оправям“). Забележете следните небогословски употреби на същото понятие:

1. премахвам физически
  - a. от храма, Лука 2:37
  - b. от къщи, Марк 13:34
  - c. от човек, Марк 12:12; 14:50; Деяния 5:38
  - d. отвсякъде, Мат. 19:27,29
2. премахвам политически, Деяния 5:37
3. премахвам връзката между, Деяния 5:38; 15:38; 19:9; 22:29
4. премахвам правно (чрез развод), Втор. 24:1,3 (LXX); както и в Новия завет – Матей 5:31; 19:7; Марк 10:4; I Кор. 7:11
5. отстранявам дълг/заем, Мат. 18:24
6. показвам незаинтересованост, като си тръгвам, Мат. 4:20; 22:27; Йоан 4:28; 16:32
7. показвам загриженост, като не си тръгвам, Йоан 8:29; 14:18
8. допускам, позволявам, Мат. 13:30; 19:14; Марк 14:6; Лука 13:8

В богословски смисъл ГЛАГОЛЪТ също има широка употреба:

1. отменям, опрощавам, премахвам вината за грях, Изход 32:32 (LXX); Числа 14:19; Йов 42:10; както и в Новия завет – Матей 6:12,14-15; Марк 11:25-26
2. въздържа се от грях, II Тим. 2:19
3. пренебрегвам, като се отстранявам от греха
  - a. Законът, Мат. 23:23; Деяния 21:21
  - b. вярата, Езекиил 20:8 (LXX); Лука 8:13; II Сол. 2:3; I Тим. 4:1; Евр. 2:13

Съвременните вярващи задават немалко богословски въпроси, за които едва ли някой новозаветен автор се е замислял. Един от тях касае съвременната тенденция да се прави разграничение между вяра (оправдание) и вяроност (освещение).

В Библията има фигури, които са участвали в събранията на Божиите хора, но впоследствие се случва нещо, поради което те отстъпват.

I. В Стария завет

- A. Онези, които чуват разказа на съгледвачите и се уплашват, Числа 14 гл. (Евр. 3:16-19)
- B. Корей, Числа 16 гл.
- C. синовете на Елий, I Царе 2 и 4 гл.
- D. Саул, I Царе 11-31 гл.
- E. Фалшивите пророци (примери)
  1. Втор. 13:1-5 18:19-22 (как да се разпознае фалшивият пророк)
  2. Еремия 28
  3. Езекиил 13:1-7
- F. Фалшивите пророчици
  1. Езекиил 13:17

2. Неемия 6:14
- G. Злите водачи на Израил (примери)
  1. Еремия 5:30-31; 8:1-2; 23:1-4
  2. Езекиил 22:23-31
  3. Михей 3:5-12

II. В Новия завет

- A. Гръцкото понятие буквално е *отстъпвам*. И в Стария завет, и в Новия завет се потвърждава, че ще има засилване на злото и на лъжливите учения преди Второто идване на Исус (вж. Мат. 24:24; Марк 13:22; Деяния 20:29-30; II Сол. 2:9-12; II Тим. 4:4). Тук гръцкото понятие вероятно подчертава Исусовите думи в Притчата за почвите от Матей 13 гл.; Марк 4 гл. и Лука 8 гл. Тези лъжливи учители очевидно не са християни, но пък са излезли изсред редиците на християните (Деяния 20:29-30; I Йоан 2:19). Те могат да подлъжат и пленят незрелите вярващи (Евр. 3:12). Богословският въпрос тук е дали лъжливите учители въобще някога са били вярващи. На това е трудно да дадем отговор, понеже още в ранната църква е имало лъжеучители (I Йоан 2:18-19). Често нашите богословски или деноминационни традиции отговарят на този въпрос без препратка към библейски текстове (изключение прави подходът, при който търсим стихове, за да оправдаем собственото си мнение и убеждения).
- B. Привидна вяра
  1. Юда, Йоан 17:12
  2. Симон Магьосника, Деяния 8 гл.
  3. хората от Мат. 7:13-23
  4. хората от Матей 13 гл.; Марк 4 гл.; Лука 8 гл.
  5. евреите от Йоан 8:31-59
  6. Александър и Именей, I Тим. 1:19-20
  7. хората от I Тим. 6:21
  8. Именей и Филет, II Тим. 2:16-18
  9. Димас, II Тим. 4:10
  10. лъжеучителите, II Петър 2:19-22; Юда ст. 12-19
  11. антихристи, I Йоан 2:18-19
- C. Вяра без плодове
  1. I Коринтяни 3:10-15
  2. II Петър 1:8-11

Ние рядко се замисляме за тези текстове, понеже нашето систематично богословие диктува определен отговор. Моля, не подхождайте към мен с предразсъдък заради това, че повдигам темата. Моята грижа е подходящата херменевтична процедура. Ние трябва да позволим на Библията да ни говори и да не се опитваме да я вместим в настоящото си богословие това често е болезнено и шокиращо, понеже до голяма степен нашето богословие е деноминационно, културно или релационно обусловено (повлияно от родител, приятел, пастир), а не библейски аргументирано (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: КАКВО ОЗНАЧАВА ДА ПРИЕМЕШ, ДА ПОВЯРВАШ, ДА ИЗПОВЯДАШ, ДА ПРИЗОВЕШ?). Има хора, които са ръководели Божия народ в миналото, а се е оказвало, че не са *от* Божия народ (вж. напр. Римл. 9:6).

3:13 „Но се увещавайте един друг“ Тук сказуемото е в сегашно време, деятелен залог, повелително наклонение. Призивът към вярващите хора е с присъствието на Светия Дух и на Божия Син в сърцето си да се насърчават взаимно към вяра и вярност (вж. Евреи 10:24). Коренът на думата е същият като *paraklete* – което означава „спътник, който те подкрепя“ и се използва за Светия Дух (вж. Йоан 14:16,26; 15:26; 16:7) и за Исус (вж. I Йоан 2:1).

■ „днес“ Думата „днес“ в Псалом 95 показва, че времето за решение дали да се доверим на Бога и да потърсим Неговата почивка е все още отворена възможност по времето на Давид. Авторът на Посланието до евреите сега поставя акцент върху истината, че моментът за решението е именно сега, понеже с течение

на времето непрестанните отхвърляния на тази покана ще доведат до заслепяване на очите (и в крайна сметка – до непростимия грях, за който говорят евангелията, или греха до смърт, за който четем в I Йоан).

Никой не избира сам времето, когато да дойде при Бога (вж. Йоан 6:44,65). Единственият ни избор е дали да откликнем, и то именно в настоящия момент. Редовното отхвърляне и съзнателното неверие причиняват закоравяване на човешкото сърце. (Във фразата „за да не би някой от вас да се закорави“ глаголът е в аорист, страдателен залог, подчинително наклонение.) Божията воля със сигурност не е това. Закоравяването обаче е естествено следствие от преднамереното отхвърляне на Божията протегната длан. Същите хора, които Бог по-рано е измъкнал от Египет с чудодейното разделяне на Червено море, сега се отдръпват и заинтияват при перспективата да влязат в обитаваната от други Обещана земя. По подобен начин и повярвалите в Исус хора често упражняват практическо неверие. Винаги бъдете нащрек срещу тенденцията да изолираме онази първоначална вяра при обръщението от всекидневната вяра при освещението (вж. Евреи 3:6,14).

■ „за да не би някой от вас да се закорави чрез измамата на греха“ Тук глаголът е в аорист, страдателен залог, подчинително наклонение. Грехът е персонифициран. Именно той е врагът, който закоравява сърцето на човека. Обърнете внимание как се представя тази истина:

1. Внимавайте, братя (3:12),
2. за да не би някой (3:12)
  - a. да има невярващо сърце
  - b. да отстъпи от Бога.
3. Насърчавайте се един другото (3:13)
4. за да не бъдете закоравени от греха (3:13).
5. Ние сме станали участници, ако държим здраво (3:14).

Колко силно насърчение и предупреждение се съдържа в тези няколко стиха!

3:14 „ние сме станали участници в Христос“ Тук глаголът е в сегашно перфектно време, деятелен залог, извънлично наклонение. С други думи, това е завършен процес, чийто резултат е това, че днес продължаваме да бъдем участници в Христос.

■ „ако“ Подчинителното изречение е условно от трети клас, което означава потенциално действие. Тук виждаме поредното предупреждение, което увещава християните да държат здраво своята изповед (вж. също Евреи 3:6; 4:14; 10:23).

NASB	„ако държим здраво началото на нашата увереност до края“
NKJV	„ако държим началото на нашата сигурност уверено до края“
NRSV	„стига да задържим увереността си докрай“
TEV	„ако удържим твърдо докрай увереността, която имахме отначало“
NJB	„ако задържим уверено първоначалната си сигурност до края“

В това подчинено изречение намираме особено ударение върху устояването докрай. Библията поставя еднакъв акцент и върху устояването, и върху увереността на християнина. Двете истини следва да се разглеждат залепени една за друга в подобаващото библейско равновесие (вж. Евреи cf.3:6; 4:14; Mark 13:13; Римляни 11:22; I Коринтяни 15:2; Галатяни 6:7-9; I Йоан 2:19; Откровение 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ГАРАНЦИЯ към 2:2. Относно думата „докрай“ вж. специалното понятие към 7:11.

Повечето библейски доктрини идват в диалектични двойки като привидни парадокси. Библията е книга, писана в контекста на близкотоизточната култура. Тя използва фигуративен език, като често подчертава дадена истина с хиперболизиране, балансирайки я след това с не по-малко силни твърдения в другата посока. В много случаи тези твърдения на пръв поглед си противоречат помежду си. В действителност истината е заложена в напрежението между такива крайности. Западното мислене има склонността да си избира само едната страна на парадокса, радикализирайки съответната истина посредством буквални и догматически тълкувания, без да се интересува и без да проявява отворено отношение към противоположното изражение на същата истина. В много отношение подобно интерпретиране само на едното изражение на истината е основният източник на напрежение между съвременните християнски деноминации. Вж. специалните понятия по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: УВЕРЕНОСТТА НА ХРИСТИЯНИНА
SPECIAL TOPIC: CHRISTIAN ASSURANCE

Увереността на християнина е (1) библейска истина; (2) преживяване от опит; (3) доказателство в живота на християнина.

А. Библейската основа за увереността е следната:

1. характерът и целта на Бог Отец
  - a. Изход 34:6-7 (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ХАРАКТЕРИСТИКИ НА БОГА)
  - b. Неемия 9:17
  - c. Йоан 3:16; 10:28-29 (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ВЕЧНИЯТ ИЗКУПИТЕЛЕН ПЛАН НА ЯХВЕ)
  - d. Римляни 8:38-39
  - e. Ефесяни 1:3-14; 2:5,8-9
  - f. Филипяни 1:6
  - g. II Тимотей 1:12
  - h. I Петър 1:3-5
2. делото на Бог Син
  - a. Неговата първосвещеническа молитва, Йоан 17:9-24 (особ. 12 ст.); Евреи 7-9 гл.
  - b. Неговата заместническа жертва (вж. Исая 52:13-53:12)
    - 1) Марк 10:45
    - 2) II Коринтяни 5:21
    - 3) I Йоан 2:2; 4:9-10
  - c. Неговото продължаващо застъпничество
    - 1) Римляни 8:34
    - 2) Евреи 7:25
    - 3) I Йоан 2:1
3. силата на Святия Дух
  - a. Неговото призвание, Йоан 6:44,65
  - b. Неговият печат:
    - 1) II Коринтяни 1:22; 5:5
    - 2) Ефесяни 1:13-14; 4:30
  - c. личната увереност, която вдъхва Той
    - 1) Римляни 8:16-17
    - 2) I Йоан 5:7-13

В. Необходимият заветен отклик на вярващия (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ЗАВЕТ):

1. първоначално и трайно покаяние и вяра (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: КАКВО ОЗНАЧАВА „ПРИЕМАМ“, „ВЯРВАМ“, „ИЗПОВЯДВАМ“, „ПРИЗОВАВАМ“)
  - a. Марк 1:15
  - b. Йоан 1:12
  - c. Деяния 3:16; 20:21
  - d. Римляни 10:9-13
2. целта на спасението е христоводобието
  - a. Римляни 8:28-29
  - b. II Коринтяни 3:18
  - c. Галатяни 4:19
  - d. Ефесяни 1:4; 2:10; 4:13
  - e. I Солунци
  - f. II Солунци 3:13; 4:3; 5:23
  - g. Тит 2:14
  - h. I Петър 1:15
3. увереността се потвърждава от начина на живот

- a. Яков
  - b. I Йоан
4. увереността се потвърждава от активната вяра и устояването (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: УСТОЯВАНЕ)
- a. Марк 13:13
  - b. I Коринтяни 15:2
  - c. Евреи 3:14; 4:14
  - d. II Петър 1:10
  - e. Юда 1:20-21

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ARCHĒ
SPECIAL TOPIC: ARCHĒ

Понятието *archē* означава „начало” или „произход” на нещо.

1. Началото на сътворения ред (вж. Йоан 1:1; I Йоан 1:1; Евр. 1:10)
2. Началото на благовестието (вж. Марк 1:1; Фил. 4:15; II Сол. 2:13; Евр. 2:3)
3. Първи очевидци (вж. Лука 1:2)
4. Начални знамения (чудеса, вж. Йоан 2:11)
5. Начални принципи (вж. Евр. 5:12)
6. Начало на увереност, основана на евангелската истина (вж. Евр. 3:14)
7. началото, Кол. 1:18; Откр. 3:14

Понятието започва да се използва, за да обозначи „управление” или „власт“:

1. на държавни служители
  - a. Лука 12:11
  - b. Лука 20:20
  - c. Римляни 13:3; Тит 3:1
2. на ангелски власти
  - a. Римляни 8:38
  - b. I Кор. 15:24
  - c. Ефес. 1:21; 3:10; 6:12
  - d. Кол. 1:16; 2:10,15
  - e. Юда 6 стих

Тези лъжливи учители от Посланието на Юда презират всяка власт, земна и небесна. Това са либертинците антиномиани. Те поставят себе си и своите желания на първо място преди Бога, ангелите, човешките власти и църковните водачи.

3:15 „ако“ Ето още едно условно подчинително изречение от трети вид. Подобно на Евреи 3:14 и тук се има предвид потенциално действие. Това е цитат от Псалом 95:7-8, което е във фокуса на цялата 3 глава.

3:16-18 В тези стихове се съдържат риторически въпроси (ср. с Евреи 3:16,17,18). Ако тази аналогия се приеме напълно буквално, тогава ще достигнем до погрешното заключение, че всички израилтяни, умрели в пустинята (вж. Числа 14 гл.), сред които са и Мойсей, Аарон или верните свещеници при бунта на Корей, също са духовно изгубени за вечността. Подобно тълкуване не е възможно. В настоящия текст има игра на думи между „почивка“ и „непокорство“. Именно това са двете основни понятия в контекста. Бог има „почивка“ за онези, които са Му се доверили (и продължават всекидневно да Му се доверяват), но в същото време има определени последици за „непокорството“ както за невярващите, така и за вярващите!

3:19 Неверието от 3:19 се отнася за липсата на трайна вяра сред израилевия народ по време на годините със скитането в пустинята!

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо в Евреи 3:1 Исус е наречен „Апостол“?
2. Посочете различните употреби на думата „почивка“.
3. Дайте определение на фразата „устояването на светиите“.

Евреи 4 глава

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Почивка за Божиите хора (3:7—4:13)		Предупреждение и увещание (3:7—4:13)	Почивка за Божиите хора (3:7—4:13)	Как да стигнем Божията почивка (3:7—4:13)
4:1-11	Обещанието за почивка 4:1-10	4:1-11	4:1-7	4:1-11
	Словото открива нашето състояние 4:11-13		4:8-11	
4:12-13		4:12-13	4:12-13	4:12-13
Исус – великият Първосвещеник				
	Състрадателният ни Първосвещеник	Темата за Исус като Първосвещеник (4:14—5-14)	Исус – великият Първосвещеник (4:14—5-10)	Исус състрадателен Първосвещеник (4:14—5-10)
(4:14—5-10)				
4:14-16	4:14-16	4:14-16	4:14-16	4:14-16

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ

(от „Ръководство за изучаване на Библията“, 10 стр.)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение, което е и в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ КОНТЕКСТА

- А. Авторът продължава да разглежда темата за превъзходството на Исус и предупрежденията за онези, които се държат за Него.
- В. Превъзходството на Исус (Новия завет) над Стария завет
  1. Той е превъзходното откровение (над пророците; Евреи 1:1-3).
  2. Той е превъзходният посредник (над ангелите; Евреи 1:4—2:18).
  3. Той е превъзходният служител (над Мойсей; Евреи 3:1-6).
  4. Той е превъзходният свещеник (над Аарон; Евреи 4:14—5:10; 6:13—7:28).
  5. Той е превъзходният завет (над Стария завет; Евреи 8:1-13; 9:15-22).

6. Той е превъзходното светилище (над храма; Евреи 9:1-11, 23-28).
  7. Той е превъзходната жертва (над животните; Евреи 9:12-14; 10:1-18).
  8. Той е превъзходната планина (над Синай; Евреи 11:18-29).
- C. В светлината на Исусовото превъзходство има поредица предупреждения срещу отхвърлянето на благовестието (т.е. на Новия завет; вж. Ерем. 31:31-34; Езек. 36:22-38) или срещу завръщането към юдаизма (т.е. Стария завет).
1. Евреи 2:1-4.
  2. Евреи 3:7—4:13.
  3. Евреи 5:11—6:12.
  4. Евреи 10:19-39.
  5. Евреи 12:14-29.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 4:1-13

¹ И така, докато ни остава обещанието да влезем в Неговата почивка, нека се боим да не би някой от вас да се яви изостанал. ² Защото и до нас, както и до тях, се донесе една блага вест; но словото, което те чува, не ги ползва, понеже не се съедини с вяра в онези, които го чува. ³ Защото ние, повярвалите, влизаме в тази почивка, както каза Бог: „Така се заклех в гнева Си: Те няма да влязат в Моята почивка!“; макар и делата Му да са били свършени още при основаването на света. ⁴ Защото някъде Той е говорил за седмия ден така: „И Бог си почина на седмия ден от всичките Си дела“; ⁵ и пак на това място: „Няма да влязат в Моята почивка!“ ⁶ И така, понеже остава, че някои влизат в нея, а онези, на които преди това се благовести, не влязоха поради непокорството си, ⁷ затова Той пак определя един ден – „днес“ – като казва чрез Давид след толкова дълго време, както беше казано: „Днес, ако чуете Неговия глас, не закоравявайте сърцата си.“ ⁸ Защото, ако Исус Навиев ги беше въвел в почивката, Бог не би говорил след това за друг ден. ⁹ Следователно, за Божия народ остава съботна почивка. ¹⁰ Защото онзи, който е влязъл в Неговата почивка, той също си е починал от своите дела, както и Бог – от Своите. ¹¹ Затова, нека се постараем да влезем в тази почивка, за да не падне някой в същия пример на непокорство. ¹² Защото Божието слово е живо, действено, по-остро от всеки двуостър меч, като пронизва до разделяне душата и духа, ставите и мозъка, и е съдия на помислите и намеренията на сърцето. ¹³ И няма създание, което да е скрито от Него, а всичко е голо и разкрито пред очите на Този, пред когото има да отговаряме.

4:1

NASB, NKJV

„нека се боим“

NRSV, TEV

„да внимаваме“

NJB

„да бъдем нащрек“

Глаголът тук е аорист, страдателен залог (депонентни), подчинително наклонение („нека да се боим“). Предупреждението на Посланието до евреите (вж. 2:1-4; 3:7-13; 4:1-13; 5:11-6:12; 10:26-39; 12:14-17) провокира чувство на страх (вж. 4:11). Тези предупреждения касаят най-основните въпроси за спасението и увереността.

■ „докато ни остава обещанието да влезем в Неговата почивка“ Тук продължава играта на думи (ср. с „Неговата почивка“ от Евреи 4:1,3,5,8-9,10-11), при която авторът прибегва до равинска херменевтична методология, за да се спере на четири части от историята на Божия народ.

1. Битие 2:2 – Божията почивка в седмия ден на Сътворението.
2. Числа 13-14 гл. – почивката на Исус Навиев, т.е. Обещаната земя.
3. Псалом 95:7-11 – Божията почивка още е достъпна през дните на Давид.
4. Евреи 4:1,10-11 – денят на почивката е препратка към мира с Бога и живота на небето.

NASB, NKJV

„да се окаже изостанал“

NRSV

„да не успее да го достигне“

TEV „да не успее да приеме обещаната почивка“
NJB „да е закъснял твърде много за обещанието да влезе в мястото на почивката“

Ето я еврейската дума *chatha* („да пропусна целта“), която в Септуагинта се превежда *hamartia* (т.е. „не успявам“, „не достигам“; вж. Евреи 12:15; Римл. 3:23). Друго свързано значение е „закъснявам“ (вж. NJB).

4:2 „и до нас... се донесе една блага вест“ Тук става дума за евангелието за Исус Христос, когото всички могат да приемат чрез вяра. Преди Христос това се е отнасяло за Божието слово, което в Стария завет се дава по различни начини (напр. „не яж от дървото“; „направи ковчег“; „последвай ме до една друга земя“; „спазвай закона“; „влез в Обещаната земя“ и т.н.). Всеки човек и всяка група хора трябва на свой ред да повярват в Бога и да откликнат с вяра на Неговото слово към тях (т.е. да реагират с някакво подобаващо действие). В книгата Изход повярвалите са Исус Навиев и Халев. Те се доверяват на Божието обещание за Обещаната земя. Повечето израилтяни обаче го отхвърлят.

■ **„както и до тях“** Тук става дума за израилтяните, които са предпочели да се вслушат в негативните разкази на десетимата съгледвачи. Исус Навиев и Халев обаче не подлагат под съмнение Божието обещание, че Обещаната земя ще бъде завладяна (вж. Числа 13-14 гл.). Вместо това те реагират с вяра и именно по тази причина им се позволява да влязат в Обещаната земя за разлика от невярващите си сънародници.

NASB „защото не се съедини чрез вяра в онези, които чуха“
NKJV „без да се смеси чрез вяра в онези, които го чуха“
NRSV „защото не бяха съединени чрез вяра с онези, които послушаха“
TEV „те не го приеха с вяра“
NJB „защото не споделиха вярата на онези, които се вслушаха“

В тази фраза се наблюдава различие между гръцките манускрипти. Най-широко приеманият прочит е за причастие в мъжки род, множествено число, в свършен вид, страдателен залог, винителен падеж. Ако е така, значи става дума за Исус Навиев и Халев (вж. NASB, NKJV, NRSV, REB). Другият вариант е това да е причастие в мъжки род, единствено число, в свършен вид, страдателен залог, именителен падеж. Ако е така, значи думата се отнася за вяра в чутото послание (вж. TEV, NJB, NIV).

Богословският казус касае вярата (за спасение) или липсата на вяра у израилевия народ (т.е. всички зрели хора над 20-годишна възраст), взели участие в Изхода. Дали липсата на вяра в разказите на съгледвачите означава, че (1) не им е позволено да влязат в Ханаан; или че (2) не им е позволено да влязат в небето? Отговорът не е лесен, понеже авторът допуска игра на думи с понятието „почивка“. Изглежда най-удачно да потвърдим, че са притежавали някаква първоначална вяра в ЯХВЕ (за спасение), ала да признаем, че не им е достигала вярата да се доверят на всяко Негово обещание (напр. за овладяването на Ханаан). Именно този въпрос е занимавал читателите през първи век. Дали липсата им на постоянство е признак, че въобще не са били спасени? Или по-скоро е проявление на слаба вяра? В своя коментар върху Посланието до евреите Ф. Ф. Брус пише: „Практическото приложение е ясно. Не чуването на благовестието носи спасение, а по-скоро усвояването му чрез вяра. Ако е автентична вяра, значи ще бъде и устойчива вяра“ (F. F. Bruce, *The New International Commentary Series*, p. 73).

4:3 „както каза Бог“ Тук глаголет е в аорист, деятелен залог, изявително наклонение, което често се използва по отношение на вдъхновеното от Бога писание (вж. Евреи 1:13; 4:3-4; 10:5,9; 13:5). Тази фраза може да се използва както за Бог Отец, така и за Сина.

■ Цитатът тук е от Псалом 95:11 (също както Евреи 4:5 и 3:11), но има също така и добавена препратка към Битие 2:2 – Божията почивка на седмия ден от Сътворението на света.

4:4 „някъде Той е говорил“ Виждаме равинския идиом за вяра във вдъхновението на целия Стар завет (вж. Евреи 2:6). Конкретното място на текста, както и конкретният старозаветен автор не са толкова важни, колкото истината за Божието авторство на цялото Писание. Със сигурност обаче този стих не казва, че авторът на Посланието до евреите е забравил откъде точно в Стария завет е заимстван въпросният цитат.

■ **„за седмия ден“** Равините твърдят, че Божият шабат („денят за почивка“) никога не е бил прекъсван, понеже неколккратно повторената формула от Битие 1 глава „и беше вечер, и беше утро, ден...“ така и не е била употребена за седмия ден на Сътворението в Битие 2:2-3 (ср. с Изход 20:11).

4:5 Цитатът тук е от Псалом 95:11.

4:6 „поради непокорството си“ Неверието се демонстрира посредством непослушание (Евреи 3:18; 4:6,11). По-големият контекст на Евреи 4 глава обхваща записаните събития в Числа 13-14 гл., ала конкретната библейска препратка е към Псалом 95:7-11, който се отнася за премеждията на Израил в Мерива.

Понятието „непокорство“ се среща в древните гръцки ръкописи А, В, D, докато думата „неверие“ се среща на това място в папируса P⁴⁶, както и в ъ.

4:7 „определя един ден – „днес“ – като казва чрез Давид“ Гръцкият глагол „определя“ е този, от който произлиза съвременната дума „горизонт“. Конкретното му значение е „очертавам предели“. Изразът „чрез Давид“ отсъства от еврейския текст на Псалом 95:7-8. В Септуагинта обаче правилно се уточнява кой е реалният автор на този псалом. Аргументът на автора тук се основава на това, че Божията почивка все още продължава да е отворена през управлението на Давид.

Псалом 95:7-11 се цитира неколкократно в трета и четвърта глави. При всеки от тези случаи се поставя акцент на различен елемент от старозаветния пасаж (също както при проповед).

1. Евреи 3:7-11 акцентира върху „не закоравявайте сърцето си“ (Псалом 95:8).
2. Евреи 3:15 акцентира върху „когато Ме изпитаха“ (Псалом 95:9).
3. Евреи 4:3,5 акцентира върху „няма да влязат в почивката Ми“ (Псалом 95:11).
4. Евреи 4:7 акцентира върху „днес“ (Псалом 95:7).

■ „сърцата си“ Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 3:8.

4:8 „ако“ Това е условно изречение от втори клас. Често то се нарича „противоположно на фактите“. Исус Навиев не въвежда абсолютно всички израилтяни в почивката. Тук думата „почивка“ се използва не със значението на Обещаната земя Ханаан, а по-скоро за Божията духовна почивка (вж. Евреи 4:9-10). От текста в Евреи 4:8-10 става ясно, че авторът на Посланието до евреите използва думата „почивка“ в следните богословски и исторически значения:

1. Обещаната земя Ханаан (Евреи 4:8; денят на Исус Навиев; вж. Числа 13-14 гл.).
2. Възможността да се довериш на Бога (вж. Евреи 4:9; денят на Давид; вж. Псалом 95).
3. Почивката от Битие 2 гл. (Евреи 4:4), когато Бог си почива от Сътворението (Евреи 4:10).
4. Небето (Евреи 4:1 и 11).

■ „Исус Навиев“ Преводът KJV тук поставя името „Исус“, като същото решение вземат и преводачите на *Женевската Библия* и на *Bishop's Bible*. Контекстът обаче повелява, че става дума за старозаветния герой Исус Навиев. И двете имена се изписват по един и същи начин (*Йешуа* е на староеврейски, докато *Исус* е на арамейски). В ранната църква често са посочвали Исус Навиев като прототип на Исус Христос (вж. Деяния 7:45, където се допуска същата преводаческа неточност).

■ „Бог“ Буквално думата тук е местоимението „Той“. Очевидно става дума за Бог Отец, който е истинският автор на Псалом 95.

4:9 Това е обобщението на авторовата експозиция на Псалом 95. Най-напред има едно първоначално обещание за почивка (Битие 2:2). След това, на второ място, има историческо изпълнение (при дните на Исус Навиев). На трето място, по-късно се разкрива допълнителна възможност за влизане в тази почивка (във времето на цар Давид); и на четвърто място има възможност днес за всекиго, който вземе решение да се довери на Божиите обещания. Обърнете внимание, че авторът използва фразата „Божия народ“ за всички, които са повярвали в Исус Христос (а не за етническите евреи).

4:10-11 Всички глаголи в Евреи 4:10-11 са в аорист. Това или (1) сочи към завършено действие; или (2) разглежда целия живот като едно цяло. Стихове 10 и 11 ясно показват, че почивката от 4:10 се отнася за небето. Един ден вярващите хора ще влязат в тази почивка (вж. също Откровение 14:13), но Евреи 4:11 ясно показва, че докато съществува физическият живот, вярващите хора следва да практикуват вяра, покаяние, послушание и устояване. Единайсети стих съдържа силно предупреждение. Спасението е подарък поради

завършеното дело на Исус Христос. То е благодатен дар от Бог Отец и се приема посредством действието на Светия Дух. Нещо повече, суверенният триединен Бог е решил да общува с човека в заветни отношения. Затова от човека се очаква да откликне и да продължава всекидневно да откликва. Спасението не е някакъв билет за небето, нито пък е полица застраховка живот. То представлява всекидневна връзка с Бога, която се изразява в прогресивна христоводност! Заветът съдържа както привилегии, така и отговорности.

4:11

NASB, NKJV

„нека с усърдие да влезем в тази почивка“

NRSV

„нека положим всяко усилие да влезем в тази почивка“

TEV

„нека сторим всичко по силите си да влезем в тази почивка“

NJB

„нека да се стремим да влезем в това място на почивка“

Съвременните преводи поставят акцент върху нашите усилия при този процес, за да влезем в почивката на Бога. гръцката дума обаче означава „да копнея, да се стремя“ (вж. II Солунци 2:17; II Тимотей 4:9).

☐ „за да не падне някой в същия пример на непокорство“ Вж. 3:18 и 4:6.

4:12 „Божие слово“ Стихове 12 и 13 формират едно общо изречение на гръцки език. Основната дума *logos* тук не се отнася лично за Исус Христос (както в Йоан 1:1). По-скоро тя касае изговореното (вж. Евреи 13:7) или написаното Божие послание, което достига до нас посредством страниците на Стария завет и на Новия завет. Божието себепознание се описва по три начина:

1. То е персонифицирано и има свой собствен живот.
2. То прониква подобно на остър меч.
3. То е като всезнаещ съдник (вж. 4:13).

Авторът Х. Е. Дейна изразява предположение въз основа на изследвания от египетски папируси, че думата *logos* означава „разплата“ или „искане на сметка“ (H. E. Dana, *Jewish Christianity*, p. 227). Според него този прочит отговаря на контекстуалния замисъл на автора на Посланието до евреите, че предстои времето Бог да поиска сметка чрез преглед на всичко у нас, съпоставен с хирургическа операция. Според Дейна този текст е описание не толкова на разкритото Божие слово, колкото на проникновените присъди на Бога. Подобен прочит звучи любопитно, обаче в действителност авторът на Посланието до евреите доста често използва думата *logos* именно със значение *Божие слово* (вж. 2:2; 4:2; 5:13; 7:28; 13:7). В добавка към това той неколкократно прибягва и до гръцката дума за изговорено слово *rhēma* (вж. 6:5; 11:3).

☐ „живо, действено, по-остро“ Тук се дава израз на еврейската представа за силата на изговореното слово на Бога (вж. също Битие 1:1,3,6,9,14,20,24,26; Псалом 33:6,9; 148:5; Исая 40:8; 45:23; 55:11; 5:17-19; Матей 5:17-19; 24:35; I Петър 1:23).

☐ „по-остро от всеки двуостър меч“ Тук се говори за проникновения характер на Божието слово (вж. също Йоан 12:48 и Откровение 1:6; 2:12,16, където същата дума се използва за Исус).

☐ „душата и духа“ Това не е някаква онтологична дихотомия на човешкото същество, а по-скоро двойна връзка с тази планета и с Бога. Еврейската дума *nephesh* в книгата Битие се използва както за хората, така и за животните, докато понятието *ruah* („дух“) се приписва единствено на човека. Божието слово прониква дълбоко в съзнанието на човека. Нямаме право да използваме този стих в прословутия дебат дали човекът се състои от две части (дихотомен) или от три части (трихотомен; вж. I Солунци 5:23). В Библията човекът е представен като единно същество (Битие 2:7). Ценно обобщение на различните теории за състава на човека като трихотомно, дихотомно или единно същество можете да намерите в следните трудове: Милард Ериксън, *Християнско богословие* (Нов човек, С., 2000, 538-557 стр. във второто английско издание); и Frank Stagg, *Polarities of Man's Existence in Biblical Perspective*.

☐ „съдия на помислите и намеренията на сърцето“ На иврит думата „сърце“ се отнася за цялостната личност и за вътрешната мотивация. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 3:8. Бог ясно различава истинската от фалшивата вяра.

4:13 „а всичко е голо и разкрито“ Бог ни познава напълно (вж. също I Царе 16:7; Псалом 7:9; 33:13-15; 139:1-4; Притчи 16:2; 21:2; 24:12; Еремия 11:20; 17:10; 20:12; Лука 16:15; Деяния 1:24; 15:8; Римл. 8:27).

NASB	„пред очите на Онзи“
NKJV	„голо и открито“
NRSV	„голо и изложено“
TEV	„оголено и лежи открито“
NJB	„нескрито и простряно наглед“

Тази метафора буквално означава „да разкрия врата си, повдигайки брадичка“. Старозаветната метафора служи за предупреждение към съдиите. Тук тя се отнася за личната среща с Бога в съдния ден. Бог има пълно знание за нашата мотивация.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 4:14-16 (пълният абзац включва 4:14—5:10)

¹⁴ И така, като имаме велик Първосвещеник, който е преминал през небесата, Исус, Божия Син, нека държим здраво това, което сме изповядали! ¹⁵ Защото нямаме такъв първосвещеник, който да не може да ни съчувства в нашите слабости, а имаме Един, който е бил във всичко изкушен по същия начин като нас, но пак е без грях. ¹⁶ Затова нека пристъпваме с дръзновение към престола на благодатта, за да получим милост и да намерим благодат, която да ни помага своевременно.

4:14 „велик Първосвещеник“ Авторът на Посланието до евреите вече е нарекъл Исус „първосвещеник“ в 3:1-6. След изказаните предупреждения и увещания в 3:7—4:13 сега той се връща към темата. Същият модел е заложен в предупрежденията в Евреи 5:11—6:12, както и в изложението на свещеническите функции на Исус в Евреи 6:13—10:39. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 2:17.

Посланието до евреите е единствената книга в Новия завет, която нарича Исус „първосвещеник“. Тук продължава съпоставката между Мойсеевия завет и Новия завет. За евреите тази истина вероятно е била непонятна и дори неприемлива. Исус не произхожда от свещеническото племе Леви. Въпреки това обаче в Евреи 1:3; 2:17-18 и 3:1 Той е наречен именно „свещеник“. В Стария завет само на две места Месията се сравнява със свещеник: в Псалом 110 и в Захария 4 глава. И на двете места обаче също така има съчетание между свещеническата и царската роля.

■ **„който е преминал през небесата“** Тук глаголет е в свършено време. Съпоставката на Мойсеевия завет с Новия завет продължава. Исус е преминал през небесата (независимо дали са три или седем), завърнал се е в присъствието на Бог Отец, а последствията от Неговото идване (Въплъщението) и Неговото отиване (Възнесението) продължават и досега. Ето по тази причина с Неговото посредничество вярващите хора могат също да преминат в небесата. Според гностичната философия небесата представляват ангелски препятствия (еони). Според Стария завет обаче те са:

1. атмосферата, в която летят птиците;
2. прозорци на небето, откъдето се изливат дъждовете;
3. обсипаните със звезди места, където са Слънцето и Луната;
4. присъствието на Бога.

Сред еврейските равини е имало много дискусии дали съществуват три или седем небеса (вж. също Ефес. 4:10; II Коринтяни 12:2). Конкретната дума се използва от равините също така и за да опише небесната скиния. В настоящия контекст изглежда именно това е търсеното значение (ср. с Евреи 9:23-28).

**СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: НЕБЕСАТА И ТРЕТОТО НЕБЕ
SPECIAL TOPIC: THE HEAVENS AND THE THIRD HEAVEN**

В Стария завет понятието „небеса“ обикновено е в множествено число (*shamayim*, BDB 1029, KB 1559). Значението на еврейската дума е „височина“. Бог обитава на високи места. Тази представа отразява святостта и трансцендентността на Бога.

В Битие 1:1 множественното число на думата във фразата „небесата и земята“ показва, че Бог създава (1) атмосферата над тази планета; или (2) цялата действителност – и духовната, и физическата. От това основно разбиране се привеждат като аргумент и други пасажи, обозначаващи различните равнища на небесата: „небето на небесата“ (вж. Пс. 68:33) или „небето и небето на небесата“ (вж. Втор. 10:14; III Царе 8:27; Неем. 9:6; Пс. 148:4). Еврейските равини обобщават, че най-вероятно съществуват:

1. Две небеса (R. Judah, Hagigah 126);
2. Три небеса (Test. Levi 2-3; Ascen. of Isa. 6-7; Midrash Tehillim on Ps. 114:1);
3. Пет небеса (III Варух)
4. Седем небеса (R. Simon b. Lakish; Assen. of Isaiah 9:7);
5. Десет небеса (II Енох 20:3; 22:1)

Всички тези аргументи обаче показват най-вече едно – че има отчетливо разграничение между Бога и физическото творение посредством Неговата трансцендентност. Най-разпространеното схващане за броя небеса в равинския юдаизъм е седем. А. Коен пише, че тук има връзка с астрономичните сфери (А. Cohen, *Everyman's Talmud*, p. 30). Според мен обаче по-скоро става дума за това, че числото 7 се смята за числото на съвършенството (напр. такъв е броят на дните на Сътворението, след което Бог си почива; Бит. 2:2).

От своя страна във II Коринтяни 12:2 апостол Павел споменава за „трето небе“ (гр. *ouranos*) в опитите си да обозначи величественото и все пак лично присъствие на Бога. В даден момент Павел е имал лична среща с Бога!

■ **„Исус“** Възможно е тук да има типологична игра на думи между името на Господ Исус и това на Исус Навиев. В оригинала двете имена са абсолютно идентични (*Йешуа* е на староеврейски, докато *Исус* е на арамейски). Авторът на Посланието до евреите почти изцяло се съсредоточава върху цитати от книгата Изход. Досуш както навремето Исус Навиев е въвел народа в Обещаната земя, сега Исус въвежда Своите хора в небесата.

■ **„Божия Син“** Тази божествена старозаветна титла, приложена към личността на Исус от Назарет, сега се използва от автора на Посланието до евреите, за да продължи разгръщането на темата за това, че Исус е „син“ (вж. Евреи 1:2; 3:6; 5:8; 7:28). Неслучайно човешката и божествената страна на Исус получават акцент едновременно (ср. Езек. 2:1 – човешката страна; с Даниил 7:13 – божествената). Това е основният стълб на новозаветната истина за личността на Христос (вж. също Йоан 1:1,15; I Йоан 4:1-6).

■ **„нека държим здраво това, което сме изповядали“** Тук глаголет е в сегашно време, деятелен залог, подчинително наклонение. Авторът продължава с акцента върху устояването (вж. Евреи 2:1; 3:6,14). Трябва да има баланс между първоначалното ни решение (вж. Йоан 1:12; 3:16; Римл. 10:9-13) и всекидневното ученичество през останалата част от живота ни (вж. Матей 7:13-27; 28:19-20; Ефес. 1:4; 2:10). И двете неща са от изключително значение! Вярата трябва да преминава във вяроност! За повече светлина по отношение на думата „изповед“ вж. бележката към Евреи 3:1.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: НУЖДТА ДА УСТОЯВАМЕ SPECIAL TOPIC: THE NEED TO PERSEVERE

Библейските доктрини, касаещи християнската вяра са трудни за обяснение, защото са представени с типични източни понятия под формата на диалектични двойки. Те изглеждат контрастни, но и двете са библейски. Западните християни имат тенденцията да приемат едната истина и да игнорират или подценяват противоположната. Нека да го илюстрирам.

- А. Дали спасението е единично решение да се доверим на Христос или е доживотно посвещение на ученичество?

В. Дали спасението е избор по благодат от един суверенен Бог или се свежда до човешкия отклик на божествената покана с покаяние и вяра?

С. Дали веднъж придобитото спасението не може да се изгуби или има нужда от постоянно усърдие? Темата за устояването е предмет на непрекъснати коментари в хода на църковната история.

Проблемът започва с наглед конфликтни пасажии от Новия завет:

А. текстове относно сигурността в спасението

1. изявления на Исус (Йоан 6:37; 10:28-29)
2. изявление на Павел (Римл. 8:35-39; Ефес. 1:13; 2:5,8-9; Фил. 1:6; 2:13; II Сол. 3:3; II Тим. 1:12; 4:18)
3. изявления на Петър (I Петър 1:4-5)

В. текстове относно нуждата от устояване (постоянство)

1. изявления на Исус (Мат. 10:22; 13:1-9,24-30; 24:13; Марк 13:13; Йоан 8:31; 15:4-10; Откр. 2:7,17,20; 3:5,12,21)
2. изявления на Павел (Римл. 11:22; I Кор. 15:2; II Кор. 13:5; Гал. 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Фил. 2:12; 3:18-20; Кол. 1:23)
3. изявления на автора на Евреите (2:1; 3:6,14; 4:14; 6:11)
4. изявления на Йоан (I Йоан 2:6; II Йоан 9)
5. изявление на Бог Отец (Откр. 21:7)

Библейското спасение зависи от любовта, милостта и благодатта на суверенния Триединен Бог. Нито един човек може да бъде спасен без инициативата на Духа (вж. Йоан 6:44,65). Бог действа пръв и постановява модела, но изисква от хората да откликнат с покаяние и вяра, както в началото, така и постоянно. Бог работи с човека в контекста на заветните взаимоотношения. Има привилегии и отговорности!

Спасението се предлага на всички човеци. Исусовата смърт е по причина на греха на падналото човечество. Бог промисля начин и иска всички, направени по Неговия образ да откликнат на Неговата любов и промисъл, показани в Христос.

Ако искате да прочетете повече по темата от некалвинистична перспектива, вж.:

1. Dale Moody, *The Word of Truth*, Eerdmans, 1981 (pp. 348-365)
2. Howard Marshall, *Kept by the Power of God*, Bethany Fellowship, 1969
3. Robert Shank, *Life in the Son*, Westcott, 1961

В тази област Библията адресира два различни проблема: (1) сигурността в спасението, използвана като разрешение да живеем безплоден и себичен живот и (2) нужда от насърчение за онези, които страдат с проблеми в служението или поради лични грехове. Проблемът е там, че неправилните групи от хора подхождат към неправилните текстове и изграждат богословски системи върху ограничени библейски пасажии. Някои християни отчаяно се нуждаят от послание за увереност, докато други имат нужда от остро предупреждение! Към коя група принадлежите вие?

4:15 „да ни съчувства в нашите слабости“ А. Т. Робъртсън предоставя друг възможен превод: „да страда заедно нашата слабост“ (вж. също Евреи 2:17-18). Исус никога не е притежавал греховна природа и никога не се е поддавал на греха. Заради греховете на хората обаче Той се е подлагал на изкушението на греха.

■ **„изкушен“** Думата *peirazō* съдържа конотацията „изкушавам с цел да подведа към грях и унищожение“ (Евреи 2:18; 3:9; 11:37). Тук глаголет има форма на причастие в сегашно перфектно време, страдателен залог, като по този начин акцентира завършено състояние, причинено от външен извършител. Думата „изкусителят“ е едно от наименованията на Сатана в Матей 4:3 (ср. с Марк 1:13). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 2:18.

■ **„по същия начин като нас, но пак е без грях“** Исус е едновременно напълно Бог и напълно човек. Именно затова Той ни разбира! Той обаче не взема участие в бунта на падналите в грях хора, нито в стремежите им за независимост от Бог Отец (вж. Евреи 2:17-18; 7:26; Лука 23:41; Йоан 8:46; 14:30; II Коринтяни 5:21; Филипяни 2:7-8; I Петър 1:19; 2:22; 3:18; I Йоан 3:5).

4:16 „Затова нека пристъпваме“ Тук глаголят е в сегашно време, среден залог (депонентен), подчинително наклонение, което акцентира върху трайното участие на подлога, с някакъв елемент на условност. В Септуагинта това понятие е техническо и се използва за свещеник, който се приближава към Бога. В Посланието до евреите думата е насочена към възможността падналият в грях човек да се приближи към Бог Отец посредством жертвата на Исус Христос (вж. Евреи 4:16; 7:25; 10:1,22; 11:6). Исус превръща Своите последователи в „царство от свещеници“ (ср. с Изход 19:5-6; I Петър 2:5,9; Откровение 1:6).

■ **„с дръзновение към престола на благодатта“** Думата „дръзновение“ буквално означава „свобода да говоря смело“. Ние разполагаме със свобода и следователно със смелост, за да се приближаваме към самото присъствие на Бог Отец посредством Исус Христос (Евреи 10:19,35). Тук виждаме сходство със символа на разкъсаната завеса в Иродовия храм в Ерусалим през деня, когато Исус издъхва на кръста (вж. Мат. 27:51; Марк 15:38; Лука 23:45). Именно с посредничеството на Исус греховните хора могат да пристъпват пред святия Бог, където да разчитат на милост и благодат вместо осъждане и смърт.

■ **„престола на благодатта“** Това най-вероятно е метонимия за личността на Бог Отец. Авторът на Посланието до евреите разглежда небето като духовна скиния (Евреи 9:11,24), но също така и като царствена зала с престол (Евреи 1:8; 4:16; 8:1; 12:2).

■ **„която да ни помага своевременно“** Контекстът съдържа предупреждения срещу склонността ни да се отказваме от убеждението си. Бог със сигурност ще ни помага във времена на изпитания и изкушения (1) посредством личността на Исус; както и (2) със собствения си характер.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо е толкова важно да разбираме добре тази глава?
2. Защо акцентът върху устояването е толкова значима тема в Посланието до евреите?
3. Виждате ли някаква богословска значимост във факта, че в Евреи 4:4 Исус е наречен както „Исус“, така и „Божия Син“?
4. Какво означава, че Исус „е преминал през небесата“?
5. По какъв начин устояването е свързано със сигурността на вярващия?

Евреи 5 глава

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Исус – великият Първосвещеник		Темата за Исус като наш Първосвещеник	Исус – великият Първосвещеник	Исус – състрадателен първосвещеник
(4:14—5:10)	Качествата на първосвещеника	(4:14—5:14)	(4:14—5:10)	(4:14—5:10)
5:1-4	5:1-4	5:1-6	5:1-6	5:1-10
	Първосвещеник завинаги			
5:5-10	5:5-11			
		5:7-10	5:7-10	
Предупреждение срещу отстъплението			Предупреждение срещу изоставянето на вярата	Животът и богословието на християнина
(5:11—6:12)			(5:11—6:17)	
5:11—6:8	Духовната незрялост	5:11-14	5:11-14	5:11-14
	5:12-14			

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ

(от „Ръководство за изучаване на Библията“, 10 стр.)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение, което е и в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ КОНТЕКСТА

- A. В Евреи 3:1 се въвеждат две понятия по отношение на Исус: „апостол“ и „първосвещеник“. Второто от тях се разработва в особена дълбочина в посланието (вж. Евреи 2:17; 3:1; 4:14-15; 5:5,10; 6:20; 7:26,28; 8:1,3; 9:11; 10:21).
- B. Авторът на Посланието до евреите е наясно, че представата за Исус Христос като първосвещеник според чина на Мелхиседек ще представлява трудност за еврейските християни.

- C. Литературната единица тук 5:11—6:20 всъщност е вмъкнато в скоби пояснение за личността и чина на Мелхиседек, целящо да отправи предупреждение както към вярващите, така и към невярващите евреи.
- D. В Евреи 5:11—6:20 имаме три ключови местоимения: „ние“ (5:11), „вие“ (5:11-12, три пъти) и „те/онези“ (6:4-8). Тези местоимения говорят за три различни групи хора:
1. „ние/нас“ (5:11; 6:1-3) – авторът и неговият мисионерски екип;
  2. „вие“ (5:11-12; 6:9-12) – повярвали евреи, до които пише авторът;
  3. „те/онези“ (6:4-8) – невярвали евреи, които се събират заедно с повярвалите получатели на това послание.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 5:1-4

¹ Защото всеки първосвещеник, взет измежду хората, се поставя за хората, в служене към Бога да принася дарове и жертви за грехове ² и да може да бъде снизходителен към невежите и заблудените, защото и сам той е подчинен на слабост. ³ И затова е длъжен да принася жертва за греховете, както за народа, така и за себе си. ⁴ И никой не взема сам тази почит, а този, който бъде призван от Бога, както беше Аарон.

5:1-4 Стихове 1-4 разглеждат старозаветните първосвещеници от племето Леви:

1. Произхождат от едно конкретно племе – Леви.
2. Представяват хората пред Бога.
3. Принасят дарове и жертви за греха (ср. с Евреи 8:3; 9:9).
4. Показват милост на грешника, понеже е грешник (Лев. 16:3,6).
5. Не приемат лична похвала, а само тази на Божия избор и употреба.

5:2

NASB, NRSV „да се отнася благо“
NKJV „да проявява състрадание“
TEV „да може да бъде благ“
NJB „да състрадава“

Гръцката дума тук се среща само на това място в Новия завет и не присъства никъде в Септуагинта (вж. Moulton and Milligan, *The Vocabulary of the Greek New Testament*, p. 406).

■ „невежите и заблудените“ В Стария завет греховете от незнание или от страст могат да получат опрощение посредством съответните жертвоприношения (вж. Левит 4:2,22,27; 5:15-18; 22:14; Числа 15:22-31), ала предумишлените грехове не могат (вж. Второзаконие 1:43; 17:12,13; 18:20; Псалом 51).

А. Т. Робъртсън прави богословска връзка между предумишлените грехове в Стария завет, за които няма прошка посредством жертва, и предупрежденията от Евреи 3:12 и 10:26. Той буквално заявява: „За съзнателното отстъпление (3:12; 10:26) не се предлага никакво опрощаване“ (А. Т. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, Vol. 5, p. 368).

Павел е убеден, че Бог се отнася с милост към него поради невежеството му по отношение на истината, а не поради съзнателното му отхвърляне на благовестието.

5:3 „затова е длъжен да принася жертва за греховете, както за народа, така и за себе си“ Това изречение се отнася за процедурите, при които първосвещеникът принася жертвоприношение за самия себе си. За тях четем в Левит 9:7-17 (за първоначалното посвещение), в 16:6-19 (за Деня на изкуплението) и тук в Евреи 9:7. Съответно от текста в Евреи 7:26-27 научаваме, че Исус никога не се е налагало да принася жертви за собствените си грехове, понеже няма такива. Но при все това Той добре познава нашата нужда (вж. Евреи 4:15).

5:4 „**никой не взема сам тази почит**“ Бог постановява едно конкретно израилево племе (Леви) и един конкретен род (на Ааран; вж. Изход 28:1; I Летописи 23:13) да служат като свещеници (вж. също Числа 16:40; 18:7; I Царе 12:9-14; II Летописи 16:18).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 5:5-10

⁵Така и Христос не взе сам славата да стане първосвещеник, а Му я даде Онзи, който Му е казал: „Ти си Мой Син, Аз днес Те родих“; ⁶ както и на друго място казва: „Ти си свещеник до века според Мелхиседековия чин.“ ⁷ Той в дните на плътта Си със силен вик и със сълзи принесе молитви и молби на Този, който можеше да Го избави от смърт, и като беше чут заради благоговението Си, ⁸ въпреки че беше Син, пак се научи на послушание от това, което пострада, ⁹ и усъвършенстван, стана причина за вечно спасение на всички, които са Му послушни; ¹⁰ наречен от Бога първосвещеник според Мелхиседековия чин.

5:5 „Христос не взе сам славата“ Вж. Йоан 8:50,54.

■ „**да стане първосвещеник**“ Изключително трудна задача е да убедиш група евреи, че Исус е първосвещеник – при положение че Той не произхожда от потомството на Леви. Именно това е целта на настоящото изложение (ср. с Евреи 4:14-15; 6:13—7:28) въз основа на цитати от Стария завет.

■ „**Онзи, който Му е казал**“ Авторът на Посланието до евреите твърди, че Бог Отец потвърждава позицията на Исус. За целта той привежда няколко ключов пасаж от Псалом 2:7. Същият този текст се цитира от Бог Отец в съчетание с Исаия 42:1 при кръщението на самия Исус (вж. Евреи 3:17), както и при Преображението (Мат. 17:5).

През IV век сл. Хр. Арий влиза в богословски дебат с Атанасий по отношение на пълната божественост на Исус. Той цитира втората част от този пасаж с твърдението, че Исус е първото и най-върховно творение на Бога (ср. с Притчи 8:22-31). В действителност обаче същността на пасажа е статутът на Исус като син (вж. Евреи 1:2; 3:6; 5:8; 7:28). Оригиналният псалом се е използвал като ежегодна церемония по отношение на царя на Юда или Израил.

5:6 „**Ти си свещеник до века според Мелхиседековия чин**“ Тук цитатът е от Псалом 110:4. Този псалом е уникален поради факта, че конкретно цитира Месията едновременно и като свещеник, и като монарх (т.е. двете маслиненни клончета; вж. Захария. 4:3,11-14; както и Исус Навиев като клонче; вж. Евреи 6:13). От скрижалите от Мъртво море научаваме, че есеите са очаквали двама месици – един свещеник и един цар. В себе си Исус съсредоточава и двата чина. Нещо повече, Той е единственият, който съчетава в едно и трите старозаветни служения с помазание – пророк, свещеник, цар (вж. Евреи 1:1-3).

■ „**Мелхиседек**“ Тази тема ще бъде разгърната в пълнота по-късно в 7 глава. Образът е заимстван от Битие 14:17-20, където Мелхиседек е ханаански свещеник и цар на град Салим (впоследствие Ерусалим).

5:7 „**в дните на плътта Си**“ Тези думи се отнасят не за Мелхиседек, а за Исус. Тук не се има предвид, че Исус вече не притежава човешка същност. Исус приема въплъщение и остава въплътен до века.

■ „**със силен вик и със сълзи принесе молитви и молби**“ Възможно е тук да имаме препратка към Исусовата агония в Гетсиманската градина (Мат. 26:37; Лука 22:44). Според равините молитвите имат три равнища и това се онагледява в интензивните емоции на Исус в Гетсимания, както и при Неговата молитва в Йоан 17 гл. вечерта след последната пасхална трапеза с учениците.

■ „**на Този, който можеше да Го избави от смърт**“ Дали Исус се е страхувал от смъртта? Страхът от смъртта е естествена човешка реакция, а Исус е бил напълно човек. Във най-голяма степен вероятно е изпитвал ужас от прекъсването на връзката с Бог Отец (вж. Марк 15:34; цитат от Псалом 22). Той е знаел много добре кой е и защо е дошъл (Марк 10:45; Мат. 16:21).

И трите личности в Троицата имат участие във възкресението на Исус (за ролята на Духа вж. Римл. 8:11; за ролята на Исус вж. Йоан 2:19-22; 10:17-18), а не само Бог Отец. Обикновено в Новия завет четем, че Бог

Отец е възкресил Исус (Деяния 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34,37; 17:31; Римляни 6:4,9; 10:9; I Коринтяни 6:14; II Коринтяни 4:14; Галатяни 1:1; Ефесяни 1:20; Колосяни 2:12; I Солунци 1:10).

Настоящата фраза може би изразява няколко старозаветни пасажа, според които ЯХВЕ ще избави Месията от физическа смърт (вж. Псалом 33:19; 56:13; Осия 13:14) или ще го възкреси от смъртта (вж. Псалом 16:10; 49:15; 86:13). Ако този контекст говори за Исусовата молитва в Гетсимания, тогава първият вариант е най-вероятен.

NASB	„като беше чут заради благочестието Си“
NKJV	„като беше чут заради благочестивия Си страх“
NRSV	„като беше чут заради благоговейното си послушание“
TEV	„тъй като беше смирен и отдаден, Бог го чу“
NJB	„печелейки Божието внимание с преклонението си“

Тази фраза подобно на Римляни 1:4 се използва за богословска защита от адопцианството – течение, което твърди, че Бог Отец е възнаградил човека Исус поради неговия благочестив и покорен живот. В Новия завет като цяло ни се представя парадоксът, че Исус е възплътен Бог и същевременно с това получава награда за доброто си служение! В някакъв смисъл и двете са верни.

Разликите между английските преводи на тази фраза се дължат на неяснотата на еврейската дума „страх“ – особено що се отнася до връзката между човека и Бога. Изглежда значението ѝ е „благочестив страх“ или „благоговение“, а не „сковаващ ужас“. Основното му значение е „прилепям се плътно“ в смисъла да изпълнявам волята на Бога.

5:8 „въпреки че беше Син“ Думата „син“ не би следвало да се изписва с главна буква. Това е поредното сравнение от поредицата съпоставки между роднинската връзка и подчинената позиция на слугата (вж. Евреи 1:2; 3:6; 5:8; 7:28).

■ **„пак се научи на послушание от това, което пострада“** Целият контекст изрично описва Исус едновременно като „син“ на Бога (4:14) и при все това като човек („в дните на неговата плът“; 5:7). Исус е бил подлаган на изкушения. Молел се е. Плакал е. Страдал се. Учел се е на послушание! Не е никак лесно от богословска гледна точка да държим едновременно и на божествената природа на Исус, и на Неговото човешко естество като една неделима истина. През цялата история на християнската църква са се раждали различни ереси в зависимост от поставения върху едното или върху другото акцент (вж. I Йоан 4:1-3).

Трудно е вярващите хора да осъзнаят, че Бог очаква да ходят според примера на Исус. Ето това е голямата трудност пред получателите на посланието. Дали подобно на Исус и те също ще устоят докрай, дори и ако това означава страдание? Страданието е част от християнския живот (вж. Евреи 2:10; Матей 5:10-12; Йоан 15:18-21; 16:1-2; 17:14; Римляни 8:17; II Коринтяни 4:16-18; I Петър 4:12-19).

При положение че Исус е Бог, как тогава Той ще се усъвършенства? Най-вероятно текстът се отнася за Неговото човешко развитие (вж. Лука 2:40,52). Страданието по-добре от всичко друго служи на целта за изграждане на отношение на доверие. Ако е истина, че Бог желае всеки вярващ човек да заприлича на Христос (Римл. 8:29; Ефес. 4:13), тогава защо мнозина западни християни бягат именно от този механизъм, който довежда до зрялост и завършеност?

5:9 „усъвършенстван“ Тук глаголът е под формата на причастие в аорист, страдателен залог (депонентен). Думата „усъвършенстван“ означава „зрял“ или „напълно способен и подготвен за дадена задача“. Съвършенството или зрелостта както на Исус, така и на Неговите последователи е централна концепция в Посланието до евреите (вж. Евреи 2:10; 5:9,14; 6:1; 7:11,19,28; 9:9,11; 10:1,14; 11:40; 12:2,23). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 7:11.

■ **„на всички, които са Му послушни“** Покорството е свидетелството за истинското ученичество (вж. Лука 6:46). Исус е нашият пример във всяка сфера на живота. Послушанието е свидетелство за наличието на истинско спасение!

5:10 „наречен от Бога първосвещеник според Мелхиседековия чин“ Дотук в Посланието до евреите срещнахме три определения за Исус: (1) син; (2) апостол; и (3) първосвещеник. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ИСУС КАТО ПЪРВОСВЕЩЕНИК към Евреи 2:17.

■ „Мелхиседековия чин“ Мелхиседек се споменава, понеже е единствената личност в Стария завет, който е наречен едновременно и свещеник, и цар. Само той изпълнява богословските изисквания за този равински аргумент. Мелхиседек е доста неясна фигура от Битие 14 гл. и Псалом 110:4. Неговото име се цитира като част от аргумента, че свещеничеството на Исус е по-висше от това на Аарон. Повече по тази тема ще видим в коментара към 7 глава.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 5:11-14

¹¹ Върху това имаме да кажем много неща, които са трудни за поясняване, защото сте станали лениви да слушате. ¹² Понеже според изтеклото време трябваше вече да сте учители, а вие имате нужда да ви учи някой отново на най-простите основи на Божиите слова и сте станали такива, които имат нужда от мляко, а не от твърда храна. ¹³ Понеже всеки, който се храни с мляко, не е опитен в словото на правдата, защото е невръстен, ¹⁴ а твърдата храна е за пълнолетните, които благодарение на навика имат сетива да разпознават добро и зло.

5:11—6:12 Целият този пасаж е една литературна единица. Разделенията на Библията по глави и стихове не са част от боговдъхновеността на Писанието. Те са добавени много по-късно. Вж. наблюденията върху контекста към Евреи 6 глава.

5:11 „това“ Това съществително би могло да бъде или в м.р. („него“), или в ср.р. („това“). Моето мнение е, че средният род е по-удачен избор (вж. NRSV, TEV, NJB, NIV). Смятам, че се отнася за Мелхиседековия чин на Исусовото свещеничество. Евреи 5:11—6:20 е текст, който е вмъкнат в скоби за пояснение на дадена богословска идея. В Евреи 7 глава авторът се връща към фигурата на Мелхиседек.

■ „имаме да кажем“ Глаголът тук е в множествено число, но това е просто литературен прием. Авторът е само един.

■ „защото сте станали лениви да слушате“ Този контекст е уникален за Посланието до евреите. Тук се използват и трите местоимения, за които говорихме по-рано: „вие“ (5:11-12; 6:9-12), „ние“ (5:11; 6:1-3,9) и „онези“ (6:4-8). Вж. по-горе наблюденията върху контекста към настоящата глава, точка D. С това сякаш се подкрепя предположението за историческия контекст на Посланието до евреите, според което то е насочено до група вярващи евреи, които все още продължават да се покланят на Бога в синагоги наред с други евреи, които не вярват в Христос. И едните, и другите тепърва има да осъзнават последиците от решението човек да прегърне благовестието и да стане Христов последовател.

Тук глаголът е в сегашно перфектно време, деятелен залог, изявително наклонение. Тоест става дума за установено състояние. Думата „лениви“ се използва само два пъти в целия Нов завет – тук и в Евреи 6:12. Авторът изпитва трудности да обясни мисълта си не защото тематиката е сложна, а защото читателите му са незрели във вярата. Те се установили в състояние, в което им е трудно да слушат и са мързеливи по отношение на духовните въпроси.

5:12 „според изтеклото време трябваше вече да сте учители“ Въпреки че тези хора са християни вече от доста време, все още им липсва духовна зрялост. Продължителността на времето във вярата не е равна на духовното израстване. Изглежда сякаш те продължават да общуват с невярващите евреи по различни теми, около които всички евреи се обединяват (Евреи 6:1-2). Вероятно това е с цел (1) да се избегнат гоненията от страна на властите; и/или (2) за да избегнат отговорността да изпълняват Великото поръчение, което Исус оставя за всички християни.

NASB „елементарните принципи“

NKJV „първите принципи“

NRSV „основните елементи“

TEV „първите уроци“

NJB „елементите на принципите“

Тази фраза има различни възможни значения (широко семантично поле):

1. основните учения по дадена тема;

2. произхода на дадено учение;
3. ангелските сили (вж. Гал. 4:3,9; Кол. 2:8).

Според настоящия контекст най-вероятно е първото значение. Авторът на Посланието до евреите твърди, че тези незрели във вярата хора се нуждаят основните начала на християнството да им бъдат преподадени наново (значение №1 по-горе). По-късно обаче в Евреи 6:1 е по-вероятно да става дума за значение №2, понеже там контекстът (6:1-2) се отнася за еврейските учения, а не единствено за християнската доктрина. Именно тези неща ще се наложи да надскочат онези хора. Гръцката дума тук е *stoichea*, докато в Евреи 6:1 думата е *archē* (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: АРСНĒ към Евреи 3:14).

☐ „най-простите основи на Божиите слова“ Тази дума се отнася за старозаветни истини в Деяния 7:38 и в Римляни 3:2.

☐ „мляко... твърда храна“ И двете неща са ни дадени от Бога. И за двете има подходящо време. Обаче млякото просто не подобава на зрели хора (вж. също I Коринтяни 3:2; I Петър 2:2).

5:13 „словото на правдата“ Тълкувателният въпрос тук е дали тази фраза се отнася за „доброто и злото“ в 14 стих. Според NJB първото говори за доктрината: „учението на спасителната правда“. TEV превежда думите като паралелни „правилно и погрешно“ (Евреи 5:13) и „добро и зло“ (5:14). Първата фраза се занимава с проблема с незрелостта, докато втората се отнася до липсата на опит и действия.

Възможно е тази фраза да е поставена в контраст с „най-простите основи“ (Евреи 5:12; 6:1). В такъв случай тя съпоставя евангелието срещу юдейските доктрини от Евреи 6:1-2.

За по-подробно изследване на понятието „правда“ вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 1:9.

5:14 „пълнолетните“ Тази дума е със същия корен като понятието „усъвършенстван“ в Евреи 5:9. Коренът *telos* означава „зрял, напълно подготвен за дадена задача“. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 7:11. Човешката страна на Исус е пример за вяроност и за израстване в зрялост (вж. Евреи 5:8-9) – точно каквито се очаква да бъдат и читателите на Посланието до евреите. Тези повярвали евреи са вкусили определени гонения (Евреи 12:4) и впоследствие са се отдръпнали (вж. 10:38) обратно към сравнително безопасната среда на юдаизма.

☐ „благодарение на навика имат сетива“ Тук глаголет е причастие в сегашно свършено време, страдателен залог, което говори за повтаряемо действие, което е довело до консолидиране в определено състояние. Действията са се превърнали в навик! Същият глагол се използва за Божиите последователи в Евреи 12:11.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо е толкова трудно евреите да приемат истината, че Исус е първосвещеник?
2. По какъв начин страданието се свързва със зрелостта – както за Исус, така и за вяращите?
3. Какви фактори са причината тези читатели все още да не са зрели във вярата?

Евреи 6 глава

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Предупреждения срещу отстъпление			Предупреждения срещу оставянето на вярата	Авторът обяснява намеренията си
(5:11—6:12)			(5:11—6:12)	
5:11—6:8	Опасността от това, да не се развиваме	Увещание и обявяване на целта		
	6:1-8	6:1-8	6:1-3	6:1-8
	По-добра оценка		6:4-8	Думи на надежда и насърчение
6:9-12	6:9-12	6:9-12	6:9-12	6:9-12
Божие сигурно обещание	Божията неотменна цел в Христос		Божие сигурно обещание	
6:13-20	6:13-20	6:13-20	6:13-20	6:13-20

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ

(от „Ръководство за изучаване на Библията“, 10 стр.)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение, което е и в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ КОНТЕКСТА на ЕВРЕИ 5:11—6:12

- A. Поради редуването на местоименията „ние/нас“ в Евреи 6:1-3, „онези/тях“ в Евреи 6:4-8 и „вие“ в Евреи 6:9-12 и 5:11-12 моето убеждение е, че в шеста глава се адресират две отделни групи. Едните са повярвали евреи, а другите са неповярвали евреи. Освен това юдейският (а не християнски) подход към естеството на основните доктрини в Евреи 6:1-2 ме кара да мисля, че това са истини, които се споделят и в юдаизма. Изглежда тук се говори за три различни групи:
  1. авторът и неговият мисионерски екип – „ние/нас“ (6:1-3,9; 5:11);
  2. неповярвали евреи – „те/онези“ (6:4-8);
  3. повярвали евреи – „вие“ (6:9-12; 5:11-12).
- B. Битуват няколко теории какви хора са адресатите на този текст.
  1. Това е хипотетична група (поради наличието на „ако“ в Евреи 6:6).
  2. Отнася се за невярващи хора от еврейски произход.

3. Отнася се за истинско отстъпление (еврейски вярващи, които се връщат към старозаветните надежди и ритуали, вместо да вървят напред с вяра в Исус Месията).
  4. Отнася единствено за една конкретна историческа обстановка от първи век (при която вярващи и невярващи евреи заедно посещават някаква синагога).
  5. Отнася се за старозаветни примери за неверие, а не за съвременни вярващи хора.
- C. Предупрежденията от Евреи 6:1-12 трябва да се обвържат с предишните предупреждения:
1. да се пазим от това, да не подминем безопасния пристан (Евреи 2:1);
  2. да се пазим от съзнателното неверие като старозаветните израилтяни (Евреи 3:12-19);
  3. да се пазим да не останем незрели във вярата (Евреи 5:11-14).
- D. Настоящият дебат в много църкви по оста „веднъж спасен, завинаги спасен“; „спасен, изгубен и после пак спасен“; „веднъж изгубил спасението си, завинаги е изгубено“ се върти около следното:
1. използване на изолирани текстове (нагласяйки значението според нашите убеждения);
  2. използване на логическа дедукция (разумът е с приоритет над Писанието);
  3. използване на готови богословски схеми (калвинизъм, арминианство, диспенсационализъм).
- E. Има редица библейски примери за хора, които са изпитвали сериозни проблеми с вярата си (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 6:5). Не е лесно обаче да се намери един обобщаващ отговор, който да обхване всички тях.
1. Вярващият става негоден да служи.
    - a. плътски християни или лениви водачи (I Коринтяни 3:10-15);
    - b. незрели християни (Евреи 5:11-14);
    - c. провалили се християни (I Коринтяни 9:27);
    - d. неправовърни християни (I Тимотей 1:19-20);
    - e. неплодоносни християни (II Петър 1:8-11).
  2. Изповедта на вяра не е била автентична.
    - a. Притчата за четирите вида почва (Матей 13 гл.; Марк 4 гл.);
    - b. плодове без личностна връзка с Бога (Матей 7:21-23);
    - c. лъжеучители (I Йоан 2:18-19; II Петър 2:1-19).
  3. Възможно отстъпление:
    - a. Саул (в Стария завет)
    - b. Юда (в Новия завет)
    - c. лъжеучители (II Петър 2:20-22)
    - d. лъжетълкуватели (Откровение 22:19).

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 6:1-8

¹ Поради това, нека оставим първоначалното учение за Христос и нека се обърнем към пълната зрялост, без да полагаме отново за основа покаянието от мъртви дела и вярата в Бога, ² учението за умивания, за ръкополагане, за възкресение на мъртвите и за вечен съд. ³ И това ще направим, ако Бог позволи. ⁴ Защото за тези, които веднъж са били осветлени и са опитали от небесния дар, и са станали съпричастни на Светия Дух, ⁵ и са опитали доброто Божие слово и силите на бъдещия век, ⁶ а са отпаднали, е невъзможно да се обновят за покаяние, като отново разпъват за себе си Божия Син и Го опозоряват. ⁷ Защото земята, която се е поила от дъжда, който пада често на нея, и която ражда полезни растения за тези, за които се и обработва, получава благословение от Бога, ⁸ но ако ражда тръни и репей, е негодна и е близко до проклетие, чийто край е изгаряне.

6:1-2 В този доктринален списък са включени въпроси, които се споделят както от юдаизма, така и от християнството. Те обаче са преди всичко юдейски учения (като например умиванията или полагането на ръце). Върху такива доктрини и евреите, и християните свободно биха изразили съгласие. Те не могат да се превърнат в сериозни богословски спорове, нито пък имат връзка с това, дали Исус от Назарет е обещаният Месия.

Има една заслужаваща внимание теория, според която думата *archē* (тук: „първоначалното учение“) от първата фраза би следвало да се преведе „началата на Месията“ (вж. А. В. Bruce, *The Epistle to the Hebrews*,

р. 197). Възможно ли е дадена група евреи да са се почувствали обезверени поради нарастващия интерес сред езичниците към християнската вяра и по тази причина сега да са започнали да поставят под въпрос как Исус е изпълнил старозаветните пророчества и очаквания? Възможно ли е списъкът с юдейски доктрини да се е превърнал в повод за обсъждане дали за спасението си хората да не се завърнат към Мойсеевия завет вместо към Исус?

6:1

NASB, NJB

„изначалните учения за Христос“

NKJV

„обсъждането на първоначалните принципи на Христос“

NRSV

„основните учения за Христос“

TEV

„първите уроци на християнското послание“

Гръцката дума *archē* притежава широко семантично поле (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 3:14). Основната идея е за началото на дадено нещо (първопричината за дадено правило). В настоящия контекст тази дума е противоположна на *teleios* („зрялост“, Евреи 6:1).

Проблемът с тълкуването на тази фраза е в това, че изброените принципи в Евреи 6:1-2 се отнасят не толкова за Месията, колкото за традиционните учения в юдаизма. Това е една от текстуралните причини за предположението, че книгата е била насочена към аудитория от юдейска синагога (вж. напр. Евреи 10:25), състояща се едновременно и от вярващи, и от невярващи евреи (вж. R. C. Graze, *No Easy Salvation*).

■ „нека се обърнем“ Думата тук е в сегашно време, страдателен залог, подчинително наклонение. В нея фокусът е върху това, че Бог ще помага редовно за това действие! Хората ще напредват към зрялост само ако позволяват на Духа да ги мотивира. Същата гръцка дума се използва от питагорейците философи за описание на по-висше равнище на познание (вж. А. Т. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, р. 373).

NASB, TEV

„зрялост“

NKJV, NRSV

„съвършенство“

NJB

„завършеност“

Това е форма на гръцката дума *teleios*, която се среща единствено на това място в Новия завет. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 7:11. В настоящия контекст тя е антоним на *archē* („първоначалното учение“, Евреи 6:1). Тези читатели християни трябва да преминат отвъд въпросните богословски теми, които споделят заедно с останалите евреи в синагогата.

■ „покаянието... вярата“ Това са задълженията на човека според Стария завет и според Новия завет – като едното е в отрицателен план, а другото е в положителен план. Покаянието е трудна тема, понеже съществува объркване и неразбиране за конкретното значение на думата. Еврейското понятие отразява промяна в поведението, докато гръцката дума по-скоро изразява промяна в мисленето. Покаянието е онзи преломен момент, когато себичният и себеправеден живот започва да се фокусира върху Бога и именно Той застава в центъра на всичко.

1. Исус обвързва липсата на покаяние с погиването (вж. Лука 13:3,5; II Петър 3:9).
2. Покаянието се представя като съпътстващо изискване заедно с вярата (вж. Марк 1:15; Деяния 2:38; 41; 3:16,19; 20:21).
3. Бог е източникът на всяко покаяние (вж. Деяния 5:31; 11:18; II Тимотей 2:25).

6:2 „умивания“ При християнското учение за кръщението тази дума никога не се използва в множествено число. Затова по-скоро тук става дума за старозаветни церемониални практики (ср. с Марк 7:4; Евреи 9:10). Трите двойки доктрини тук не са само християнски. Очевидно те се споделят и от юдаизма.

■ „ръкополагане“ Тази дума се среща на няколко места в Стария завет и Новия завет. Изразява следното:

1. заделяне на човек за избрана от Бога задача (Числа 27:18,23; Второзаконие 34:9; Деяния 6:6; 13:3; I Тимотей 4:14; 5:22; II Тимотей 1:6).
2. отъждествяване с жертва:
  - a. от свещеника (Изход 29:10,15,19; Левит 16:21; Числа 8:12);
  - b. от вярващите (Левит 1:4; 3:2,8; 4:4,15,24; II Летописи 29:23).
3. отъждествяване с осъден да на екзекуция с камъни (Левит 24:14);
4. молитва за благословение (Матей 19:13,15);

5. молитва за целение (Мат. 9:18; Марк 6:23; 6:5; 7:32; 8:23; 16:18; Лука 4:40; 13:13; Деян. 9:17; 28:8);
6. молитва за приемане на Духа (Деяния 8:17-19; 19:6).

■ „възкресение... вечен съд“ Фарисеите и есеите (т.е. общността с документите от Мъртво море) споделят тези доктрини заедно с християните.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ВЕЧНОТО SPECIAL TOPIC: ETERNAL

Робърт Гърдълстоун има интересен коментар на думата „вечен“:

„Прилагателното *aiōnios* е използвано повече от 40 пъти в Новия завет, имайки предвид вечен живот, което се разглежда отчасти като подарък в настоящето и отчасти в бъдещето. Може да се отнася и за безкрайното съществуване на Бога в Римл. 16:26; безкрайната ефикасност на Христовото изкупление в Евр. 9:12, 13:20; и отминалите времена в Римл. 16:25, II Тим. 1:9, Тит 1:2.

Думата е използвана, за да опише вечния огън, Мат. 18:8,25. 41, Юда 7 ст.; вечното наказание, Мат. 25:46; вечното осъждане, Марк 3:29, Евреи 6:2; вечното погубване, II Сол. 1:9. Думата в тези пасажи говори за край, и очевидно се има предвид, че когато това осъждане настъпи, няма да има абсолютно никакво време за промяна или пък шанс за поправление. Ние знаем много малко за бъдещето, за връзката на човешкия живот с останалата част от съществуването, и за моралната тежест на неверието в светлината на вечността. Ако, от една страна е грешно да добавяме към Божието слово, от друга, не трябва и да отнемеме от него; ако приемем доктрината за вечното наказание, така както е представена в Писанията, трябва да сме готови да чакаме, уповаващи на благовестието на Божията любов в Христос, осъзнавайки, че има мрачни ъгли, в които не сме в състояние да проникнем“ (Robert V. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, pp. 318-319).

6:3 „ако“ Тук изречението е условно от трети вид, което означава потенциално действие. Ако Бог позволи, те ще си сътрудничат!

6:4-6а „веднъж са били... са опитали... са станали... са опитали... са отпаднали“ Всички тези причастия са в аорист, докато Евреи 6:6б започва с поредица от глаголи в сегашно време. Това са изключително силни изявления. Значението изглежда ясно. На някакво равнище тези хора познават Бога, ала съзнателно са отхвърлили пълната вяра в Христос. Задължително е обаче да изследваме два въпроса във връзка с контекста тук: (1) за наличието на три групи хора („ние“, 1-3 ст.; „онези“, 4-8 ст.; „вие“, 9-12 ст.); както и (2) еврейската същност на доктрините, за които се говори в Евреи 6:1-2. Очевидно става дума за синагога, в която съвместно са се събрали повярвали и невярващи евреи, за да се покланят и за да се учат заедно. Неповярвалите в Христос евреи съвсем ясно са били свидетели на могъществото, славата и истината на благовестието според Писанието и в свидетелствата на онези техни приятели, които са повярвали в Исус.

В Посланието до евреите се съдържат две категорични предупреждения: (1) към повярвалите евреи – да заемат публична позиция наред с гонената църква и да не се завръщат обратно към юдаизма; (2) към неповярвалите евреи – да прегърнат Христос. В много отношения първото от тези две предупреждения е уникално за това конкретно послание; докато второто има много общи черти с „непростимия грях“ на фарисеите според евангелията и „смъртния грях“ на лъжеучителите според I Йоан.

6:5 „силите на бъдещия век“ Друг пример за изгубените, които са увлечени от силите на бъдещия век, намираме в Матей 7:21-23. Там четем за хора, които имат някаква сила, но не необходимата лична връзка с Бога. Същото може да се каже и за Юда Искариотски (в евангелията), за Симон Магьосника (в Деяния), както и за лъжеучителите (в I Йоан 2:18-19).

Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 1:2.

6:6 „са отпаднали“ Тук имаме причастна форма в аорист, деятелен залог. Това всъщност е богословската кулминация на гръцкото изречение, което започва в Евреи 6:4. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ОТСТЪПЛЕНИЕ (*APHISTĒMI*) към Евреи 3:12.

NASB	„а после“
NKJV	„ако“
NRSV, TEV	„и тогава“
NJB	„И при все това“

Съществуват някои несъгласие сред изследователите на гръцкия текст дали тук има наличие на лека условна структура или това просто е паралелна структура на 4 стих. Онези, които приемат условната структура, го правят с богословските съображения, че ба стих е хипотетична ситуация. Всички тези граматически черти обаче подсказват, че всичко това се е случило:

1. повторена схема на причастия в аорист (са опитали... са станали... са опитали... са отпаднали);
2. повторена употреба на съюза *kai* („и“) при последните три причастия;
3. единствено един определителен член в мъжки род, винителен падеж (в Евреи 6:4), който се отнася за всички причастия от 4-6 стихове.

NASB, TEV, NJB	„невъзможно“
NKJV, NRSV	„невъзможно“

Тази дума се появява в 6:4, но нейният контекст се простира до Евреи 6:6. Гръцкото понятие е *dunatos* („способен“), заедно с представка буквата *алфа*. Именно тези две понятия – „способен“ и „неспособен“ – се използват във връзка с нещата, които Бог върши и не върши! В гръцките манускрипти, открити в Египет, втората дума означава (1) хора, които не са достатъчно силни да работят; или (2) свидетели, които не могат да дават своето свидетелство. В Посланието до евреите тази дума се среща четири пъти:

1. невъзможно да бъдат обновени отново до покаяние (6:4);
2. невъзможно за Бога да лъже (6:18);
3. невъзможно старозаветните жертви да спасяват (10:4);
4. без вяра е невъзможно да се угоди на Бога (11:6).

Във всеки от тези случаи думата означава „невъзможно“. Затова е изненадващо становището на Лоу и Найда: „В Евреи 6:4 употребата на думата *adunaton* изглежда е случай на хипербола на фона на всички предупреждения срещу отстъпление (вж. Евреи 5:11—6:12). Следователно понятието *adunaton* може да се преведе „изключително трудно“ (Lowe and Nida, *Greek English Lexicon of the New Testament*, p. 669). Такова мнение звучи по-скоро богословско становище вместо лексикално наблюдение, при положение че всички други употреби на същата дума са със значение „невъзможно“.

Неохотата тази дума да се приема буквално се дължи на факта, че тя намеква за учението, че „щом веднъж си отпаднал, значи завинаги си отпаднал“ (ако приемем, че тя се отнася за повярвали хора, които се отказват от вярата). Онези деноминационни групи, които приемат доктрината за отстъплението и отпадането, наред с това също така проповядват покаяние и възстановяване. Този текст обаче сякаш влиза в противоречие с последното.

В много отношения разковничето за тълкуване тук е историческата обстановка:

1. две групи читатели (повярвали и невярващи евреи);
2. една група (повярвали евреи, които не са узрели и сега се връщат към Мойсей).

Тук виждаме ерес, която е подобна на онези юдаизатори от Посланието до галатяните, които се изкушават отново да следват старозаветните обреди (плюс Христос). Павел посочва, че такива учители са отпаднали от благодатта (Гал. 5:4).

■ „да се обновят“ Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ОБНОВЯВАМ (*ANAKAINŌSIS*) SPECIAL TOPIC: RENEW (*ANAKAINŌSIS*)

В основните си форми (*anakainōō*, *anakainizō*) тази гръцка дума има две основни значения:

1. „правя нещо да стане ново и различно (т.е. по-добро)“ – вж. Римл. 12:2; Кол. 3:10
2. „правя промяна към предишно предпочитано състояние“ – вж. II Кор. 4:16; Евреи 6:4-6 (заимствано от Louw and Nida, *Greek-English Lexicon*, vol. 1, pp. 157, 594)

От друга страна Моултън и Милигън твърдят, че понятието *anakainōsis* не може да се намери никъде в древноелинската литература преди апостол Павел. Според тях именно Павел е автор на тази дума (Moulton and Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament*, p. 34).

Франк Стаг също има интересен коментар:

„Новорождението и обновлението принадлежат единствено на Бога. Думата *anakainōsis* е активно съществително, което наред с глаголните си форми се използва в Новия завет, за да опише трайно и продължаващо обновяване. Вж. напр. Римляни 12:2: „Преобразявайте се чрез обновяването на ума си, за да познаете от опит какво е Божията воля“; и II Коринтяни 4:16: „Ако и да тлее нашият външен човек, пак вътрешният всеки ден се подновява.“ От своя страна Колосяни 3:10 говори за нов човек у нас, „който се подновява в познание по образа на Този, Който го е създал“. С други думи, въпросният нов човек – или новият живот, или обновлението, както и да го наричате – започва с даден определен момент, но е и трайно, всекидневно действие от страна на Бога, който единствен е способен да дарява живот и да го поддържа“ (Frank Stagg, *New Testament Theology*, p. 118).

■ „**отново разпъват за себе си**“ Гръцката дума (*anastauroō*) може да означава „разпъвам на кръст“ (или „приковавам“ (подсилена форма в библейските преводи JB, NEB и Moffatt) или „разпъвам повторно“ (NASB, NKJV, NRSV, TEB, NJB, NIV). Според Бауер, Арнт, Грингич и Данкер „в извънбиблейския гръцки език думата винаги означава *разпъвам*“ (Bauer, Arndt, Gingrich, Danker, *The Greek-English-Lexicon of the New Testament*, p. 61). На свой ред Тертулиан използва този пасаж за обосновка на твърдението, че греховете след кръщението на човека не могат да бъдат опростени.

Ранните църковни отци са разбирали конкретния контекст и според тях поради представката *ana-* тази дума би трябвало да означава „разпъвам повторно“. Доста съвременни преводи на Библията приемат именно това тълкуване. По какъв начин богословски се съотнася това наблюдение към учението за отстъплението? Вероятно става дума за вярващи хора. Но ако се използва подсилена форма „приковавам“, тогава е по-вероятно да се говори за невярващи. Преводачите следва да оставят контекста да говори, без да намесват собствените си богословски становища. Този конкретен текст е трудно да се интерпретира с категоричност. Често ние си мислим, че знаем какво трябва или не трябва да означава още преди да сме отделили време за внимателно изследване:

1. на книгата като цяло;
2. на конкретните четири предупреждения;
3. на конкретния контекст.

Както и да тълкувате въпросния текст, със сигурност неговите предупреждения са сериозни!

■ „**и Го опозоряват**“ Понятието тук е същото като в Матей 1:19, където Йосиф не желае да опозори Мария пред хората. По какъв начин това се отнася за нашия контекст? Възможно е да става дума за физическото разпятие на Исус като „публичен позор“, без да е необходимо да се добавя „отново“.

6:8 Възможно е тази илюстрация да е заимствана от Битие 3:17-19 или Исая 5:1-2, или може би от Притчата за почвите от Матей 13 глава. Принасянето на плод е нормалното свидетелство дали съответната изповед на вяра е била автентична! Принасянето на плод (вж. Йоан 15:5-6), а не поникването на кълн е свидетелство за истинно взаимоотношение с Христос. плодът е свидетелството, а не средството!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 6:9-12

⁹ Но относно вас, възлюбени, макар и да говорим така, ние сме убедени в по-доброто и спасителното. ¹⁰ Защото Бог не е несправедлив, за да забрави делото ви и любовта, която показахте към Неговото Име, като послужихте и още служите на светиите. ¹¹ И желаем всеки от вас да показва същото усърдие за пълна увереност в надеждата докрай, ¹² да не бъдете лениви, а да подражавате на онези, които чрез вяра и търпение наследяват обещанията.

6:9 „възлюбени“ Този абзац показва особено силната любов и загриженост, която изпитва авторът към своите читатели. Стих 11 говори за (1) желание, което би могло да се преведе „силен копнеж“; и за (2) „всеки от вас“, което демонстрира лично отношение.

■ **„ние сме убедени в по-доброто и спасителното“** Тук изречението е в перфектно време, страдателен залог, изявително наклонение, множествено число. Авторът изпитва убеждение, че тази конкретна група получатели на писмото му са християни и ще продължат да се държат като такива.

По отношение на думата „по-доброто“ вж. бележката към Евреи 7:7.

NASB, NKJV „нещата, които съпътстват спасението“
NRSV „нещата, които спадат към спасението“
TEV „онова, което е част от вашето спасение“
NJB „по пътя към спасението“

Тази фраза на гръцки език (сегашно причастие, среден залог) буквално се превежда „имащо спасение“ и служи за определение на думата „по-доброто“ в Евреи 9:9.

6:10 „за да забрави делото ви“ Бог ще отсъжда справедливо въз основа на:

1. книгата на живота (вж. Изход 32:32-33; Псалом 69:28; Даниил 12:1; Лука 10:20; Фил. 4:3; Heb. 12:23; Откр. 3:5; 13:8; 17:8; 20:12,15; 21:27).
2. книгата на делата (вж. Псалом 56:8; 139:16; Исаия 65:6; Мал. 3:16; Мат. 25:31-46; Гал. 6:7).

■ **„любовта, която показахте към Неговото Име, като послужихте и още служите на светиите“** Въпреки че тези повярвали в Исус не са се идентифицирали напълно с църквата, в действителност те оказват помощ и подкрепа на църквата във времена на гонения (вж. Евреи 10:32-34). Не забравяйте, че тогава синагогите са представлявали напълно легално място за събрания, докато църквата през този период на Римската империя е извън закона!

Думата „светиите“ (*hagioi*) е богословски свързана със старозаветното понятие „свят“ (*kadosh*), което означава „заделен за Божия служба“ (вж. I Коринтяни 1:3; II Коринтяни 1:1; Римляни 1:1; Ефесяни 1:1; Филипаяни 1:1). Тази дума в Новия завет винаги е в множествено число, с едно изключение – Филипаяни 4:21 (но дори и там се използва в общностен контекст). Да бъдеш спасен означава да си част от голямата заветна общност на вярата – семейството на вярващите хора.

Божии хора са свети поради вменената им праведност на Исус Христос (вж. Римляни 4 гл.; II Коринтяни 5:21). Именно по Божия воля те водят свят живот (вж. Ефесяни 1:4; 2:10; 4:1; 5:27; Яков 2:14-18; I Петър 1:16). Освен това вярващите едновременно са наречени „свети“ (освещение на духовното им положение) и са призвани да водят свят живот (прогресивно осветление). Ето го толкова характерното за Новия завет богословско напрежение между „вече в Царството на Бога“ и „все още в Царството на Бога“.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: СВЕТИИ SPECIAL TOPIC: SAINTS

Тази дума е гръцкият еквивалент на еврейското *kadash* (съществително BDB 871; глагол BDB 872, KB 1066-1067; вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: СВЯТ), чието основно значение е „да отделиш някого или нещо настрана за употреба от *ЯХВЕ*“. На съвременен език значението се припокрива с думата „свещен“. Израил е „святият народ“ на *ЯХВЕ* (I Петър 2:9; цитат от Изход 19:6). *ЯХВЕ* е отделен от хората по Своето естество (вечен и несътворен) и по Своя характер (нравствено съвършенство). Той е стандартът, според който всичко друго се измерва и съди. Той е трансцендентният, святият, другият.

Бог е създал хората за общение, но грехопадението (Битие 3 гл.) издига бариера в отношенията между святия Бог и грешния човек. Въпреки това Бог решава да възстанови и изкупи творението си. По тази причина Той призовава хората си да бъдат „свети“ (вж. Лев. 11:44; 19:2; 20:7,26; 21:8). Чрез отношения на вяра с *ЯХВЕ* хората Му стават свети посредством заветното си положение в Него. В

същото време Той ги призовава да водят свят живот (вж. Мат. 5:48; Ефесяни 4:1,17; 5:2-3,15; I Петър 1:15).

Този свят живот е възможен, понеже вярващите са напълно приети и опростени чрез живота и делото на Исус Христос и имат присъствието на Светия Дух в сърцата си. Това установява парадоксалното положение на вярващите хора:

1. да са свети заради вменената им Христова праведност (Римляни 4 гл.);
2. да са призвани към святост заради присъствието на Духа (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ОСВЕЩЕНИЕ).

Вярващите са „светии“ (*hagioi*) поради:

1. волята на Светия Отец;
2. делото на Светия Син Исус;
3. присъствието на Светия Дух.

Новият завет винаги нарича светиите в множествено число (освен един случай във Фил. 4:12, но дори и там контекстът придава на думата значение в мн.ч.). Да бъдеш спасен означава да станеш част от семейство, тяло, духовно здание! Библейската вяра започва с лично приемане на Спасителя, но продължава с включване в съвместно общение. Всеки от нас има дарба (вж. I Кор. 12:11), дадена за здравето, растежа и благоденствието на Христовото тяло – Църквата (вж. I Кор. 12:7). Ние сме спасени, за да служим! Святостта е семейна черта!

С времето тази дума се превръща в описателно наименование за вярващите хора (Деяния 9:13,32,41; 26:10; Римляни 1:7; I Коринтяни 1:2; II Коринтяни 1:1; Ефесяни 1:1; Филипяни 1:1; Колосяни 1:2), както и в описание на служението спрямо околните (Римляни 12:13; 16:2; Ефесяни 1:15; Колосяни 1:4; I Тимотей 5:10; Евреи 6:10). Апостол Павел приема специално дарение от езически църкви за църквата майка в град Ерусалим (Римл. 15:25-26; I Коринтяни 16:1; II Коринтяни 8:4; 9:1).

6:11 „пълна увереност“ Обърнете внимание, че тази фраза е обвързана с житейски действия (вж. също нейната употреба в Яков, I Петър и I Йоан). Увереността не е толкова доктринално убеждение, колкото всекидневно живеене (вж. Матей 7 гл.).

☐ **„докрай“** Устояването е също толкова автентична библейска доктрина, колкото и сигурността в спасението. По плодовете им ще ги познаете (Матей 7 гл., Яков 2:14-26). Вж. бележката върху устояването към Евреи 4:14, както и СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 7:11.

6:12 „лениви“ Това е същата дума както в Евреи 5:11. Използва се в контраст с думата „усърдие“ в 6:11. Тези вярващи хора не са пораснали в христоподобие, както се очаква. Нито пък изпълняват старателно Великото поръчение (вж. Евреи 12:1-3).

☐ **„да подражавате на онези, които чрез вяра и търпение наследяват обещанията“** Тук вероятно има препратка към изброяването на верните герои на вярата в 11 глава. Онези верни на Бога старозаветни хора са устояли до самия край наред тежки конфликти и изпитания, като често животът им е завършвал с мъченическа смърт (ср. 11 глава с Евреи 12:4). Божиите обещания са основният фокус на този абзац – Евреи 6:13-20. Те са сигурни и верни, понеже Той е надежден и верен.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: НАСЛЕДСТВОТО НА ВЯРВАЩИТЕ (по I Петър 1 гл.)

SPECIAL TOPIC: BELIEVERS' INHERITANCE (from 1 Peter 1)

В Стария завет всяко племе освен Леви получава като наследство някаква земя (вж. Исус Навиев 14-22 гл.). Като свещеническо племе левитите заедно със служителите в храма и местните учители приемат като свое наследство самия ЯХВЕ (Псалом 16:5; 73:23-26; 119:57; 143:5; Пл. Ер. 3:24). От своя страна авторите на Новия завет често приемат правата и привилегиите на левитите и ги

прилагат към всекиго от вярващите и новородени хора. По този начин те подчертават, че последователите на Исус са истинският Божий народ и че сега вярващите са призвани да бъдат свещеници на Бога (вж. I Петър 2:5,9; Откр. 1:6) – по същия начин, както в Стария завет се е говорело за Израил (вж. Изход 19:4-6). Така според Новия завет акцентът не е върху отделния човек като свещеник с някакви определени права, а по-скоро върху истината, че всички вярващи хора са свещеници – тоест с акцент върху общностното отношение за служене (вж. I Коринтяни 12:7). В Новия завет християните получават задача за глобално благовестие, подобна на тази в Стария завет (Битие 12:3; Изход 19:56; Мат. 28:18-20; Лука 24:46-47; Деяния 1:8; вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ВЕЧНИЯТ ИЗКУПИТЕЛЕН ПЛАН НА ЯХВЕ).

Исус е собственикът на творението, понеже е извършителят на Сътворението заедно с Отец (вж. Йоан 1:3,10; I Коринтяни 8:6; Колосяни 1:16; Евреи 1:2-3). Ние сме сънаследници с Него само защото Той е наследникът (вж. Римляни 8:17; Галатяни 4:7; Колосяни 3:24). Писанието казва, че вярващите са наследници (вж. Деяния 20:32; 26:18; Ефес. 1:4; Кол. 1:12; 3:24) на много неща поради семейната си връзка с Исус, който е наследник на всички неща (вж. Евр. 1:2). Заради това те са „сънаследници” с Него (вж. Римляни 8:17; Галатяни 4:7) на:

1. Царството (вж. Мат. 25:34, I Кор. 6:9-10; 15:50; Ефес. 5:5);
2. вечния живот (вж. Мат. 19:29; Евр. 9:15);
3. обещанията на Бога (вж. Евр. 6:12);
4. изпълнението на Божиите обещания (вж. I Петър 1:4; 5:4).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 6:13-20

¹³ Защото, когато Бог даваше обещание на Авраам, понеже нямаше никой по-голям, в когото да се закълне, се закле в Себе Си, като каза: ¹⁴ „Наистина ще те благословя премного и ще те умножа и преумножа.“ ¹⁵ И така, Авраам с дълготърпение получи обещаното. ¹⁶ Защото, както хората се кълнат в някой по-голям от тях и клетвата, дадена за потвърждение, е край на всеки спор за тях, ¹⁷ така и Бог, като искаше да покаже по-пълно на наследниците на обещанието, че намерението Му е неизменно, си послужи с клетва, ¹⁸ така че чрез две неизменими неща, в които е невъзможно за Бога да лъже, да имаме голямо насърчение ние, които сме прибегнали да сграбчим поставената пред нас надежда, ¹⁹ която имаме като здрава и непоколебима котва за душата и която прониква в това, което е вътре, зад завесата, ²⁰ където Исус влезе за нас като предшественик и стана Първосвещеник според Мелхиседековия чин до века.

6:13-20 Тук срещаме изключително силно обещание за сигурност и надежда във основа на характера и обещанията на Бога (вж. Евреи 6:18а), стига ние на свой ред да откликваме подобаващо (вж. Евреи 6:18б).

6:13 „когато Бог даваше обещание на Авраам“ В този стих се споменава Авраам, тъй като именно той се смята за патриарха на еврейската нация, комуто ЯХВЕ е дал редица заветни обещания (Битие 12, 15, 17, 18, 22 гл.). Другата причина за споменаването му е връзката на Авраам с Мелхиседек (Битие 14 гл.). Неговата вяра в Бога идва преди закона и се използва в Новия завет като парадигма за всички хора, които упражняват вяра (вж. Римляни 4 гл.).

От богословска гледна точка също така е възможно Авраам да е бил цитиран тук, тъй като Божиите обещания към него не се основават на поведението му, а единствено на безусловния ангажимент на Бога (вж. Битие 15:12-21; също както в „Новия завет“ от Еремия 31:31-34 и Езекиил 36:22-38), докато заветът с Мойсей е условен и се основава на неговото послушание (вж. Второзаконие 27-28 гл.).

■ „се закле в Себе Си“ Тази фраза ни насочва към Битие 22:16-17 (когато Авраам трябва да принесе Исаак в жертва). Тя има също така отношение според контекста и към Псалом 110:4 (ср. с Евреи 7:17,21). Можем да разчитаме напълно на Божиите клетви и обещания (вж. Евреи 6:16-17). Именно това е богословската идея на този абзац. Нашата надежда се състои в непроменения характер (Псалом 102:27; Мал. 3:6; Евреи 13:8) и

в неотменимите обещания на Бога (вж. Исаия 40:8; 55:11). Именно това са двете „непроменими неща“ от Евреи 6:18!

6:14 Тази част от Посланието до евреите включва употреба на цитати от Стария завет по отношение на Авраам. Бог дава обещание на този човек, че посредством Исаак ще има множество потомци. Богословският проблем се състои в това, че не всички естествени потомци на Авраам са също така и последователи на ЯХВЕ. Те са „заветни“, „избрани“ хора, ала мнозина от тях не упражняват лична вяра (Евреи 6:18б).

6:15 Тук не става дума за съвършената вяра на Авраам (той е имал деца от няколко жени; опитвал се е два пъти да отдаде Сара на други мъже, за да спаси живота си) относно Божието слово. По-скоро става дума за неговото вярно сърце и за покорството му. Подобно на всички други хора Авраам също е особена смесица от вяра и страх, добро и зло.

6:18 „две неизменими неща“ Тук иде реч за Божията клетва (Пс. 110:4, цитиран в Евреи 5:6; 6:20; 7:17) и за Божието обещание (Евреи 6:14). Словото на Бога е нашата сигурност (Исаия 55:11; Мат. 5:17-18).

☐ „в които е невъзможно за Бога да лъже“ Възможно е това да е препратка към Числа 23:19 или I Царе 15:29. Същата истина се утвърждава от апостол Павел и във II Тимотей 2:13 и в Тит 1:2. Вж. пълната бележка към Евреи 6:6.

☐ „ние, които сме прибягнали“ Възможно е това да е препратка:

1. към старозаветните прибежищни градове (вж. Числа 35:6; Втор. 4:41-43; Исус Навиев 20 гл.);
2. метафора за пристан във време на буря (вж. Евреи 2:14; 6:19);
3. метафора за това, че Бог е силна крепост, в която Неговите хора могат да намират убежище (вж. Псалом 18:1-2; 31:3; 91:2,9; 94:22; 144:2; Исаия 17:10; Еремия 16:19; Йоил 3:16; Наум 1:7).

☐ „да имаме голямо насърчение ние, които сме прибягнали да сграбчим поставената пред нас надежда“ В 18 стих имаме богословски баланс между това, че хората следва да откликнат с вяра пред могъщия, стабилен и суверен Бог (Евреи 6:18а), а след това да продължат да откликват с вяра до самия край (Евреи 6:18б).

6:19 „котва“ Това е древен християнски символ на сигурност, стабилност и надежда. Намерен е на стените на римските катакомби. Човек се сеца за познатия химн на английски:

*I've anchored my soul in the haven of rest,
I'll sail the wild seas no more.
The tempest may sweep o'er the wild stormy deep,
but in Jesus I'm safe evermore.*

☐ „здрава“ Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ГАРАНЦИЯ към Евреи 2:2.

☐ „която прониква в това, което е вътре, зад завесата“ Тук котвата на надеждата е в паралел с това, че Исус е първосвещеникът, влизащ в небесната скиния (Евреи 8:5; 9:23) и дори в Пресвятото място – тоест в самото присъствие на Бога. надеждата на вярващите се крие в характера и обещанията на Бога и в завършеното дело на Исус Христос.

Това не е някаква форма на платонизъм (земни форми срещу небесни идеали). Небесната скиния е онзи модел, който вижда Мойсей на Синайската планина (Евреи 8:5; Изход 25-40 гл.). Такава форма на дуализъм откриваме също и в Скрижалите от Мъртво море. Подобен вид аргументация (при която говорим за земно копие на небесни неща) предхожда гръцкия философ Платон. Според този стих ние имаме невидима, но абсолютно сигурна надежда в Христос (вж. Евреи 9:23 и сл.).

6:20 „като предшественик“ Тази гръцка дума се е използвала (1) за специален съгледвач, чиято задача е да проучи и да маркира подходящата за минаване пътека като пионер; (2) за малък кораб, въвеждащ по-големия кораб към безопасно пристанище. Исус е извървял пътя преди всички вярващи хора във всяко едно отношение. Той е победител, застъпник, спасител, свещеник и съвършеният агнец!

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Какво изреждат 2-4 стихове – християнски принципи или юдейски истини?
2. Говори ли Посланието до евреите за отпадане от благодатта? Защо или защо не?
3. Защо историческата обстановка на това послание е толкова съществена, за да можем да го тълкуваме правилно?
4. Какво всъщност ни учи Библията – че истински изкупените хора ще устоят докрай или че онези, които устоят докрай, са били изкупени?
5. Хората, за които се говори в 4-6 стихове, вярващи ли са или не? Защо?
6. По какъв начин местоимението „вие“ (6:9) се свързва с „тези“ (6:4)?
7. Опишете гоненията, с които са се сблъскали тези вярващи.
8. Кои са двете непроменими неща според Евреи 6:18?
9. По какъв начин суверенитетът на Бога и човешката свободна воля се балансират в Евреи 6:18?
10. По какъв начин характерът на Бог Отец и завършеното дело на Христос са обвързани помежду си в Евреи 6:13-20?

Евреи 7 глава

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Свещеническият чин на Мелхиседек	Царят на правдата	Съпоставка между свещеничеството на Мелхиседек и левитите свещеници	Свещеникът Мелхиседек	Мелхиседек
7:1-3	7:1-3	7:1-3	7:1-3	7:1-3
7:4-10	7:4-10	7:4-10	7:4-10	7:4-10
	Нуждата от ново свещеничество			От левитите свещеници към свещеничеството на Мелхиседек
7:11-19	7:11-19	7:11-14	7:11-14	7:11-12
				7:13-14
				Отмяната на стария закон
		7:15-19	7:15-19	7:15-19
	Величието на новия свещеник			Свещеничеството на Христос е непроменимо
7:20-25	7:20-28	7:20-28	7:20-22	7:20-25
			7:23-25	Съвършенството на небесния Първосвещеник
7:26-28		7:26-28	7:26-28	7:26-28

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ

(от „Ръководство за изучаване на Библията“, 10 стр.)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение, което е и в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 7:1-3

¹ Защото този Мелхиседек, салимски цар, свещеник на Всевишния Бог, който срещна Авраам, когато се връщаше от поражението на царете, и го благослови; ² на когото Авраам отдели също и десятък от всичко; който, според значението на името си, е първо цар на правда, а после и цар на Салим, тоест цар на мир; ³ без баща, без майка, без родословие, нямаш нито начало на дни, нито край на живот, а оприличен на Божия Син, остава завинаги свещеник.

7:1 „Мелхиседек“ Този човек е езичник цар и свещеник от древния ханаански град Салим, който по-късно ще се нарича Йевус, а впоследствие – Ерусалим. Името буквално означава „моят цар на праведност“ (което е много сходно с името на ерусалимския цар Адониседек от Исус Навиев 10:1 „моят господар е праведен“). За неговия произход и за предците му няма никакви сведения. Авраам обаче му плаща десятък. Именно по тази причина той става изключително подходящ прототип в Стария завет за Исус Христос. За него се говори единствено в Битие 14:18-20 и в Псалом 110:4. По отношение на конкретната му идентичност има най-различни предположения:

1. Според Филон Александрийски той е фигуративно представяне на човешката душа.
2. Според Ориген той е бил ангел.
3. Според Амвросий Медиолански той е бил Господният ангел.
4. Според други е израилевият национален ангел Михаил.
5. Според Епифаний Кипърски той е възплътеният Дух на Бога.
6. Според *мелхиседекяните* той е бил по-велик от Месията и всяка една молитва следва да се насочва именно чрез него.
7. Според някои евреи, както и според Йероним Блажени и Мартин Лутер, той е Ноевият син Сим.

Има няколко основания защо личността на този древен цар и свещеник Мелхиседек служи като прототип на свещеническия чин на самия Исус:

1. Авраам му принася своя десятък (тъй като обикновено по-нисши принасят десятък на по-висши) и според равинската херменевтика по същата логика би следвало на Леви да се принася десятък (вж. Евреи 7:4-9).
2. За родителите му не се казва нищо, а според равинското богословие това означава, че не е имал родители и следователно е жив вечно (вж. Евреи 7:3; Псалом 110:4б).
3. Той е водач в бъдещия свят град Ерусалим (тогава Салим; вж. Битие 14:18).
4. Бил е свещеник на Всевишния Бог *Ел Елион* (вж. Битие 14:18).
5. Позволява на автора на Посланието до евреите да обоснове наличие на легитимно свещеничество, различно от левитите.

■ **„цар, свещеник“** Той е единствената личност в Стария завет, който съчетава в себе си едновременно и монархическа роля, и свещенически чин (вж. Псалом 110).

■ **„и го благослови“** По-големият благославя по-малкия. Следователно Авраам (и според приложението на равинската херменевтика – неговият потомък Леви) е бил благословен от Мелхиседек (Бит. 14:19), а това е показателно за неговото превъзходство на аароновото свещенство. Също така това показва, че Исус, който произлиза от племето Юда, има правото да бъде свещеник от различен чин.

7:2 „десятък“ Забележете, че десятъкът (Бит. 14:20) предхожда Мойсеевия закон. Подобно на съботата и на първите плодове това е бил начин, по който се признава как всичко принадлежи на Бога (вж. Бит. 14:19в.)

■ **„според значението на името си“** Конкретната етимология на името „цар на праведността“ не е много сигурна, но подобна фраза се използва за личността на Месията в Еремия 23:6 („Господ на правдата“) и 33:16 („Господ е нашата правда“). Също така Месията ще бъде праведен и ще донесе мир (вж. Исаия 9:6; 26:3,12; 32:17; 54:10).

■ **„цар на правда“** По отношение на думата „праведност/правда“ вж СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 1:9.

■ „Салим“ По всяка вероятност наименованието на града идва от еврейската дума *shalom*, която означава „мир“. Някои изследователи смятат, че става дума за йевусейско селище. Този град е наречен Салим в Битие 14 глава, но Псалом 87:2 го свързва с Ерусалим (т.е. Сион) – а именно така се е наричал град Йевус през ханаанския период.

7:3 Това е равинска херменевтика (*midrash*; вж. Приложение III, *Речник*), която се основава на факта, че в Битие 14:18-20 не ни се дава никакво родословно дърво на Мелхиседек. Подобно на всички останали хора Мелхиседек също е имал родители, ала фигурата му служи като прототип на вечния Месия (вж. Евреи 7:8). Същата мисъл по-нататък се разработва в Евреи 7:8,12,16-17,21,24-25,28.

■ „начало“ Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ARCHĒ към Евреи 3:14.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 7:4-10

⁴ Но вижте колко велик беше този, на когото и патриархът Авраам даде десятък от плячката. ⁵ И наистина, онези от Левиевите потомци, които приемат свещенослужението, имат заповед според закона да вземат десятък от народа, тоест от братята си, макар и те да са произлезли от семенниците на Авраам; ⁶ той обаче, който не е произлязъл от техния род, взе десятък от Авраам и благослови този, на когото бяха дадени обещанията. ⁷ А безспорно по-долният се благославя от по-горния. ⁸ И тук десятъкът се взема от смъртни хора, а там – от този, за когото се свидетелства, че живее. ⁹ И може да се каже, че сам Леви, който взема десятък, даде десятък чрез Авраам, ¹⁰ защото беше още в семенниците на баща си, когато Мелхиседек го среща.

7:5 „макар и те да са произлезли от семенниците на Авраам“ Това е равинската логика, основаваща се на това, че Леви произтича от семенниците на Авраам (Евреи 7:10). Това просто е еврейска екзегетика, а не толкова научен факт.

7:7 „по-горния“ В сърцевината на Посланието до евреите е съпоставката между Мойсеевия завет и Новия завет в Исус Христос.

Този контраст често се изразява посредством думата „по-голям“ (*kreittōu/kreissōu*), която означава „по-добър“, „по-върховен“, „по-възвишен“, „по-ценен“, „от по-висш ранг“. Тази тема се среща многократно в Посланието до евреите.

1. по-голям от ангелите (1:4);
2. по-добри неща за вас (6:9);
3. по-малкият е съпоставен с по-големия (7:7);
4. по-добра надежда (7:19);
5. по-добър завет (7:22; 8:6);
6. с по-добра жертва (9:23);
7. по-добро притежание (10:34);
8. по-добро възкресение (11:35);
9. по-добра страна (11:16);
10. Бог подsigурява нещо по-добро (11:40);
11. тази кръв говори по-добри неща (12:24).

7:8 „живее“ Става дума за вечното естество на Мелхиседек, понеже (1) негово родословно дърво не ни се дава в Битие 14 глава, нито пък е записано кога той умира; и също понеже (2) в Псалом 110:4 се използва думата „завинаги“.

7:9-10 Това е равинска екзегетика. След като племето на Леви са потомци на Авраам, тогава по аналогия юдейското свещеничество (включително и първосвещеникът) следва да плаща десятък на Мелхиседек. Това означава, че Мелхиседек е по-горен, а оттам се заключава и че Исус е по-горен от еврейските свещеници.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 7:11-22

¹¹ И така, ако можеше да има съвършенство чрез левитското свещенство – защото под него народът получи закона – каква нужда е имало още да се издига друг свещеник, според Мелхиседековия чин, и да не се определя такъв според Аароновия чин? ¹² Защото, като се промени свещенството, по необходимост става и промяна на закона. ¹³ Понеже Този, за когото се казва това, принадлежи на друго племе, от което никой не е служил при олтара. ¹⁴ Защото е явно, че нашият Господ произлезе от Юда, а за това племе Мойсей не каза нищо относно свещеници. ¹⁵ Това става още по-явно, тъй като по подобие на Мелхиседек се издига друг свещеник, ¹⁶ който стана такъв не по закона на плътска заповед, а по силата на един неунищожим живот; ¹⁷ защото се свидетелства: „Ти си свещеник до века според Мелхиседековия чин.“ ¹⁸ Защото наистина по-предишната заповед се отменя поради нейната слабост и безполезност – ¹⁹ понеже законът не е усъвършенствал нищо – а се въвежда една по-добра надежда, чрез която се приближаваме при Бога. ²⁰ И както това не е станало без заклеване – ²¹ защото те ставаха свещеници без заклеване, а Той – със заклеване от страна на Този, който Му казва: „Господ се закле и няма да се разкае: Ти си свещеник до века!“ – ²² така Иисус стана Поръчител на един по-добър завет.

7:11 „ако“ Това въвежда условно изречение от втори клас, което използва противопоставяне на фактите. Дава се очевидно невярно твърдение, чиято цел е да се наблегне на някаква идея. В случая авторът подчертава, че левитското свещеничество не е довело до духовно съвършенство или зрялост.

☐ „съвършенство“ Производните гръцки думи от *telos* в общи линии включват значения за „довеждам до завършек“, „довършвам“, „докарвам до зрялост“. Тук думата се отнася за наличие на адекватен и ефективен представител или застъпник.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЗАВЪРШЕК ИЛИ ПЪЛНОТА (*TELOS*)

SPECIAL TOPIC: END OR FULL (*TELOS*)

В Посланието до евреите многократно се среща темата за това, как духовните неща достигат до своята кулминация:

1. *telos* – „край“, „завършек“ (Евреи 3:6,14; 6:8,11);
2. *teleiō* – „усъвършенствам, правя съвършен“:
  - a. (Иисус) да направи съвършен чрез страдания Автора на тяхното спасение (Евреи 2:10);
  - b. (Иисус) послушание от това, което пострада, и усъвършенстван (Евреи 5:8-9);
  - c. законът не е усъвършенствал нищо (Евреи 7:19);
  - d. Сина, който е съвършен довека (Евреи 7:28);
  - e. да направи съвършени онези, които пристъпват (Евреи 10:1);
  - f. усъвършенствал е завинаги онези, които се освещават (Евреи 10:14);
  - g. да не би да достигнат съвършенство без нас (Евреи 11:40);
  - h. духовете на усъвършенстваните праведници (Евреи 12:23);
3. *teleios* – пълнолетните (Евреи 5:14);
4. *teleios* – по-съвършената скиния (Евреи 9:11);
5. *teleiotēs* – нека се обърнем към пълната зрялост (Евреи 6:1);
6. *teleiōsis* – ако можеше да има съвършенство чрез левитското свещенство (Евреи 7:11);
7. *teleiōtēs* – Начинателя и Завършителя на нашата вяра (Евреи 12:2).

Иисус довежда до зрялост и завършеност онова, което Мойсеевият завет никога не би могъл!

☐ „чрез левитското свещенство – защото под него народът получи закона“ Тук очевидно става дума (1) за това, че Мойсей е от племето Леви и затова е Божий посланик при предаването на жертвената система от Бога за хората; (2) за това, че левитите и свещениците преподават закона на хората.

7:12 „и промяна на закона“ Предназначението на Мойсеевия закон никога не е било да произвежда у хората праведност. По-скоро целта му е да изяви колко устойчиви са последиците от Грехопадението и от неспособността на хората да удовлетворят стандартите на Бога (вж. Гал. 3:24-25). Това е изключително важна истина, когато разискваме Божието намерение зад Мойсеевия закон.

В настоящия контекст тази фраза би следвало да се отнася за Новия завет.

7:13 „от което никой не е служил при олтара“ Тук глаголът е в перфектно време, деятелен залог, изявително наклонение, което може да означава, че жертвената система все още продължава. Ако е така, значи Посланието до евреите е било написано преди управлението на император Тит и унищожаването на Ерусалим през 70 г. сл. Хр.

В Стария завет никой извън племето Леви и потомството на Аарон не е служел като свещеник. През епохата на римския гнет обаче положението в Палестина е различно (вж. Анна, Каяфа).

7:14 „нашият Господ произлезе от Юда“ Ето още един глагол в перфектно време, деятелен залог, изявително наклонение. Думата „произлезе“ се използва за:

1. изгряването на слънцето (Мат. 5:45);
2. движението на планетите;
3. разплод на растения;
4. метафорично – за човешки произход (вж. Захария. 6:12; Исая 11:1; Еремия 23:5-6).

В настоящия контекст тя се отнася за пророчествата на Яков, които той дава за своите синове в Битие 49 глава (и особено 49:10).

■ **„Юда“** Исус е от царската родословна линия на племето Юда (вж. Битие 49:8-12; II Царе 7:12-16; Исая 9:6-7). Трудността в това, да бъдат убедени юдеите в Неговото първосвещенство, се състои във факта, че Той не произхожда от свещенически род като Мойсей или Аарон.

7:15 „ако“ Тук изречението е условно от първи клас, което се предполага да е вярно от гледна точка на автора или на неговите литературни намерения. Появил се е друг първосвещеник и Той е от чина на Мелхиседек.

7:16

NASB	„не въз основа на физически изисквания“
NKJV	„не по закона на плътска заповед“
NRSV	„не чрез правни изисквания относно физическия произход“
TEV	„не чрез човешки правила и постановления“
NJB	„не поради закон за физическия произход“

Свещеническият авторитет на Исус не почива на факта от кое племе или семейство произхожда Той, а на истината, че Той има вечен и неунищожим живот (тъй като родителите на Мелхиседек не се споменават в Битие 14 глава; и поради употребата на думата „завинаги“ в Псалом 104:4). Исус притежава безконечния живот на Бога (както и клетвата и обещанието на Бога).

NASB, NRSV, NJB	„неунищожим живот“
NKJV	„безкраен живот“
TEV	„живот, който няма край“

Тук сякаш откриваме връзка с равинската екзегетика (*Midrash*) и нейното заключение въз основа на Псалом 110:4б, че Мелхиседек не е имал родители и следователно е бил вечен (вж. Евреи 7:6,8).

7:17 „защото се свидетелства“ Цитат от превода на Септуагинта от Псалом. 110:4 (както и Евр. 7:21).

7:18

NASB	„има отстраняване на“
NKJV	„има анулиране на“
NRSV	„отменянето на“
TEV	„се отстранява“
NJB	„по този начин се отменя“

В египетските папируси тази дума се среща с няколко значения: (1) „отстранявам“; (2) „анулирам“; (3) „изплащам напълно“.

Този стих говори за отстраняването на заповедта (вероятно става дума за физическото родословие на първосвещениците). Доста изненадващо е, че може един боговдъхновен старозаветен пасаж (вж. Мат. 5:17-19) да бъде „отстранен“. Именно това обаче има предвид апостол Павел в Галатяни 3 глава, когато казва, че изкупителното предназначение на закона е отстранено. Същевременно Павел настоява, че слабостта е на падналия в грях човек (ср. с Римляни 7 гл.), а не на Стария завет. Сега авторът на Посланието до евреите демонстрира превъзходството на Исус над Мойсей и именно по тази причина нарича „Закона“ слаб и безполезен (вж. Евреи 8:13).

■ **„по-предишната заповед“** В тази фраза става дума за левитската система или за Стария завет, който се характеризира с Мойсеевото законодателство.

■ **„поради нейната слабост и безполезност“** Римляни 7 глава и Галатяни 3 глава могат да ни помогнат изключително много за тълкуването на тази фраза. Слаб е не Божият закон. Слаба е човешката природа, паднала в грях, за която Законът не е способен да извърши изкупителното си дело!

7:19 „законът не е усъвършенствал нищо“ Прочетете Галатяни 3 глава и вижте СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 7:11.

■ **„по-добра“** Вж. пълната бележка към Евреи 7:7.

■ **„чрез която се приближаваме при Бога“** Това е ключова идея (ср. с Евреи 7:25; 4:16; 10:1. Авторът на Посланието до евреите тук подчертава, че Мойсеевият закон с неговото левитско свещенство и жертви не е успял да доведе човека обратно при Бога. Исус обаче като наш първосвещеник не се проваля и никога няма да се провали (вж. Евреи 10:22; Яков 4:7).

Обърнете внимание, че Исус донася по-добър завет. Въпреки всичко обаче това е завет, на който хората се очаква да откликнат, както някога са го правели свещениците (сега вярващите хора са свещениците в Новия завет в общността смисъл на думата; вж. II Петър 2:5,9; Откровение 1:6).

7:20 „не е станало без заклеване“ Божиите обещания са стабилни и може да им се има доверие именно поради характера и могъществото на Бога, което стои зад тях (вж. Исаия 46:10). Въпросната клетва се отнася за Псалом 110:4; което по-рано беше разгледано в Евреи 6:13-17.

7:21 Ето още един цитат от Септуагинта от Псалом 110:4 (както беше в 7:17).

7:22

NASB, NRSV, TEV, NJB „Поръчителят“

NKJV, ASV „сигурността“

Зад това понятие контекстът е за залог, който се поставя в ръката и предполага даване на гаранция. В гръцкия език впоследствие думата се използва за юридическо поръчителство особено при освобождаване на някого под гаранция. Според римското право понятието е за нещо, което е юридически подсигурано. Исус е гаранцията, която Отец дава за ефикасността на Новия завет.

■ **„един по-добър завет“** Пророк Еремия говори за „нов завет“ (ср. Еремия 31:31-34 с Езекиил 36:22-36), където фокусът е върху наличието на вътрешен закон, който е мотивиран и произведен от Духа, а не върху външен кодекс, който да разчита на човешките праведни дела.

За думата „по-добър“ вж. пълната бележка към Евреи 7:7.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 7:23-25

²³ При това, свещениците са били много на брой, защото смъртта им е пречела да продължат службата си, ²⁴ а Той, понеже живее вечно, има свещенство, което не преминава на друг. ²⁵ Затова

и може напълно да спасява онези, които идват при Бога чрез Него, понеже винаги живее, за да ходатайства за тях.

7:23 Ето още едно сравнение между Исус и свещениците в Стария завет. Тук акцентът е върху техния брой и времетраенето на службата им.

7:24 В този стих виждаме равинско заключение въз основа на Битие 14 глава (където родословието на Мелхиседек не ни се дава); както и на Псалом 110 (където има препратка към Мелхиседек и се използва думата „завинаги“; вж. 4б ст.).

7:25

NASB

„завинаги да спасява“

NKJV

„да спасява пълноценно“

NRSV

„през цялото време да спасява“

TEV

„сега и завинаги да спасява“

NJB

„[силата Му] да спасява... е абсолютна“

Горните няколко превода от английски версии на Библията показват, че това понятие има няколко възможни конотации. Той е способен да спасява напълно, всички, завинаги (вж. Евреи 10:14), понеже Той продължава „завинаги“ като по-добър свещеник. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: УВЕРЕНОСТТА НА ХРИСТИЯНИНА към Евреи 3:14.

■ „**онези**“ Колко необичайна покана! Всеки, който би дошъл (вж. Йоан 1:12; Римляни 10:9-13; I Тимотей 2:4; II Петър 3:9).

■ „**които идват при Бога чрез Него**“ Исус е Божият план за изкупление (вж. Йоан 10:9; 14:6). Всеки, който иска, може да дойде. Но трябва да дойде с вяра в Него. И трябва да продължи с вяра (думата тук е сегашно причастие).

■ „**винаги живее, за да ходатайства за тях**“ Работата на Исус не завършва с кръста. До ден днешен Той продължава да се моли със застъпнически молитви за повярвалите в Него хора (вж. Евреи 9:24; Исая 53:12; Римл. 8:34; I Йоан 2:1).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 7:26-28

²⁶ Защото такъв първосвещеник ни трябваше: свят, невинен, непорочен, отделен от грешните и възвисен по-горе от небесата; ²⁷ който няма нужда като първосвещениците да принася всеки ден жертви първо за своите грехове, а после за греховете на народа, защото направи това веднъж завинаги, като принесе Себе Си. ²⁸ Защото законът поставя за първосвещеници хора, които са слаби; но думите на клетвата, която беше след закона, поставят Сина, който е свършен до века.

7:26 По всяка вероятност това е цитат от древен химн или поема (подобно на Фил. 2:6-11; I Тимотей 3:16; II Тимотей 2:11-13; и може би I Тимотей 1:7; 6:15-16). Думата „свят“ би могла да означава „милостив“ от превода на Септуагинта (ср. с Псалом 16:10). Думата „непорочен“ се използва в езика на жертвената система със значение на животно без никакъв недостатък. Прекрасна обобщителна изповед!

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: НЕПОРОЧЕН, НЕВИНЕН, БЕЗУКОРЕН, БЕЗ НЕДОСТАТЪК SPECIAL TOPIC: BLAMELESS, INNOCENT, GUILTLESS, WITHOUT REPROACH

А. Уводни твърдения

1. Тази идея е богословско описание на първоначалното състояние на човечеството (вж. Битие 1 гл., Едемската градина).

2. Грехът и бунтът слагат край на това състояние на свършено общение (вж. Битие 3 глава).
3. Човеците (мъже и жени) копнеят за възстановяване на общението с Бога, защото са направени по Негов образ и подобие (вж. Битие 1:26-27).
4. Бог общува с грешното човечество по няколко начина:
  - a. богоугодни водачи (вж. Авраам, Мойсей, Исаия);
  - b. жертвена система (вж. Левит 1-7 гл.);
  - c. благочестиви примери (вж. Ной, Йов).
5. В крайна сметка Бог предвижда Месия:
  - a. като пълно Свое откровение (Йоан 1:1-14; Кол. 1:13-17; Евреи 1:2-3);
  - b. като свършена жертва за грях (Марк 10:45; II Коринтяни 5:21).
6. Християните са непорочни:
  - a. законово чрез вменената Христова правда (Римл. 4:3,6,8,11,22,23,24; Яков 2:23);
  - b. прогресивно чрез делото на Духа (Йоан 16:8-11);
  - c. Целта на християнството е хриstopодобие (Римл. 8:28-29; II Коринтяни 3:18; Гал. 4:19; Ефесяни 1:4; 4:13; I Солунци 3:13; 4:3; 5:23; II Солунци 2:13; Тит 2:14; I Петър 1:15), което на практика е възстановяване на Божия образ, загубен при грехопадението на Адам и Ева.
7. Небето е възстановяване на перфектното общение с Бога от Едемската градина. Небето е Новият Йерусалим, слизащ от Бога (Откр. 21:2) на очистената земя (II Петър 3:10). Библията започва и свършва с едни и същи теми.
  - a. близко, лично общение с Бога
  - b. в градината (Битие 1-2 гл. и Откровение 21-22 гл.)
  - c. с пророческото изявление, присъствието и общението на животните (Исаия 11:6-9)

В. В Стария завет

1. Има толкова различни еврейски думи, съдържащи идеята за свършенство, непорочност, невинност, така че е трудно да споменем понятията, които описват всички сложни взаимоотношения.
2. Основните понятия, съдържащи идеята за свършенство, непорочност или невинност (според Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, pp. 94-99) са:
  - a. *shalom* (BDB1022, KB 1532);
  - b. *thamam* (BDB1070, KB 1743);
  - c. *calah* (BDB478, KB 476).
3. Септуагинта превежда много от тези идеи на гръцки език *койне* в Новия завет.
4. Ключовата идея е свързана с жертвената система:
  - a. *amomos* (BDB 1071; Изход 29:1; Левит 1:3,10; 3:1,6; Числа 6:14);
  - b. *amiantos* и *aspilus* също съдържат идеята за култови практики.

С. В Новия завет

1. правна концепция:
  - a. Еврейското правно култово значение се превежда с гръцкото *amōtos* (BDB 1071; Ефес. 5:27; Фил. 2:15; I Петър 1:19);
  - b. Гръцкото правно значение (I Кор. 1:8; Кол. 1:22).
2. Христос е безгрешният, непорочният, невинният (*amōtos*, вж. Евреи 9:14; I Петър 1:19)
3. Христовите последователи трябва да Му подражават (*amōtos*, вж. Ефес. 1:4; 5:27; Фил. 2:15; Кол. 1:22; II Петър 3:14; Юда ст. 24; Откр. 14:5)
4. Тази идея се използва и от църковните водачи:
  - a. *anegklētos*, „без обвинение“ (I Тим. 3:10; Тит 1:6-7)
  - b. *anepileptos*, „непорочен“ или „безукорен“ (I Тим. 3:2; 5:7; 6:14; Тит 2:8)
5. Понятието „непорочен“ (*amiantos*) се използва:
  - a. за самия Христос (Евреи 7:26);
  - b. за Христовото наследство (I Петър 1:4).

6. Идеята за „съвършенство” или „безпогрешност” (*holoklēria*) (Деяния 3:16; I Сол. 5:23; Яков 1:4).
7. Идеята за „непорочност” и „невинност е отразена в думата *ateptos* (Лука 1:6; Фил. 2:15; 3:6; I Сол. 2:10; 3:13; 5:23).
8. Идеята за „неподлежащ на обвинение” е изразена в думата *atōmētos* (II Петър 3:14).
9. Идеята за „непорочен”, „безукорен” често е изразена в пасажи, съдържащи и някои от по-горните понятия (I Тим. 6:14; Яков 1:27; I Петър 1:19; II Петър 3:14).

D. Броят на еврейските и гръцки думи, изразяващи тази идея, показват нейното значение. Бог задоволява нашата нужда в Христос и ни призовава да бъдем като Него. По положение вярващите са обявени юридически за „праведни”, „оправдани”, „непорочни” чрез делото на Христос. Сега вярващите трябва да заемат положението си. „Ходете в светлината, както Той е в светлината” (I Йоан 1:7). „Обхождайте се достойно според призванието ви” (Ефес. 4:1,17; 5:2,15). Исус възстановява Божия образ. Сега близкото общение е възможно, но помнете, че Бог иска хора, които отразяват Неговия характер, както Неговият Син. Ние сме призвани към святост, нищо по-малко от това (Матей 5:20,48; Ефес. 1:4; I Петър 1:13-16). Божията святост, не само юридически, но и в живота!

■ „отделен от грешните“ Тук причастието е перфектно, в страдателен залог. Акцентът е не толкова върху човешката природа на Исус (вж. Фил. 2:6-7), колкото върху Неговата безгрешност (вж. Евреи 4:15; 9:14; II Коринтяни 5:21; I Петър 2:22; I Йоан 2:1; 3:5).

■ „възвисен по-горе от небесата“ Това твърдение може да е (1) изявление на възвишеното естество на Исус; (2) препратка към възгледа на гностичните учители, че спасението преминава през редица ангелски сфери (вж. Евреи 4:14); или (3) желание на автора да подчертае Възкресението и Възнесението на Исус.

7:27 Изглежда този стих има връзка с Деня на изкуплението (вж. Левит 16 гл.). Тук обаче акцентът е върху всекидневните приноси (като продължение на Стария завет). От историческа гледна точка и според равинските писания можем да установим, че първосвещеникът е участвал във всекидневните жертви при по-късния юдаизъм, ала не и през епохата на Скинията. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ИСУС КАТО ПЪРВОСВЕЩЕНИК към Евреи 2:17.

■ „да принася“ Същото понятие се използва в превода на Септуагинта на Исаия 53:11 – „принасям“. Някои изследователи съзират тук препратка към дима от жертвоприношенията, който се е издигал към Бога.

■ „направи това веднъж завинаги“ Посланието до евреите акцентира върху окончателността на едната жертва на Исус, дадена веднъж завинаги. Именно чрез тази една смърт се подсигурава вечно спасение и прошка (вж. думата *ephara*, „веднъж“, в Евреи 7:27; 9:12; 10:1; както и думата *hara*, „веднъж завинаги“, в Евреи 6:4; 9:7,26,27,28; 10:2; 12:26,27). Многократно се утвърждава окончателността и завършеността на постигнатото чрез жертвата на Исус спасение.

■ „принесе Себе Си“ Исус е и първосвещеникът (Псалом 110:4), и жертвата (Исаия 53:10) на небесния олтар (Евреи 9:24). Това разбиране е основен стълб в Новия завет по отношение на заместническото победоносно изкупление (вж. Марк 10:45; Римляни 8:3; II Коринтяни 5:21).

7:28 „законът поставя за първосвещеници хора, които са слаби; но думите на клетвата, която беше след закона“ Има контраст между писанията на Мойсей с различните постановления и „клетвата“ според Псалом 110:4.

■ „поставят Сина“ Исус е по-големият първосвещеник, понеже е член на Божието семейство (т.е. „син“; вж. Евреи 1:2; 3:6; 5:8). Този стих сякаш съчетава Псалом 2 и Псалом 110 – псалми, които говорят и за царя,

Месия, и за свещеника Месия. Посредством клетвата на Бог Отец в Исус се съчетават и двете старозаветни помазани служения.

■ „поставят Сина... съвършен до века“ Това е перфектно причастие в страдателен залог. Исус е направен съвършен (по човешки казано) посредством страдания и това усъвършенстване продължава (вж. Евреи 2:10; 5:8-9). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 7:10.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо авторът на Посланието до евреите отделя толкова много внимание на тезата, че Исус е първосвещеник?
2. По какъв начин Леви има връзка с Мелхиседек?
3. Каква е връзката между Псалом 110 и Битие 14:18-20?
4. Защо Мелхиседек служи като прототип на Месията?
5. Кой е Мелхиседек?

Copyright © 2013 Bible Lessons International

Евреи 8 глава

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Първосвещеникът на един нов и по-добър завет	Новите служби за свещеничество	Небесното светилище и Новият завет	Исус нашият първосвещеник	Новото свещенство и новото светилище
8:1-6	8:1-6	8:1-7	8:1-2	8:1-5
			8:3-6	Христос е посредникът на един по-велик завет
	Един нов завет			8:6-13
8:7-13	8:7-13		8:7-13	
		8:8-13		

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ

(от „Ръководство за изучаване на Библията“, 10 стр.)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение, което е и в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ КОНТЕКСТА

- А. Това е част от един по-голям контекст, обвързан с нуждата на читателите от зрялост. Конкретният пасаж обхваща Евреи 5:11—10:18, като вътре в него в скоби е вмъкнат Евреи 5:12—6:20.
- В. Също както по-рано Евреи 2 глава разработва посланието на Псалом 8, а впоследствие 3-4 глави работят с текста от Псалом 110, сега 8 глава използва Еремия 31:31-34. (По-късно по подобен начин Евреи 10 глава ще се основава на Псалом 40.)
- С. Истинската скиния на небесата, за която се говори в Евреи 6:19-20 и 8:20, ще бъде разгледана в повече дълбочина чак в Евреи 9 глава.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 8:1-13

¹ Но главното на това, което казваме, е: ние имаме такъв Първосвещеник, който седна отдясно на престола на Величието в небесата, ² Служител на светилището и на истинската скиния, която Господ е издигнал, а не човек. ³ Защото всеки първосвещеник се поставя, за да принася и дарове, и жертви; затова е нужно и този Първосвещеник да има също да принася нещо. ⁴ Понеже, ако беше на земята, Той дори нямаше да бъде свещеник, защото има такива, които принасят даровете според закона, ⁵ които служат на образа и сянката на небесните неща, както на Мойсей му беше наредено от Бога, когато щеше да направи скинията: „Внимавай, каза Бог, да направиш всичко по образа, който ти беше показан на планината.“ ⁶ Но служението, което Христос е получил, е толкова по-превъзходно, колкото и заветът, на който Той е Посредник, е по-добър, тъй като е узаконен въз основа на по-добри обещания. ⁷ Защото, ако онзи първи завет е бил без недостатък, Бог не би търсил място за втори. ⁸ Но като ги укорява, казва:

„Ето, идат дни, казва Господ, когато ще сключа с израилевия дом и с юдовия дом нов завет: ⁹ не такъв завет, какъвто направих с бащите им в деня, когато ги хванах за ръка, за да ги изведа от египетската земя; защото те не останаха в завета Ми и аз не се погрижих повече за тях, казва Господ. ¹⁰ Защото ето заветът, който ще направя с израилевия дом след онези дни, казва Господ: ще положа законите Си в ума им и ще ги напиша в сърцата им; аз ще бъда техен Бог и те ще бъдат Мой народ. ¹¹ И няма вече да учат всеки съгражданина си и всеки брат си, като му казват: Познай Господа; защото всички ще Ме познават – от малък до голям между тях. ¹² Защото ще покажа милост към неправдите им и греховете им и беззаконията им няма да помня вече.“ ¹³

А като каза „нов“ завет, Той обяви първия за остарял. А онова, което овехтява и остарява, е близо до изчезване.

8:1

NASB, NKJV, NRSV

„главната мисъл“

TEV

„цялата идея“

NJB

„принципната идея“

Тази дума произхожда от гръцкото съществително *kephalē* („глава“), използвано в метафоричен смисъл за изчисление на сума пари (вж. Деяния 22:28). В древния свят събирането на числа се е извършвало нагоре, а не надолу. Думата също така има допълнителна фигуративна употреба за: (1) най-важната мисъл в дадена аргументация; или за (2) обобщение на изказани аргументи.

■ **„Първосвещеник“** Тази титла се приписва на Исус единствено от Посланието до евреите (вж. Евреи 2:17; 3:1; 4:14-15; 5:10; 6:20; 7:26; 8:1,3; 9:11,25). Свещеничеството на Месията се разкрива в Псалом 110 и Захария 3-4 глави. Исус е едновременно и свещеник, и жертва (вж. Исаия 53 гл.). Той застава пред Бога от името на цялото човечество и принася Себе си като разрешение на проблема с греха.

■ **„който седна отдясно на престола“** Тук продължава позоваването на Псалом 110 (още от Евреи 8:2). Глаголът „седна“ визира завършеното дело на Исус. Конотацията обаче е за цар, а не за свещеник. Никой свещеник никога не е седял на престол. Това право се полага единствено на царете (Евреи 1:3).

■ **„отдясно“** Антропоморфичен израз за място на авторитет и сила (Евреи 1:3,13; 8:1; 10:12-13; 12:2; Деяния 2:33-35).

■ **„на престола на Величието в небесата“** Бог управлява не от физически престол. Той е дух. Смисълът на този антропоморфичен израз е да опише Бога според представите на човека. На практика това е поетичен и художествен начин да говориш за Бога, без да произнасяш името Му (вж. Евреи 12:2).

Думата „небесата“ е в мн.ч. – също както и в Стария завет, понеже намеква за няколко равнища:

1. атмосферата над земята, където летят птиците и се формират облаците (Битие 1:1);
2. звездното небе, където са небесните тела – Слънцето, Луната, звездите, планетите (Битие 1:14);
3. личното присъствие на Бога и на ангелите.

Равините често са спорели дали съществуват три небеса (вж. II Коринтяни 12:2) или седем небеса (каквито срещаме в равинските писания от първи век; но не и в Библията). Представата за няколко равнища може да се види във Второзаконие 10:14; III Царе 8:27; както и в Псалом 68:33, 148:4. Гностиците са използвали

битуващата представа за множество нива на небесата, като са им приписвали различни степени на ангелска власт. Исус обаче преминава през тях (вж. Евреи 4:14). В Посланието до евреите няма богословска разлика между употребата на единствено число и на множествено число на думата *ouranos* („небе“). Сравнете Евреи 9:23 с 9:24.

8:2 „скиния“ Става дума за духовната скиния на небесата (вж. Евреи 6:19-20), по модела на която Мойсей е конструирал земната скиния през скитанията на народа в пустинята (Изход 25-40 гл.). Земната е само копие на небесната (Евреи 9:11,24).

■ **„която Господ е издигнал, а не човек“** Възможно е тук да има препратка към гръцкия превод на Септуагинта на Изход 33:7 (специално място за среща на Бога с човека). Възможно е и просто да става дума за невидимата скиния на Бога (Евреи 11:10).

8:3 „за да принася“ Тук се поставя акцент върху заместническото изкупление посредством Христовата жертва. Неговият принос донася живот на нас.

8:4 „ако беше на земята, Той дори нямаше да бъде свещеник“ Това изречение е условно от втори клас, което се нарича „противоположно на факта“ (ср. с Евреи 4:8; 7:11; 8:4,7; 10:2; 11:15). Исус не принадлежи към свещеническото племе Леви, а произхожда от царската линия на Юда. Неговата свещеническа роля се изпълнява в небесата.

8:5 „образа и сянката на небесните неща“ Думите „образ“ и „сянка“ донякъде напомнят за писанията на Филон Александрийски – еврейски писател и философ, живял от 20 г. пр. Хр. до 42 г. сл. Хр. и наследил Платон. Той често алегоризира Стария завет в опитите си да го направи по-разбираем и приемлив за гръцкия читател и за да защити платонизма като валиден метод за хвърляне на светлина върху богословски теми.

Настоящият текст обаче няма нищо общо с представите на Филон. По-скоро тук виждаме юдейската представа, че на планината Синай Мойсей е видял копие на небесното светилище и впоследствие така е направил скинията за периода в пустинята. Същият вид аргументи виждаме и в Скрижалите от Мъртво море, а това показва, че тези сравнения нямат нищо общо с философията на Филон (или изобщо с гръцката мисъл). Интересно е, че авторът на Посланието до евреите въобще не говори нито за първия храм на Соломон, нито за втория храм на Ирод (нито пък за случващото се в тях). За тях Бог не е давал изрични заповеди както за скинията (вж. Изход 25-40 гл.), макар че според I Летописи 28:19 изглежда планове на Соломон все пак са получили вдъхновение свише.

Според традиционното разбиране на евреите ранната скиния е била копие на истинската скиния на небето. Това може да се види в: (1) Изход 25:9,40; (2) Откровение 11:19; 13:6; 15:5; (3) III Варух 4:5; (4) Мъченичество и възнесение на Исая 7:10; (5) Премъдрост на Исус син Сирахов 9:8; (6) Йосиф Флавий, *Юдейски древности* 3:6:1.

Невъзможно е този текст да има платоническо влияние и по друга причина. Небесната скиния има същност и е напълно действителна. При платонизма абсолютно всичко небесно е идеално, умствено, духовно, докато според Библията дори и небесните неща имат конкретно физическо измерение. Небето не е само някакъв идеал или концепция, или архетип. То е истинско и е част от Сътворението (вж. Кол. 1:16).

Небесната скиния един ден ще престане да съществува (вж. Откровение 21:22). Тя служи на конкретно предназначение в настоящата епоха, но няма да има никаква функция в есхатона!

■ **„каза Бог“** Това е цитат от Изход 25:40. Скинията не е замисъл на Мойсей, а откровение от Бога.

8:6 „служението, което Христос е получил, е толкова по-превъзходно“ Тук глаголет е в перфектно време, деятелен залог, изявително наклонение. Същото описание на превъзходството на Исус се използва и по отношение на ангелите в Евреи 1:4.

■ **„заветът, на който Той е Посредник, е по-добър“** Всички глаголи в Евреи 8:6 са в перфектно време. Също като предишният и този е в перфектно време, деятелен залог, изявително наклонение.

Думата „посредник“ е правно понятие. Както свещеникът застава между святия Бог и греховния човек, точно това прави и Исус като посредник (Евреи (9:15; 12:24; I Тимотей 2:5). Това е поредният начин, по който се обозначава служението и функциите на първосвещеника.

■ „по-добър, тъй като е узаконен въз основа на по-добри обещания“ Тук глаголет е в е перфектно време, страдателен залог, изявително наклонение. Авторът на Посланието до евреите обрисова авторитета на Исус над Мойсеевия завет, като отново си служи с думат „по-добър“ (вж. коментара към Евреи 7:7).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЗАВЕТ SPECIAL TOPIC: COVENANT

Старозаветното понятие *berith* (BDB 136, KB 157) „завет“ не е лесно за дефиниране. Няма съответстващ ГЛАГОЛ в еврейския. Всички опити за извличане на етимологична дефиниция се оказват неубедителни. Възможно най-убедителното предположение е, че думата произлиза от глагола „режа“ (BDB 144), с която се описва жертвоприношението за подпечатване на самия завет (вж. Бит. 15:10,17). Тъй като обаче идеята е централна, учените са принудени да изследват употребата ѝ, за да определят нейния функционален смисъл.

Заветът е средството, чрез което единият истинен Бог (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: МОНОТЕИЗЪМ) взаимодейства със Своето творение. Идеята за завета, договора или съглашението е съществена за разбиране на библейското откровение. Напрежението между Божия суверенитет и свободната човешка воля ясно се виждат в идеята за завета. Някои завети са основани изключително на Божия характер и действия.

1. самото Сътворение (вж. Битие 1-2 гл.);
2. опазването на Ной и обещанието към него (вж. Битие 6-9 гл.);
3. призоваването на Авраам (вж. Битие 12 гл.);
4. заветът с Авраам (вж. Битие 15 гл.).

Обаче самата същност на завета изисква отговор:

1. чрез вяра Адам трябва да се довери на Бога и да не яде от дървото, което е наред Едем;
2. чрез вяра Ной трябва да изгради огромен кораб далеч от вода и да събере животните;
3. чрез вяра Авраам трябва да напусне рода си, да последва Бога и да вярва, че ще има наследници;
4. чрез вяра Мойсей извежда евреите от Египет, водейки ги на планината Синай и получава конкретни заръки за религиозния и социален живот с обещания за благословения и проклетия (вж. Левит 26 гл.; Втор. 27-28 гл.).

Същото напрежение, включващо Божията връзка с човечеството, е адресирано и в „новия завет“ (вж. Еремия 31:31-34; Евреи 7:22; 8:6,7,13; 9:15; 12:24). Напрежението може да се види ясно, ако сравним Езекиил 18:31 с 36:27-38 (действието на *ЯХВЕ*). Дали заветът е основан на благодатните Божии дела или на човешкия отговор? Това е пламеният въпрос, който касае и Стария, и Новия завет. И двата имат едни и същи предназначения:

1. възстановяване на загубеното общение с *ЯХВЕ*, описано в Битие 3 глава;
2. съграждане на праведен народ, който да отразява Божия характер.

Новият завет, споменат в Еремия 31:31-34 решава проблема с напрежението, заявявайки, че Бог не ни приема на основания на нашите дела. Божият закон се превръща в желание на сърцето, престава да бъде външен законов кодекс. Целта е същата – праведен Божий народ, но методите се променят. Грешното човечество доказва, че е неадекватно да отразява Божия образ. Проблемът не е в Божия завет, но в човешката греховност и слабост (вж. Битие 3 гл.; Римл. 7 гл.; Гал. 3 гл.).

Същото напрежение между старозаветните безусловни и условни завети е налице и в Новия завет. Спасението е налично и достъпно за всички поради завършеното дело на Исус Христос, но изисква покаяние и вяра (и като първоначален акт, и като всекидневен живот; вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ВЯРА, ДОВЕРИЕ, УПОВАНИЕ). Исус нарича новите си отношения с вярващите хора „нов завет“ (Матей 26:28; Марк 14:24; Лука 22:20; I Коринтяни 11:25). Това е както юридическа категория за нашето положение, така и призив към христоводие (вж. Матей 5:48; Римляни 8:29-30; II Коринтяни 3:18; 7:1; Галатяни 4:19; Ефесяни 1:4; 4:13; I Солунци 3:13; 4:3,7; 5:23; I Петър 1:15). Едновременно това е потвърждаване на факта, че Бог ни е приел (Римл. 4 гл.), и императивен призив към святост (Мат. 5:48)! Вярващият човек се спасява не чрез добро поведение, а чрез смирено

послушание (Ефес. 2:8-10; II Кор. 3:5-6). Благочестивият начин на живот става доказателство за спасението, не средство за постигане на спасение (вж. посланията на Яков и I Йоан). Вечният живот обаче има видими характеристики! Това напрежение ясно се вижда в Новия завет (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ОТСТЪПЛЕНИЕ).

8:7 „ако“ Ето още едно условно изречение от втори клас, което използва противопоставяне на фактите (вж. също Евреи 8:4). Това е основна част от изграждането на аргумента на автора. Използва се очевидно невярно твърдение, с чиято помощ се утвърждава дадена богословска истина. Първият завет не е довел до желаните резултати – възстановяване и правда.

8:8 „като ги укорява“ Не Законът, а човешката слабост е основният проблем (вж. Римляни 7:12,16; Галатяни 3 гл.).

■ **„казва“** Стихове 8-12 са цялостен цитат от Еремия 31:31-34. Обърнете внимание, че този цитат тук се приписва на ЯХВЕ, докато в Евреи 10:15 същата фраза се приписва на Светия Дух. Боговдъхновеността на Стария завет понякога се приписва на Бог Отец, а друг път – на Духа.

■ **„израилевия дом“** Тук се предполага, че ще има повторно обединяване на Божия народ. След единното царство (при Саул, Давид и Соломон) следва разцепление през 922 г. пр. Хр. От този момент насетне северните племена начело с цар Еровоам I се наричат Израил, докато южните племена под Ровоам остават с наименованието Юда или Юдея.

■ **„нов завет“** Този пасаж от Еремия 31:31-34 е единственото място в Стария завет, където се говори за „нов завет“. Точно за това обаче става дума и в Езекиил 36:22-38. За юдеите подобно твърдение би звучало доста шокиращо.

8:9 „не такъв завет“ Разликата не е в същността или в целта, а в методологията.

■ **„в деня, когато ги хванах за ръка“** Става дума за ЯХВЕ (вж. Осия 11:1-4).

■ **„Аз не се погрижих повече за тях“** Тук цитатът следва превода на Септуагинта. Мазоретският текст (МТ) гласи: „макар че аз бях техен съпруг“.

8:10 „в ума им“ Текстът тук следва превода на Септуагинта, докато мазоретският текст гласи: „с тях“. Ето по този начин старият завет се различава от новия. Старият се характеризира с Езекиил 18:31, а новият – с Езекиил 11:19 и 36:26-27.

■ **„в сърцата им“** Това е метонимия за цялостната личност на човека (вж. Второзаконие 6:6; 11:18; 30:6,14). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 3:8.

■ **„Аз ще бъда техен Бог и те ще бъдате Мой народ“** Тази фраза присъства в заветните формулировки в старозаветни времена.

8:11 Между гръцките ръкописи тук има разночетене на думата „съгражданите“, която на някои места е „ближните“. В светлината на еврейската представа за заветния брат подобна вариация няма особено значение за превода и тълкуването на текста. По-старите и по-достоверни гръцки ръкописи предпочитат съществителното „съгражданите“ (P⁴⁶, x, A, B, D, K, L, както и повечето по-късни печатни манускрипти).

8:12 Това е изравняването при новия завет (вж. Еремия 31:31-34). Споменава се в Новия завет в Лука 22:20; I Коринтяни 11:25; II Коринтяни 3:6 и Евреи 8:8; 9:15. Повече няма да има нужда от ръководители, понеже всички хора ще познават Господа и Неговите пътища. Бог не само опрощава греховете, а и ги забравя

(двойно подчертано за подсилване). Обещанията в Стария завет за пълна прошка са прекрасни (вж. Псалом 103:3,8-14; Исаия 1:18; 38:17; 43:25; 44:22; Михей 7:19).

8:13

NASB „А което овехтява и остарява, е готово да изчезне“

NKJV „Сега, всичко, което става отживяло и остаряло, е готово да отmine“

NRSV „А отживялото и остарялото скоро ще изчезне“

TEV „Всичко, което става старо и вехто, скоро ще изчезне“

NJB „А всичко старо и износено е готово да изчезне“

Тази фраза се нуждае от няколко бележки. Първо, помнете историческия контекст, в който тя се казва. Има група хора, които все още се придържат към Мойсеевия закон, както и такива, които обмислят да се завърнат към Мойсеевия закон.

Второ, тук става дума единствено за възприемането на Закона като средство за спасение. Старият завет категорично е бил – и продължава да бъде – откровение на Бога (вж. Мат. 5:17-19). Мойсеевият закон все още играе важна роля в Божия план (вж. Гал. 3 гл.). Той довежда хората до Христос, като им показва тяхната греховност и нуждата им от спасение. Той ни помага да опознаем Бога и Неговите пътища. Той е свързан с Новия завет както обещанието е свързано с изпълнението му. Той не е способен да донесе спасение поради слабостта и греховността на човека.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо авторът на Посланието до евреите акцентира толкова силно върху по-висшето свещенство на Исус?
2. Повлияно ли е Посланието до евреите от гръцката философия (платонизма)?
3. Защо Еремия 31:31-34 се цитира тук?
4. Защо 12 стих съдържа толкова значимо обещание?
5. По какъв начин Мойсеевият завет касае новозаветните християни?

Евреи 9 глава

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Земното и небесното светилище	Земното светилище	Служението на левитите свещеници	Земното и небесното поклонение	Христос влиза в небесното светилище
9:1-5	9:1-5	9:1-5	9:1-5	9:1-5
	Ограничения на земното светилище			
9:6-10	9:6-10	9:6-10	9:6-10	9:6-10
	Небесното светилище	Характеристики на Христовата жертва (9:11—10:18)		
9:11-14	9:11-15	9:11-14	9:11-14	9:11-14
				Христос подпечатва Новия завет със Своята кръв
9:15-22	Необходимостта от смъртта на посредника	9:15-22	9:15	9:15-28
	9:16-22		9:16-22	
Грехът премахнат чрез жертвата на Христос (9:23—10:18)	Величието на Христовата жертва		Христовата жертва отнема греха	
			(9:23—10:18)	
9:23-28	9:23-28	9:23-28	9:23-28	

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ

(от „Ръководство за изучаване на Библията“, 10 стр.)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение, което е и в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 9:1-5

¹ И наистина, и при първия завет имаше постановления за богослужение, както и земно светилище. ² Защото беше направена скиния, в първата част на която бяха светилникът, трапезата и присъствените хлябове; която част се нарича Святото място; ³ а зад втората завеса беше онази част от скинията, която се наричаше Пресвятото място, ⁴ където бяха златната кадилница и ковчегът на завета, от всички страни обкован със злато, в който бяха златната стомна, съдържаща манната, Аароновият жезъл, който разцъфна, и плочите на завета, ⁵ и над него – херувимите на славата, които осеняваха умилостивилището; за които неща сега не е време да говорим подробно.

9:1 „първия“ Постановленията за жертви и поклонение, свързани със Скинията, се намират в книгата Левит.

■ **„завет“** Тази дума отсъства в гръцкия текст. Повечето съвременни преводи я включват в курсив. Х. Е. Дейна обаче смята, че тук по-скоро следва да се напише „първото служение“ (Н. Е. Dana, *Jewish Christianity*, р. 255), понеже 9 глава представя още едно доказателство за по-превъзходното служение на Христос (вж. Евреи 8:6). Освен това Дейна показва съпоставката онагледена по следния начин:

Първото служение

Земно служение —

„от този свят“

Човешки предмети —

„беше направена скинията“

Външни последици —

„не могат да те направят
съвършен, що се отнася
до твоята съвест“

Временно по естество —

„плътски постановления,
наложени, докато дойде
времето на правилния ред“

Второто служение

Небесно служение —

„не от това творение“

Духовни предмети —

„неръкотворено светилище“

Вътрешни последици —

„очиства съвестта ви
от мъртви дела,
за да можете да служите на Бога“

Трайно по естество —

„обещанието за вечно наследство“

9:2 „скиния“ Става дума за подвижната скиния в пустинята, която в подробности се описва в Изход 25-27 гл. и в крайна сметка се сглобява в Изход 36-38, 40 гл. Авторът на Посланието до евреите нарича вътрешността на шатрата „първата част“ (т.е. Святото място) и „втората част“ (тоест Пресвятото място).

■ **„светилникът“** Става дума за един светилник със седем чашки, в които се сипва масло за горене. Той се намира в Святото място. За него четем в Изход 25:31-40 и Левит 24:1-4. Нарича се *Менора*, което е думата „светилник“ на иврит. Соломон увеличава разклоненията му до десет (вж. III Царе 7:40; II Летописи 4:7). Символизира светлината на истината и откровението.

■ **„трапезата и присъствените хлябове“** Въпросната маса се намира в Святото място. Тя съдържа дванайсет големи хляба. Всяка седмица хлябовете се подменят. Използват се за прехрана на свещениците (Изход 25:23-30; 37:10-16; Левит 24:5-9). Представяват Божията грижа за дванайсетте племена на Яков.

■ **„Святото място“** Това е външната стая на шатрата, в която свещениците извършват обредни действия всекидневно. Размерите му са двайсет на десет лактя (Изход 25-27 гл.). Авторът на Посланието до евреите обикновено използва думата *hagia* („святото“) с определителен член (вж. Евреи 9:8,25; 13:11), за да обозначи вътрешното помещение (т.е. Пресвятото място; вж. Евреи 9:3), където следва да се постави Ковчегът на завета. В настоящия стих обаче определителният член липсва и затова очевидно става дума за останалите две трети от свещената шатра – т.нар. Святото място.

9:3 „втората завеса“ Завесата разделя шатрата на две отделения (вж. Изход 26:31-35). Евреите имат различни наименования за двете завеси – външната, която обикновено е разтворена, и вътрешната, която никога не се разтваря. Единствено свещеникът влиза зад втората (два пъти), и то само в Деня на изкуплението (Левит 16 гл.).

■ **„Пресвящото място“** То представлява куб с ръб десет лакътя. Съдържа Ковчега на завета, където ЯХВЕ символично обитава между крилето на херувимите. Този ковчег е физическият символ за невидимия Бог (след като влизат в Обещаната земя).

9:4 „златната кадилница“ Представлява мебел във формата на олтар, където в Деня на изкуплението се поставя много тамян, за да възпроизведе дебел дим, скриващ присъствието на ЯХВЕ от ковчега. Според автора на Посланието до евреите кадилницата се е намирала именно тук, в Пресвящото място. Някои библейски преводи тук предпочитат да поставят думата „кадилница“, понеже именно по този начин Септуагинта превежда еврейското понятие (ср. с Левит 16:12; II Летописи 26:19; Езекиил 8:11; IV Мак. 7:11). Филон Александрийски и Йосиф Флавий обаче използват същата гръцка дума за олтар, на който се изгаря тамян. В Стария завет олтарът се свързва с Пресвящото място (вж. Изход 30:1-10, 37; и особено III Царе 6:22).

От големия жертвеник в Свящото място на скинията се вземат въглени и се поставят на тази малка кадилница. След това тамянът се изсипва върху въглените, за да възпроизведе голямо количество дим. Прекрасно миришещият пушек скрива от погледа на първосвещеника присъствието на ЯХВЕ, който обитава в Пресвящото място над Ковчега на завета между крилето на херувимите.

■ **„ковчегът на завета“** Ковчегът се описва с подробности в Изход 25:10-22 и 37:1-9.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: КОВЧЕГЪТ НА ЗАВЕТА SPECIAL TOPIC: THE ARK OF THE COVENANT

I. Неговото устройство (Изход 25:10-22)

- A. дървена кутия, обкована със злато (Изход 25:20:22)
- B. 2½ лакътя на 1½ лакътя на ½ лакът (Изход 25:10; вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ЛАКЪТ)
- C. пренася се с върлини в специални колелца (Изход 25:12-16)
- D. капакът е отделен (Изход 25:17-21)
  - 1. от злато; точно по размерите на дървената кутия (Изход 25:10,21)
  - 2. с два херувима отгоре, изправени един срещу друг (Изход 25:18-20)

II. Неговото място и предназначение

- A. място за среща между ЯХВЕ и Израил (Изход 25:22)
- B. мястото, където обитава ЯХВЕ (неговото подножие; вж. I Летописи 28:2; Псалом 132:7; Исаия 88:1) сред Неговите хора – на Ковчега на завета, между крилето на *херувимите* (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ХЕРУВИМ)
- C. мястото за опрощаване на греха (умилостивилицето) на всички хора (за Израил вж. Левит 16 гл. и III Царе 8:27-30; за чужденците вж. 8:41,43,60)
- D. единственият предмет в Светая Светих, поставен зад завесата

III. Неговото съдържание

- A. според равинските предания:
  - 1. двете плочки от камък, на които ЯХВЕ лично е записал Десетте заповеди (Изход 31:18; 32:15-16);
  - 2. две сребърни подпорки, върху които са се поставяли каменните плочки (за тях няма библейски препратки);

3. парчета от първите две плочки, които Мойсей счупва поради решението на Израил (и Аарон) да си направи златен телец за поклонение (Изход 32:19; Второзаконие 9:17; 10:2);
  4. копие на целия Тора (Изход 25:16);
  5. имената на Бога (вж. III Царе 8:29) според мистичното юдейско учение *кабала*.
- В. библейски препратки за съдържанието (не е сигурно дали всички тези предмети се намират вътре в ковчега или до него):
1. съд с манна (вж. Изход 16:31-36);
  2. жезълът на Аарон, който напъпва (Числа 17:4,10; Евреи 9:4);
  3. приносът за вина на филистимците (пет златни хемороида и пет златни мишки; вж. I Царе 6:3-4,8);
  4. копие на Десетте заповеди (Второзаконие 10:4-5; 31:26).
- С. при посвещението на Соломоновия храм според III Царе 8 глава Ковчегът на завета е съдържал само двете каменни плочки (с Десетте заповеди; III Царе 8:9).

IV. Къде се намира сега?

А. Исторически версии

1. изнесен е в Египет от фараон Шишнак (935-914 г. пр. Хр.), когато той завладява Юда през петата година (926 г. пр. Хр.) от управлението на Соломоновия син Ровоам (вж. III Царе 14:15-16; II Летописи 12:9);
2. изнесен е в Египет (Зоан, Танис, Аварис – различни наименования на столицата на Сети I в делтата на река Нил) от фараон Нехао II, който през 597 г. пр. Хр. също така сваля от престола юдейския цар Йоахаз, син на Йосия (IV Царе 23:31-35; II Летописи 26:1-4);
3. изнесен е във Вавилон в храма на Мардук от Навуходоносор II, когато цар Седекия е отвлечен в плен (586 г. пр. Хр.), а храмът е изгорен до основи (IV Царе 25:9,13-17; II Летописи 26:18).

В. Юдейски предания

1. скрит е някъде в планината Нево от Еремия преди падането на Ерусалим (II Мак. 2:4-5);
2. ангел го е скрил (според апокрифната книга Варух);
3. неznайно къде и как е скрит, но ще бъде върнат от Илия непосредствено преди появата на Месията (вж. Мал. 4:5);
4. скрит на връх Геризим (Сихем), където самаряните са съградили своя храм на ЯХВЕ;
5. заровен дълбоко под храма (т.е. на хълма Мория), преди Навуходоносор да покори Ерусалим.

■ **„златната стомна, съдържаща манната“** Според Септуагинта и според Филон Александрийски тук присъства прилагателното „златната“, докато според мазоретския текст то липсва (вж. Изход 16:31-35). Йосиф Флавий смята, че тази стомна е голяма, колкото да побере 2 литра течност. Фактът, че манната не се разваля вътре в тази стомна, е чудо (вж. Числа 16:18-21,22-25).

■ **„Аароновият жезъл, който разцъфна“** Този жезъл е знакът, с чиято помощ ЯХВЕ потвърждава ръководната роля на Мойсей и Аарон през дните на Кореевия бунт (Числа 17:1-11; 20:8-11).

■ **„плочите на завета“** Сава дума за двете каменни плочки с Десетте заповеди, изписани с Божия пръст (вж. Изход 25:16; Второзаконие 9:9,11,15;10:3-5; 31:18; 32:15). Книгата Второзаконие и книгата Исус Навиев онагледяват начините, по които хитите са сключвали договори през второто хилядолетие преди Христос. Техните завети неизменно са имали две копия – едно за васалния цар, за да се чете ежегодно, и едно за светилището на божеството). Следователно тук при споменаването на две плочки може да става дума за две идентични копия на завета.

9:5 „херувимите на славата“ Става дума за две ангелски същества, всяко от които е разположено от едната страна на умилостивилището. С крилето си те закриват Ковчег на завета (вж. Битие 3:24; Изход 25:18-22; Езекиил 10:14; ала забележете, че според Езекиил 41:18 са имали две лица, а не четири). Според едно изследване на *History Channel* е възможно това да са били феникси. Библията не ни дава особено много информация за ангелския свят. Нашето любопитство често изпреварва откритата ни от Бога истина. За думата „славата“ вж. бележката към Евреи 1:3.

■ **„умилостивилището“** Това е златният похлупак на дървената кутия, която се нарича „Ковчег на завета“. Именно тук е специалното място, където греховете „се покриват“. Има няколко символа в него:

1. ЯХВЕ обитава между крилето на двете ангелски същества (равнините го наричат „подножие“).
2. Кутията съдържа Десетте заповеди (Декалога).
3. В Деня на изкуплението (Левит 16 гл.) първосвещеникът пристъпва в Пресвято място два пъти, за да постави кръв върху умилостивилището – веднъж за собствените си грехове и още веднъж за непредумишлените грехове на целия народ (Евреи 9:7).

Изискванията на Мойсеевия закон се удовлетворяват по този начин. Греховете се скриват от очите на ЯХВЕ посредством кръвта на невинно животно (животът е в кръвта; грехът изисква отнемане на живот).

■ **„за които неща сега не е време да говорим подробно“** Много от нещата, за които говори авторът на Посланието до евреите, в днешно време вече не са известни.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 9:6-10

⁶ И когато това беше така направено, свещениците влизаха винаги в първата част на скинията, за да извършват богослужението; ⁷ но във втората влизаше само първосвещеникът веднъж в годината, и то не без кръв, която той принасяше за себе си и за греховете на народа, извършени от незнание. ⁸ С това Светият Дух показваше, че пътят за Пресвято място още не е бил открит, докато е стояла все още първата част на скинията, ⁹ която е образ на сегашното време, в което се принасят дарове и жертви, които не могат да направят онзи, който служи, съвършен, що се отнася до неговата съвест, ¹⁰ понеже се състоят само от ястия и питиета, и различни умивания, и плътски постановления, наложени, докато дойде времето на правилния ред.

9:6 „влизаха винаги в първата част на скинията“ Една от задачите на свещениците е да пълнят чашките на *менора* с масло (Изход 27:20-21). Освен това те трябва ежеседмично да подменят хлябовете (Левит 24:8-9), както и да поставят малки количества тамян върху олтара (Изход 30:7-8).

9:7 „първосвещеникът веднъж в годината“ Той влиза тук единствено на Йом Кипур – Денят на изкуплението (Левит 16 гл.). Думата *kipper* означава „покривам“, а от същия корен идва академичката дума „изтривам“. Повече от всяка друга новозаветна книга тук Евреи 9 глава фокусира вниманието ни върху ритуалите в Деня на изкуплението.

■ **„извършени от незнание“** Единствено непредумишлените грехове могат да се изчистят според тази жертвена система. За съзнателните грехове не може да има умилостивение (вж. Левит 4:2; Числа 15:24,27,30,31; Псалом 51:17). Денят на изкуплението обхваща най-вече обредната нечистота на народа.

9:8-10

Тези стихове показват (а) предварителното естество на Мойсеевия завет и (б) превъзходството на Новия завет. По какъв начин Новият завет в Христос е по-добър?

1. Според Стария завет единствено първосвещеникът е влизал във вътрешното светилище, за да извърши умилостивение за собствените си грехове и за несъзнателните грехове на народа (т.е. тук има ограничен достъп и ограничено опрощение);
2. Според Новия завет всички повярвали хора са поставени близо до Бога поради безгрешния живот на Исус и поради отстраняването на различието между съзнателни и несъзнателни грехове (т.е. тук има пълен достъп и пълно опрощение).

Новият завет (Еремия 31:31-34), който се базира на вяра в завършеното дело на Христос, а не на заслуги или поведение, или морални постижения на човека, вдъхва на вярващите хора увереност (те имат ново сърце, нов дух; Езекиил 36:20-27) да се приближават към Бога не посредством ритуали или литургии (вж. Евреи 6:1-2), а посредством благовестието.

9:8

NASB	„външната скиния“
NKJV	„първата скиния“
NRSV	„първата шатра“
TEV	„външната шатра“
NJB	„старата палатка“

Авторът на Посланието до евреите нарича външната част на шатрата „първата скиния“, имайки предвид Святото място. То е символ на заветното поклонение според Мойсеевия закон, което така и не позволява на човека пълен достъп до Бога. Завесата на Иродовия храм се разкъсва от горе до долу при смъртта на Исус (Матей 27:51), а това е очевиден символ за новия достъп до Бога посредством Христос.

9:9 „които не могат да направят онзи, който служи, съвършен“ Стариият завет не е способен да изчисти от съзнанието на хората вината поради греховете им (Евреи 9:14). Съвестта е морален императив в Новия завет, а не в Стариия завет (вж. I Петър 3:21). Опасностите са, че тя може да следва културните норми на света или пък да бъде смълчана (вж. Матей 23:25-26). Тя е новозаветният контрапункт на „тихия и нежен глас“ от III Царе 19:12.

Изключително интересен преглед на употребата на тази дума може да се намери тук: Robert V. Girdlestone, *Synonyms of The Old Testament*, p. 73:

„Текстовете в Посланието до евреите, където се среща тази дума, представляват особен интерес и важност. От Евреи 9:9 научаване, че жертвите при Стариия завет не са могли да направят човека „съвършен относно съвестта си“ – т.е. не са могли да отнемат усещането за греха, което пречатства за единството му с Бога. Впрочем те въобще не са отнемали греха. Не са и могли да го сторят поради естеството на нещата. Понеже, ако следствието от левитската диспенсация беше да направи човека съвършен (т.е. едно с Бога), тогава нямаше да се налага тези жертви да се повтарят многократно. Ако поклонниците получаваха очистване веднъж завинаги, тогава повече нямаше да има съзнание за греховност (Евреи 10:2). От друга страна обаче кръвта на Христос очисти съвестта на човека от мъртвите дела и му придава сили да служи на живия Бог (Евреи 9:14). Именно в този смисъл сърцето е „поръсено от нечиста съвест“ (Евреи 10:22). С други думи, когато човек приеме с вяра жертвата на Христос, това отнема усещането за греховност, което е препречвало общението между него и Бога. Именно така човекът вече може да живее не като роб, а като свободен.“

■ „съвършен“ Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 7:11.

9:10

NASB	„време за реформация“
NKJV	„времето за реформация“
NRSV	„времето идва, когато да се оправят нещата“
TEV	„времето, когато Бог ще установи новия ред“
NJB	„времето за оправянето на нещата“

Тези думи касаят Новия завет, който влиза в сила при смъртта на Исус. Същата фраза се използва от равините за последната „юбилейна година“, когато с идването на Месията всички неща ще си дойдат на мястото. В нравствения смисъл на думата тази фраза се среща в Еремия 7:3,5.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 9:11-14

¹¹ Но понеже Христос дойде като Първосвещеник на бъдещите добрини през по-голямата и по-съвършена скиния, не с ръка направена, тоест не от настоящото творение, и не чрез кръвта на козли и на телета, а чрез Собствената Си кръв, ¹² Той влезе веднъж завинаги в Светилището и

придоби за нас вечно изкупление. ¹³ **Защото, ако кръвта от козли и от юнци и пепелта от юница, с които се поръсваха осквернените, осветява, за да се очисти плътта,** ¹⁴ **колко повече кръвта на Христос, който чрез вечния Дух принесе Себе Си без недостатък на Бога, ще очисти вашата съвест от мъртви дела, за да служите на живия Бог!**

9:11 „понеже Христос дойде като Първосвещеник“ Кога се случва това:

1. преди Сътворението на света (Откровение 13:8);
2. на Голгота (Евреи 9:12);
3. след Възнесението отъясно на Отец (когато Исус влиза в небесното светилище; Евреи 9:24-25).

Два пъти ли Исус принася Себе си? Ако е така, тогава защо акцентът на жертвата е върху факта, че е направена „веднъж завинаги“? Най-вероятно идеята е, че Той принася Себе си като жертва на Голгота, но впоследствие играе ролята и на Първосвещеник след Възнесението. Или пък обяснението може да просто, че това е (1) богословски образен език; или (2) вдъхновен равински мистицизъм.

☐ **„на бъдещите добрини“** Древногръцките ръкописи тук гласят: (1) „нещата, които ще дойдат“ според $\aleph$ и A (вж. NASB, NKJV, NJB); или (2) „нещата, които вече са тук“ според P⁴⁶, B, D* (RSV, NEB, TEV, NIV).

☐ **„скиния, не с ръка направена“** Според някои това е препратка към възкресенските тела на вярващите хора (II Коринтяни 5:1) и на Исусовото тяло (Марк 14:58). Контекстът тук обаче изглежда говори по-скоро за небесния храм (ср. с Евреи 8:2; 9:24).

9:12 „не чрез кръвта на козли и на телета“ Козите са за греха на народа (Левит 16:11), а телетата са за греха на първосвещениците (Левит 16:11). Жертвената система в Стария завет (вж. Левит 1-7 гл.) е Божият благодатен начин да се подсигури (като предварителен намек за Христовата смърт) жертвено животно, което да заплати с живота си наказанието за човешкия грях (вж. Левит 17:11).

☐ **„а чрез Собствената Си кръв“** Гръцкият предлог *dia* може да означава: (1) „посредством, чрез“ (вж. NASB, NIV); или (2) „със“ (вж. NKJV, NRSV, NJB).

☐ **„Светилището“** Тук става дума за Пресвятото място в небесната скиния.

☐ **„веднъж завинаги“** В Посланието до евреите тази фраза често се поставя под акцент (Евреи 7:27; 9:28; 10:10). Тя акцентира на окончателната и завършена жертва на Исус Христос. По този въпрос вж. пълната бележка към Евреи 7:27.

9:12

NASB, NKJV, NRSV „след като придоби вечно изкупление“

TEV „придобил вечно изкупление“

NJB „след като спечели вечно изкупление“

Това е причастие в аорист, среден залог, което предполага завършено действие, акцентиращо върху участието и интереса на подлога. Думата „вечно“ може да се отнася: (1) за качеството му – т.е. животът в новата епоха; или (2) за продължителността му – т.е. живот без край. При положение че в Посланието до евреите има толкова много предупреждения за устояването, по-вероятно е значение (1).

Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ВЕЧНОТО към Евреи 6:2.

☐ **„изкупление“** Тази дума се отнася за откупа, който се плаща от близък роднина при освобождаване от затвор. В Стария завет еквивалентът е думата *go'el* (вж. Рут 4 гл.; Исая 43:1; 44:22,23; 48:20; 12:9; 63:9; Осия 13:14).

9:13 „ако“ Тук условното изречение е от първи клас – тоест твърдението се предполага, че е вярно. Бог приема жертвената система на Мойсей като начин за покриване на греха до появата на Месията!

☐ **„пепелта от юница“** Пепелта от червена юница се е използвала за обредно почистване (Числа 19 гл.).

■ **„поръсвах“** Поръсването е част от обредите според Мойсеевия закон. Използва се течност, съставена от кръвта или пепелта от червена юница, примесена с вода. Интересен коментар може да се намери тук: Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, p. 152:

„Поръсването (*shantismoï*), за което се говори в Посланието до евреите, всъщност е два вида – онова, което се извършва с пепелта от червена юница върху хората, които са се опетнили (Евреи 9:13); както и онова, което се извършва с кръв върху хората и Книгата за сключването на стария завет, както и върху скинията и различните предмети в нея, които имат отношение към свещените жертвоприношения (Евреи 9:19,21). Същността на тези неща е да сочат към кръвта на Исус, която говори по-добри неща от тази на Авел (Евреи 12:24).“

9:14 „колко повече“ Съпоставката между заветите е основната тема на Посланието до евреите (вж. също Евреи 2:1-3; 3:3; 8:6; 10:28-29).

■ **„който чрез вечния Дух“** Става дума или за Христос в предвечното си състояние, или за Святия Дух.

Според Елингворт и Найда има няколко аргумента защо думата „дух“ би следвало да се изписва с малка буква, въпреки че много библейски преводи на английски език (като NASB, NKJV, NRSV, TEV, NJB, NIV) поставят тук главна буква (вж. Ellingworth and Nida, *A Handbook on The Letter to the Hebrews*, The United Bible Societies, p.196):

1. В текста няма определителен член.
2. Когато авторът на посланието говори за Духа, той го нарича обикновено Святия Дух.
3. Тази фраза би могла да е паралелна с израза „по силата на един неунищожим живот“ (Евреи 7:16).

В своя коментар върху Посланието до евреите Ф. Ф. Брус отбелязва едно интересно наблюдение, според което представата за Духа е алюзия към онези раздели в книгата на пророк Исая, които съдържат „песните за Служителя“ (40-54 глави). В този раздел Исая 42:1 казва: „Поставих Духа си върху него“ (F. F. Bruce, *New International Commentary Series*, p. 205). За книга като Посланието до евреите, която толкова свободно се позовава на Стария завет, това наблюдение звучи логично.

■ **„принесе Себе Си“** Това е доброволната жертва на Исус Христос (вж. Йоан 10:17-18; II Коринтяни 5:21; Филипяни 2:8; Исая 52:13-1-53:12). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ИСУС КАТО ПЪРВОСВЕЩЕНИК към Евреи 2:17.

■ **„без недостатък“** Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 7:26.

■ **„от мъртви дела“** Същата фраза се появява вече по-рано в Евреи 6:1 като препратка към обредите и процедурите в Стария завет като средство за спечелване на спасението. Истинското значение е завършеното заместническо изкупление на Божия агнец (Йоан 1:29; I Йоан 3:5). Много ми допада коментарът на М. Р. Винсент, който свързва мъртвите дела със себеправедния легализъм (вж. M. R. Vincent, *Word Studies in the New Testament*, pp. 1139-1140):

„Това променя характера на делата, като ги очиства от елемента на смъртта. Този елемент се отнася не само за делата, които осъзнато са греховни и които са извършени от грешни хора, а и за онези дела, които спадат под знаменателя на религиозното поведение, но се извършват единствено със законнически дух. И въпреки всичко, тъй като е най-вече религия на вярата, християнството все пак подлага делата на най-строгите и най-радикални изпитания. Професор Брус с основание заявява, че „най-строгото изпитание за силата на Христос да изкупва е Неговата способност да развързва връзките на законническата религия, с които мнозина са се вързали в опитите си да избегнат гнета на дадени тежки пороци.“

■ **„за да служите на живия Бог“** Обърнете внимание, че вярващите хора са спасени, за да служат (вж. Римляни 6 гл.). Спасението е свобода от тиранията на греха, за да можеш да се покориш пред господството на Бога! Спасението не е продукт (предварително закупен билет за небето или застрахователна полица живот), а взаимоотношение, белязано от вяра, послушание и служение. Всички вярващи са обдарени за служение (вж. Ефес. 4:11-12) към Христовото тяло (I Коринтяни 12:7,12).

Прилагателното „живия“ препраща към старозаветното име на Бога ЯХВЕ, чиято етимология идва от корена на глагола „да бъда“. ЯХВЕ е вечно живият!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 9:15-22

¹⁵ И затова Той е Посредник на един нов завет, така че чрез смъртта, станала за изкупване на престъпленията, извършени при първия завет, призваните да получат обещаното вечно наследство. ¹⁶ Защото, където има завещание, трябва да настъпи и смъртта на завещателя. ¹⁷ Защото едно завещание влиза в сила само след като има смърт, понеже то няма никаква сила, докато завещателят е жив. ¹⁸ Затова и първият завет не беше утвърден без кръв. ¹⁹ Защото, след като Мойсей провъзгласи всяка заповед от закона пред целия народ, той взе кръвта на телетата и на козлите с вода и червена вълна, и исоп и поръси както самата книга, така и целия народ, като казваше: ²⁰ „Това е кръвта на завета, който Бог ви заповяда да спазвате.“ ²¹ Освен това, по същия начин той поръси с кръвта и скинията, и всичките съдове за служение. ²² А според закона почти всичко се очиства с кръв и без проливането на кръв няма опрощаване.

9:15 „Посредник“ Вж. коментара към Евреи 8:6 (ср. с Евреи 2:24; I Тимотей 2:5).

■ **„един нов завет“** Тази дума за първи път се среща в Евреи 8:8,13, но преди това в Евреи 7:22 има друга препратка към нея. Като понятие е доста изненадващо за всеки евреин. На страниците на Стария завет се среща само веднъж (Еремия 31:31-34) и в описателен контекст в Езекиил 36:22-38. Стихове 15-18 разработват думата „завет“ с две значения – на юридическа спогодба (еврейското значение) и на последно завещание и завет (в гръцкия и латинския).

■ **„чрез смъртта, станала за изкупване на престъпленията, извършени при първия завет, призваните да получат обещаното вечно наследство“** Не забравяйте, че Посланието до евреите е една дълга и подробна съпоставка между Стария завет и Новия завет. За човечеството Мойсеевият завет се е превърнал в смъртна присъда (вж. Ефесяни 2:14-16; Колосяни 2:14), понеже след Битие 3 глава хората не са способни да се покоряват на Бога и да изпълняват заповедите Му. Първият завет е казал: „Върши това и ще живееш.“ Ала никой не е можел изцяло да изпълни неговите високи изисквания. Старият завет казва: „Душата, която съгреша, ще умре“ (вж. IV Царе 14:6; Езекиил 18:4,20). Божият отговор на всичко това е да издигне един безгрешен, съвършен израилтянин, който да заплати с живота си цената за всички хора през всички времена (вж. Исаия 52:13—53:12).

Думата „призваните“ се отнася за отправения от Бога призив към всеки човек да Го познае (вж. Евреи 3:1; Йоан 6:44,65; Римляни 8:28,30; 9:24). Вж. пълната бележка към Евреи 3:1.

Думата „наследство“ се отнася за уникалното взаимоотношение на левитите към ЯХВЕ. Тези хора са Неговото наследство и Той е тяхното (а не земя подобно на останалите израилеви племена). В Новия завет вярващите хора са наречени свещеници (II Петър 3:5,9; Откровение 1:6). Всеки вярващ човек има вечно наследство, което се подsigурява от Христос и се пази от Бог Отец (I Петър 1:3-5).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ОТКУП/ИЗКУПВАМ
SPECIAL TOPIC: RANSOM/REDEEM

I. В Стария завет

A. В основни линии има два еврейски правни термина, които отразяват тази идея.

1. *Ga'al* (BDB 145 I; KB 169 I), което по принцип означава „да освободиш като платиш цена.“ Друга форма на понятието е *go'el*, където е налице елемент на посредничество, обикновено от член на семейството (сродник-изкупител). Този културен аспект, включващ правото на откупване на обекти, животни, земя (вж. Левит 25,27 гл.) или роднини (вж. Рут 4:15; Исаия 29:22), има своята богословска основа в избавянето на Израил от Египет посредством ЯХВЕ (вж. Изход 6:6; 15:13; Пс. 74:2; 77:15; Ер. 31:11). Той се превръща в „изкупител“ (вж. Йов 19:25; Пс. 19:14; 78:35; Пр. 23:11; Исаия 41:14; 43:14; 44:6,24; 47:4; 48:17; 49:7,26; 54:5,8; 59:20;

- 60:16; 63:16; Еремия 50:34).
2. *Padah* (BDB 804), което означава „да избавя“ или „да изкупя“
    - a. избавлението на първородните (Изход 13:13,14 и Числа 18:15-17);
    - b. физическото избавление в контраст с духовното избавление (Пс. 49:7,8,15);
    - c. *ЯХВЕ* ще избави Израил от греха и непокорството (Пс. 130:7-8).
- В. Богословската идея включва няколко елемента.
1. Налице е нужда, робство, затвор.
    - a. физическо
    - b. социално
    - c. духовно (вж. Пс. 130:8)
  2. Трябва да бъде платена цена за свободата, пускането и възстановяването.
    - a. на израилския народ (вж. Втор. 7:8)
    - b. на отделната личност (вж. Йов 19:25-27; 33:28)
  3. Някой трябва да действа като посредник и благодетел. В думата *gaal* това обикновено е член от семейството или близък роднина (*go 'el*, BDB 145).
  4. *ЯХВЕ* често се представя, използвайки фамилни понятия
    - a. Баща
    - b. Съпруг
    - c. Близък сродник/отмъстител. Изкуплението е сигурно благодарение на личната намеса на *ЯХВЕ*. Цената е платена и изкуплението е налице!

II. В Новия завет

- А. Има няколко понятия, които описват тази богословска представа.
1. *Agorazō* (вж. I Кор. 6:20; 7:23; II Петър 2:1; Откр. 5:9; 14:3-4). Това е търговско понятие, което отразява, че е платена цена за нещо. Ние сме хора, изкупени с кръв, които не контролират сами живота си. Ние принадлежим на Христос.
  2. *Exagorazō* (вж. Гал. 3:13; 4:5; Ефес. 5:16; Кол. 4:5). Това също е търговско понятие. То отразява заместническата смърт на Исус заради нас. Исус понесе проклятието на закона, който изисква вършене на дела (според Мойсеевия закон; вж. Ефес. 2:14-16; Кол. 2:14), защото грешните хора не са в състояние да го изпълнят. Той понесе проклятието (вж. Втор. 21:23) за всички нас (вж. Марк 10:45; II Кор. 5:21)! В личността на Исус правдата и любовта на Бога преливат в пълно прощение, приемане и достъп до Бога!
  3. *Liō*, „да освободя“
    - a. *Lutron*, „платена цена“ (вж. Мат. 20:28; Марк 10:45). Това са силни думи, произнесени от Самия Исус относно целта на Неговото идване, да бъде Спасител на света, плащайки дълга за грях, който Той не е извършил (вж. Йоан 1:29).
    - b. *Lutroō*, „да освободя“
      - (1) да изкупи Израил (Лука 24:21)
      - (2) да даде Себе Си за изкуплението и очистването на народа (Тит 2:14)
      - (3) да бъде непорочен заместник (I Петър 1:18-19)
    - c. *Lutrōsis*, „изкупление“, „избавление“, или „освобождение“
      - (1) Захариевото пророчество за Исус, Лука 1:68
      - (2) Анна прославя Бога заради Исус, Лука 2:38
      - (3) Исусовата по-добра жертва, принесена веднъж завинаги, Евр. 9:12
  4. *Apolytrōsis*
    - a. Изкупление при Второто идване на Христос (вж. Деяния 3:19-21)
      - (1) Лука 21:28
      - (2) Римляни 8:23
      - (3) Ефесяни 1:14; 4:30
      - (4) Евреи 9:15
    - b. изкупление в Христовата смърт
      - (1) Римляни 3:24
      - (2) I Коринтяни 1:30

(3) Ефесяни 1:7

(4) Колосяни 1:14

5. *Antitypon* (вж. I Тим. 2:6). Този текст е важен (както в Тит 2:14), защото прави връзка между освобождението и заместническата смърт на Исус на кръста. Той е единствената приемлива жертва, Този, който умря за „всички“ (вж. Йоан 1:29; 3:16-17; 4:42; I Тим. 2:4; 4:10; Тит 2:11; II Петър 3:9; I Йоан 2:2; 4:14).

В. Богословската идея в Новия завет.

1. Човечеството е под робството на греха (вж. Йоан 8:34; Римл. 3:10-18; 6:23).
2. Фактът, че човекът е поробен от греха е разкрит от Мойсеевия закон в Стария завет (вж. Гал. 3 гл.) и Исусовата проповед на планината (вж. Матей 5-7 гл.). Човешките дела водят до смъртна присъда (вж. Кол. 2:14).
3. Безгрешният Божий Агнец дойде и умря вместо нас (вж. Йоан 1:29; II Кор. 5:21). Ние сме изкупени от греха, за да служим на Бога (вж. Римляни 6 гл.).
4. По същия начин *ЯХВЕ* и Исус са близките сродници, които действат в наша полза. Това е поредната семейна метафора (баща, съпруг, син, брат, близък сродник).
5. Изкуплението не е цена, платена на Сатана (Средновековното богословие), но примирение на Божието слово и Неговата правда с любовта на Бога и пълното спасение в Христос. На кръста мирът бива възстановен, човешкият бунт бива простен, Божият образ в човека отново действа с пълна сила, а близкото общение между Бога и човека е възстановено!
6. Изкуплението има и един бъдещ аспект (вж. Римл. 8:23; Ефес. 1:14; 4:30), което включва възкресението на нашите тела и лично общение с Триединния Бог. Нашите възкресенски тела ще бъдат като Неговото (вж. I Йоан 3:2). Той има физическо тяло, но то не е ограничено от земното измерение. Трудно е да дефинираме парадокса от I Кор. 15:12-19 и I Кор. 15:35-58. Очевидно има физическо, земно тяло и ще има небесно, духовно тяло. Исус има и двете!

9:18 „утвърден“ Вж. бележката към Евреи 10:20.

9:19 „кръвта на телетата и на козлите с вода и червена вълна и исоп“ Авторът на Посланието до евреите изглежда съчетава очистването на прокажен човек чрез поръсване на кръв (Лев. 14:6-7) с момента, когато Десетте заповеди се освещават в подножието на Синайската планина в Изход 24:1-9. В 24 глава все още скинията не съществува (вж. Изход 40 гл.). Йосиф Флавий казва, че поръсването с кръв също е било част от ритуала в Изход 40 глава.

Думат „козлите“ липсва в някои древногръцки ръкописи (P⁴⁶, κ^c, K, L), както и в сирийския превод и в гръцкия текст, който ползва Ориген. Обикновено козлите са били използвани като принос за грях, а не за ратифициране на завет (макар че има и изключения; вж. Бит. 15:9). В Изход 24:1-8 козлите не присъстват при ратифицирането на „десетте слова“ (Тора). Възможно е споменаването на козлите да е още една препратка към Деня на изкуплението (Левит 16 гл.), където те са интегрална част от обряда.

Не е никак лесно от съвременна гледна точка да твърдим, че проповедта на Стефан в Деяния 7 глава и тук авторът на Посланието до евреите (и в частност описанието на древната скиния в 9 глава) съдържат някакви неточности. По отношение на конкретните древни обреди и постоянно променящите се равински обичаи, свързани с тях, има много детайли и практики, които не са достигнали до нашето съвремие.

9:20 Това е цитат от Изход 24:8.

9:22 „почти всичко“ Някои неща се очистват в Стария завет без проливане на кръв: (1) Левит 5:11; (2) Числа 16:46; (3) Числа 31:22-23; Изход 19:10; 32:30-32; Левит 15:5; 16:26,28; 22:6; (5) Псалом 51. Вж. също бележката по-долу.

■ **„без проливането на кръв няма опрощаване“** За очистването според Стария завет се изисква (1) огън; (2) вода или (3) кръв. Авторът на настоящото изследване възприема греха с изключителна сериозност. За да има наличие на прошка, е необходимо да бъде пожертван живот (Левит 17:11,14). Жертвената система в

Стария завет (вж. Левит 1-7 гл.) подготвя сцената за нашето разбиране за заместническата кръв на Исус Христос (вж. Матей 26:28; Марк 10:45; I Коринтяни 11:25; II Коринтяни 5:21).

В Стария завет има няколко начина, по които е възможно да има очистване без проливане на кръв:

1. чрез огън (Левит 13:52,55; 16:27; Числа 31:23);
2. чрез вода (Изход 19:30; Левит 15:5; 16:26,28; 22:6; Числа 31:24);
3. чрез тамян (Левит 5:11-13);
4. чрез застъпническа молитва (Изход 32:30-32);
5. чрез молитва на покаяние (Псалом 32 и 51).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 9:23-28

²³ И така, беше необходимо образите на небесните неща да се очистват с тези жертви, а самите небесни неща – с по-добри жертви от тези. ²⁴ Защото Христос не влезе в светилище, направено от човешки ръце, което е образ на истинското, а в самите небеса, за да се яви сега пред Божието лице заради нас; ²⁵ и не за да принася Себе Си много пъти, както първосвещеникът влиза в светилището всяка година с чужда кръв, ²⁶ защото тогава Той трябваше да е страдал много пъти от създаването на света; но сега се яви веднъж в края на вековете, за да отстрани греха, като принесе Себе Си в жертва. ²⁷ И както на хората е определено веднъж да умрат, а след това – съд, ²⁸ така и Христос беше принесен веднъж, за да понесе греховете на мнозина, и ще се яви втори път, без да има работа с грях, за спасението на онези, които Го очакват.

9:23 „образите на небесните неща да се очистват“ Представата, че небесните неща може да бъдат осквернени поради човешкия грях на земята, е необичайна. Тя обаче се среща и при други новозаветни автори (вж. Римл. 8:18-22). Денят на изкуплението, за който се говори по-рано в тази глава, включва ежегодни очиствания на скинията от обредни нечистоти (Изход 30:10; Левит 16:11-20). Оскверняването на небето е възможно да е:

1. следствие от грехопадението на човека (Римл. 8:18-22; Кол. 1:20);
2. причинено от присъствието на Сатана (Йов 1-2 гл.; Захария 3 гл.);
3. просто разбиране в равинската традиция.

9:24 „да се яви сега пред Божието лице заради нас“ Свещеническото дело на Исус за нас се развива на две равнища: (1) като жертва на земята и (2) като принасяне на жертвата в Небето. Тази конкретна фраза може да се разбира по два начина. Контекстуално тя се отнася за жертвената смърт на Исус вместо падналия в грях човек. От друга страна обаче може да се разбира и като препратка към Неговото застъпничество понастоящем (вж. Евреи 7:25; Римл. 8:34; I Йоан 2:1).

Думата „да се яви“ е *emphanizō*, което означава „изявявам, показвам пред всички“ (вж. Мат. 27:53). В Евреи 9:26 се използва друга дума – *phaneroō* („изявявам“; II Коринтяни 5:10; Кол. 3:4; I Петър 5:4; I Йоан в:28; 3:2); докато в Евреи 9:28 срещаме друг синоним – *optomai* („попявявам се“; Матей 17:3; Лука 1:11; 9:31; 22:43; 24:34; Деяния 2:3; 7:2,30,35; 9:17; 16:9; 26:16).

Изненадващо е, че авторът на Посланието до евреите използва три различни синонима само в рамките на няколко стиха.

9:25 Тук продължава богословският акцент на Посланието до евреите, че Исус е пожертвал Себе си „веднъж“ (ср. с Евреи 7:27; 9:11,25-28; 10:10) и именно по тази причина Неговото свещеничество, Неговата жертва и Неговото светилище превъзхождат старозаветните си еквиваленти.

9:26

- NASB** „иначе щеше да се е налагало да страда често“
NKJV „тогава Той трябваше да е страдал често“
NRSV „защото тогава той трябваше да страда отново“
TEV „защото тогава той трябваше да страда многократно“
NJB „иначе трябваше да страда отново и отново“

А.Т. Робъртсън пише, че това изречение е условно от втори клас (А. Т. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, Vol. V, p. 404), което предполага употреба на невярно твърдение, водещо до невярно заключение. Исус е пострадал само веднъж за разлика от регулярните жертви в старата система.

NASB	„при свършека на вековете“
NKJV	„в края на вековете“
NRSV	„в края на епохата“
TEV	„сега, когато вековете приближават края си“
NJB	„в края на предишната ера“

Съществуват няколко гръцки думи за „време“, „вечност“ и „епоха“. В 9 глава на Посланието до евреите се използват три понятия, обозначаващи времеви периоди:

1. в Евреи 9:9 – „сегашното време“ – т.е. Стария завет;
2. в Евреи 9:10 – „времето на правилния ред“ – т.е. Новия завет (началото на новата епоха);
3. в Евреи 9:26 – „в края на вековете“ – т.е. новата епоха на правдата (когато се осъществява вече Новият завет); ср. с Матей 13:39-40; 24:3; 28:20.

Равините и авторите на Новия завет си представят две епохи (в хоризонтален дуализъм): (1) настоящата зла епоха, която се характеризира с човешкия бунт и Божието проклятие; (2) бъдещата епоха на царството на Месията, когато ще настъпят времената на правдата.

В Стария завет фокусът е върху предстоящото величествено и властно пришествие на Месията като съдия и управник. Както обаче виждаме в Новия завет, има не едно, а две идвания на Месията – веднъж като страдащ служител и Божий Агнец; и по-късно – според очакванията на старозаветните пророчества. Тези две различни идвания довеждат до застъпване на двете епохи според юдейските представи. Царството на Бога е дошло с раждането на Исус, но ще се осъществи в пълнота едва след Неговото славно завръщане. По този начин вярващите хора са едновременно граждани на две царства – на вечното Царство и на земното си Отечество.

9:27 Този стих със сигурност отхвърля всяка представа, че е възможно душите да се прераждат или да се прехвърлят в други тела, както и учението за кармичните цикли. Това е много неприятна новина за падналия в грях човек! Именно християнският възглед, че веднъж се живее, а сетне идва съд, подхранва неотложното усещане колко важно и необходимо е да благовестваме. Този стих също така разбива на пух и прах учението на универсализма (че в края на краищата всички ще бъдат спасени). Именно поради този стих Великото поръчение от Матей 28:19-20 е заповед, а не велико предложение или велико пожелание!

9:28 „за да понесе греховете на мнозина“ Възможно е тук да има алузия към Исая 53:12 (вж. също I Петър 2:24). Думата „мнозина“ не означава „някои“, а е паралелна на думата „всички“ от Исая 53:6 (вж. също Римляни 5:18 „всички“; и 5:19, „мнозина“).

Глаголът „да понесе“ може също да е препратка към Исая 53:4,11-12. Еврейският глагол там означава „нося“, „отнемам“ (вж. I Петър 2:24). Исус е платил дълг, който не е дължал. Ние дължахме дълг, който не можехме да платим.

☐ **„ще се яви втори път“** Вероятно тук става дума за Второто идване на Месията – тема, която се среща многократно в Новия завет (вж. Матей 24:3,27,30,37,39,42,44; 26:64; Марк 13:20; 14:62; Лука 21:27; Йоан 14:3; Деяния 1:11; Яков 5:7-8; I Петър 1:7,13; II Петър 1:16; 3:4,12; I Йоан 2:28; I Коринтяни 1:7; 15:23; Филипяни 3:20-21; I Солунци 2:19; 3:13; 4:15-16; 5:23; II Солунци 1:7,10; 2:1,8; I Тимотей 6:14; II Тимотей 4:1,8; Тит 2:13; Евреи 9:28). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: СПАСЕНИЕТО (ГРЪЦКИ ГЛАГОЛНИ ВРЕМЕНА) към Евреи 1:14.

Възможно е обаче според контекста и тук да става дума за момента, когато Христос напуска небесната скиния след великата си жертва (вж. Michael Magill, *New Testament Transline*, p. 846, #32 and 35) – като един вид аналог на момента, когато в Деня на изкуплението старозаветният свещеник е излизал от Пресвятото място.

NASB	„за спасение, без да има връзка с греха“
NKJV	„отделно от греха, за спасение“
NRSV, TEV	„без да се занимава с греха, а за да спасява“
NJB	„след като грехът повече не съществува... за спасение“

Тази фраза сякаш показва, че Христос е дошъл първия път, за да се справи с големия проблем на човека – греха, но при второто си идване ще дойде, за да събере при Себе си (I Солунци 4:13-18) онези, които са Му се доверили и са копнеели за завръщането Му (вж. Римляни 8:19,23; I Коринтяни 1:7; Фил. 3:20; Тит 2:13).

■ **„на онези, които Го очакват“** Възможно е това да бъде поредната препратка към Деня на изкуплението, когато израилтяните напрегнато са очаквали първосвещеника да излезе жив от Пресвятото място, с което да се потвърди, че ЯХВЕ е приел застъпническото му служение.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо авторът на Посланието до евреите разглежда древната скиния от пустинята?
2. Защо 9:9 има богословско значение?
3. Има ли физическа скиния на Небето, в която Христос действително да е пристъпил, принасяйки си в жертва?
4. Кои две конотации на думата „завет“ използва авторът в Евреи 9:15-18?

Евреи 10 глава

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Грехът отстранен поради Христовата жертва (9:23—10:18)	Животинските жертви са недостатъчни	Характеристики на Христовата жертва (9:11—10:18)	Христовата жертва отнема греховете (9:23—10:18)	Старите жертви са неефективни
10:1-4	10:1-4	10:1-10	10:1-4	10:1-10
	Христовата смърт изпълнява волята на Бога			
10:5-10	10:5-10		10:5-10	
	Христовата смърт усъвършенства освещаваните			Достатъчността на Христовата жертва
10:11-14	10:11-18	10:11-18	10:11-14	10:11-18
10:15-18			10:15-18	
Увещание и насърчение 10:19-25	Дръжте твърдо вашата изповед 10:19-25	Увещание и насърчения 10:19-25	Да се приближаваме към Бога 10:19-25	Възможността пред християнина 10:19-25
	Праведните живеят чрез вяра			Опасността от отстъпление
10:26-31	10:26-39	10:26-31	10:26-31	10:26-31
				Мотиви за устояването
10:32-39		10:32-39	10:32-39	10:32-39

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ

(от „Ръководство за изучаване на Библията“, 10 стр.)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение, което е и в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ КОНТЕКСТА

- A. Тази литературна единица започва от Евреи 8:1 и продължава до Евреи 10:18.
- B. Тук се излагат три начина, по които служението на Христос превъзхожда служението на свещениците от племето Леви:
1. Жертвата на Исус превъзхожда техните (т.е. собствената Му кръв; Евреи 9:12-14);
  2. Приносът на Исус е веднъж завинаги (вж. пълната бележка към Евреи 7:27);
  3. Светилището на Исус е небесно, а не земно (Евреи 9:11).
- C. В Посланието до евреите многократно се използва глаголят *teleioō*.
1. Евреи 2:10 – Исус е усъвършенстван чрез страдания.
  2. Евреи 5:9 – Исус е усъвършенстван и става източник на вечно спасение.
  3. Евреи 7:19 – Мойсеевият закон не усъвършенства нищо.
  4. Евреи 7:28 – Исус се усъвършенства.
  5. Евреи 9:9 – Мойсеевите обреди не могат да усъвършенстват съвестта на поклонника.
  6. Евреи 10:1 – Мойсеевите обреди не могат да усъвършенстват поклонника.
  7. Евреи 10:1 – приносът на Исус усъвършенства вярващия човек завинаги.
  8. Евреи 11:40 – светиите от Стария завет и от Новия завет се усъвършенстват заедно.
  9. Евреи 12:23 – духовете на праведните се усъвършенстват.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 10:1-10

¹ Защото законът, съдържайки в себе си само сянката на бъдещите добрини, а не самия образ на нещата, не може никога чрез едни и същи жертви, които непрекъснато се принасят, година след година, да направи съвършени онези, които пристъпват да жертват. ² В противен случай не би ли престанало принасянето на жертвите, защото тези, които ги принасят, веднъж очистени, не биха имали вече никакво съзнание за грехове? ³ Но чрез тези жертви греховете всяка година се напомнят; ⁴ защото не е възможно кръвта от юнци и от козли да отстрани греховете. ⁵ Затова Христос, като влиза в света, казва: „Жертва и принос не си пожелал, но приготвил си Ми тяло; ⁶ всеизгаряния и жертви за грях не са Ти угодни. ⁷ Тогава казах: Ето, идвам – в свитъка-книга е писано за Мен – да изпълня Твоята воля, о, Боже.“ ⁸ Като казва първо: „Жертви и приноси, и всеизгаряния, и жертви за грях не си пожелал, нито са Ти угодни“ – които се принасят според закона – ⁹ а после казва: „Ето, дойдох да изпълня волята Ти“, Той отменя първото, за да постанови второто; ¹⁰ според която воля ние сме осветени чрез принасянето на тялото на Исус Христос веднъж завинаги.

10:1 „сянката“ Според Мойсеевия закон всички обреди и ритуали са прототип и загатване на Исусовото първосвещеническо служение в небесната неръкотворна скиния (Евреи 8:5; 9:23-28).

Интересен коментар намираме в *Jerome Biblical Commentary*:

„Тук авторът използва думата „сянка“ не в смисъла от Евреи 8:5 (където се правеше платонически контраст между земното и небесното), а по-скоро в синхрон с концепцията на апостол Павел за това, че онези неща са предназначени да загатват за всичко, което предстои да се изяви чрез Христос (вж. Колосияни 2:17)... Ежегодно повтаряните жертви в Деня на изкуплението не са способни да отстранят греха. Те са просто предвещание за жертвата на Исус“ (р. 399).

☐ „на бъдещите добрини“ В Евреи 9:11 същата фраза се използва за първосвещеническото служение на Исус Христос.

NASB	„а не самата форма на нещата“
NKJV	„а не самия образ на нещата“
NRSV	„а не истинската форма на тези реалности“
TEV	„а не пълен и верен модел на реалните неща“

NJB „не истински техен образ“

Тук се употребява гръцката дума *icon*, която означава подробна репродукция, която отговаря на нещо истинско (вж. II Коринтяни 4:4; Колосяни 1:15). В този случай тя е с отрицателна частица и в граматичната структура е свързана с думата „сянка“.

■ „чрез едни и същи жертви, които непрекъснато се принасят, година след година“ Исус принася една окончателна жертва, докато свещениците се е налагало да го правят отново и отново.

■ „да направи съвършени“ Думата буквално означава „да довърша“, „да допълня“. Самото понятие *teleiōō* и неговите производни се използва многократно в Посланието до евреите. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 7:11.

Думата *telos*:

1. означава „изпълнение“, „осъществяване“, „завършек“ (Евреи 3:6,14; 6:11);
2. в Евреи 5:14 *teleios* се използва за „зряла личност“;
3. в Евреи 6:1 *teleiotes* е призив за зрялост;
4. в Евреи 7:11 и 9:11 тези думи се свързват със служението на Мелхиседек и небесната скиния.

■ „онези, които пристъпват“ В Стария завет тази дума се използва за движението на свещеника към ЯХВЕ за богослужение или за поклонение. Тук обаче според условията на Новия завет (Еремия 31:31-34) същата тази дума се използва за всички вярващи хора (вж. Яков 4:8), които вече имат пряк и непосредствен достъп до Бога чрез Христос (Евреи 4:16; 7:19,25; 10:1,22).

10:2

NASB, NRSV, NJB „иначе“

NKJV „понеже тогава“

TEV „ако“

Тук имаме условно изречение от втори клас, което обикновено се нарича „противоположно на фактите“. Приема се някакво невярно твърдение с цел да се подчертае определена богословска мисъл (ср. с Евреи 4:8; 7:11; 8:4,7; 10:2; 11:15).

Втори стих може да се преведе:

1. като въпрос, който очаква утвърдителен отговор (NASB, NRSV, NAB);
2. като частичен въпрос (NKJV, NIV);
3. като твърдение (TEV, NJB, REB).

■ „не би ли престанало принасянето на жертвите“ Тук може би се намеква (ср. с Евреи 10:11; 7:28), че храмът все още е функциониал по време на написването на Посланието до евреите. В такъв случай това послание би следва да се било съчинено преди 70 г. сл. Хр. – годината, в която и храмът, и град Ерусалим са сринати със земята от войските на римския генерал (и впоследствие император) Тит.

■ „защото тези, които ги принасят, веднъж очистени, не биха имали вече никакво съзнание за грехове“ Ето го основния проблем с обредността на Мойсеевия закон. Той не е способен да очисти сърцето и съзнанието за вина (Евреи 9:9,14). Новият завет в Христос ни дава достъп до Бога с дързост (т.е. с чиста съвест)!

10:3 „всяка година се напомнят“ Изглежда тук става дума за Деня на изкуплението (вж. Левит 16 гл.), тъй като това е основната тема на девета глава. Възможно е обаче да е препратка и за цялостната жертвена система в Стария завет. Фактът, че ежегодните жертви не са способни да очистят скинията и народа, непрестанно напомня на израилевия народ колко сериозен и устойчив е човешкият грях (Битие 3 гл.).

10:4 „не е възможно“ Думата „невъзможно“ се използва неколкократно в Посланието до евреите (вж. пълната бележка към Евреи 6:6).

1. Евреи 6:4 (в гръцкия текст; но 6:6 според NASB) – невъзможно да се обновят до покаяние;
2. Евреи 6:18 – невъзможно е Бог да лъже;
3. Евреи 10:4 – невъзможно е животинската кръв да отнеме греха;
4. Евреи 11:6 – без вяра е невъзможно да бъдем угодни на Бога.

За автора на Посланието до евреите гръцката дума „невъзможно“ в никакъв случай не би могла да означава „трудно“.

10:5

NASB

„като влиза в света, казва“

NKJV

„когато дойде на света, каза“

NRSV

„когато Христос дойде в света, Той каза“

TEV

„когато Христос щеше да идва в света, каза на Бога“

NJB

„и затова Той каза, докато идваше в света“

С тези думи се въвежда цитат (5-7 ст.) от Псалом 40:6-8, където се изявява недоволството на ЯХВЕ от това, че старозаветните жертви не се съпровождат от житейска вяра. Нашият автор използва Псалом 40:7 като препратка към идеция Месията, който ще удовлетвори Бога свършено.

Този цитат също така говори и за предвечното съществуване на Христос (ср. с Йоан 1:1-2; 8:57-58; II Коринтяни 8:9; Филипяни 2:6-7; I Йоан 1:1). Никога не е имало момент, когато Христос да не е съществувал! Неговата единородна същност с Бог Отец може да се проследи в Йоан 5:18; 10:30; 14:9; 10:28.

☐ „приготвил си Ми тяло“ Този цитат следва превода на Септуагинта на Псалом 40:6. Мазоретският текст гласи: „ухо си изваял за мене“. Конкретното споменаване на физическо тяло, подготвено за Месията, по-късно към края на първи век ще служи и за борба срещу гностицизма. Исус е бил напълно човек.

10:6 В Стария завет има няколко подобни пасажа (вж. I Царе 15:22; Исаия 1:11-17; Осия 6:6; Амос 5:21-27; Михей 6:6-8). Тяхното послание не е, че Бог отхвърля жертвената система, която е дадена именно по Негова промисъл за борба срещу греха и за установяване на проблема с връзката между човека и Бога. Падналият в грехове човек обаче използва тези процедури като механични ритуали и литургии вместо средства за сърдечно покаяние и вяра. Бог отхвърля повърхностната обредност на религиозните ритуали, които не произлизат от сърцето и не се изразяват в живот на вяра (вж. Исаия 1 гл.).

10:7 „в свитъка-книга е писано за Мен“ Тук глаголет е в перфектно време, страдателен залог, като се отнася за Стария завет. Първоначално целият Стар завет е написан в поредица от свитъци. Документите от Мъртво море, открити през 1947 г., съдържат цялостно копие на книгата на Исаия, записано на кожен свитък с дължина цели девет метра.

☐ „да изпълня Твоята воля, о, Боже“ Божията воля е да се установи нов завет с хората, подпечатан със смъртта и възкресението на Исус Христос (Марк 10:45; II Коринтяни 5:21; Евреи 10:9). При старата жертвена система животните не са имали избор дали да бъдат убивани или не. Исус обаче напълно съзнателно и доброволно е отдал живота си (Йоан 10:17-18).

10:8 „жертви“ Списъкът от следващите четири думи в 8 стих изглежда покрива всички видове жертвени приноси (вж. Левит 1-7 гл.). Думата „жертви“ буквално се отнася за доброволната мирна жертва.

☐ „приноси“ Става дума за доброволните „хлебни приноси“.

☐ „всеизгаряния“ Това са напълно доброволни жертви за пълно изгаряне.

☐ „жертви за грях“ Тук става дума за различен вид задължителни жертви според Левит 4-5 глави.

☐ „които се принасят според закона“ Намерението на автора на Посланието до евреите е да докаже превъзходството на Исус над левитските жертви. Дори и когато се изпълняват с подobaващото за Стария завет отношение и процедури, древните жертви все пак са само предварителна сянка на делото на Христос.

10:9 „казва“ Тук не се уточнява кой точно казва това. Може да става дума за Бог Отец, тъй като Той установява завета. Освен това фразата „тялото на Исус Христос“ в 10 стих подсказва, че не Исус е този подлог. От друга страна обаче всички глаголи в цитата от Псалом 40:6-8 (Евреи 10:5-7) се отнасят именно за Исус Христос.

■ „**първото**“ Става дума за Мойсеевия завет (Колосяни 2:14).

NASB, NKJV   „премахва“
NRSV   „отменя“
TEV   „отстранява“
NJB   „отменя“

Тук срещаме силната гръцка дума *anaireō* („унищожавам“). Въпросът е как да разбираме неговата употреба в светлината на Стария завет. Като Божие откровение целият Стар завет е вечен (Матей 5:17-19). Апостол Павел често цитира Стария завет за увещание на вярващите. Като средство за спасение или за прошка обаче той е само подготвителен етап (вж. Галатяни 3 гл.). В личността на Исус Христос целият Стар завет намира своето изпълнение и превъзходство. Конкретният контекст следва да определи дали този глагол трябва да се преведе „премахва се“ (изпълнен) или „отменя се“ (унищожен).

■ „**второто**“ Става дума за Новия завет (Еремия 31:31-34; Езекиил 36:22-36) в Исус Христос.

10:10

NASB, NKJV   „**Чрез тази воля бяхме осветени чрез принасянето на тялото на Исус Христос веднъж за всички**“
NRSV   „**И именно по Божията воля бяхме осветени чрез принасянето на тялото на Исус Христос веднъж за всички**“
TEV   „**Тъй като Исус Христос стори онова, което искаше от него Бог, ние всички сме очистени от греха чрез приноса, който той направи със собственото си тяло веднъж за всички**“
NJB   „**А волята беше да бъдем направени святи чрез принасянето на тялото на Исус Христос веднъж завинаги**“

Дали „волята“ тук се отнася за Христовата воля (Евреи 10:7,9; NASB, NJB) или за волята на Бог Отец (NRSV, TEV)? След като в Евреи 10:5 говорещият е Исус (ср. с 10:9), следователно контекстът подсказва, че става дума за Неговата воля.

■ „**ние сме осветени**“ Това е причастие в перфектно време, страдателен залог. Целта на християнската вяра е хората да бъдат праведни. Такава е и целта на Стария завет. Святостта или освещението в основни линии е отстраняването на проклятието и на последиците от Грехопадението (Битие 3 гл.), което е опетнило образа на Бога у човека. Новият завет адресира именно тази нужда по два начина: (1) чрез обявяване де юре и придаване на определена позиция (в индикативен смисъл); и (2) чрез призив към живот на святост (в императивен смисъл). Вярващите хора получават оправдание и освещение чрез покаянието си и вярата си, откликвайки на изкупителната жертва на Исус Христос. Веднъж обаче след като са били спасени и след като Святият Дух обитава вътре в нас, ние вече се задвижваме от един различен вътрешен закон, от вътрешно желание (с ново сърце и нов дух) да заприличваме на Христос (вж. Римл. 8:29; Галатяни 4:19; Ефесяни 1:4). Освещението е нещо, което касае както позицията ни пред Бога, така и новите ни семейни характеристики, проявяващи се в ежедневието ни. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 2:11.

■ „**чрез принасянето на тялото на Исус Христос**“ Падналият в грехове човек не търси Бога (вж. Исаия 53:6; Римляни 3:10-18). Тъкмо обратното, Бог е този, който търси човека! Именно той подsigурава начина, по който всички хора да могат да се завърнат към общение с Него (Марк 10:45; II Кор. 5:21; Исаия 53 гл.).

■ „**веднъж завинаги**“ Тази фраза се повтаря като червена нишка в Посланието до евреите (вж. Евреи 7:27; 9:12,28; 10:10; вж. пълния коментар по този въпрос към Евреи 7:27). Тя показва превъзходството на Исусовата жертва над повтарящите се многократно жертви според Мойсеевия завет (вж. Евреи 10:11-12). Абсолютно всяко нещо, което е било да се извърши за изкуплението и спасението на човека, вече е било направено. От нас сега се очаква единствено да откликнем на Божието предложение посредством вяра в завършеното дело на Христос. Абсолютно всеки, който иска, може да дойде (Римл. 10 гл.).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 10:11-18

¹¹ И всеки свещеник, като стои и служи всеки ден, принася много пъти едни и същи жертви, които никога не могат да отмахнат греховете; ¹² но Той, като принесе една жертва за греховете, седна завинаги отдясно на Бога; ¹³ и оттогава насам чака, докато враговете Му се положат за Негово подножие. ¹⁴ Защото с един принос Той е усъвършенствал завинаги онези, които се освещават. ¹⁵ И Светият Дух също ни свидетелства за това; защото, след като е казал преди това: ¹⁶ „Ето заветът, който ще направя с тях след онези дни, казва Господ: ще положи законите Си в сърцата им и ще ги напиша в умовете им“; и после добавя: ¹⁷ „И греховете им и беззаконията им няма да помня вече.“ ¹⁸ А където има опрощаване за тези неща, там няма вече принос за грях.

10:11 „всеки свещеник“ Древният гръцки унциален ръкопис А тук дава думата „първосвещеник“. Авторът на Посланието до евреите използва думите „свещеник“ и „първосвещеник“ взаимнозаменяемо, когато става дума за Исус Христос.

■ **„стои“** Свещеникът ежегодно се изправя, за да принася жертвите. Исус обаче „седи“ (Евреи 10:12), тъй като Неговото дело е завършено!

10:12 „една жертва за греховете... завинаги“ Исус се е справил окончателно с проблема с човешкия грях. Повече никой човек няма да бъде изгубен *поради греха*. Единствената пречка пред спасението сега е друга – неверието. Бог е подсигурил път за всички хора от всички епохи.

Гръцката дума *diēnekēs*, която тук се превежда „завинаги“ (или „за всички времена“), се появява три пъти в Посланието до евреите (7:3; 10:12,14). Обикновено тя се отнася към думата или фразата, която я предхожда – в този случай към фразата „една жертва за греховете“. Тя не е част от цитата от Псалом 110:1 „седна... отдясно на Бога“, който следва веднага след нея.

■ **„седна... отдясно на Бога“** Поредната препратка към Псалом 110:1a (вж. също Евреи 1:3; 8:1; 12:2). Думата „отдясно“ (букв. „от дясната ръка“) е антропоморфична метафора, обозначаваща място на царска власт, авторитет и величие. Освен това с тази метафора се изразява и позиция за застъпничество (вж. Римл. 8:34; Евреи 7:25; I Йоан 2:1).

Исус е свещеникът (Псалом 110:4) и царят (Псалом 110:1-3) – подобно на Мелхиседек (вж. 7 гл.). Той е отишъл преди нас и е подсигурил абсолютно всичко, от което се нуждаем.

10:13 „докато враговете Му се положат за Негово подножие“ Поредният цитат от Псалом 110:1б. Духовната битка е спечелена (Кол. 2:15), но победата все още не е консумирана.

10:14 Този стих е изключително показателен за напрежението в областта на християнската сигурност в цялото Послание до евреите. Еднократната и окончателна жертва на Исус „е усъвършенствала завинаги“ вярващите (тук глаголят е в перфектно време, деятелен залог, изявително наклонение; вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 7:11). Неговата жертва е достатъчна и пълна, за да може да постигне изкупителното си предназначение (за разлика от Мойсеевия завет; вж. Евреи 7:11,19; 9:9).

Вярващите хора трябва оттук насетне да продължат да живеят по вяра, тъй като именно по този начин „се освещават“ (тук причастието е в сегашно време, страдателен залог – букв. „са освещавани“). Пребъждането във вярата е разковничето всеки отделен човек да изпитва сигурност в спасението си. Новото сърце и новият ум (вж. Езекиил 36:22-38) мотивират вярващите хора да водят благочестив живот с признателност поради незаслуженото, пълноценно и завършено спасение. В Посланието до евреите няма никакво съмнение дали жертвата на Исус е достатъчна. Под въпрос обаче се поставя индивидуалният отклик на човека, а акцентът е не толкова върху първоначалната изповед на вяра, а по-скоро върху всекидневното и трайно изповядване на вярата.

10:15 „Светият Дух“ Тук се вижда възгледът на автора на Посланието до евреите за вдъхновението на Стария завет (ср. с Матей 5:17-19; II Тимотей 3:16).

10:16-17 Цитат от Еремия 31:33-34, ала с обърнат ред на фразите. Може би авторът на Посланието до евреите е писал по памет, понеже този цитат се различава от мазоретския еврейски текст и от Септуагинта.

Същата размяна на въпросния цитат виждаме и в Евреи 8:10-12. Възможно е обръщането на тези фрази да е целенасочено.

10:18 Това е кулминацията в аргументите на вярващите хора. Това е голямата ни надежда (предишният начин е отминал; вж. Евреи 8:13).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 10:19-25

¹⁹ И така, братя, като имаме дръзновение да влезем в светилището чрез кръвта на Исус, ²⁰ през един нов и жив път, който Той е открил за нас през завесата, тоест плътта Си, ²¹ и като имаме велик Свещеник над Божия дом, ²² нека пристъпваме с истинно сърце в пълна увереност на вярата, след като сърцата ни са били поръсени, за да се очистят от зла съвест, и тялото ни е било измито в чиста вода; ²³ нека държим неотстъпно изповядването на надеждата, защото е верен Този, който е дал обещанието; ²⁴ и нека внимаваме един за друг, за да се поощряваме към любов и добри дела, ²⁵ като не преставаме да се събираме заедно, както някои имат обичай да престават, а да се увещаваме един друг, и то толкова повече, колкото повече виждате, че Денят приближава.

10:19

NASB, NRSV

„след като имаме увереност“

NKJV

„имайки смелост“

NJB

„имаме... пълна увереност“

Думата *parrhēsia* означава „смелост“, „дръзост“ или „свобода на речта“ (Евреи 3:6; 4:16; 10:19,25). Това понятие изразява новото усещане у вярващия, че е приет от Бога и е придобил близост с Него. Именно тези неща Мойсеевият закон не е можел да подsigури (Евреи 9:9)! Тази увереност следва да се поддържа с вяра (вж. Евреи 3:6,14; 4:14). Увереността се базира на завършеното дело на Христос (Ефесяни 2:8-9), а не на постиженията на човека! В същото време обаче тя се поддържа с благочестивото живеене (Ефесяни 2:10).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ДЪРЗОСТ (*PARRHĒSIA*)

SPECIAL TOPIC: BOLDNESS (*PARRHĒSIA*)

Гръцкото понятие е съставено от „всичко“ (*pan*) и „говорене“ (*rhēsis*). Тази свобода или дръзост в говоренето съдържа идеята за изявяване на някаква истина въпреки наличието на опозиция или отхвърляне (Йоан 7:13; I Сол. 2:2).

В писанията на Йоан (13 пъти) често думата обозначава публично прогласяване (вж. Йоан 7:4; също и в Павловите писания, Кол. 2:15). Понякога обаче означава „ясно, категорично“ (Йоан 10:24; 11:14; 16:25,29).

В Деяния апостолите разгласяват посланието за Исус по същия начин (с дръзост), както Исус е говорил за Отец и за Неговите планове и обещания (Деяния 2:29; 4:13,29,31; 9:27-28; 13:46; 14:3; 18:26; 19:8; 26:26; 28:31). Павел от своя страна моли за застъпничество, така че да може да прогласява благовестието с истинска дръзост (Ефес. 6:19; I Сол. 2:2) и да го показва в живота си (Фил. 1:20).

Есхатологичната надежда на Павел му дава дръзост и увереност да проповядва благовестието в сегашния порочен свят (II Кор. 3:11-12). Той е уверен, че последователите на Исус ще живеят подобаващо (II Кор. 7:4).

Това понятие има още един аспект. Употребата му в Посланието до евреите има уникален смисъл на дръзост в Христос, която ни помага да пристъпваме пред Бога и да разговаряме с Него (вж. Евреи 3:6; 4:16; 10:19,35). Посредством Сина вярващите са напълно приети в близкото общение на Бог Отец!

Използва се по няколко начина в Новия завет:

1. увереност, дръзост, сигурност във връзка с:
  - а. хората (Деяния 2:29; 4:13,31; II Кор. 3:12; Ефес. 6:19);
  - б. Бога (I Йоан 2:28; 3:21; 4:12; 5:14; Евреи 3:6; 4:16; 10:19).

2. да говориш открито, ясно и недвусмислено (Марк 8:32; Йоан 7:4,13; 10:24; 11:14; 16:25; Деяния 28:31);
3. да говориш публично (Йоан 7:26; 11:54; 18:20);
4. сродната форма (*parrhēsiāzomai*) се използва за дръзко проповядване сред трудни обстоятелства (Деяния 18:26; 19:8; Ефес. 6:20; I Сол. 2:2).

☐ „да влезем в светилището“ Нека да помним, че една от ключовите теми на Посланието до евреите е достъпът до Бога посредством Христовия живот и Христовата смърт вместо нас. Първосвещениците в Стария завет влизат в Пресвятото място на скинията двукратно през един ден в годината (Евреи 9:25) – в Деня на изкуплението (вж. Левит 16 гл.). Сега обаче посредством жертвата на Христос всички вярващи хора могат да се радват на траен и близък достъп до Бога. (Друга метафора за този достъп е разкъсаната от горе до долу завеса в храма; вж. Матей 27:51; Марк 15:38).

☐ „чрез кръвта на Исус“ Това е човешка кръв, а не някаква магическа субстанция. Тя представлява жертвената смърт на Христос на мястото на греховния човек (вж. Деяния 20:28; Римл. 3:25; 5:9; Ефес. 1:7; 2:13; Кол. 1:20; Евреи 9:12,14; 12:24; 13:12; I Петър 1:2,19; Откровение 1:5; 5:9).

10:20 „нов“ Думата *prospatos* означава „току-що заклан“ и се среща единствено тук в Новия завет.

☐ „жив път“ Тук виждаме потвърждение за Възкресението. Въпреки че са Го убили, сега Исус е жив (Откровение 5:6), и то вечно жив!

NASB „въвел“
NKJV „посветил е за нас“
NRSV, TEV „той отвори за нас“
NJB „отворил е за нас“

Тук глаголет е в аорист, деятелен залог, изявително наклонение. Въпросният „нов и жив път“ е исторически осъществена духовна реалност.

За превода на това понятие Уолтър Бауър дава два варианта (Walter Bauer, *The Greek-English Lexicon*, updated by Arndt, Gingrich, and Danker, p. 215):

1. да отвори път (Евреи 10:20);
2. да освети или посвети с тържествени обреди (Евреи 9:18).

Контекстът по-скоро подсказва наличие на близка връзка между тези две появи на тази изключително рядко срещана новозаветна дума. И отново, тук трябва помним, че има съпоставка между заветите. Чрез кръвта си Исус е отворил далеч по-добър път за достъп до Бога и за поддържане на връзката с Него.

☐ „през завесата“ Става дума за вътрешната завеса в скинията, разделяща Святото място от Пресвятото място (Матей 27:51). В този случай завесата е метафора за „плътта“ на Исус. Тази дума на свой ред се отнася за тялото на Исус, което е предадено на мъчения и смърт поради нашите грехове, за да може да подсури за хората нов достъп до Бога (Исая 52:13—53:12). Авторът на Посланието до евреите обрисова външната част на светилището (Святото място) като физическата действителност; докато вътрешната му част (Пресвятото място) е духовната действителност. В светлината на всичко това небесната скиния е в контраст със земния си модел (Евреи 6:19).

10:21 „велик Свещеник“ Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ИСУС КАТО ПЪРВОСВЕЩЕНИК към Евреи 2:17.

☐ „Божия дом“ Става дума за вярващите хора (Ефесяни 2:11—3:13) както в Стария завет (Евреи 3:5), така и в Новия завет (Евреи 3:6; I Тимотей 3:15; I Петър 4:17). Досуц както Мойсей е бил служител в Божия дом, впоследствие Исус също е служител като свещеник. Той обаче също така е и Син на Бога!

10:22 „нека пристъпваме“ Тук глаголят е в сегашно време, среден залог (депонентен), подчинително наклонение. Увереността на вярващия човек се основава на завършеното дело на Исус. Тази привилегия обаче трябва да се приема и прегръща съзнателно! „Пристъпването“ е действието на поклонниците, които се приближават към Бога. Обърнете внимание на прогресията тук:

1. Нека да пристъпваме с истинно сърце (Евреи 10:22).
2. Нека да държим неотстъпно изповядването на нашата надежда (Евреи 10:23).
3. Нека да внимаваме един за друг да се поощряваме (Евреи 10:24).

Новият завет (Еремия 31:31-34) е ново сърце и нов дух; вътрешна надежда и външен закон; безвъзмезден дар на завършеното Христово дело. В същото време обаче той има изисквания, очаквания за плод и съвсем видими и осезаеми последствия! Увереността в спасението води до благочестив живот! Християнството не е толкова кредо, в което да вярваме, или богословие, което да следваме, колкото христоводобие (а не безгрешност), което да е видимо за всички наоколо!

Обърнете внимание какви са изискванията за въпросното „пристъпване“:

1. искрено сърце
2. пълна увереност във вярата
3. сърцата ни да са поръсени и чисти от злата съвест
4. тялото ни да е било измито в чиста вода

■ **„истинно сърце“** Подобаващото отношение е разковничето за новия завет във вярата (в положителен смисъл – вж. Езекиил 36:22-36; в отрицателен смисъл – вж. Исая 29:13). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 3:8.

■ **„в пълна увереност на вярата“** Пълната увереност е обвързана с вярата! Сигурността на християнина се основава на:

1. живот на вяра като свидетелство за обръщението (Яков 2:14-26);
2. завършеното дело на Исус Христос (II Коринтяни 5:21);
3. свидетелството на Святия Дух (Римляни 8:16).

Човешките усилия не биха могли да произведат спасение или увереност. Обаче промененият и постоянно променящият се живот на вяра е свидетелството, че човек действително е бил изкупен. Нормалният резултат от срещата със святия Бог е да има свят живот на служение.

Библейската увереност не е била замислена като доктрина. По-скоро тя е живот, който трябва да се живее всекидневно! За всичко онези, които се смятат за християни, но водят апатичен, светски, себичен, безплоден и безбожен живот, не може да има увереност! Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 3:14.

■ **„след като сърцата ни са били поръсени“** Това причастие е в перфектно време, страдателен залог, което е препратка към ритуала по влизане в сила на първия завет (Изход 24:8; I Петър 1:2). Поръсването с кръвта на Новия завет е далеч по-ефективно за очистването на вината на греховния човек (вж. Евреи 9:9,14).

■ **„от зла съвест“** Именно това е неспособен да постигне Старият завет – да отстрани злата съвест (вж. Евреи 9:9; 10:2). Обаче I Петър 3:21 прави подобна връзка между водното кръщение и чистата съвест.

■ **„тялото ни е било измито в чиста вода“** Това причастие е в сегашно време, страдателен залог. Възможно е тук да имаме поредната препратка към действията на първосвещеника в Деня на изкуплението – историческа аналогия към старозаветното умиване посредством поръсване (вж. Левит 8:6; 16:4; Изход 29:4; 30:17-21; Числа 19:7-8). Със сигурност обаче тук няма препратка към кръщението на християнина.

Това е поредната препратка към церемониалните умивания в Стария завет. Ясно се показва, че обредната употреба на вода може да се отнася за (1) смъртта, погребението и възкресението (вж. Римл. 6:1-11 и Кол. 2:12); и за (2) измиването на греха (вж. Деяния 22:16; I Коринтяни 6:11; Ефесяни 5:26; Тит 3:5; I Петър 3:21). Водата не е механизъм за очистване. Тя е просто метафора. При положение че в ранната църква не са разполагали с църковни здания, хората тогава не са излизали напред по пътеката между пейки при изповядване на вяра в Христос (каквата практика има в редица съвременни протестантски църкви). Публичната изповед тогава се е случвала в момента на кръщението. Именно то е представлявало чудесен повод и прекрасна илюстрация на прошката за греховете и за приемането на Духа (Деяния 2:38), но в никакъв случай не са го възприемали като *средство* за достъп до тези неща.

10:23 „нека държим неотстъпно изповядването на надеждата“ Тук глаголът е в сегашно време, деятелен залог, повелително наклонение. Това е втората от трите препоръки в тези няколко стиха, които ясно показват, че се очаква реакция с вяра.

■ **„надеждата“** В английския превод KJV тук думата е „вяра“, ала за това няма никаква подкрепа в наличните древни манускрипти на гръцки език. Думата „надежда“ често се отнася за прославянето на християнина при Второто идване на Христос (вж. Евреи 3:6; 6:11,18; 7:19; I Йоан 3:2).

NASB „понеже Онзи, който обеща, е верен“

NKJV „понеже Онзи, който обеща, е верен“

NRSV „понеже онзи, който е обещал, е верен“

TEV „защото можем да се доверим на Бога да изпълни обещанието си“

NJB „защото този, който е дал обещанието, е верен“

Единственият глагол в тази фраза всъщност е причастие в аорист, среден (депонентен) залог – „обещал“. Тук виждаме богословския баланс спрямо трите призива „нека“ в 22-24 стихове. Парадоксът на спасението, което се подсигуриява, изработва и опазва от Бога, следва да произвежда у нас подобаващ заветен отклик! Божият суверенитет и човешката свободна воля са успоредни библейски истини и следва да ги изповядваме едновременно, без да тушираме напрежението помежду им.

Верността на Бога е най-силната база за увереността на вярващия човек (вж. Евреи 11:11). Божиите обещания са гарантирани. Божието слово е истинно!

10:24 „нека внимаваме един за друг“ Отново глагол в сегашно време, деятелен залог, повелително наклонение. Авторът на Посланието до евреите прибегва до няколко думи по отношение на начина, по който ние размишляваме върху богословските въпроси:

1. помислете (*katanoeō*) – Евреи 1:1; 10:24 (вж. Лука 12:24,27);
2. наблюдавайте (*theōreō*) – Евреи 7:4;
3. преценете (*analogizomai*) – Евреи 12:3;
4. огледайте (*anatheōreō*) – Евреи 13:7.

Бог очаква вярващите хора да разсъждават по отношение на вярата си:

1. защо е истинна;
2. как да я прилагат;
3. как да помагат на други;
4. какво е основното ѝ предназначение.

■ **„да се поощряваме“** Тази гръцка дума е доста силна и обикновено се използва с отрицателна конотация. В Новия завет се среща само два пъти. Другото място е спорът между Павел и Варнава в Деяния 15:39. Може да е някакъв намек за напрежението между повярвалите и невярващите евреи, които се събират за поклонение в една и съща синагога. Именно по този начин може да се обясни наличието на три обособени групи хора в Евреи 6 глава („ние“, „вие“ и „те“).

■ **„към любов и добри дела“** Това са истинските плодове на християнската вяра!

10:25 Стихове 24-25 изброяват три неща, които следва да вършат християните:

1. да се поощряват взаимно към любов и добри дела;
2. да се събират (коренът на думата означава „синагога“; среща се само тук в Новия завет);
3. да се насърчават един другото, тъй като приближава Второто идване на Исус.

Това е единственият текст в Новия завет, който подтиква вярващите хора да се събират за поклонение. Възможно е конкретният повод за написването му да е историческата обстановка, когато римските власти оказват силен натиск върху християнството (което тогава не е одобрено от държавата като легитимна религия) и мнозина се изкушават да се върнат към юдаизма (който е одобрен от властите). Възможно е също така да става дума за различни дни, когато е имало богослужения. Още от най-ранните дни, когато първата църква започва да се разпространява в лоното на юдаизма, тогавашните равини (около 90 г. сл. Хр. е имало съживление във фарисейския юдаизъм) са принуждавали всеки член на синагогата да произнася специална клетва, включваща категорично отричане, че Исус от Назарет би могъл да е обещаният Месия. Към този момент повярвалите в Исус евреи вече са започнали да напускат синагогата и поклонението през съботния

ден и вместо това са се събирали в неделния ден заедно с всички останали от Църквата. В Посланието на Яков 2:2 думата „синагога“ все още се използва за християнско събрание – също както тук в Евреи 10:25.

■ „Денят“ Става дума за Второто идване на Исус. В светлината на следващите стихове също така е препратка и към Съдния ден.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 10:26-31

²⁶ Защото, ако съгрешаваме самоволно, след като сме приели познаването на истината, не остава вече никаква жертва за грехове, ²⁷ а едно страшно очакване на съда и на едно огнено негодувание, което ще изпояде противниците. ²⁸ Ако някой, който е престъпил закона на Мойсей, умира безпощадно при думата на двама или трима свидетели, ²⁹ то колко по-тежко наказание, мислите, ще заслужи онзи, който е потъпкал Божия Син и е счел за просто нещо кръвта на завета, с която е бил осветен, и е оскърбил Духа на благодатта? ³⁰ Защото познаваме Този, който е казал: „Мое е възмездието, Аз ще отплатя“; и пак: „Господ ще съди народа Си.“ ³¹ Страшно е да падне човек в ръцете на живия Бог.

10:26 „ако“ Това не е обичайното условно изречение. Вероятно родителният абсолют (*hamartanontōn hēmōn*) тук функционира като условната клауза.

Изненадващо на това място авторът на Посланието до евреите включва и самия себе си сред хората, които биха могли да съгрешават съзнателно. Възможно е това просто да е литературен прием (т.нар. „редакторско множествено число“), подобно на Евреи 2:3. Писането в първо лице не го отъждествява автоматически с хората, за които се говори в Евреи 10:26-29. Същият вид литературен похват с прибавяне към първо лице може да се намери в I Коринтяни 13:1-3.

■ „съгрешаваме самоволно“ Думата „самоволно“ в гръцкия текст е поставена в началото на изречението, с което върху нея се акцентира допълнително. Вероятно това наречие е аналогично на старозаветната представа за преднамерени грехове (вж. бележката върху Евреи 5:2). Според някои изследователи в този случай граматическата форма на глагола (който тук е сегашно деятелно причастие, родителен падеж, мъжки род, множествено число) служи за подчертаване на мисълта, че тези хора трайно са продължавали да вършат грехове. Ако се откажат от въпросните грехове, те ще избегнат осъждението. Това обаче не се отнася за внушаващият страхове контекст на Евреи 6:1-6 и 10:26-29. Тук предупреждението е на живот и смърт – че при подобен вид съзнателни грехове няма път назад! Отхвърлянето на личността на Исус в лицето на ясната светлина на откровението довежда до най-страховитите и мрачни духовни последици.

■ „след като сме приели познаването на истината“ Глаголът „приели“ всъщност е инфинитив в аорист, деятелен залог. Именно тук е разковничето и за проблема с интерпретирането на този текст. Тук сякаш наистина става дума за вярващи хора – след като те са приели пълното опитно познаване (*epignōskō*) на истината (членувано)! От богословска гледна точка този казус е същият като Евреи 6:4-6.

Налага се да признаем, че не съществува лесно, ясно и очевидно обяснение. Опасението ми е, че моите собствени богословски презумпции биха могли да повлияят на интерпретацията на един категоричен текст. Трябва да не позволявам на моите систематически и деноминационни представи да потушават казаното в този изключително силен и вдъхновен от Бога текст. Проблемът тук не е, че вярващи хора извършват грехове. Проблемът е, че вярващи хора престават да вярват! Самият аз не бих могъл да приема богословско обяснение, според което (1) спасението би зависело от постиженията на човека; или (2) увереността на християнина се превръща в догматична присъда, несвързана с християнския живот. Не съм съгласен с богословието, според което е възможно да има изгубване-спасяване-изгубване-спасяване! Също така не съм съгласен и с богословието, според което „веднъж спасен – завинаги спасен“, когато това не е обвързано с трайна и житейски разгърната вяра. В такъв случай какво ми остава? Ще направя екзегетика на текста – в неговата историческа обстановка, в литературния му контекст, в граматическите му изразения, в подбора му на понятия, в литературния му жанр и в паралелните библейски пасажи. Признавам, че ако разполагах единствено с текстове като Евреи 6:4-6 и 10:26-29, тогава единственото богословско обяснение щеше да гласи, че е възможно вярващият човек да отпадне от благодатта. От друга страна обаче:

1. Историческият контекст – юдейският характер на посланието и наличието на гонения са много важни въпроси.
2. Литературният контекст (Евреи 5:11—6:12) и наблюдението за наличие на три групи („ние“, „вие“ и „те“) сякаш подсказва, че това послание е насочено към повярвали евреи и невярващи евреи, които се събират в една и съща синагога.
3. Употребата на толкова много цитати от Стария завет във връзка със скинията, използването на думата „синагога“ (10:25) и призоваването към вяра показват, че читателите са били запознати със съдържанието на Стария завет.

Следователно при внимателна екзегеза достигам до заключението, че най-доброто цялостно обяснение (което не е без своите проблеми и презумпции) може да се открие в историческата реконструкция на Р. Е. Глейз в неговата книга *Няма лесно спасение* (R. E. Glaze, Jr., *No Easy Salvation*, Insight Press, 1966).

Посланието до евреите изглежда е специализирана книга, предназначена за конкретна група читатели. Означава ли това, че тя няма какво да каже на нас, в нашето съвремие? Предупрежденията на този вдъхновен от Бога автор (наред с тези в посланията на Яков, Петър и Йоан) би следвало да мотивират вяращите хора неотстъпчиво да продължават да тичат в попрището си (вж. F. F. Bruce, *Answers to Questions*, pp. 124-125). Верният отговор не се крие нито в безгрижния подход, нито в легалистичния подход, а по-скоро в стремежа да водим благочестив и верен живот в търсене на святостта, който е резултат от признателността ни за пълното, завършено и окончателно спасение (вж. Евреи 10:14) чрез Христос посредством вяра.

10:27 „съда“ Авторът на Посланието до евреите отново и отново подчертава прекрасната надежда, която имат вяращите хора в Христос. От друга страна, отрицателните нюанси в думите му звучат доста убедително. Денят на съда приближава и всички ние ще се изправим пред престола на святия Бог (вж. Евреи 9:27; Галатяни 6:7).

■ **„огнено негодувание, което ще изпояде противниците“** Тук има препратка към Исая 26:11. Огнят често се свързва със святост или очистване. Бог има високи нравствени стандарти. Творението Му оперира в условия на нравствено обусловена действителност. Законите на Господа не са преходни. Ние сами сме си виновни, когато се сблъскаме с тях.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ОГЪН SPECIAL TOPIC: FIRE

В Писанието огнят (BDB 77, KB 92) има както положителни, така и отрицателни конотации:

А. Положителни

1. топлини (вж. Исая 44:15; Йоан 18:18);
2. светлини (вж. Исая 50:11; Матей 25:1-13);
3. готвачи (вж. Изход 12:8; Исая 44:15-16; Йоан 21:9);
4. за очистване (вж. Числа 31:22-23; Пр. 17:3; Исая 1:25; 6:6-8; Еремия 6:29; Мал. 3:2-3);
5. за святост (вж. Битие 15:17; Изход 3:2; 19:18; Езекиил 1:27; Евреи 12:29);
6. за ръководството на Бога (вж. Изход 13:21; Числа 14:14; I Царе 18:24);
7. за приемане на сила от Бога (вж. Деяния 2:3);
8. закрила от Бога (вж. Захария 2:5).

В. Отрицателни

1. изгаряне (вж. Ис. Нав. 6:24; 8:8; 11:11; Мат. 22:7);
2. унищожаване (вж. Битие 19:24; Левит 10:1-2);
3. гняв (вж. Числа 21:28; Исая 10:16; Захария 12:6);
4. наказание (вж. Битие 38:24; Левит 20:14; 21:9; Исус Навиев 7:15);
5. за лъжливи есхатологични белези (вж. Откровение 13:13);

С. Божият гняв срещу греха се изразява чрез огнени метафори:

1. Неговият гняв пояжда (вж. Осия 8:5; Ефесяни 3:8);
2. Той излива огън (вж. Наум 1:6);
3. вечен огън (вж. Еремия 15:14; 17:4);

4. есхатологично осъждане (вж. Матей 3:10; 13:40; Йоан 15:6; II Солунци 1:7; II Петър 3:7-10; Откровение 8:7; 16:8).

D. Огънят често се появява при теофания:

1. Битие 15:17;
2. Изход 3:2;
3. Изход 19:18;
4. Псалом 18:7-15; 29:7;
5. Езекиил 1:4,27; 10:2;
6. Евреи 1:7; 12:29.

E. Подобно на редица други метафори в Библията (като кваса или лъва) огънят може да означава или благословение, или проклятие в зависимост от контекста.

10:28

NASB

„всеки, който е оставил Закона на Мойсей“

NKJV

„всеки, който е отхвърлил Мойсеевия закон“

NRSV

„всеки, който е нарушил закона на Мойсей“

TEV

„всеки, който е непокорен на Закона на Мойсей“

NJB

„всеки, който пренебрегва Закона на Мойсей“

Това е силна дума за съзнателно отхвърляне. Елингворт и Найда пишат (Ellingworth and Nida, *Handbook on the Letter to the Hebrews*, p. 236): „Думата тук за непокорен е много силно понятие. Тя не се използва за случайни грехове. Значението ѝ е нарушаване на цялостния завет (Езекиил 22:26) – например посредством идолопоклонство (Втор. 17:2-7), лъжливо пророкуване (Втор. 18:20) или богохулство (Лев. 24:13-16).“

■ „умира безпощадно при думата на двама или трима свидетели“ В Стария завет всяко съдебно дело за смъртна присъда неизменно е изисквало двама свидетели (Втор. 17:6; 19:15). Ето такива са последиците от непокорството!

10:29 „колко по-тежко“ Тук аргументът върви от по-малкия (Мойсеевия завет) към по-големия (заветът на Исус). Цялото Послание до евреите се гради на подобен вид сравнения.

■ „потъпкал“ Това образно поведение говори за презрително отношение (вж. Евреи 6:6). Глаголът тук е причастие в аорист, което говори за завършено действие. Същото се отнася и за следващото причастие в стиха.

■ „Божия Син“

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: СИНЪТ НА БОГА

SPECIAL TOPIC: THE SON OF GOD

Една от основните новозаветни титли на Исус. Тя определено има божествени конотации. Тя включва Исус като „Синът“ или „Моят Син“ и Бог като „Баща“ (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: БАЩИНСТВОТО НА БОГА). Среща се над 124 пъти в Новия завет. Дори когато Исус се самоопределя като „Човешки син“, титлата има божествени конотации на основание на Даниил 7:13-14.

В Стария завет определението „син“ може да се отнася до четири специфични групи.

- A. ангели (обикновено е в МНОЖЕСТВЕНО ЧИСЛО, вж. Битие 6:2; Йов 1:6; 2:1)
- B. царят на Израил (вж. II Царе 7:14; Пс. 2:7; 89:26-27)
- C. израилевият народ като цяло (вж. Изход 4:22-23; Втор. 14:1; Осия 11:1; Мал. 2:10)
- D. съдиите на Израил (вж. Пс. 82:6)

Втората от тези четири употреби се отнася за Исус. Именно в този смисъл двете титли „Давидов син“ и „Божий Син“ са свързани с II Царе 7 гл.; Псалми 2 и 89. В Стария завет понятието „син на Бога“ не се използва конкретно за Месията, освен за есхатологичния цар като една от „помазаните служби“ в Израил. В ръкописите от Мъртво море обаче титлата с Месианско звучене се среща доста често (вж. *Dictionary of Jesus and the Gospels*, p. 770). Освен това „Божият Син“ е Месианска титла в две междузаветни юдейски апокалиптични творби (II Ездра 7:28; 13:32,37,52; 14:9 и I Енох 105:2).

Новозаветната употреба на това понятие по отношение на Исус се обобщава в няколко категории:

1. Неговото предвечно съществуване (вж. Йоан 1:15-30; 8:56-59; 16:28; 17:5; II Коринтяни 8:9; Филипийци 2:6-7; Колосияни 1:17; Евреи 1:3; 10:5-8);
2. Неговото уникално раждане от девица (вж. Исаия 7:14; Мат. 1:23; Лука 1:31-35);
3. Неговото кръщение (вж. Мат. 3:17; Марк 1:11; Лука 3:22; Божият глас от небето обединява фигурата на царя от Псалом 2 и страдащия служител от Исаия 53 гл.);
4. Неговото изкушаване от Сатана (вж. Мат. 4:1-11; Марк 1:12-13; Лука 4:1-13; целта на Сатана е Исус да се усъмни дали наистина е Божий син или поне да изпълни целта си по друг начин, а не на кръста);
5. Неговото признаване от неочаквани източници:
  - a. демони (вж. Марк 1:23-25; Лука 4:31-37,41; Марк 3:11-12; 5:7; вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ДЕМОНИ);
  - b. вярващи (вж. Мат. 27:43; Марк 14:61; Йоан 19:7).
6. Неговото признаване от страна на учениците Му:
  - a. Мат. 14:33; 16:16;
  - b. Йоан 1:34,49; 6:69; 11:27.
7. Неговото себеутвърждаване:
  - a. Матей 11:25-27;
  - b. Йоан 10:36.
8. Неговото фамилиарно обръщение към Бога като Негов Баща:
  - a. Фактът, че използва обръщението *abba* („татко“), когато назовава Бога:
    - 1) Марк 14:36;
    - 2) Римляни 8:15;
    - 3) Галатяни 4:6.
  - b. Непрекъснато се обръща към Бога с думата *patēr* („татко“), което описва Неговата връзка с Бога.

В резюме, титлата „Син на Бога“ има огромно богословско значение за онези, които познават Стария завет и неговите обещания и категории. Новозаветните автори обаче използват тази титла доста пестеливо, когато пишат до езичници именно поради тяхното езическо минало, изпъстрено с различни „божества“, на които им се раждат „титани“ или „гиганти“ в резултат от взаимоотношения с жена.

■ „счел“ Тоест такъв човек съзнателно е премислил фактите и после е взел решение..

■ „просто нещо“ Думата тук е „нечисто“ в обреден смисъл – тоест повече не може да се използва за съответното предназначение.

■ „кръвта на завета, с която е бил осветен“ Въпросът тук се основава на глагола (който е в аорист, страдателен залог, изявително наклонение). За първоначалното отхвърляне на Новия завет ли става дума в този стих или за извърщане от него впоследствие? Причастията в аорист в предишната фраза, както и страдателното причастие в аорист в следващата по-скоро говорят за първоначално отхвърляне.

Проблемът с това тълкуване се състои в това, че на всяко друго място в Посланието до евреите думата „осветен“ се използва единствено за повярвали хора (вж. Евреи 2:11; 9:13; 10:10,14; 13:12). Според мен тук въпросът е спазването на завета. Суверенният Бог е подготвил завет във връзка със спасението на човека. Този завет ни се предлага безвъзмездно. Той е за всички, ала човек трябва лично да го приеме (ето я и свободната воля), и то не само с еднократно емоционално действие (вж. Матей 13:20-22), нито пък просто

с присъединяване към някаква църква (вж. I Йоан 2:19). Разковничето е в нашето доверие. Онези, които повярват и се доверят (във всяко значение на глагола *pisteuō*), единствено те ще бъдат спасени и ще получат увереност в спасението си. Двойното предупреждение в Посланието до евреите се отнася до (1) решението да приемем предложеното благовестие); и (2) ходенето в него. Ако откажеш да го приемеш, следва съд! Ако престанеш да го вярваш, следва съд!

■ **„е оскърбил Духа на благодатта“** Духът ни избличава за греха. Той ни довежда до Христос. Той ни кръщава в Христос. Той изобразява Христос в нашия живот (вж. Йоан 16:8-11). Духът се оскърбява, когато невярващите хора отхвърлят Неговото ухажване и избличение. Някои от получателите на това послание отхвърлят Христос независимо от ясното Му себеразкриване чрез останалите членове на синагогата (вж. Въведението към коментара, Получатели).

10:30 „възмездие“ Тук се цитира Второзаконие 32:35а и 36а от Септуагинта. Това възмездие се излива не като емоционален гневен изблик, а като въздаване на справедливост за всекиго.

■ **„Господ ще съди народа Си.“** Продължава цитатът от Второзаконие 32:36а от Септуагинта. На иврит тук думата е „ще оправдае“, а не „ще съди“. Дали тази фраза означава, че самоволно съгрешаващите някога са били Божии хора? Обикновено при цитиране на пасаж от Стария завет се акцентира само един аспект от значението. Вероятно при това цитиране вниманието се насочва върху думата „ще съди“, а не върху това, че в първоначалния контекст е ставало дума за идолопоклонничеството на Израил. Авторът на Посланието до евреите многократно изтъква Божието осъждение върху израилевия народ като предупреждение за вярващите хора днес.

10:31 „Страшно е да падне човек в ръцете на живия Бог“ Тази фраза (вж. Евреи 3:12) отразява заветното име на Бога ЯХВЕ (Изход 3:14), произтичаща от корена на еврейския глагол „да бъда“ (Матей 16:16). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 2:7. Неверието води до вечни последици!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 10:32-39

³² Припомняйте си също предишните дни, когато, след като бяхте просветлени, издържахте голяма борба от страдания, ³³ когато понякога бяхте публично опозорявани с хули и оскърбления, а понякога – като съучастници на тези, които страдаха така. ³⁴ Защото вие не само страдахте заедно с онези, които бяха в окови, но и посрещтахте с радост разграбването на имота си, знаейки, че вие си имате по-добър и траен имот. ³⁵ И така, не напускайте дръзновението си, за което имате голяма награда. ³⁶ Защото се нуждаете от търпение, така че след като извършите Божията воля, да получите обещаното. ³⁷ Защото още твърде малко време и ще дойде Този, който има да дойде, и няма да се забави. ³⁸ „А Моят праведник ще живее чрез вяра“; и „ако се дръпне назад, няма да благоволи в него душата Ми.“ ³⁹ Ние обаче не сме от онези, които се дърпат назад за погибел, а от тези, които вярват и душата им се спасява.

10:32 „Припомняйте си също предишните дни“ Глаголът тук е в сегашно време, среден залог, повелително наклонение и вероятно прави препратка към Евреи 5:12.

■ **„след като бяхте просветлени“** В Евреи 6:14 същата дума се използва за групата невярващи читатели на писмото. Моето убеждение обаче е, че се адресират две различни групи:

1. онези евреи, които са видели могъществото на Бога в живота и в свидетелството на повярвалите си приятели;
2. повярвалите евреи, които все още се покланят на Бога в контекста на синагогата.

Думата „вие“ в Евреи 10:32-26 е в контраст с Евреи 26-31 (също както по-рано видяхме контраст и между Евреи 6:9-12 и 6:4-8).

■ **„издържахте“** Тази метафора е заимствана от света на спорта (вж. Евреи 12:1-3,7).

■ „голяма борба от страдания“ Вероятно става дума за гоненията, които сполитат Църквата, но не и синагогата, тъй като юдаизмът е приет като религия от римските власти за разлика от християнството. Този абзац сякаш казва, че те са помагали на други, които са пострадали от гонения, и именно по тази причина сега гоненията се насочват и към тях (вж. Евреи 10:33-34; 6:10).

10:34 „онези, които бяха в окови“ За разлика от получателите на това послание някои други християни вече са били затваряни в тъмница поради вярата си. Тези читатели също са вярващи, но все още не са се идентифицирали напълно с Църквата. Вероятно това са били повярвали в Христос евреи, които все още са посещавали синагогата (вж. Въведението към коментара, Получатели).

Английският превод KJV тук гласи: „страдахте заедно с моите окови“. Въз основа на този прочит мнозина коментатори изказват предположение, че апостол Павел е бил автор и на това послание. Текстът обаче съдържа няколко манускриптни вариации: (1) „в окови“ (P¹³, A, D*, както и преводите Вулгата и Пешита); (2) „на веригата“ (P⁴⁶, Ψ и гръцкият текст на Ориген); и (3) „в моите окови“ (κ, D², K, L, P и гръцкият текст на Климент Александрийски).

■ „посрещайте с радост разграбването на имота си“ Ето го сигурното свидетелство на нашата надежда в Христос и на нашето наследство в Него (вж. Евреи 9:15; 11:16; 13:14; Матей 5:12; Лука 6:22-23; Римляни 5:3; 8:17).

■ „по-добър“ Вж. пълната бележка към Евреи 7:7.

10:35-36 Тези стихове онагледяват нуждата на групата повярвали получатели (1) да не отхвърлят своята увереност (Евреи 3:6; 4:16; 10:19), както и (2) да устояват (Евреи 12:1-3). В много отношения тук имаме паралели с увещанията към седемте църкви в Откровение 2-3 глави (2:3,5,7,10,11,13,16,17,19,25,26; 3:2,3,5,10,11,12,20). Истинната вяра е устояваща вяра (вж. I Йоан 2:19). Бог очаква да приемем Неговите заветни обещания и да се държим здраво за тях. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 4:14.

Същинският проблем около въпроса със сигурността на християнина не са онези вярващи, които изпитват трудности, а по-скоро множеството съвременни западни църковни членове, които нямат никакво житейско свидетелство за вярата си. Лековатото християнско отношение в съчетание с свръхголям акцент върху увереността на християнина днес е напълнило църквите ни в най-добрия случай с бебета във вярата, а в най-лошия – с изгубени хора, които се смятат за християни! Ученичеството и призивът към радикална святост са нещо, което днес изключително много липсва в този материалистичен, капиталистически, декадентски съвременен западен свят. Спасението е превърнато в продукт (билет за небето в края на един себичен живот; или застраховка живот въпреки наличието на неспирни грехове), вместо да представлява всекидневна, задълбочаваща се лична връзка с Бога. Предназначението на християнската вяра не е само да ни докара до небето след смъртта ни (като продукт), а и да изобразява Христовия образ у нас още сега! Бог желае да възстанови собствения си образ в човека и именно по този начин да достига до падналите в грях изгубени хора със спасението в Христос. Причината да бъдем спасени е за да служи! Увереността в спасението е просто страничен продукт от един живот, посветен на служение и ученичество.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: УСТОЯВАНЕ SPECIAL TOPIC: PERSEVERANCE

Библейските доктрини, свързани с християнския живот, са трудни за обяснение, защото са представени в типичните за Изтока диалектични двойки (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ИЗТОЧНА ЛИТЕРАТУРА и библейски парадокси). На пръв поглед те звучат противоречиво, но въпреки това са напълно библейски. Западните християни имат тенденцията да избират една истина и пренебрегват или омаловажават противоположната. Някои примери:

1. Дали спасението е еднократно решение да следваш Христос или посвещение за цял живот?
2. Дали спасението е избор на суверенния Бог по благодат или е отклик на човека с покаяние и вяра на Божията покана?

3. Възможно ли е спасението да бъде изгубено или е нужно постоянно старание?

Темата за устояването е предизвиквала немалко дискусии в хода на цялата църковна история. Проблемът започва с наличието на наглед противоречиви пасажии в Новия завет:

1. текстове относно сигурността в спасението:
  - a. изявления на Исус в Евангелието на Йоан (Йоан 6:37; 10:28-29);
  - b. твърдения на Павел (Римл. 8:35-39; Ефес. 1:13; 2:5,8-9; Фил. 1:6; 2:13; II Сол. 3:3; II Тим. 1:12; 4:18);
  - c. твърдения на Петър (I Петър 1:4-5).
2. текстове относно необходимостта да устояваме:
  - a. изявления на Исус в синоптичните евангелия (Мат. 10:22; 13:1-9,24-30; 24:13; Марк 13:13);
  - b. изявления на Исус в Евангелието от Йоан (Йоан 8:31; 15:4-10);
  - c. твърдения на Павел (Римл. 11:22; I Кор. 15:2; II Кор. 13:5; Гал. 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Фил. 2:12; 3:18-20; Кол. 1:23; II Тим. 3:2);
  - d. твърдения на автора на Евреи (2:1; 3:6,14; 4:14; 6:11);
  - e. изявления на Йоан (I Йоан 2:6; II Йоан 9; Откр. 2:7,17,20; 3:5,12,21; 21:7).

Библейското спасение е плод на любовта, милостта и благодатта на суверенния триединен Бог. Няма човек, който да е спасен без инициативата на Духа (Йоан 6:44,65). Бог поема инициативата и поставя условията, но изисква хората да откликнат с покаяние и вяра, както с първоначално съзнателно решение, така и през останалите дни на живота си. Бог установява заветна връзка с човека. Има привилегии и отговорности!

Спасението се предлага на всеки човек. Смъртта на Исус решава проблема с греха на падналото творение! Бог е премислил начин и иска всички, които са създадени по Неговия образ, да откликнат на Неговата любов и промисъл, изявени в Исус.

Ако искате да прочетете повече по темата, вижте:

1. Dale Moody, *The Word of Truth*, Eerdmans, 1981 (pp. 348-365);
2. Howard Marshall, *Kept by the Power of God*, Bethany Fellowship, 1969;
3. Robert Shank, *Life in the Son*, Westcott, 1961.

Библията адресира два различни проблема в тази област: (1) да възприемаш сигурността в спасението като разрешение да водиш безплоден и себичен живот; и (2) да насърчаваш онези, които изпитват трудности със служението и с греха. Проблемът е, че неподходящи хора подемат неправилно послание и си изграждат богословски системи, основани на ограничени библейски пасажии. Някои християни отчаяно се нуждаят от посланието за сигурността, докато други имат нужда от предупреждения да устояват! От кои сте вие?

Богословското напрежение между тези две нужди е предизвиквало редица богословски спорове като тези между Августин и Пелагий, между Калвин и Арминий (полупелагианец). Диспутът включва въпроса за спасението. Ако човек е наистина спасен, трябва ли да устоява в своята вяра и плодотворност?

Калвинистите застават зад онези библейски текстове, които подчертават суверенитета на Бога и Неговата сила да опазва (Йоан 10:27-30; Римл. 8:31-39; I Йоан 5:13,18; I Петър 1:3-5) и като се фокусират върху определени ГЛАГОЛНИ ВРЕМЕНА като ПЕРФЕКТНИТЕ СТРАДАТЕЛНИ ПРИЧАСТИЯ от Ефесяни 2:5,8.

Арминианите изтъкват онези библейски текстове, които предупреждават вярващите „да устояват“, „да издържат“ или „да продължат“ (Мат. 10:22; 24:9-13; Марк 13:13; Йоан 15:4-6; I Кор. 15:2; Гал. 6:9; Откр. 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7). Лично аз не смятам, че Евреи 6 и 10 глави са приложими аргументи в тази област, но немалко арминиани ги използват като предупреждение срещу евентуално отстъпление. Притчата за сеяча в Матей 13 гл. и Марк 4 гл. адресира въпроса за привидната вяра. Същото виждаме и в Йоан 8:31-59. Докато калвинистите цитират ГЛАГОЛИ В СВЪРШЕНО ВРЕМЕ, за да опишат спасението, арминианите цитират библейски пасажии в СЕГАШНО ВРЕМЕ като I Коринтяни 1:18; 15:2 и II Коринтяни 2:15.

Това е пример за богословска злоупотреба с „пожелателен прочит“ на текста. Обикновено се използва даден водещ принцип или текст, който служи като богословско сито, през което се пресяват останалите библейски текстове. Бъдете нащрек срещу употребата на подобно сито! Тази тенденция е следствие от логическата мисъл на Западния свят, а не от Божието откровение. Библията обаче е книга от Изтока. Тя представя истината под формата на парадоксални двойки, които наглед са изпълнени с напрежение. Християните следва да приемат и двете страни на парадокса и да умеят да се справят с напрежението. Новият завет говори както за сигурността на вяращия, така и за необходимостта от постоянна вяра и благочестие в ежедневието. Християнството представлява първоначален отклик на покаяние и вяра, следван от продължителен процес, в който вярата и покаянието неизменно присъстват. Спасението не е продукт (билет за небето или застраховка живот), а живо и всекидневно взаимоотношение между човека и Бога. То е и първоначално решение, и доживотно ученичество. В Новия завет то е представено с всички ГЛАГОЛНИ ВРЕМЕНА:

- АОРИСТ (завършено действие) – Деяния 15:11; Римляни 8:24; II Тимотей 1:9; Тит 3:5;
- ПЕРФЕКТНО (завършено действие с продължаващи резултати) – Ефесяни 2:5,8;
- СЕГАШНО (продължително действие) – I Коринтяни 1:18; 15:2; II Коринтяни 2:15;
- БЪДЕЩЕ (бъдещи или сигурни събития) – Римляни 5:8,10; 10:9; I Коринтяни 3:15; Филипяни 1:28; I Солунци 5:8-9; Евреи 1:14; 9:28.

10:36 В този стих се съдържа важно уточнение!

☐ „**Божията воля**“ Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 13:21.

☐ „**да получите обещаното**“ Става дума за обещанията в Новия завет в Христос (вж. Евреи 9:15)!

10:37-38 Това е цитат от Септуагинта от Авакум 2:3-4, като обаче последните две части са разменени за по-голям акцент.

☐ „**Този, който има да дойде**“ Еврейският мазоретски текст тук поставя местоимението в среден род „то“, но гръцкият превод Септуагинта използва мъжки род, имайки предвид Месията.

10:38 „ще живее чрез вяра“

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ВЯРА, ДОВЕРИЕ, УПОВАНИЕ, ВЯРНОСТ В СТАРИЯ ЗАВЕТ SPECIAL TOPIC: BELIEVE, TRUST, FAITH, AND FAITHFULNESS IN THE OT

I. Уводно изложение

Трябва да се отбележи, че тази богословска представа, толкова съществена за Новия завет, не е ясно дефинирана в Стария завет. Тя определено присъства, но е демонстрирана чрез ключови пасажии личности. Старият завет съчетава:

- A. Личността и обществото;
- B. Личната среща и заветното послушание.

Вярата е не само лична връзка, но и всекидневен начин на живот! По-лесно е да се представи с личност, отколкото в лексикална форма. Този личен аспект най-добре се илюстрира при:

- A. Авраам и неговото потомство;
- B. Давид и Израил.

Тези мъже се срещат с Бога и животът им е изцяло променен (не свършен живот, но постоянна вяра). Изпитанията разкриват силните и слаби страни на тяхната лична връзка с Бога, но близкото общение на доверие продължава във времето! То бива изпитано и пречистено, но продължава като доказателство за тяхното посвещение.

II. Основно използвани корени на глаголи

A. קח (BDB 52, KB 63)

1. ГЛАГОЛ

- a. *Qal* – проста глаголна форма – да подкрепя, да подхраня (вж. IV Царе 10:1,5; Естир 2:7, небогословска употреба);
- b. *Niphal stem* – форма в страдателен залог – да подсигурия или затвърдя, да установя, да потвърдя, да бъда верен или надежден;
  - (1) за хора, Исаия 8:2; 53:1; Еремия 40:14;
  - (2) за неща, Исаия 22:23;
  - (3) за Бога, Второзаконие 7:9; Исаия 49:7; Еремия 42:5.

c. *Hiphil stem* – да стоя твърдо, да вярвам, да се доверя:

- (1) Авраам повярва в Бога, Битие 15:6;
  - (2) Израилтяните в Египет повярваха, Изход 4:31; 14:31 (отречено във Втор. 1:32);
  - (3) Израилтяните повярваха, че *ЯХВЕ* говори чрез Мойсей, Изход 19:9; Пс. 106:12,24;
  - (4) Ахаз не се довери на Бога, Исаия 7:9;
  - (5) Който повярва в него, Исаия 28:16;
  - (6) Вярва в истини относно Бога, Исаия 43:10-12.
2. СЪЩЕСТВИТЕЛНО (МЪЖКИ РОД) – вяроност (вж. Втор. 32:20; Исаия 25:1; 26:2)
  3. НАРЕЧИЕ – наистина, сигурно, вяроно, нека бъде така (Втор. 27:15-26; III Царе 1:36; I Лет. 16:36; Исаия 65:16; Ер. 11:5; 28:6). Това е литургичната употреба на „амин” в Стария завет и в Новия завет.

B. (86 BK ,45 BDB) קחСЪЩЕСТВИТЕЛНИ В ЖЕНСКИ РОД, твърдост, вяроност, истина:

1. за хора, Исаия 10:20; 42:3; 48:1;
2. за Бога, Изход 34:6; Пс. 117:2; Исаия 38:18,19; 61:8;
3. за истината, Втор. 32:4; III Царе 22:16; Пс. 33:4; 98:3; 100:5; 119:30; Ер. 9:5; Зах. 8:16.

C. קח (BDB 53, KB 62), твърдост, постоянство, вяроност:

1. за ръце, Изход 17:12;
2. за времена, Исаия 33:6;
3. за хора, Ер. 5:3; 7:28; 9:2;
4. за Бога, Пс. 40:11; 88:11; 89:1,2,5,8; 119:138.

III. Употреба на тази старозаветна представа от Павел

- A. Павел основава новото си разбиране за *ЯХВЕ* и за Стария завет на своята лична среща с Исус по пътя за Дамаск (Деяния 9:1-19; 22:3-16; 26:9-18).
- B. Привежда в подкрепа на новото си разбиране два ключови старозаветни текста, които съдържат корена קח:
  1. Битие 15:6 – личната среща на Авраам, инициирана от Бога (Битие 12 гл.), което доведе до живот на вяра и послушание (Битие 12-22 гл.). Павел споменава за това в Римляни 4 глава и Галатяни 3 глава.
  2. Исаия 28:16 – онези, които вярват в него (в Крайъгълния камък, поставен от Бога), никога няма да бъде:
    - a. Римл. 9:33, „посрамен“ или „разочарован“;
    - b. Римл. 10:11, същото като по-горе.
  3. Авакум 2:4 – онези, които познават верния Бог, ще живеят живот на вяра (вж. Еремия 7:28). Павел използва този текст в Римл. 1:17 и Гал. 3:11 (вж. също така Евреи 10:38).

IV. Как Петър използва старозаветната идея

A. Петър комбинира:

1. Исаия 8:14 – I Петър 2:8 (камък за препъване)
2. Исаия 28:16 – I Петър 2:6 (краеъгълен камък)
3. Псалом 118:22 – I Петър 2:7 (отхвърлен камък)

В. Възприема уникалните понятия, описващи Израил като „избран род, царско свещенство, свят народ, народ за собствено притежание на Бога“ от:

1. Втор. 10:15; Исаия 43:21;
2. Исаия 61:6; 66:21;
3. Изход 19:6; Второзаконие 7:6.

Апостол Петър го използва за вярата на църквата в Христос (I Петър 2:5,9).

V. Как Йоан използва идеята

A. Новозаветната употреба

Понятието „повярваха“ идва от гръцкото *pisteuō*, което може да се преведе като „взра“, „упование“ или „доверие“. Например СЪЩЕСТВИТЕЛНОТО не се появява в евангелието от Йоан, но ГЛАГОЛЪТ се използва често. В Йоан 2:23-25 се изразява несигурност относно искрената вяра на множеството, че Исус от Назарет е Месията. Други примери за тази повърхностна употреба на понятието „взравам“ се намират в Йоан 8:31-59 и Деяния 8:13, 18-24. Истинската библийска вяра е повече от първоначален отклик. Тя трябва да е последвана от процес на ученичество (Матей 13:20-22,31-32).

B. Употреба на думата с ПРЕДЛОЗИ

1. *eis* означава „в“. Тази уникална конструкция подчертава, че вярващите полагат доверието/вярата си в Исус:
  - a. в Неговото име (Йоан 1:12; 2:23; 3:18; I Йоан 5:13);
  - b. в Него (Йоан 2:11; 3:15,18; 4:39; 6:40; 7:5,31,39,48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45, 48; 12:37,42; Матей 18:6; Acts 10:43; Фил. 1:29; I Петър 1:8);
  - c. в мене (Йоан 6:35; 7:38; 11:25,26; 12:44,46; 14:1,12; 16:9; 17:20);
  - d. в Сина (Йоан 3:36; 9:35; I Йоан 5:10);
  - e. в Исус (Йоан 12:11; Деяния 19:4; Гал. 2:16);
  - f. в Светлината (Йоан 12:36);
  - g. в Бога (Йоан 14:1).
2. *en* означава „в“ – Йоан 3:15; Марк 1:15; Деяния 5:14.
3. *epi* означава „в“ или „върху“ – Матей 27:42; Деяния 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Римл. 4:5, 24; 9:33; 10:11; I Тим. 1:16; I Петър 2:6.
4. ДАТЕЛЕН ПАДЕЖ БЕЗ ПРЕДЛОГ, както в Гал. 3:6; Деяния 18:8; 27:25; I Йоан 3:23; 5:10.
5. *hoti* означава „взравайте, че“ и осигурява съдържанието на вярата:
  - a. Исус е Светият на Бога (Йоан 6:69);
  - b. Исус е Аз Съм (Йоан 8:24);
  - c. Исус е в Отец и Отец е в Него (Йоан 10:38);
  - d. Исус е Месията (Йоан 11:27; 20:31);
  - e. Исус е Синът на Бога (Йоан 11:27; 20:31);
  - f. Исус е изпратен от Отца (Йоан 11:42; 17:8,21);
  - g. Исус е едно с Отца (Йоан 14:10-11);
  - h. Исус дойде от Отца (Йоан 16:27,30);
  - i. Исус се представя със заветното име на Отца, „Аз съм“ (Йоан 8:24; 13:19);
  - j. Ние ще живеем с Него (Римл. 6:8);
  - k. Исус умря и възкръсна отново (I Сол. 4:14).

VI. Заключение

A. Библийската вяра е човешкият отклик на Божието слово. Бог винаги подема инициативата (вж. Йоан 6:44,65), но хората трябва да откликнат на Неговия призив (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ЗАВЕТ).

1. покаяние (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ПОКАЯНИЕ)
2. вяра/доверие (вж. СПЕЦИАЛНИТЕ ПОНЯТИЯ по тези теми)
3. послушание
4. устояване (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: УСТОЯВАНЕ)

B. Библийската вяра е:

1. лична връзка (начална вяра);
2. потвърждаване на библейската истина (вяра в Божието откровение);
3. подобаващ отклик с послушание към вярата (всекидневна вяра).

Библейската вяра не е билет за небето или застрахователна полица. Тя е лична връзка. Това е целта на творението и хората, създадени по Божия образ и подобие (Битие 1:26-27). Целта е „близост“. Бог желае общение, а не – богословска позиция! Но общението със светия Бог изисква децата на вярата а демонстрират „семеините“ характеристики (напр. святостта; вж. Левит 19:2; Матей 5:48; I Петър 1:15-16). Грехопадението (Битие 3 гл.) влияе на нашата способност да реагираме правилно. Затова Бог действа в наша полза (Езекиил 36:27-38), давайки ни „ново сърце“ и „нов дух“, което ни помага чрез вяра и покаяние да общуваме с Него и да Му се покоряваме!

И трите неща са съществени. И трите трябва да са налице. Целта е да познаваме Бога (както в еврейския, така и в гръцкия смисъл) и да отразяваме Неговия характер в живота си. Целта на вярата не е един ден да стигнем в небето, но всеки ден да живеем като Христос!

- С. Човешката вяроност е резултат (в Новия завет), не – основа (в Стария завет) за връзката с Бога: вяра в Неговата вяроност; доверие в Неговата надеждност. Сърцевината на новозаветното схващане за спасението е, че всички хора трябва да откликнат с вяра и постоянно да я упражняват, заради благодатта и милостта на Бога, показани в Христос. Той ни е възлюбил, Той е изпратил, Той е промислил. А ние трябва да откликнем с вяра и вяроност (Ефес. 2:8-9,10)! Верният Бог търси верни хора, за да се разкрие чрез тях на безверния свят и да го доведе до лична вяра в Него.

■ **„Моят“** Съществува известно разногласие в гръцките манускрипти по отношение на конкретния референт на местоимението „Моят“. То би могло да се отнася или към думата „правда“ (в българския текст: „праведник“), или за думата „вяра“. Авторът на Посланието до евреите използва неяснотата в преводите МТ и LXX, поставяйки акцент върху: (1) идването на Месията и (2) необходимостта вярващите да са верни.

В древногръцките унциални ръкописи А и С местоимението „моят“ е свързано с думата „правда“. От друга страна, в LXX, Пешита и ръкописа D* местоимението се отнася към думата „вяра“. В манускриптите P¹³, D^c, H^c, K, P и *Текстус Рецептус* думата „моят“ въобще отсъства (по аналогия с решението на апостол Павел да пропусне това местоимение, когато цитира Авакум 2:4 съответно в Римляни 1:17 и Галатяни 3:11).

Частицата „ако“ във втората половина от стиха въвежда условно изречение от трети клас, което обозначава потенциално действие.

10:39 Авторът обобщава своята увереност в устояването на читателите си (ср. с Евреи 6:9-12)!

■ **„онези, които се дърпат назад“** Тук има препратка към Авакум 2:4, който в Септуагинта гласи: „Ако той се отдръпне, душата ми няма да се наслаждава в него.“ Проблемът в Посланието до евреите за повярвалите хора е верността до самия край. Огромната опасност е от „отдръпване“.

Тълкувателният проблем в този стих е за кого всъщност се отнася фразата „онези, които се дърпат назад“:

1. за израилтяни от времето на Авакум;
2. за невярващите евреи сред читателите на Посланието до евреите (което има две групи получатели – повярвали и невярващи евреи), тъй като те са се отдръпнали от ясно формулираното благовестие, след като са го чули;
3. за вярващите хора по принцип, които не устояват до самия край.

Контекстът на Посланието до евреите като цяло, както и този на Авакум 6:9-12 подкрепят вариант 2.

■ **„погибел“** Тази дума често се отнася за хора, които нямат вечен живот (вж. Матей 7:13; Филипяни 1:28; 3:19; II Солунци 2:3; I Тимотей 6:9; II Петър 2:1,3; 3:7). Въпреки че често тази дума се превежда като „унищожение“, в нея в никакъв случай не се съдържа идея за пълно унищожение на невярващия. Става дума само за загуба на физическия живот. Същата метафорична употреба се среща многократно в Стария завет. Една от тайните и болките на Ада е именно вечната му трайност (Даниил 12:2; Матей 25:36).

NASB	„а от тези, които имат вяра за опазването на душата“
NKJV	„а от тези, които вярват за спасението на душата“
NRSV	„а сред онези, които имат вяра и затова биват спасени“
TEV	„вместо това имаме вяра и биваме спасени“
NJB	„ние сме от онези, които пазят вярата, докато душите ни бъдат спасени“

Антонимът на „отдръпването“ е верността. Този цитат от Авакум се използва по различен начин от употребата на Павел в Римляни 1:17 и Галатяни 3:11, където акцентът е върху необходимостта от първа стъпка на вярата. В Посланието до евреите ударението по-скоро е върху трайността на вярата. Именно това изречение подготвя почвата за изброяването на верните хора в 11 глава. Този впечатляващ списък показва, че вярата често означава да бъдеш подложен на гонения и дори на смърт. Акцентът е върху това, че в Стария завет вярващите устояват дори и на фона на огромни трудности (ср. с Евреи 10:32-33)! Авторът на Посланието до евреите подчертава своята пълна увереност, че неговите вярващи читатели ще устоят във вярата до самия край!

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Защо е толкова важно, че Христос е принесъл Себе си „веднъж завинаги“?
2. Кога и какво представлява окончателното, пълно спасение?
3. Дайте определение за новозаветната дума *telos* („съвършен“).
4. Какво е предназначението на Деня на изкуплението? По какъв начин старозаветните жертви се отнасят към Евреи 10:8?
5. Защо авторът на Посланието до евреите приписва старозаветни пасажи на Исус и на Духа?
6. Освещението еднократно и окончателно действие ли е (Евреи 10:10) или е процес (10:14)?
7. Защо Евреи 10:18 е толкова важен стих?
8. Посочете практичните неща, които да вполитаме в живота си поради достъпа, който имаме до Бога чрез Христос.
9. Стихове 26-29 казват ли, че е възможно християнинът да отстъпи от вярата си?
10. Защо „събирането заедно“ е толкова голям проблем за получателите на това писмо?
11. По Божията воля ли е да страдаме (вж. Евреи 10:32-36)?

Евреи 11 глава

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Вяра	Чрез вяра разбираме	Списък на герои и героини	Вяра	Примерната вяра на нашите предци
11:1-2	11:1-3	11:3	11:3	11:
11:3	Вяра в зората на историята		11:3	11:3
11:4-7	11:4-7	11:4-7	11:4	11:4
			11:5-6	11:5-6
	Верният Авраам		11:7	11:7
11:8-12	11:8-12	11:8-12	11:8-10	11:8-10
	Небесната надежда		11:11-12	11:11-12
11:23-31	11:23-29	11:23-28	11:23	11:23-29
			11:24-26	
			11:27-28	
	Чрез вяра победиха	11:29-31	11:29	
	11:30-40		11:30-31	11:30-31
11:32-38		11:32-38	11:32-35a	11:32-40
			11:35b-38	
11:39-40		11:39-40	11:39-40	

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ

(от „Ръководство за изучаване на Библията“, 10 стр.)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение, което е и в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ КОНТЕКСТА

- А. Единайsetsа глава е поредица от старозаветни примери за хора, които са се показали верни въпреки изключително тежка обстановка (за разлика от тези във II Петър 2 глава и в Посланието на Юда. Този списък има за цел да насърчи получателите на Посланието до евреите, както и вярващите хора от всяка епоха на Църквата – да останат верни независимо от заобикалящите ги условия (Евреи 10:32-39).
- В. Обърнете внимание също така, че тук не става дума за началната изповед на вяра, а по-скоро за цялостния живот на вяра в условията на Стария завет. Верният завършек е свидетелство за това, че е имало вярно начало. Вярващите хора започват с вяра, продължават с вяра и завършват с вяра. Авторът на Посланието до евреите разглежда живота на повярвалия човек не само откъм неговото начало, а и откъм неговия завършек.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 11:1-7

¹ А вярата е твърдата увереност в неща, за които се надяваме, **убеденост** в неща, които не виждаме. ² Защото заради нея древните получиха свидетелство. ³ С вяра разбираме, че световите са били устроени с Божието слово, така че видимото не стана от видими неща. ⁴ С вяра Авел принесе на Бога по-добра жертва от тази на Каин, чрез която за него се засвидетелства, че е праведен, тъй като Бог свидетелства за неговите дарове. И чрез тази вяра той, макар и мъртъв, още говори. ⁵ С вяра Енох беше преселен, за да не види смърт, и не можеше да бъде намерен, защото Бог го пресели. Понеже преди неговото преселване за него беше свидетелствано, че е бил угоден на Бога. ⁶ А без вяра не е възможно да се угоди на Бога, защото, който идва при Бога, трябва да вярва, че Той съществува, и че възнаграждава тези, които Го търсят. ⁷ С вяра Ной, предупреден от Бога за неща, които още не се виждаха, и движен от страхопочитание, направи ковчег за спасение на своя дом. Чрез тази вяра той осъди света и стана наследник на правдата, която е от вяра.

11:1 „вяра“ Тук се дава не толкова богословско определение за понятието *вяра*, а по-скоро практическа картина на това, как всъщност действа вярата. Само в рамките на тази глава съществителното *pistis* („вяра“) се използва двайсет и четири пъти. От Стария завет основната идея зад това понятие е „вярност“, „лоялност“. Ето това е антонимът на отстъплението. Гръцката дума *pistis* се превежда по различни начини: „вяра“, „доверие“. Всъщност вярата е човешкият отклик спрямо Божиата вярност и Божиите обещания. Ние се доверяваме на Бога, понеже на Него може да Му се има доверие. Разковничето е в Неговия характер.

NASB, NRSV	„сигурност за неща, за които се надяваме“
NKJV	„съдържание на нещата, за които се надяваме“
TEV	„да бъдем сигурни в онова, за което се надяваме“
NJB	„гаранция за благословенията, за които се надяваме“

Гръцката дума за „увереност“ (*hupostasis*) принципно означава „поставям под“, „заставам под“. Тоест тя въвежда основата на онова, което следва. По тази причина в древния свят тя е имала най-различни значения. Особено разпространена е в гръцките философски съчинения, където означава ясно изявление на дадено нещо. Касае онова, което е реално и истинно, а не което е нереализирано и неистинно.

1. В Евреи 1:3 се отнася за същността.
2. В Евреи 3:14 се отнася за автентичността на християнската изповед.
3. В Евреи 11:1 се отнася за обещанията на благовестието, които е възможно да вкусим още сега, но които ще се осъществят в пълнота в бъдещето.

Това понятие в египетските папируси означава „заглавно деяние“ (вж. NJB). В този свой смисъл то отразява метафората на апостол Павел, че Светият Дух ни е даден като „залог“ (II Кор. 1:22; 5:5; Ефес. 1:14).

В Септуагинта гръцките думи, които обикновено се използват като превод за това понятие, касаят *tōhelet* (*The Cambridge History of the Bible*, р. 9), което означава „отношение на търпеливо и уверено изчакване на нещо; състояние на убедено очакване“ (т.е. надежда). Не забравяйте, че новозаветните автори най-напред са разсъждавали на еврейски, но са пишели на гръцки език, служейки си с превода на Септуагинта.

Някои изследователи изтъкват, че най-ясните значения на този контекст отразяват старозаветния цитат в Евреи 10:38 (Авакум 2:2-4). Единайсета глава е списък на хора, които не са се отдръпнали. Този текст показва тъкмо обратното на онова, което са обмисляли да сторят някои от читателите на Посланието до евреите.

■ **„убеденост“** Това е единственото място в Новия завет, където се среща тази дума. Значението ѝ е „потвърждаване чрез проверка“. Двете фрази в 1 стих са паралелни (като и двете имат сегашни страдателни причастия). Следователно думите „увереност“ и „убеденост“ са взаимно свързани и касаят конкретния начин, по който трябва да живее вярващият човек.

■ **„неща, които не виждаме“** Примерите по-долу са на хора, които живеят (1) с надежда в настоящите и бъдещите действия на Бога; и (2) с увереност в духовните обещания на Бога (Евреи 10:23). Всекидневните им решения се напътстват от техния светоглед, а не от обстоятелствата, от материалистични интереси или от себечентрично мислене.

Физическата действителност е подчинена на невидимата духовна реалност (11:3). Единственият начин, по който можем да я опознаем, е посредством петте ни сетива. Тя е преходна, а не вечна. Истинската духовна действителност от друга страна е невидима (11:27) и следователно ние можем да я опознаем единствено посредством вяра. Тя е толкова истинна и автентична за вярващите хора, че буквално контролира и определя техните приоритети.

11:2

NASB	„получиха одобрение“
NKJV	„придобиха <i>добро</i> свидетелство“
NRSV	„приеха одобрение“
TEV	„спечелиха Божието одобрение“
NJB	„са признати“

Тук намираме сходства с начина, по който апостол Павел употребява думата „вяра“ в Римляни 1:17 и Галатяни 3:11. Вярата в техния живот не ги избавя от всички тези страдания, но пък е свидетелство за това, че Божият Дух е в тях (вж. Яков 2:14-26).

11:3

NASB, NKJV, NRSV	„световете“
TEV, NIV	„вселената“
NJB	„вековете“

Има две гръцки думи, които се използват в Новия завет за описване на настоящата ни действителност: *kosmos* в Евреи 1:6 и *aiōn* в този стих. Думата *aiōn* се отнася за духовни времена и сезони, обхващащи както физическия, така и духовния свят (вж. Евреи 1:2; 6:5; Римл. 12:2; I Коринтяни 1:20; 2:6,8; 3:18; II Коринтяни 4:4; Ефесяни 1:21; 6:12). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 1:2.

■ **„Божие слово“** Това не е гръцката дума *logos*, а *rhēma* – друго съществително, което се отнася за изговорено слово. Следователно става дума за *сътворение чрез декрет* – т.е. посредством изговореното слово (вж. Битие 1:3,6,9,14,20,24; Псалом 33:6,9). Според Евреи 1:2 ние знаем, че Божият *Logos* е агентът, чрез който Бог Отец е сътворил света (вж. Йоан 1:1,10; I Коринтяни 8:6; Колосяни 1:16).

Изявлението на вярата се превръща в мироглед, въз основа на който вярващият човек живее живота си. С това не се отхвърля науката, а по-скоро науката се разглежда през призмата на вярата. Именно с помощта на вярата науката би могла да изследва механизмите на сътворения ред (чрез естественото откровение), но в крайна сметка тя отдава върховната роля единствено на Бога (вж. John L. Walton, *The Lost World of Genesis*), който се е разкрил в Библията чрез личността на Исус Христос.

■ **„така че видимото не стана от видими неща“** Тук акцентът не е толкова върху сътворяването *ex nihilo* (от нищо), а по-скоро се цели онагледяване на невидимата действителност (вж. Евреи 11:1). Въз основа на откровението на Бога вярващите хора приемат неща, които лично не са видели или опитали. Тук не става дума толкова за доктринално богословие, колкото за ежедневен живот с вяра и надежда.

11:4 **„Авел“** Вторият син на Адам и Ева, който впоследствие ще бъде убит от брат си Каин (Бит. 4:3 и сл.).

■ **„по-добра жертва“** Различието между Каин и Авел се крие не толкова във вида жертви, колкото в отношението (наличието или отсъствието на вяра), с което те ги принасят. От този стих не можем да вадим богословски заключения дали кръвната жертва е по-висша от другата.

■ **„макар и мъртъв, още говори“** Това се описва в Битие 4:10 и Евреи 12:24. В настоящия контекст това служи за потвърждение на вярата, която се изправя в лицето на смъртта и въпреки всичко триумфира. Читателите на Посланието до евреите обмислят да се отдръпнат от християнската вяра именно поради появилите се гонения. Подобно на Авел от тях се очаква да проявят вяра.

11:5 „Енох“ Първият човек след Грехопадението, който остава незасегнат от смъртта (вж. Битие 5:24). В Стария завет няма подробности за неговия живот. Казва се само, че е ходел с Бога.

■ **„беше преселен“** Буквално означава „преместен на друго място“. Не става въпрос за „възкресяване“, а за „пренасяне“ – досущ като Илия (IV Царе 2:11). В Библията има ясно разграничение между:

1. хора, които са върнати към живот (съживяване);
2. хора, които са взети на небето без физическа смърт (пренасяне);
3. Исус, който има напълно ново духовно тяло (възкресяване).

■ **„че е бил угоден на Бога“** Тук заемката е от Септуагинта, докато МТТ дава: „ходеше с Бога“.

11:6 „без вяра не е възможно да се угоди на Бога“ Това е основната мисъл на цялата литературна единица. Не става дума просто за първоначалната стъпка на вяра, а за устойчива вяра, която е угодна на Бога. Всички тези примери са останали верни до самия край на живота си – независимо как е настъпил този край. Вярата е начинът, по който човек приема, възприема и прилага обещанията на Бога. Нито спасението, нито ученичеството биха били възможни без наличие на вяра. Именно това е вярата в Божиите действия в миналото (сътворение, откровение), в Божието присъствие понастоящем (при гонения, страдания и дори мъченическа смърт) и в Божиите обещани намеси в бъдещето (за спасение, за живот на небето).

По отношение на представата за „невъзможно“ вж. пълната бележка към Евреи 6:6.

■ **„трябва да вярва“** Гръцката дума *pistis* се превежда по различни начини: „доверие“, „упование“, „вярност“. Фокусът не е толкова върху когнитивните факти, колкото върху личното доверие във верността на Бога. Нашето вярване в Неговата вярност! И то не само на думи и а и във всекидневието ни.

Думата „трябва“ е в сегашно време, деятелен залог, изявително наклонение. Означава „необходимо е“. Вярата е необходимост!

■ **„възнаграждава тези, които Го търсят“** Става дума не само за първоначално решение да Го търсим, а и за трайно отношение с вяра.

11:7 „предупреден от Бога за неща, които още не се виждаха“ Ето го моделът на вярата. Светиите в Стария завет са живеели според онова, което им се е разкривало от Бога. Не само думите им, ами и делата им са били показателни за наличието на вяра! Можете ли да си представите какви подигравки е отнесъл Ной, когато е сглобявал грамаден морски съд на билото на планината, за да спасява животните!

■ **„ковчег“** Не става дума за кораб, а за плавателен съд, който да се задържи на повърхността на водата при всякакви обстоятелства. Думата е същата както при Ковчег на завета.

■ **„той осъди света“** По какъв начин точно Ной е осъдил света? Има два възможни отговора на този въпрос: (1) посредством неговите задвижвани от вяра дела; или (2) посредством проповедите му (вж. II Петър 2:5).

■ **„стана наследник на правдата“** Според Битие 6-8 глави Ной е първият човек в Библията, който е наречен „праведен“ (вж. II Петър 2:5). Това не означава „безгрешен“. Идеята е, че Ной е ходел в светлината на своята вяра и доверие в Бога. Също както вярата на Авраам по-късно ще му бъде вменена за праведност (Битие 15:6), така става и с Ной. За думата „праведност“ вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 1:9.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 11:8-12

⁸ С вяра Авраам, когато беше повикан да излезе и да отиде на едно място, което щеше да получи в наследство, послуша и излезе, без да знае къде отива. ⁹ С вяра той се засели в обещаната земя като в чужда и живееше в шатри с Исаак и Яков, сънаследниците на същото обещание, ¹⁰ защото очакваше един град, който има вечни основи, на който Архитект и Строител е Бог. ¹¹ С вяра и самата Сара получи сила да зачене и роди в преминала възраст, понеже счете за верен Този, който беше дал обещанието. ¹² Затова само от един човек, и то замъртъвял, се народи толкова многобройно потомство, колкото са звездите на небето и колкото е крайморският пясък, който не може да се изброи.

11:8 „Авраам... послуша и излезе“ В някои случаи виждаме идеализиран вариант на живота на тези хора. На фона на цялата древна литература Стариият завет е уникален с това, че описва както положителните, така и отрицателните явления в живота на своите герои. Авраам е особена смесица от страх и вяра:

1. страх
  - a. Бог му казва да остави семейството си. Той взема със себе си баща си и Лот.
  - b. Бог му обещава дете. Той се опитва сам да се сдобие с наследник чрез наложницата на Сара, а впоследствие предлага Сара както на египетски, така и на филистимски управител, и то от страх за собствения си живот.
2. вяра
  - a. Действително напуска град Ур.
  - b. Действително се доверява на Бога да му осигури потомство.
  - c. Действително е готов да принесе Исаак в жертва (Битие 22 гл.).

Бог не търси свръх светии. По-скоро Той се вълнува от обикновени хора, които въпреки недостатъците си са готови да откликнат с покаяние и доверие и желаят да живеят за Него независимо от обстоятелствата.

11:9 „той се засели в обещаната земя като в чужда“ Думата тук подсказва, че не е разполагал с никакви права като гражданин на новата земя (вж. Евреи 11:13).

11:10 „очакваше“ Тук глаголят е в продължително време, среден (депонентен) залог, изявително наклонение. Очакването му е било продължително!

■ **„град“** Градът е разпространена библейска метафора (вж. Евреи 11:16; 12:22; 13:14; Йоан 14:2; Галатяни 4:26; Откровение 3:12; 21:2), отнасяща се за местообитанието на Бога сред хората, както е било някога в Едемската градина.

Авраам е живял с вяра и поглед не върху настоящето, а върху обещаната действителност. Вярата казва: „Този свят не е мой дом.“ Вярата казва: „Божии обещания са сигурни.“ Вярата казва: „Действителността около мен не е само онова, което виждам, а онова, което Бог казва!“

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ДВАТА ГРАДА ПРИ ИСАИЯ SPECIAL TOPIC: THE TWO CITIES IN ISAIAH

- A. Исаия 24-27 глави представлява литературна единица, която е поставена в заключението на цяла поредица пророчества с осъждения за околните народи в Исаия 13-23 глави. Осъждението не е последната дума! Богът на благодатта и милостта има вечен и отворен за всички изкупителен план (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ВЕЧНИЯТ ИЗКУПИТЕЛЕН ПЛАН НА ЯХВЕ).
- B. Целият този раздел обхваща два града:
  1. Градовете, създадени от падналите в грях наследници на Каин, които се опитват да посрещат нуждите си единствено със свои собствени ресурси (Битие 4:10-11);

2. Град Сион, където обитава самият Бог (над крилете на двата херувима върху Ковчегата на завета в Пресвящото място на ерусалимския храм) и където Неговите верни последователи (и евреи, и езичници) идват пред Него в поклонение (вж. Исаия 2:2-4; 19:18-25; Евреи 11:10; 12:22; 13:14; Откровение 21:1-2).

С. Градовете представляват групи хора или цели народи.

Човешки градове

Исаия 1:7-8 – изгарят юдейските градове
 Исаия 1:21 – градът на верните е станал блудница
 Исаия 6:11 – юдейските градове са опустошени
 Исаия 14:17,21 – всички градове са опустошени
 Исаия 14:31 – филистимските градове
 Исаия 17:1-3,9 – сирийските градове са разрушени
 Исаия 19:2 – египетски градове се разрушават

Исаия 22:2,9 – град Ерусалим пада
 Исаия 23 гл. – Тир е унищожен
 Исаия 24:1—25:5 – унищожение за всички градове
 Исаия 25:10-12 – Моав и дворецът му са укрепени

Исаия 26:5 – неунищожимият град (Моав?)
 Исаия 27:10 – укрепените градове падат
 Исаия 29:1 – „Ариел“ (Ерусалим)
 Исаия 33:2,19 – празнуващият град (Ерусалим)

Исаия 48:2 – святият град (но само по име)

Божият град

Исаия 1:26 – градът на правдата, градът на верните

Исаия 19:1-22 – египетски градове хвалят Бога
 Исаия 19:23-25 – Египет и Асирия са включени сред Божиите хора

Исаия 25:6-9 – празник на божията планина (градовете тъпчат Ерусалим)
 Исаия 26:1 – силният град Ерусалим възстановен

Исаия 45:13 – Моят град (вж. Исаия 44:23)

Исаия 52:1-6 – святият град
 Исаия 60:14 – градът на Господа
 Исаия 62:12 – градът, който не е забравен
 Исаия 66:6 – викове откъм града, глас откъм храма

11:11 „Сара“ Някои древногръцки ръкописи (P⁴⁶, D) добавят тук думата „безплодната“. От особено значение е, че никоя от жените на патриарха Авраам (с изключение на Лия) не е можела да зачене без свръхестествена помощ от Бога. Освен това нито едно от техните първородни не е било наследник на обещанието. Бог се е намесил, за да покаже, че Той владее положението!

Сара – подобно на Авраам – е своеобразна смесица от страх и вяра. Тя дава на Авраам слугинята си. Но и тя се надсмива на Божието обещание (Битие 18:12).

■ **„счете за верен Този, който беше дал обещанието“** Тя действа на базата на Божието обещание, а не на настоящата действителност. Тази фраза е сходна с Евреи 10:23 (ср. с Евреи 6:17-18). По същия начин се очаква да се държат и читателите на Посланието до евреите.

11:12 „колкото са звездите на небето и колкото е крайморският пясък“ Това е част от Божието обещание пред Авраам, Исаак и Яков (Битие 15:5; 22:17; 32:12). Не забравяйте, че всички техни съпруги (освен Лия) са били безплодни.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 11:13-16

¹³ Всички тези умряха във вяра, тъй като не бяха получили изпълнението на обещанията; но като ги видяха отдалеч и като ги приветстваха, изповядаха, че са чужденци и пришълци на

земята.¹⁴ А онези, които говорят така, показват явно, че търсят свое отечество.¹⁵ И наистина, ако те са мислели за онова отечество, от което са били излезли, щяха да имат време да се върнат.¹⁶ Но сега те копнеят за едно по-добро отечество, тоест небесно. Затова Бог не се срамува от тях, да се нарече техен Бог, защото им е приготвил град.

11:13 „Всички тези умряха във вяра, тъй като не бяха получили изпълнението на обещанията“ Ето я сърцевината на съпоставката между старозаветните личности от 11 глава и повярвалите евреи получатели на Посланието до евреите, които са на ръба да се дръпнат назад (Евреи 10:38; II Петър 2:20-22).

☐ „видяха... приветстваха... изповядаха“ Обърнете внимание на трите последователни и паралелни описателни фрази!

☐ „чужденци и пришълци на земята“ Буквално, чужди жители, които нямат права като гражданите (вж. в Септуагинта Битие 23:4; Псалом 39:12; Филипияни 3:20; I Петър 2:11). Физическата действителност не е истинската вечна действителност. Този свят не е техен дом.

11:15 „ако“ Условно изречение от втори клас, което обикновено се нарича „противоположно на фактите“. Излезли са и не са се завърнали!

11:16 Същинската действителност е духовната. Това се вижда от метафората за един небесен град, чийто строител и създател е лично Бог (Евреи 11:10). Бог веднага отговаря, когато намери у нас доверие и вяност (Евреи 2:11; 11:2,39; 13:14). Думата „отечество“ тук и думата „град“ от 10 стих са богословски паралели, като и двете обозначават места, които Бог подготвя за чадата си!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 11:17-22

¹⁷ С вяра Авраам, когато беше изпитван, принесе Исаак в жертва – онзи, който беше получил обещанията, принесе единородния си син; ¹⁸ онзи, за когото беше казано: „По Исаак ще се нарече твоето потомство“; ¹⁹ като разсъди, че Бог може да възкресява и от мъртвите, откъдето, като символ на възкресението, го и получи обратно. ²⁰ С вяра Исаак благослови Яков и Исав за неща, които щяха да дойдат. ²¹ С вяра Яков на умирање благослови всеки от синовете на Йосиф и се поклони на Бога, подпирайки се на върха на тоягата си. ²² С вяра Йосиф на умирање спомена за излизането на израилевите синове и даде поръчка за костите си.

11:17 „беше изпитван“ Когато човек съпостави Битие 22:1 с Матей 6:13 и Яков 1:13-14, на пръв поглед се получава някакво противоречие. На гръцки език обаче има две думи за „изпитване“, като всяка има различни конотации. Едната означава да изпитваш някого с цел да го разрушиш (*peirazō*), а другата е да изпитваш някого с цел да бъде одобрен и укрепен (*dokimazō*). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към 2:18.

Бог подсигуриява достатъчно възможности за Своите чада да покажат вярата си и да израстват в нея (вж. Битие 22:1; Изход 15:25; 16:4; 20:20; Второзаконие 8:2,16; 13:3) Съдии 2:22; II Летописи 32:31). Всяко изпитание се превръща или в препъникамък, или в стъпало за изкачване нагоре.

☐ „принесе единородния си син“ Равнището на вярата на Авраам се вижда според неговата готовност да отдаде обратно на Бога детето на обещанието, за чиято поява е чакал тринайсет години (вж. Яков 2:21).

Употребата на думата *monogenēs* („единороден“) по отношение на Исаак не означава „единствен“, понеже Авраам е имал и други деца. Със сигурност обаче значението на тази дума тук е „сина на обещанието“, „уникалния син“. Такова е нейното значение и в Йоан 3:16.

11:18 Цитат от Битие 21:12, което е преди изпитанието!

11:19 „може да възкресява и от мъртвите“ Авраам е очаквал по някакъв начин Исаак да се завърне с него (Битие 22:5). Текстът не уточнява какво точно си е представял. Посланието до евреите намеква, че е възможно той да е очаквал възкресение.

■ **„като символ“** Авторът на Посланието до евреите използва Стария завет като типология на настоящата действителност (вж. Евреи 9:9; 10:1; 11:19). В конкретния случай символът изглежда се състои в това, че също както Авраам е поставил на жертвеника сина на обещанието, така и Бог Отец е пожертвал собствения си Син, воден от Своята любов, милост и благодат!

11:20 Благославянето на синовете на Исаак се описва в Битие 27:27 и сл., докато първото благословение на Яков към потомците на Йосиф е в Битие 48:14, а сетне второто му благословение към останалите му синове е в Битие 49 гл. Веднъж дадено, благословието от патриарха не може да се върне назад. Това е пример как авторът на Посланието до евреите използва старозаветната история избирателно (също както в Книгите на летописите). Той споменава единствено положителните аспекти.

11:21 „подпирайки се на върха на тоягата си“ Цитат от Септуагинта на Битие 47:31. Мазоретският текст на иврит тук гласи: „Поклони се на Бога на собственото си легло.“ На иврит думите за „легло“ и „тояга“ имат едни и същи съгласни (*meth*), а конкретното значение се изяснява едва по-късно с добавянето на гласни. Според контекста в Стария завет Яков по някакъв начин разпознава изпълнението на пророческия сън на Йосиф (Битие 37:5-11), като по този начин признава пророкувания авторитет на Йосиф или посочва Йосиф като „избавителя“ на Божия народ – фигура, която ще е подобна на Мойсей, Исус Навиев и впоследствие на Месията.

11:22 „даде поръчка за костите си“ Разпоредбата е костите му да бъдат изнесени от Египет и погребани в Обещаната земя след Изхода (вж. Битие 50:24-25; Изход 13:19; Исус Навиев 24:32).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 11:23-29

²³ С вяра, когато се роди Мойсей, родителите му го криха три месеца, защото видяха, че беше красиво дете, и не се бояха от заповедта на царя. ²⁴ С вяра Мойсей, когато стана на възраст, отказа да се нарича син на дъщерята на фараона ²⁵ и предпочете да страда с Божия народ, а не да се наслаждава временно на греха, ²⁶ като счете опозоряването на Христос за по-голямо богатство от египетските съкровища, защото гледаше към наградата. ²⁷ С вяра той напусна Египет, без да се бои от царския гняв, защото издържа, като че ли виждаше Невидимия. ²⁸ С вяра изпълни Пасхата и поръсването с кръвта, за да не се допре до тях този, който погубваше първородните. ²⁹ С вяра израилтяните минаха през Червено море като по суша, а египтяните, като се опитаха да направят същото, се издавиха.

11:23 „родителите му“ Според превода на Септуагинта думата тук е „родителите“, докато в еврейския мазоретски текст съществителното е „майка“.

■ **„видяха, че беше красиво дете“** Юдейската традиция твърди, че Мойсей е бил изключително красиво дете. Кой родител не би смятал, че детето му е красиво?! Не това обаче е богословската идея в този случай. По-скоро акцентът е върху това, че Мойсей е бил специално и избрано от Бога дете.

■ **„не се бояха от заповедта на царя“** Авторът на Посланието до евреите споменава тази фраза с поглед към настоящите си читатели (ср. с Евреи 11:27).

11:24 „син на дъщерята на фараона“ Официална египетска властова титла.

11:25-26 Отново авторът на Посланието до евреите прави връзка с изкушението, пред което са се изправили неговите читатели. Призивът към тях е да насочват погледа си към бъдещите, сигурни обещания на Бога, а не върху настоящите обстоятелства. Лоялността към Христос е докрай!

11:27 „напусна Египет“ Изглежда става дума за бягството на Мойсей в Мадиямската земя, а не за Изхода (ср. с Изход 2:14-15). Отново авторът на Посланието до евреите рисува доста идеализирана картина на намеренията на Мойсей.

☐ „като че ли виждаше Невидимия“ Израилтяните са смятали, че да видиш ЯХВЕ е равносилно на смърт поради Неговата святост (вж. Битие 16:13; Изход 3:6; 33:17-23; Съдии 5:22-23; 13:22; III Царе 19:11-13; Деяния на апостолите 7:32).

11:28 Алюзия към Изход 12 глава. Последното бедствие покосява целия Египет – включително и земята Гошен. Дори и евреите е трябвало да се покорят на Божиите инструкции и да ги изпълнят с вяра, за да бъдат пощадени от преминаването на смъртоносния ангел.

☐ „първородните“ Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 1:6.

☐ „този, който погубваше“ Става дума за смъртоносния ангел (вж. LXX, Изход 12:23; II Царе 24:16-17).

11:29 Обобщение на случката от Изход 14:21 и сл.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 11:30-31

³⁰ Чрез вяра стените на Ерихон паднаха, след като бяха обикаляли седем дни около тях. ³¹ С вяра блудницата Раав не погина заедно с непокорните, като прие съгледвачите с мир.

11:30 „стените на Ерихон паднаха“ Вж. Исус Навиев 6:20; II Коринтяни 10:4.

11:31 „блудницата Раав“ Ханаанката Раав става вярваща (Яков 2:25). Напълно възможно е именно тя да е същата Раав, която е вписана в родословното дърво на Месията според Матей 1:5.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 11:32-38

³² И какво повече да кажа? Защото няма да ми стигне време да говоря за Гедеон, Варак, Самсон и Ефгай, още и за Давид, и за Самуил, и за пророците, ³³ които с вяра побеждаваха царства, раздаваха правда, получаваха обещания, затваряха устите на лъвове, ³⁴ угасяха силата на огъня, избягваха от острието на меч, от слабост ставаха силни, ставаха силни в бой, обръщаха в бяг чужди войски, ³⁵ жени приемаха мъртвите си възкресени. А други бяха мъчени, като не приемаха да бъдат освободени, за да получат по-добро възкресение, ³⁶ други бяха подлагани на изпитания от подигравки и бичувания, а още и окови и тъмници, ³⁷ бяха убивани с камъни, изкушавани, разрязвани с триони, умираха заклани от меч, скитаха се в овчи и кози кожи, като търпяха лишения, бедствия и страдания. ³⁸ Тези, за които светът не беше достоен, се скитаха по пустините и планините, по пещерите и рововете на земята.

11:32 „Гедеон“ Вж. Съдии 6-8 гл.

☐ „Варак“ Вж. Съдии 4-5 гл.

☐ „Ефгай“ Вж. Съдии 11-12 гл.

☐ „Давид“ Вж. I Царе 16:1.

☐ Самуил“ Вж. I Царе 1:20.

11:33 „правда“ Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 1:9.

☐ „затваряха устите на лъвове“ Възможно е тази препратка да е към живота на Самсон, на Давид, на Даниил или на някое друго недостигнало до нас събитие.

11:34 „угасяха силата на огъня“ Това цитиране на избавление от огъня може да се отнася конкретно за Даниил 3 гл. или пък за някое друго недостигнало до нас събитие. Съществува възможност дори същото

нещо да се споменава в I Коринтяни 13:3, където обаче има проблем с един гръцки глагол. Според древните гръцки ръкописи р⁴⁶, Ɀ, А и В фразата в средата на I Коринтяни 13:3 гласи: „ако се предам на възгордяване“ (*kauchēsōmai*), докато според манускриптите С, D, F, G, K и L тази фраза гласи: „ако се предам на изгаряне“ (*kauthēsōmai*). Първият от тези два варианта (а) се осланя на по-достоверни древни ръкописи; и (б) се използва доста често от апостол Павел като понятие.

☐ „от слабост ставах силни“ Вж. II Коринтяни 12:9.

11:35 „жени приемаха мъртвите си възкресени“ Чисто богословски тук става дума не за възкресяване, а за съживяване (вж. III Царе 17:17-23; IV Царе 4:31-37). Съществува само едно възкресение, довело до вечно тяло – това на Исус.

NASB, NKJV, NRSV „по-добро възкресение“
TEV, NJB „по-добър живот“

Идеята тук е за честта и победата, които се крият в мъченическата смърт. Част от тайната на Божия план и Божията воля за тази паднала в грях планета е някои хора да получават физическо възстановяване (по-горе: „жени приемаха мъртвите си възкресени“), а други хора да страдат и да умират. От вярващите хора се очаква да живеят смело и с вяроност за ЯХВЕ и за Исус. Победата се крие в тяхната вяроност! ЯХВЕ е верен на Своите обещания. Исус е верен на Своите обещания. Именно по тази причина и вярващите трябва да са верни във всекидневното си ходене.

Относно думата „по-добро“ вж. пълната бележка към Евреи 7:7.

11:36 „подигравки и бичувания“ Възможно е да става дума за периода на Макавеите (вж. I Мак. 1:62-64; 7:34; II Мак. 6:18-20; 7:1-42).

11:37 „убивани с камъни“ Преданието гласи, че Еремия е бил убит с камъни от евреи в Египет. Някакъв свещеник на име Захария (различен от едноименния пророк и автор на старозаветна книга) също е бил екзекутиран с камъни според II Летописи 24:20-1; Лука 11:51.

☐ „изкушавани“ Тази дума изглежда доста обща на фона на доста по-конкретните описания на гонения и мъчения в околните стихове. Древният манускрипт Р⁴⁶ пропуска тази дума. Представителите на текст критиката изказват становище, че след като следващата фраза „разрязвани с триони“ (*epristhēsan*) звучи доста сходно на гръцки език с фразата „бяха изкушавани“ (*epeirasthēan*), значи има вероятност първата да е просто добавена от някой книжник сравнително рано в традициите за преписване на светите текстове. Има немалко вариации на това място между различните гръцки манускрипти (в последователността на самите думи; в граматическото време). Четвъртото издание на гръцкия Нов завет на UBS не включва тази дума.

☐ „разрязвани с триони“ Според преданието (вж. Възнесение на Исая 5:1-14) пророк Исая е бил поставен в кух дънер от дърво и е бил разрязан на две от служители на Манасия.

☐ „умираха заклани от меч“ Вж. III Царе 19:10,14; Еремия 2:30; 26:23).

11:38 Тук се описва ужасяващата история на гонения срещу последователите на Бога. Защо читателите на Посланието до евреите тогава да се изненадват, че и те са подложени на натиск поради вярата им?

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 11:39-40

³⁹ Но всички тези, макар и да бяха засвидетелствани чрез вярата, не получиха изпълнението на обещанието, ⁴⁰ да не би да достигнат съвършенство без нас; защото за нас Бог беше предвидил нещо по-добро.

11:39 „макар и да бяха засвидетелствани“ Този стих препраща обратно към Евреи 11:2 (вж. също 2:11). Когато човек живее с вяра независимо от тежките обстоятелства, това е угодно на Бога.

11:40 Божиите обещания обединяват вярващите хора от всички епохи, всички раси, всички социално-икономически равнища, всякакво ниво на образование (вж. Гал. 3:28; Кол. 3:11). Всички тези личности от Стария завет са гледали напред, очаквайки нови дни от Бога. Това ново време настъпва с идването на Исус във Витлеем, а ще се осъществи в пълнота едва когато Христос се появи за втори път от отворените небеса! Неговото възкресение е надеждата, която се очаква с упование от всички вярващи хора и в Стария завет, и в Новия завет (вж. I Йоан 3:2).

▣ „свършенство“ Вж. пълната бележка към Евреи 7:7.

▣ „по-добро“ Вж. пълната бележка към Евреи 10:1.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Посочете какво е определението на думата „вяра“ съответно на еврейски и на гръцки.
2. Какво означават понятията „сътворение чрез декрет“ и *ex nihilo*?
3. Изпитва ли Бог вярващите (ср. Евреи 11:17 с Яков 1:13-14)?
4. Има ли специална почит за гоненията? Всички християни ли са подложени на гонения?
5. Защо авторът на Посланието до евреите ни дава този списък с личности на вярата?

Copyright © 2013 Bible Lessons International

Евреи 12 глава

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Дисциплината на Господа	Състезанието на вярата	Увещания и предупреждения	Бог нашият Баща	Примерите на Исус Христос
12:1-3	12:1-2	12:1-2	12:1-2	12:1-4
	Дисциплината на Бога			
	12:3-11	12:3-11	12:3-11	
12:4-11				Бащините напътствия на Бога
				12:5-13
12:12-13	12:12-17	12:12-13	12:12-13	
Предупреждение срещу отхвърлянето на Божията благодат				Наказание за неверието
12:14-17		12:14-17	12:14-17	12:14-17
	Славната компания			
12:18-24	12:18-24	12:18-24	12:18-21	12:18-29
	Чуйте небесния глас		12:22-24	
12:25-29	12:25-29	12:25-29	12:25-27	
			12:28-29	

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ

(от „Ръководство за изучаване на Библията“, 10 стр.)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение, което е и в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 12:1-2

¹Затова и ние, като сме заобиколени от такъв голям облак свидетели, нека отхвърлим всяко бреме и греха, който лесно ни оплита, и нека тичаме с издръжливост в поставеното пред нас поприще, ²като гледаме на Исус, Начинателя и Завършителя на нашата вяра, който заради предстоящата Му радост издържа кръста, като презря срама, и седна отдясно на Божия престол.

12:1 „Затова“ Първи стих е необичайно сложностъчинено изречение (*toigaroun*), каквото срещаме само тук и в I Солунци 4:8. Въз основа на досегашните примери за вяроност към читателите се отправя призив да водят благочестив живот и да насърчават околните.

☐ „облак“ Думата „облак“ често се използва метафорично в елинската литература със значение на група хора (вж. напр. Херодот VIII.109).

☐ „свидетели“ Това понятие би могло да обозначава:

1. свидетел в съдебна зала;
2. очевидец, който разказва какво е видял, чул или преживял;
3. човек, който е пострадал (убит или измъчван) поради вярата си в Христос;
4. метафорично обобщение на примерите от Евреи 11 глава.

Поради контекста на Евреи 11 глава изглежда най-доброто обяснение е не толкова, че „те“ ни наблюдават, а по-скоро, че ние следва да разглеждаме техния живот като пример (вж. NASB Study Bible, p. 1798). Според мене този стих често се използва по неподходящ начин за подкрепа на възгледа, че нашите близки на небето следят живота ни, докато сме на земята. Няма никакъв спор, че един ден вярващите хора ще се съберат в общение в Деня на възкресението. Библията обаче не казва нищо за подобно събиране в мига на смъртта, нито за това, дали починалите светии са способни да виждат земния живот на своите близки.

Елингуърт и Найда правят противоположното наблюдение: „Мисълта тук е, че героите от страниците на Стария завет наблюдават как авторът на Посланието до евреите и неговите читатели тичат в попрището на християнския живот, тъй като собственото им спасение е обвързано с това на християните (Евреи 11:40)“ (вж. Ellingworth and Nida, *The Handbook on The Letters to the Hebrews*, United Bible Society, p. 287).

☐ „нека“ Тук преводът е в повелително наклонение, но първият глагол всъщност има причастна форма в сегашно време, деятелен залог. Повелителната част следва чак след израза „нека тичаме“.

Обърнете внимание какво следва да правят вярващите хора в светлината на старозаветните свидетели:

1. да отхвърлят всяко едно бреме (12:1);
2. да отхвърлят всеки грях, който ги оплита така лесно (12:1);
3. да тичат с издръжливост (12:1);
4. да не откъсват поглед от Исус (12:2).

☐ „отхвърлим“ Това е причастие в аорист, среден залог. Буквално думата означава „събличам като дреха“ (ср. с Деяния 7:58). Настоящата граматическа форма предполага лично (среден залог) и категорично (аорист) решение. Павел обаче използва същата дума фигуративно в изцяло нравствен смисъл (вж. Римляни 13:12; Ефесяни 4:22,25; Колосяни 3:8-9; както и противоположната форма „обличам“ в Ефесяни 4:23 и Колосяни 3:10,12,14). От християните се очаква да бъдат активно включени в подсиуреното им спасение. Пред нас има поприще, свидетелство, борба (вж. Фил. 2:12-14)!

NASB	„всяко бреме“
NKRV, NRSV	„всеки товар“
TEV	„всяка пречка“
NJB	„всичко, което ни натежава“

Думата буквално означава „тлъстина“ или „тежест“. Всички спортисти, които са участвали в атлетичните състезания в древна Елада, са тичали почти голи. Тази дума се използва:

1. буквално за телесна тлъстина;
2. за тренировъчни тежести на спортистите;
3. метафорично в елинската литература за гордост;
4. във философски план за опасността „доброто“ да измести „най-доброто“.

■ **„греха“** Това се отнася или (1) за греховното естество; или (2) за най-големия грях; или (3) за неверието; или (4) според този конкретен контекст – за отстъпването (вж. 10:38). Посланието до евреите е адресирано както до вярващи, така и до невярващи евреи.

NASB „толкова лесно ни връзва“
NKRV „толкова лесно ни хваща“
NRSV, TEV „който се прилепва към нас“
NJB „който ни държи така здраво“

Древният ръкопис Р⁴⁶ тук съдържа фразата „лесно ни разсейва“. Става дума за всяко нещо, което препъва вярващия човек в попрището на живота. Може да бъде повтаряем грях или неконтролируемо желание, или дори наличието на доста добри неща – т.е. всяко нещо, което подтиква вярващия да пренебрегва нещата, за които е надарен и призван от Бога.

■ **„тичаме“** Тук глаголът е в сегашно време, деятелен залог, повелително наклонение. Става дума за продължително действие, но с нотка на условност. Определено се вписва в цялостния акцент на четирите предупреждения към евреите християни, които са тръгнали да се отдръпват от Христос и от благовестието.

■ **„издръжливост“** Възможно е цялата тази глава да е равинска игра на думи върху съществително „издръжане“ (вж. Евреи 10:32,36), което означава „доброволно, действено (активно) и търпеливо (пасивно) устояване“. Самият глагол се среща във втори, трети и седми стихове, докато съществителното е в първи стих. Това всъщност е темата на цялата книга и най-вече на заключителните ѝ глави. Стискайте зъби!

■ **„поставеното пред нас“** Това е сегашно страдателно (депонентно) причастие. Християнският живот често се съпоставя със спортно състезание (вж. I Коринтяни 9:25; Филипяни 1:30; II Тимотей 2:5; с *надпревара*, I Коринтяни 9:24,26; Галатяни 2:2; 5:7; Филипяни 2:16; с *бокс*, I Коринтяни 9:26; I Тимотей 1:18; 6:12; II Тимотей 4:7; с *борба*, Ефесяни 6:12).

■ **„поприще“** Гръцката дума *agōna* е спортен термин, от който произлиза съвременната дума „агония“. Често се използва за писта за състезание.

12:2 „като гледаме на Исус“ Това е сегашно деятелно причастие. Думата означава „взирам се“. Обърнете внимание, че ние гледаме Него – не тълпата, не обстоятелствата и не себе си. Възможно е това да е образен език за постоянно фокусиране върху новия завет (благовестието).

NASB „авторът и усъвършителят на вярата“
NKJV „авторът и завършителят на *нашата* вяра“
NRSV „пионерът и усъвършителят на нашата вяра“
TEV „от когото зависи вярата ни от начало до край“
NJB „който ни води в нашата вяра и я довежда до съвършенство“

Първата от тези две думи (*archēgos*) се използва в Евреи 2:10 за Исус като автор на спасението; в Деяния 3:15 за Исус като княз (автор) на живота; в Деяния 5:31 за Исус като княз (предводител) и спасител. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 2:10.

Втората дума (*teleiōtēs*) означава „този, който завършва и усъвършенства“. Отнася се за пълното изпълнение на изкупителната задача, която Бог Отец възлага на Исус. В един смисъл тя е синонимна с фразите „Алфа и Омега“ (Откровение 1:8), „първият и последният“ (Откровение 1:17; 2:8). Авторът на Посланието до евреите многократно говори за „усъвършенстване“ (вж. Евреи 2:10; 5:9; 6:1; 7:11,19,28; 9:9; 10:1,14; 11:40; както и в настоящия стих). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 7:11.

■ **„вяра“** Думата *pistis* може да се отнася за:

1. лични отношения с Христос;
2. живот с вяроност и христоподобие;
3. християнското учение (вж. Юда 3,20 ст.).

Християнството е личност, с която общуваме; истина относно тази личност (благовестието); и живот подобен на тази личност (христоподобие).

■ **„предстоящата Му“** Тази дума се среща в Евреи 12:1 по отношение на борбите (попрището) на живота на християнина. Сега същото понятие се използва за борбата на Исус, който полага живота си заради нас. По този начин авторът на Посланието до евреите подтиква повярвалите евреи да устояват. Исус е изпълнил ролята си. Сега от тях се очаква да изпълняват своята. Когато Той завършва борбата си, настъпва огромна радост. Същото ще се отнася и за тяхната борба.

■ **„радост“** Предлогът *anti* обикновено означава „поради“, но може да означава също така и „вместо“. Ако е първото значение, вероятно става дума за мига, когато Той е оставил небето (вж. Фил. 2:5-11). Ако пък е второто, тогава иде реч за неговата радост при осъществяването на изкуплението и последвалото възнесение (вж. Исаия 53:10-12).

■ **„кръста“** Равините по времето на Исус са възприемали кръстната смърт за Божие проклятие поради тълкуванията на Второзаконие 21:23. Павел изтъква, че Исус е понесъл това проклятие на Закона заради нас (вж. Галатяни 3:13).

■ **„презря срама“** Кръстът е обективното свидетелство за любовта на Бог Отец и Бог Син (Йоан 3:16; Римл. 5:8). Тук имаме много силна гръцка дума. Исус гледа отвъд унижението си (вж. Исаия 53:10-12) към славата, която Го очаква. Кръстът не е никак лесно препятствие! Цената на изкуплението не е никак малка!

■ **„седна“** Тук глаголът е в е в перфектно време, деятелен залог, изявително наклонение – завършено действие с трайни последици. Продължават препратките към Псалом 110:1 (вж. Евреи 1:3,13; 8:1; 10:12).

■ **„отдясно“** Не буквално, а метафорично – там е мястото на властта, на авторитета, на превъзходството (Деяния 2:33-36).

■ **„на Божия престол“** Падналите в грях човешки същества могат само да си представят великолепието и славата на духовната действителност. За целта е необходимо да се използват образи от физическия свят (улицы от злато, перлени порти, стъклено море). Бог е духовно, вечно, вездесъщо същество – прекалено голям за какъвто и да било престол (вж. III Царе 8:27). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: БОГ, ОПИСАН КАТО ЧОВЕК (АНТРОПОМОРФИЗЪМ) към Евреи 3:11.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 12:3-11

³ Защото размислете за Този, който издържа такава враждебност против Себе Си от грешниците, за да не ви дотяга и да не ставате малодушни. ⁴ Не сте се съпротивили още до кръв в борбата си против греха ⁵ и сте забравили увещанието, което ви съветва като синове: „Сине мой, не презирай наказанието на Господа и не отслабвай, когато те избличава Той, ⁶ защото Господ наказва този, когото люби, и бие всеки син, когото приема.“ ⁷ Ако търпите наказание, Бог постъпва с вас като със синове, защото кой е този син, когото баща му не наказва? ⁸ Но ако сте без наказание, в което всички участват, тогава сте незаконородени деца, а не синове. ⁹ Освен това, имали сме бащи по плът, които са ни наказвали, и ние сме ги почитали; не трябва ли много повече да се покоряваме на Отца на духовете и да живеем? ¹⁰ Защото те са ни наказвали за кратко време, както са смятали за добре; а Той – за наша полза, за да бъдем участници в Неговата святост. ¹¹ Нито едно наказание не изглежда да е за радост, а за скръб; но после донася мирния плод на правдата на тези, които са били обучавани чрез него.

12:3 „размислете“ Тук глаголът е в аорист, среден залог (депонентен), повелително наклонение. Буквално означава „пресметнете“ и се използва за акцентиране на внимателен анализ на нещо. В древността хората са добавяли числа отдолу нагоре при пресмятане, а чертата се е теглела най-отгоре за общата сума.

■ **„Този, който издържа“** Това е перфектно деятелно причастие. Също както Исус е преживял толкова унижително отношение заради спасението на вярващите хора, сега от тях се очаква да живеят за Него и за околните жертвоготовно (I Йоан 3:16).

■ **„против Себе Си“** Тук повечето съвременни преводи поставят местоимение в единствено число. От друга страна, древните гръцки манускрипти, версии и патристични цитати подкрепят варианта с множествено число на местоимението. И въпреки че при текст критиката един от приетите принципи е за оригинален вариант да се приема най-необичайният и най-труден текст (вж. II приложение), в настоящия случай множественото число въобще не отговаря на контекста. Подлогът на това изречение очевидно е самият Исус. Възможно е това да е усвоена още от древността грешка в преписването от първите два века, преди още да бъде натрупан значителен обем от ръкописи.

■ **„за да не ви дотяга и да не ставате малодушни“** Това са понятия от света на спорта. С тях обикновено се описва задъхването и омаломощаването на атлетите при продължителен маратон. Нашият автор подтиква повярвалите в Христос евреи да устояват независимо от изтощението и трудностите. На фона на това насърчение по-късно е отправено и предупреждение – в Евреи 10:15,25-29.

12:4 „Не сте се съпротивили още до кръв“ Първите читатели на това послание са били подложени на гонения, но това все още не е коствало живота им (вж. Евреи 10:32 и сл.). Заради тях Исус е приел смъртно наказание и по тази причина от тях се очаква също да са готови да отдадат живота си.

■ **„в борбата си против греха“** Поредното понятие от сферата на спорта. Среща се и в Евреи 12:1. От него произлиза съвременната дума „агония“. Според конкретния контекст думата „греха“ може да се отнася:

1. за греха на неверието сред групата неповярвали евреи;
2. за греха на отстъплението („отдръпването“; Евреи 10:38) сред повярвалите евреи.

12:5 „сте забравили“ Тук глаголът е в перфектно време, среден залог (депонентен), изявително наклонение. Това е единственото място в Новия завет, където се среща тази дума. Тя обозначава:

1. пълно забравяне (с акцент върху времето);
2. съзнателно забравяне (с акцент върху залога).

■ **„не презирай... и не отслабвай, когато те изобличава Той“** Цитат от Септуагинта от Притчи 3:11-12. И двете думи са в повелително наклонение с отрицателна частица. Обикновено този формат означава заповед за прекратяване на вече съществуващо действие.

■ **„наказанието на Господа“** Думата „наказанието“ е от сферата на възпитанието на дете. Със същото понятие има игра на думи в Евреи 12:5-11. Метафората е позната. Също както всеки нормален родител дисциплинира детето си, Бог също дисциплинира Своите чада (вж. I Коринтяни 11:32; Откровение 3:19).

12:6 „защото Господ наказва този, когото люби“ Поредната причина защо вярващите са подложени на страдания заради вярата (вж. Матей 5:10-12; Деяния 1:1,4; 14:22; II Солунци 1:4-10).

■ **„и бие всеки син, когото приема“** Продължава цитатът от Притчи 3:11-12. Това е важно. Няколко пъти вече Исус е наречен „син“, докато старозаветните герои са наречени „служители“. Сега вярващите в Новия завет на свой ред са наречени „синове“ (вж. Евреи 12:7-8). Бащата дисциплинира сина си:

1. с родителски съображения;
2. за благо на сина;
3. за благо на цялото семейство.

12:7 „Ако търпите наказание“ Тук глаголът е в сегашно време, деятелен залог, изявително наклонение или в сегашно време, деятелен залог, повелително наклонение (морфологията на гръцки език е една и съща). При положение че в Евреи 12:5 има два отрицателни глагола в повелително наклонение, вероятно и този глагол също е със заповедна форма. Думата означава „доброволно и стабилно устояване“ (вж. Евреи 12:1,2,3; 10:32,26). Подобно изпитание със сигурност ще доведе до по-силна вяра!

■ **„Бог постъпва с вас като със синове“** Темата за ролята на Бога като възпитаващ родител може би е препратка към Второзаконие 8:5. Виждаме това в Осия 11:1-4.

Глаголът е в сегашно време, страдателен залог, изявително наклонение. Значението му е да представиш нещо пред Бога под формата на жертва. Страдателната форма тук обаче обозначава готовността на Бога да бъде достъпен за човешките същества посредством Христовата жертва.

12:8 „Но ако“ Тук условното изречение е от първи клас – тоест твърдението се предполага, че е вярно от гледна точка на автора. Всички Божии чада са преживявали дисциплина (перфектно време, деятелен залог, изявително наклонение).

12:9 „Отца на духовете“ Тази фраза няма нищо общо с теориите за произхода на душата. В случая се използва в смисъла на действителния Източник на живота. Има съпоставка между Бог Отец и земните бащи (вж. Евреи 12:9-10).

☐ **„и да живеем“** Наказанията от страна на Бог Отец довеждат до истински живот.

12:10 „а Той – за наша полза, за да бъдем участници в Неговата святост“ Всеки повярвал човек получава освещение в момента на спасението си (като ново положение пред Бога), а след това е призван да води живот на святост и освещение (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 2:11). Такава е Божията цел за абсолютно всеки един вярващ (вж. Матей 5:48; Римляни 8:28-30; II Коринтяни 3:18; 7:1; Галатяни 4:19; Ефесяни 4:13; I Солунци 3:13; 4:3,7; I Петър 1:15). Бог е предопределил освещаването на вярващите хора (Ефесяни 1:4). За целта обаче често пъти се налага Бог да прибегва до дисциплиниращи мерки (вж. Евреи 5:8; Римляни 8:17).

12:11 „донася мирния плод на правдата“ Животът на христианина е от вяра към вяра; от изявлението (изповед на вяра) към характера (живот на вяра; вж. Римляни 5:3-5; Яков 1:2-4).

За по-задълбочено изследване на понятието „правда“ вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 1:9.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 12:12-13

¹² Затова „укрепете немощните ръце и отслабналите колена“ ¹³ и направете за краката си прави пътища, за да не се отклони куцото, а да се изцели.

12:12 Алюзия към Исаия 35:3, което може да е и основният фон зад написаното в 12 глава. Зрелите би следвало да укрепват слабите (т.е. онези, които има риск да се дръпнат назад). Думата „укрепете“ буквално означава „изправете“, поради което има игра на думи с глагола в следващия стих.

12:13 „направете за краката си прави пътища“ Вероятна алюзия към Притчи 4:26 в Септуагинта (LXX). Възможно е и това да е позната по онова време пословица, използваща старозаветната метафора за праведност като „изправяне на пътищата“.

☐ **„за да не се отклони“** Тази фраза може да се разбира по два начина:

1. в старозаветния си смисъл (вж. III Царе 18:21) като метафора за редуване между две становища; в Стария завет Израил многократно се люшка между ЯХВЕ и Ваал;
2. в гръцката литература – като оправяне на пътя, за да не се препъват и нанаяват куците (вж. M. R. Vincent, *Word Studies in the New Testament*, p. 1168).

☐ **„а да се изцели“** Взаимното насърчаване води до възстановяване (вж. Галатяни 6:1; Яков 5:16).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 12:14-17

¹⁴ Търсете мир с всички и онова освещение, без което никой няма да види Господа, ¹⁵ като внимавате да не би някой да не достигне до Божията благодат; да не би да поникне някой горчив корен, който да ви смущава, така че мнозина да се осквернят от него; ¹⁶ да не би някой да е блудник или безбожник, като Исав, който за едно ястие продаде първородството си, ¹⁷ понеже

знаете, че даже когато искаше след това да наследи благословението, той беше отхвърлен, защото не намери място за покаяние, въпреки че го потърси със сълзи.

12:14-17 Още едно предупреждение (както Евреи 2:1-4; 3:7-4:11; 5:11-6:12; 10:19-39; 12:14-17).

12:14 „Търсете мир“ Глаголът е в сегашно време, деятелен залог, изявително наклонение. В контекста на (а) гонения отвън; (б) неверие сред приятелите (невярващи евреи в събранието); и (в) вътрешни съмнения (опасност от „отдръпване“; Евреи 10:38) е изключително важно да се говори за мира.

Има няколко сходни пасажа по отношение на мира:

1. Псалом 34:14 – „търсете мира“;
2. Марк 9:50 – „имайте мир помежду си“;
3. Римляни 12:18 – „доколкото е възможно, живеете в мир с всички“;
4. I Коринтяни 7:5 – „Бог ни е призвал към мир“;
5. II Тимотей 2:22 – „търсете правдата, вярата, любовта и мира заедно с всички онези, които призовават Господа с чисто сърце“.

■ **„и онова осветение“** Думата „освещение“ препраща към Евреи 12:10 и е свързана с дисциплинирането. Бог дисциплинира вярващите, за да изгради у тях святост. Целта на спасението е да заприличае на Христос.

Става дума не за положението на осветение (което еднократно ни е дадено), а за прогресивното състояние на всекидневно осветяване. В един смисъл то е завършено, еднократно и предоставено ни като подарък от Бога (свършен факт), а в друг смисъл е живот на вяра, послушание, служене и поклонение (императив). В много случаи вярващите хора поставят акцент или на едното, или на другото (вж. напр. прословутите дебати между Августин и Пелагий; между Калвин и Арминий). Отношенията на вярващия човек с Бога започват в даден времеви момент, когато той е достигнал до убеждение, покаяние и обръщение, а впоследствие се разгръщат във времето и достигат кулминация при Второто идване на Месията. Верността, праведността и устояването във вярата са изключително важни свидетелства за наличието на истинно спасение.

Сравнете следните библейски текстове относно осветението:

Като положение (факт)

Деяния 26:18
Римляни 15:16
I Коринтяни 1:2-3; 6:11
II Солунци 2:13
Евреи 2:22; 10:10,14; 13:12

Като прогресивно състояние (императив)

Римляни 6:19
II Коринтяни 7:1
Ефесяни 1:4; 2:10
II Солунци 3:13; 4:3-4; 5:2
I Тимотей 2:15
II Тимотей 2:21
Евреи 12:14
I Петър 1:15-18

■ **„без което никой няма да види Господа“** Тук се съдържа парадокс: (1) един ден вярващите ще видят Господа (вж. Йов 19:25-27; Псалом 17:15; Матей 5:8; I Йоан 3:2; Откровение 22:4); а от друга страна (2) сега вярващите не могат да видят Бога (вж. Изход 33:20; Йоан 1:18; I Тимотей 6:16; I Йоан 4:12).

Възможно е да става дума за духовните очи на човека, когато откликва на благовестието. Според контекста тази фраза може да е и синоним на това, да разбираш Бога.

■ **„като внимавате“** Буквално думата „внимаващи“ (*episkopountes*) е сегашно деятелно причастие, което тук се използва с императивно значение. Понятието е със същия корен като една от ранните думи за водач на църковно събрание (букв. „надзорник“, *episkopos*; вж. Филипяни 1:2; I Тимотей 3:2; Тит 1:7; използвана също така и за Исус в I Петър 2:25). В този случай би могла да се отнася за водачи на църкви или пък за зрелите християни, които носят отговорност за останалите. На отстъплението следва да се противопоставя зрелостта на вярващите. Тази група християни отчаяно са се нуждаели от зрялост (вж. Евреи 5:11-14).

Никой християнин не е самотен остров (вж. I Коринтяни 12:7). Християнството е отборен спорт! Думата „светии“ неизменно е в множествено число в Новия завет (с изключение на Фил. 4:21, където се използва с общностно значение). Ние сме пазители на братята си. Не трябва да пестим никакви усилия в това, да се насърчаваме взаимно. Подарени сме на цялата църква и сме надарени за благо на цялата църква.

■ „да не би някой да не достигне до Божията благодат“ Тук отново има сегашно деятелно причастие с повелително значение „да не би да не достигнем Божията благодат“. Тази дума се използва в Евреи 4:1 със значение „да не успее да го достигне“. В настоящия стих обаче с предлога „от“ (*apo*) се формира фраза, чието значение е „отпадам от нещо, което вече съм притежавал“ (вж. също Евреи 6:4-6; 10:23,38-39; 12:25). Отстъплението е нещо напълно възможно в конкретната културна обстановка (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ОТСТЪПЛЕНИЕ (*APHISTĒMI*) към Евреи 3:12).

От друга страна, както вече изяснихме по-рано, тук най-вероятно се отправя послание към две различни групи хора: (1) повярвали евреи, които биха могли да се отдръпнат (Евреи 12:15); както и (2) невярващи евреи, които ясно са разбрали благовестието, виждайки го в живота и свидетелството на повярвалите си приятели в синагогата, но отказващи да приемат Исус (Евреи 12:25). Която и от двете теории да е правилна, истината си остава, че спасението не е продукт, а жизнено взаимоотношение. То не е само първоначален отклик. Предупрежденията срещу отпадане са сериозни, предизвикателни и реални. В настоящия контекст имаме призив да се помага на вярващите хора, които са в опасност да се дръпнат назад (вж. Евреи 10:38).

■ „някой горчив корен“ Възможно е тук да има алюзия към Второзаконие 29:18 в Септуагинта, където се дават предупреждения срещу опасностите на идолопоклонството както в индивидуален, така и в общостен план. В своята цялост Израил никога не е бил в изрядни отношения с Бога. Единствено това се е отнасяло за един верен остатък. Фразата „корен на горчица“ от стиха във Второзаконие е паралелна с израза „чието сърце да се отклонява днес от ГОСПОДА, нашия Бог“.

■ „мнозина да се осквернят от него“ Наличието на един мърморещ човек се отразява на цялото събрание. Нашите убеждения, действия и отношения със сигурност влияят на околните. Колко голяма отговорност!

12:16 „Исав“ Според равинските предания в юдаизма Исав се превръща в изключително зла личност (вж. *Jubilees* 25:1,8; както и *Genesis Rabba* 70d, 72a). Настоящият контекст обаче го цитира като човек, който е познавал Божиите обещания, но поведението му е било в разрез с тях.

12:17 „благословието“ Благословието от патриарх не може да се оттегли. Тук виждаме еврейската представа за силата на изговореното слово (вж. Битие 1 гл. и Исаия 55:10-12).

■ „не намери място за покаяние“ В старозаветния си контекст тази мисъл се отнася до неговата скръб, когато баща му Исаак благославя по-малкия му брат Яков, тъй като неговото благословение не може да се оттегли. Авторът на Посланието до евреите го използва като предупреждение за читателите си. Той иска те да вземат решение в полза на Христос още сега, докато е време, а сетне да устояват в новите си отношения с Христос, понеже втори шанс едва ли ще има (вж. Евреи 6:6; 10:26).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ПОКАЯНИЕТО В СТАРИЯ ЗАВЕТ

SPECIAL TOPIC: REPENTANCE IN THE OLD TESTAMENT

Понятие от съществена важност, но и трудно за дефиниране. Повечето от нас следваме определение, което е оцветено от деноминационната ни принадлежност. Така налагаме едно „категорично“ богословско значение върху определени еврейски (и гръцки) думи, които обаче не притежават подобно „категорично“ и определено значение. Трябва да помним, че авторите на Новия завет (с изключение на Лука) са евреи. Те са разсъждавали на еврейски, но са писали на гръцки койне. Следователно за тълкуването на подобни понятия следва да започнем с анализ най-напред на еврейските понятия. В случая те са основно две.

1. *nacham* (BDB 636, KB 688)

2. *shub* (BDB 996, KB 1427)

Първото от тях (*nacham*) първоначално е означавало „да си поемеш дълбоко въздух“. То се използва с няколко значения:

- a. „почивка“, „утеха“ (вж. Бит. 5:29; 24:67; 27:42; 37:35; 38:12; 50:2; като често се включва и в лични имена: IV Царе 15:14; I Лет. 4:19; Неемия 1:1; 7:7; Наум 1:1);
- b. „тъга“ (вж. Битие 6:6-7);
- c. „промяна в мнението“ (вж. Изх. 13:17; 32:12,14; Числа 23:19);
- d. „състрадание“ (вж. Втор. 32:36).

Обърнете внимание, че при всяка от двете употреби се предполага някаква дълбока емоция! Ето го разковничето – дълбоките чувства водят до действие. Промяна в поведението, която се отнася спрямо околните хора, но също така и спрямо бога. Именно тази промяна в начина на мислене и в отношението към Бога насища това понятие с толкова силно богословско значение. Тук обаче трябва да внимаваме. За Бога също се казва, че „се покаява“ (вж. Битие 6:6-7; Изход 32:14; Съдии 2:18; I Царе 15:11,35; Псалом 106:45), но това действие не е резултат от съжаление или някаква грешка от Негова страна, а по-скоро фигуративен език, предназначен да ни покаже състрадателността и загрижеността на Бога (вж. Числа 23:19; I Царе 15:29; Псалом 110:4; Еремия 4:27-28; Езекиил 24:14). Ако човек истински се обърне от своите грехове към Бога, тогава може да очаква Неговата прошка за извършения грях или за проявеното непокорство.

Понятието има сравнително широко семантично поле. Затова е необходимо да разглеждаме контекста, преди да се впуснем да определяме точното значение.

Втората дума (*shub*) означава „обръщам се“ (от нещо или към нещо). Глаголът *shub* (BDB 996, KB 1427) в общи линии означава: „връщам се“. Може да се използва за:

1. обръщане гръб на Бога – Числа 14:43; Исус Навиев 22:16,18,23,29; Съдии 2:19; 8:33; I Царе 15:11; III Царе 9:6; Еремия 3:19; 8:4;
2. обръщане към Бога – III Царе 8:33,48; II Летописи 7:14; 15:4; 30:9; Псалом 51:13; 116:7; Исаия 6:10; 10:21,22; 31:6; Еремия 3:7,12,14,22; 4:1; 5:3; Осия 3:5; 5:4; 6:1; 7:10,16; 11:5; 14:1,2; Амос 4:6,8-11;
3. ЯХВЕ, който казва на Исаия, че Юда не иска да се обърне (Исаия 6:10), макар че Той многократно ги призовава към това.

Покаянието не е толкова емоция, колкото отношение спрямо Бога. То е преориентиране на живота от себе си към Него. То е израз на готовност за промяна. При него има не толкова прекратяване на греховете ни, колкото всекидневен отказване от съзнателния бунт срещу Бога! то е преобръщане на себичните резултати от Грехопадението в Битие 3 глава. Покаянието показва, че образът и подобие на Бога (Бит. 1:26-27), макар и увредени, получават възстановяване! Общението на падналите в грях хора с Бога е възможно отново.

В Стария завет покаянието означава най-вече „промяна на действията“, докато в Новия завет то изразява предимно „промяна на мисленето“ (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ПОКАЯНИЕ). И двете неща са необходими, за да има истинно библейско покаяние. Също така е необходимо да си даваме сметка, че покаянието е както първоначален акт, така и продължителен процес. Първоначалното действие може да се види в пасажи като Марк 1:15, Деяния 3:16,19 и 20:21, докато продължителният процес се вижда в I Йоан 1:9, Откровение 2-3 глави. Покаянието не е въпрос на лично предпочитание (вж. Лука 13:3,5)!

Ако действително двете заветни условия са „покаянието“ и „вярата“ (вж. Матей 3:2; 4:17; Марк 1:4,15; 2:17; Лука 3:3,8; 5:32; 13:3,5; 15:7; 17:3), тогава *nacham* се отнася за интензивните чувства при осъзнаването на греха и отказа от него, докато *shub* по-скоро касае решението да загърбим греха и да се обърнем с лице към Бога. Пример за тези две духовни действия виждаме в Амос 4:6-11: „не сте се обърнали към мен“ (цели пет пъти); и в Амос 5:4,6,14: „търсете Ме“, „търсете Господа“, „търсете доброто, а не злото“.

Първият велик пример за силата на покаянието е след греха на Давид с Витсавее (вж. II Царе 12 гл.; Псалми 32 и 51). Тук виждаме трайните и тежки последици за Давид, за неговите близки, както и за целия Израил. Междувременно обаче Давид получава възстановено общение с Бога! Дори и злият Манасия получава право да се покае и да получи прошка (вж. II Летописи 33:12-13).

Двете думи се срещат в рамките на един и същи стих в Псалом 90:13. Необходимо е да има разбиране за сериозността на греха, както и съзнателно и лично отвърщане от него, съчетано с решимост и желание да търсим Бога и Неговата праведност (вж. Исаия 1:16-20). Покаянието има когнитивен аспект, личностен аспект и нравствен аспект. И трите са жизнено необходими както за да започнем нови отношения с Бога, така и за да можем след това да ги поддържаме. Дълбокото чувство за съжаление се превръща в трайно посвещение към Бога!

☐ „сълзи“ Цитат от Битие 27:34,38.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 12:18-24

¹⁸ **Защото вие не сте пристъпили до осезаема планина и която е пламнала в огън, нито до тъмнина, мрак и буря,** ¹⁹ **нито сте чули звук на тръба и глас на думи – такъв, че онези, които го чуха, се помолиха да не им се говори повече нито дума,** ²⁰ **защото не можеха да издържат онова, което им се заповядваше: „Даже животно, ако се допре до планината, да се убие с камъни“,** ²¹ **и гледката беше толкова страшна, че Мойсей каза: „Много съм уплашен и разтреперен“ –** ²² **а пристъпихме при хълма Сион, при града на живия Бог, небесния Ерусалим, и при десетки хиляди ангели, при празничното събрание ²³ и при събранието на първородните, които са записани на небесата, при Бога, Съдията на всички, при духовете на усъвършенстваните праведници, ²⁴ при Иисус, Посредника на нов завет, и при поръсената кръв, която говори по-добре от тази на Авел.**

12:18-21 Този раздел описва връчването на Закона на Синайската планина (Изход 19:16-25; Втор. 4:11-14).

☐ „до тъмнина, мрак и буря“ Възможна алюзия към Второзаконие 5:22.

12:19 „звук на тръба“ Божият глас е кълтял като тръба (вж. Изход 19:16,19; 20:18).

☐ „онези, които го чуха, се помолиха да не им се говори повече нито дума“ Величието и могъществото на ЯХВЕ на Синайската планина е изплашило хората (Изход 20:19; Второзаконие 5:22-27; 18:16).

12:20 „Даже животно, ако се допре до планината, да се убие с камъни“ Изречението тук е в условен вид от трети клас, което предполага възможно действие. Още една алюзия към величествената святост на Бога, осенила Синайската планина (Изход 19:12-13).

12:21 „Много съм уплашен и разтреперен“ Цитат от Второзаконие 9:19 относно златния телец на Аарон. Равинската херменевтика е приписвала тази фраза на страха, който е изпитвал Мойсей навръх Синайската планина.

12:22 „а пристъпихме“ Силен контраст. Вярващите читатели са се доверили не на синайски завет, а на един нов завет, един небесен Ерусалим, един нов Сион, един нов град. В Галатяни 4:21-31 апостол Павел използва същия тип аналогия за две старозаветни планини (Синай и Сион).

☐ „хълма Сион“ Авторът на Посланието до евреите съпоставя първия завет от Синайската планина с Новия завет на новия небесен град (вж. Евреи 11:10,16; 13:14; Откровение 3:12; 21:2,10).

☐ „града на живия Бог“ Тук има игра на думи с името на Бога ЯХВЕ, което съдържа корена на еврейския глагол „да бъда“. ЯХВЕ е вечно живият и единственият Бог. В Стария завет Той се кълне в самия Себе си, „живия“. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ИМЕНАТА НА БОГА към Евреи 2:7.

12:23 „събранието на първородните“ Поради Изход 4:22 някои коментатори приписват тази фраза на старозаветните израилтяни. Според контекста обаче тук иде реч за всички хора на вярата (ср. с Евреи 11:40). Думата „първородните“ е препратка към Христос, който е „първородният“:

1. измежду много братя (като образ на Бога; Римляни 8:29);
2. изсред цялото творение (като образ на Бога; Колосяни 1:15);
3. измежду мъртвите (Колосяни 1:18; I Коринтяни 15:20,23 [от първите плодове]).

Обърнете внимание как още е описан новият завет в този абзац:

1. Сион;
2. градът на живия Бог;
3. небесния Ерусалим;
4. при десетки хиляди ангели.

Относно думата „събранието“ вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 2:12.

Относно думата „първородните“ вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 1:6.

■ **„записани“** Библията описва две Божии книги (Даниил 7:10 и Откровение 20:12). Едната е книгата на живота (Изход 32:32; Псалом 69:28; Даниил 12:1; Лука 10:20; Филипяни 4:3; Откровение 3:5; 17:8; 20:12,15; 21:27). Другата е книгата на спомените (Псалом 56:8; 139:16; Исаия 65:6; Малахия 3:16). Първата е за вярващите хора, а втората е както за вярващи, така и за невярващи (вж. Откровение 14:13). И двете книги са метафори за паметта на Бога. Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ДВЕТЕ КНИГИ НА БОГА.

■ **„при Бога, Съдията на всички“** Старият завет многократно изобразява Бога като Съдия (Битие 18:25; Псалом 50:6; 96:13; 98:9; Исаия 2:4; 51:5; Еремия 11:20; Пл. Ер. 3:59; Езекиил 7:3,27). Идещият Месия също се описва като Съдия (Исаия 11:3-4; 16:5). Бог Отец е предоставил всяко отсъждане в ръцете на Сина си (вж. Йоан 5:22-23,27; 9:39; Деяния 10:42; 17:31; II Тимотей 4:1; I Петър 4:5).

■ **„при духовете на усъвършенстваните праведници“** Перфектно страдателно причастие, което говори за това, че те са направени съвършени и до ден днешен остават такива. В светлината на Евреи 11:40 може тук да става дума за старозаветните светии от 11 глава и за всички вярващи хора преди идването на Христос. Допълнителен коментар върху думата „усъвършенствани“ можете да намерите към Евреи 10:1.

12:24 „при Исус, Посредника“ Исус е и първосвещеникът, и жертвата. По този начин Той (1) застава пред Бог Отец вместо нас; и (2) сключва по-добър завет (Евреи 7:22; 8:6,9-10; 9:15; Еремия 31:31-34; Езекиил 36:22-36).

■ **„при поръсената кръв“** Така в Стария завет се сключват завети (вж. Евреи 9:19; 10:22; I Петър 1:2).

■ **„по-добре“** Вж. пълната бележка към Евреи 7:7.

■ **„от тази на Авел“** Кръвта на Авел вика за мъст и възмездие, докато кръвта на Исус вика за милост, прошка и любов.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 12:25-29

²⁵ Внимавайте да не отхвърлите Този, който говори; защото, ако не избегнаха наказанието онези, които отхвърлиха този, който ги предупреждаваше на земята, колко повече не ще избегнем ние, ако се отвърнем от Онзи, който предупреждава от небесата, ²⁶ чийто глас разтърси тогава земята! Но сега Той обеща, като каза: „Още веднъж Аз ще разтърся не само земята, но и небето.“ ²⁷ А това „още веднъж“ означава премахването на онези неща, които могат да се разклатят, тоест направените неща, за да останат тези, които не могат да се разклатят. ²⁸ Затова, понеже приемаме непоклатимо царство, нека бъдем благодарни и така да служим благоугодно на Бога с благоговение и страхопочитание; ²⁹ защото и нашият Бог е огън пояждащ.

12:25 „Внимавайте“ Тук глаголет е в сегашно време, деятелен залог, повелително наклонение. Гръцката дума се различава от тази, която срещнахме в Евреи 12:15. Същия вид предупреждение намираме в Евреи

3:12. След като човек е просветен от превъзходството на Новия завет в Исус Христос, сега е от съществена важност да откликне по съответния подобаващ начин. Съществува опасност (както за повярвалия, така и за неповярвалия човек) в това, да познава истината, но да не направи нищо по въпроса.

■ **„да не отхвърлите Този“** Ето го първото от двете основни предупреждения. Другото е: „Не отстъпвайте назад.“ Тук глаголет е в аорист, среден (депонентен) залог; подчинително наклонение. От нас се очаква да направим съзнателно, волево решение. Какво ще направите с Исус – начинателя и усъвършителя на вярата?

■ **„ако“** Тук условното изречение е от първи клас – тоест твърдението се предполага, че е вярно от гледна точка на автора и за неговите литературни намерения. Отново, великата отговорност да отхвърлиш този по-висш завет и по-превъзходната Личност е в сърцевината на авторската мисъл.

12:26 „чийто глас разтърси тогава земята“ Препратка към даването на Закона на Синайската планина, за което се говореше по-рано в тази глава (вж. Изход 19:18-19). Тук обаче текстът е перифраза на Агей 2:6 от Септуагинта. Това пророчество говори за ново разтърсване на небесата и земята, обвързано с Втория храм на Израил (вж. Агей 2:6-9). Новият храм ще получи слава. Новият храм ще бъде по-величествен от първия. Новият храм ще донесе мир. И трите описания говорят за Новия завет в личността на Исус.

12:27 „още веднъж“ Сегашният свят отминава. Напълно съм убеден, че Бог ще го пресътвори (II Петър 3:10) почти като сегашния, ала без проклятието от Битие 3:14,17; Захария 14:11; Откровение 22:3. Библията започва с Бога, човека и животните (ср. с Исаия 11:6-9) в условията на една градина (Битие 1-2 гл.) и ще завърши по същия начин (Откровение 21-22 гл.).

12:28 „непоклатимо царство“ Става дума за духовното естество на Новия завет. Това е последният и вечен завет между Бога и хората.

■ **„нека бъдем благодарни и така да служим благоугодно на Бога с благоговение и страхопочитание“** Описва се нормалният отклик от страна на новоповярвалите – живот със служение от благодарност за неподобната благодат на Триединния Бог (вж. Евреи 13:15,21; Римляни 12:1-2). Естественото следствие от спасението ни е да служим сред семейството на вярващите (вж. I Коринтяни 12:7; Ефесяни 4:12).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: БОЖИЕТО ЦАРСТВО SPECIAL TOPIC: THE KINGDOM OF GOD

В Стария завет ЯХВЕ е представен като Цар на Израил (вж. I Царе 8:7; Пс. 10:16; 24:7-9; 29:10; 44:4; 89:18; 95:3; Исаия 43:15; 44:4,6), а Месията е съвършеният Цар (вж. Пс. 2:6; Исаия 9:6-7; 11:1-5). С раждането на Исус във Витлеем (6-4 г. пр. Хр.) Божието царство изгрява в човешката история с нова сила и изкупление (това е „новият завет“, за който пишат Еремия 31:31-34 и Езекиил 36:27-36).

1. Йоан Кръстител прогласява, че царството е близо (вж. Матей 3:2; Марк 1:15).
2. Исус ясно заявява, че Божието царство е там, където е Неговото присъствие и Неговото благовестие (вж. Матей 4:17,23; 9:35; 10:7; 11:11-12; 12:28;16:19; Марк 12:34; Лука 10:9,11; 11:20; 12:31-32; 16:16; 17:21). При все това Царството има и бъдещ аспект (вж. Матей 16:28; 24:14; 26:29; Марк 9:1; Лука 21:31; 22:16,18).

В синоптичните паралели в Марк и Лука откриваме израза „Божието царство“. Тази позната тема от поученията на Исус включва настоящото царуване на Бога в човешките сърца, но един ден то ще се осъществи по цялата земя. Виждаме го в Исусовата молитва в Матей 6:10. Матей, който пише до юдеи, предпочита фразата, в която не се използва името на Бога („Небесното царство“), докато Марк и Лука, които пишат до езичници, използват общи понятия, в които то присъства.

Това е ключов израз за синоптичните евангелия. Първата и последната проповед на Исус, както и повечето от Неговите притчи касаят тази тема. Днес тя се отнася до царуването на Бога в човешките сърца! Изненадващо е, че Йоан използва израза само два пъти (и нито веднъж в Исусовите притчи). В Евангелието от Йоан ключовата метафора е „вечен живот“.

Напрежението в този израз се предизвиква от двете идвания на Христос. Старият завет фокусира вниманието само върху едно идване на Божия Месия – войнствено, наказателно, славно идване, – докато Новият завет показва, че Той идва за първи път като *страдащия служител* от Исаия 53 глава и *смирения цар* от Захария 9:9. Двете еврейски епохи – епохата на нечестия и новата епоха на правдата – се припокриват (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ТОЗИ ВЕК И ИДЕЩИЯТ). Понастоящем Исус царува в сърцата на вярващите, но един ден ще царува над цялото творение. Той ще дойде точно така, както е предсказано в Стария завет (вж. Откровение 19 гл.)! Вярващите „вече“ живеят в царството на Бога и все пак то „предстои да дойде“ (вж. Gordon D. Fee, Douglas Stuart, *How to Read The Bible For All Its Worth*, pp. 131-134).

12:29 „огън пояждащ“ Възможно е тук да има препратка към Синайската планина (Второзаконие 4:24). Никога не трябва да забравяме пред Кого всъщност заставаме (вж. Евреи 10:31). Огънят може да пречиства, но може и да унищожава. Бог ще бъде или небесен Баща за нас, или небесен Съдия. Определящият фактор между едното и другото развитие е собственото ни отношение към Исус. Повярвайте в Него! Не отстъпвайте от Него!

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Какви качества на описаните личности от 11 глава и от 12:18-29 трябва да отразяваме?
2. Учи ли ни 1 стих, че мъртвите виждат живота на живите?
3. Защо авторът на Посланието до евреите използва толкова много спортни метафори в тази глава?
4. Какво е предназначението на тази глава на фона на цялото послание?
5. Каква е върховната цел на Бога в нашия живот (вж. Евреи 12:10,28)?

Евреи 13 глава

РАЗДЕЛЕНИЯ ПО АБЗАЦИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ПРЕВОДИ

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Служение, което е благоугодно на Бога	Заключителни морални напътствия	Заклучителни увещания	Как да бъдем угодни на Бога	Последни препоръки
13:1-6	13:1-6	13:1-6	13:1-3	13:1-6
			13:4	
			13:5-6	
	Заклучителни религиозни напътствия			
13:7-16	13:7-17	13:7-16	13:7-9	13:7-16
			13:10-16	
				Покорство пред водачите на вярата
13:17		13:17	13:17	13:17-19
Благословения и последни поздрави	Благословение, последни увещания, сбогуване	Благословение	Заклучителна молитва	Известия, пожелания и поздравления
13:20-21	13:20-25	13:20-21	13:20-21	13:20-21
		Послепис	Последни слова	
13:22-25		13:22-25	13:22-23	13:22
				13:23-25
			13:24	
			13:25	

ТРЕТИ ЦИКЪЛ НА ПРОЧИТ

(от „Ръководство за изучаване на Библията“, 10 стр.)

ПРОСЛЕДЯВАНЕ НА АВТОРСКОТО НАМЕРЕНИЕ НА НИВО АБЗАЦИ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Прочетете главата на един дъх. Определете темите. Съпоставете вашето тематично разделение с петте съвременни превода по-горе. Разделянето на абзаци не е вдъхновено от Бога, но е ключово за проследяването на авторското намерение, което е и в сърцевината на интерпретирането. Всеки абзац има една единствена тема.

1. Първи абзац
2. Втори абзац
3. Трети абзац
4. И т.н.

НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ КОНТЕКСТА

- А. Няколко неща не отговарят на „предполагаемата“ историческа обстановка.
1. религиозните водачи;
  2. увещанията сякаш са към езичници, не към юдеи.
- В. Тази последна глава има характерни за апостол Павел елементи.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДУМИ И ИЗРАЗИ

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 13:1-6

¹ Постоянствайте в братолюбието. ² Не забравяйте гостолюбието, понеже чрез него някои, без да знаят, са приели на гости ангели. ³ Помнете затворените, като че заедно с тях сте затворени, страдащите, понеже и самите вие сте в тяло. ⁴ Женитбата да бъде на почит у всички и леглото – неосквернено, защото Бог ще съди блудниците и прелюбодейците. ⁵ Не се отдавайте на сребролюбие, задоволявайте се с това, което имате, защото Бог е казал: „Никак няма да те оставя и никак няма да те напусна.“ ⁶ Така че ние смело можем да кажем: „Господ ми е помощник, няма да се убоя; какво ще ми стори човек?“

13:1

NASB	„Нека любовта на братята да продължава“
NKJV	„Нека братската любов да продължава“
NRSV	„Нека взаимната любов да продължава“
TEV	„Продължавайте да се обичате едни други като християни“
NJB	„Продължавайте да се обичате взаимно като братя“

Тук глаголът е в сегашно време, деятелен залог, повелително наклонение (а не подчинително, както е напр. в превода на NASB). Значението на думата е „пребъдвайте“ или „продължавайте“. От получателите на писмото се очаква да пребъдват в „братолюбието“ (*philadelphia*, вж. също Римляни 12:10; I Солунци 4:9; I Петър 3:8). Вече са го практикували в миналото (Евреи 6:10; 10:32-35), а сега авторът ги насърчава да продължават да го правят. Любовта към братята и сестрите е ясен знак, че познаваш Бога (вж. Йоан 13:34-45; 15:12,17; I Йоан 2:10; 3:11,14,17-24; 4:7-21; II Йоан 5 ст.). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: „ПРЕБЪДВАНЕ“ В КНИГИТЕ НА ЙОАН.

В тази глава има няколко съставни думи, в които участва *philoō*:

1. братолюбие (Евреи 13:1);
2. гостолюбие (Евреи 13:2);
3. сребролюбие (Евреи 13:5).

13:2 „Не забравяйте гостолюбието“ Тук глаголът е в сегашно време, среден (депонентен) залог, повелително наклонение. Думата „гостолюбие“ е съставна от *phileō* и „странник“ – т.е. става дума за любов към непознати хора. През онези времена не е имало крайпътни мотели с изключение на странноприемниците, които са предлагали плътски удоволствия срещу висока цена. Тук авторът призовава християните да бъдат готови да отварят дома си за пътуващи проповедници (вж. Матей 25:35; Римляни 12:13; I Тимотей 3:2; Тит 1:8; I Петър 4:9; II Йоан; *Дидахе* 11:4-6).

■ „са приели на гости ангели“ Препратка към Битие 18 глава, където Авраам посреща трима ангели, които приличат на хора (вж. също книгата *Товит* 4-7 гл.). Ангели са се появявали също така и на Гедеон (Съдии 6 гл.), на Маной (Съдии 13 гл.), на Лот (Битие 19 гл.), на Агар (Битие 21 гл.). Това не означава непременно, че на гости на християните може да идват ангелски същества. По-скоро идеята тук е, че също както древните хора са получавали благословение заради гостоприемството си, така ще се случва и с християните в новозаветно време.

13:3 „Помнете затворените“ Тук глаголет е в сегашно време, среден (депонентен) залог, повелително наклонение. Тези читатели са последвали Христовите думи от Матей 25:44-45. Според Евреи 10:32-36 те са оказвали помощ на други вярващи. Причината да са попаднали в затвор не е заради някакви злодеяния, а заради вярата им в Исус Христос (вж. I Петър 4:14-15). За всички ранни вярващи е представлявало реална заплаха да се озоват в затвор. Същото се отнася за много християни и в днешно време.

■ **„понеже и самите вие сте в тяло“** Тук може да става дума за (1) физическото тяло (вж. II Коринтяни 12:2, където гръцката структура е същата), уязвимо за гонения и затваряне; (2) Христовото тяло (макар че текстът не притежава съответния определителен член на гръцки) Църквата, която е предмет на гоненията.

13:4 „Женитбата да бъде на почит у всички“ Тук няма казуемо. Ако допуснем, че изречението е в изявително наклонение („женитбата е...“), тогава вероятно този стих представлява предупреждение срещу лъжеученията (ср. с I Коринтяни 7:38, където в нравствено отношение бракът е на по-ниско равнище от безбрачието; вж. също I Тимотей 4:3). Ако от друга страна изречението е в повелително наклонение („женитбата да бъде...“), също както вече видяхме в превода на NASB на първи стих, тогава стихът е насърчение срещу нечестивите тенденции на езическата култура. Контекстът на Евреи 13:4 по-скоро клони към втория вариант.

■ **„леглото – неосквернено“** Бракът е дар от Бога и е норма за всички (вж. Битие 1:28; 9:1,7). Той не е нещо срамно или греховно. Ранната църква се е влияела от гръцката философска школа на аскетизма, според която тялото е зло и духовните хора следва да отхвърлят неговите желания и нужди. Думата „неосквернено“ се среща в Евреи 7:26, където описва сексуалната чистота на нашия първосвещеник Исус. В Септуагинта тази дума се използва за описание на прелюбодейството.

Предупреждението срещу безразборни полови контакти е изненадващо, ако Посланието до евреите е написано единствено до юдеи. Езическата култура през първи век със сигурност е била белязана от сексуална експлоатация. Но в еврейската общност подобно явление не е съществувало. Много подробности за историческата обстановка и за получателите на това послание не са ни ясни.

■ **„блудниците“** В Стария завет тази дума означава полова връзка между неженени хора. В Новия завет обаче тя придобива по-разширена конотация на всякакъв вид сексуална аморалност. Съвременната дума „порнография“ произлиза от корена на тази гръцка дума.

■ **„прелюбодейците“** Понятието обозначава полова връзка, при която поне единият от двамата има сключен брак с другото. Сексуалните грехове са предизвиквали сериозни притеснения в ранната църква поради ширещата се аморалност и поклонническите практики в езическите култури (вж. Гал. 5:19-21).

■ **„Бог ще съди“** Божието осъждане срещу неподобаващите полови отношения може да се проследи в пасажи като Римляни 1:24-32; Галатяни 5:19-21; Ефесяни 4:19; Колосяни 3:5; Откровение 21:8; 22:15. От друга страна обаче има и текстове като I Коринтяни 5:5 и I Тимотей 1:9-11, които се отнасят за вярващи хора, изпаднали в подобни безнравствени практики. Ранната църква се е налагало да се противопоставя на аморалното поведение в живота на вярващите хора и да очертава ясни граници:

1. За подобни деяния човек трябва да се покае.
2. Другите вярващи могат да му окажат помощ (Галатяни 6:1; Яков 5:16,19-20).
3. Вярващите не трябва да бъдат дружат с християните, които са в сексуален грях (I Кор. 5:9-13).

Християнското свидетелство за моралност, силни бракове, гостоприемство и братолюбие днес са не по-малко важни, отколкото тогава в първи век.

13:5

NASB „Гледайте характерът ви да е свободен от любовта към парите“

NKJV „Нека поведението ви да е без користолюбие“

NRSV, TEV „Поддържайте живота си свободен от любовта към парите“

NJB „Премахнете сребролюбието от живота си“

Тук отново няма казуемо, но повелителното наклонение се приема по презумпция. Съществителното е съчетание от:

1. частицата „алфа“;

2. *phileō* (третата съставна дума с този корен от 1 стих насам), „обичам“;
3. сребърна монета.

Буквално съветът е да не обичаме парите. Проблемът не е в самите пари, а в любовта към тях (вж. Лука 12:15; 16:14; I Тимотей 3:3; 6:10,17-19; II Тимотей 3:2).

☐ „задоволявайте се с това, което имате“ Сегашно страдателно причастие, което се използва с императивен смисъл. Ето го разковничето на щастието. Това е онзи светоглед, който не се съсредоточава върху физическото, видимото и непосредственото. Доволството е прекрасен дар от Бога, който следва да се приема с вяра и да се практикува всекидневно (II Коринтяни 9:8; Филипаяни 4:11-12; I Тимотей 6:6-10).

☐ „Никак няма да те оставя и никак няма да те напусна.“ Цитатът тук е сравнително свободен. Той включва двойно отрицание, заимствано от обещанията на Бога към Неговите люде. Бог е с нас и е откъм нас (Второзаконие 31:6-7; Исус Навиев 1:5; I Летописи 28:20; Исаия 41:10,13-14,17). Вярващият човек не бива да се тормози за задоволяването на всекидневните си нужди (Матей 6:19-34).

13:6 „Господ“ Цитат от Септуагинта на Псалом 118:6. Същата истина обаче може да се намери и в Псалом 56:4,11.

☐ „Господ ми е помощник“ Псалом 118 е изключително силно обещание от страна на Бога за Неговата любов, прошка, присъствие и подкрепа.

Думата „помощник“ се среща само на това място в Новия завет (докато глаголът от същия корен се среща в Евреи 2:18). В Септуагинта обаче това съществително се използва многократно. Обозначава някой, който се притича на помощ или оказва подкрепа.

☐ „какво ще ми стори човек“ Същата невероятна истина (ср. с Псалом 56:4,11; 118:6) се изказва по малко по-различен начин в Римляни 8:31б, а в настоящото послание се онагледява в Евреи 8:32-39.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 13:7-16

⁷ Помнете онези, които ви ръководят, които са ви говорили Божието слово, и подражайте на вярата им, като гледате следствията от техния начин на живот. ⁸ Исус Христос е същият вчера, днес и до века. ⁹ Не се увличайте по разни и странни учения, защото е добре сърцето да се укрепва с благодат, а не с наредби за ястия, от които не са имали полза онези, които са се водили по тях. ¹⁰ Ние имаме олтар, от който нямат право да ядат онези, които служат в скинията. ¹¹ Защото телата на животните, чиято кръв първосвещеникът внася в светилището като жертва за греховете, се изгарят вън от стана. ¹² Затова и Исус, за да освети народа чрез Своята Собствена кръв, пострада вън от градската порта. ¹³ И така, нека и ние излизаме към Него вън от стана, понасяйки Неговия позор. ¹⁴ Защото тук ние нямаме постоянен град, а търсим този, който ще дойде. ¹⁵ И така, чрез Него нека принасяме на Бога непрестанно жертва на хваление, тоест плод на устни, които изповядват Неговото Име. ¹⁶ И не забравяйте да вършите добро и да разделяте с другите, защото такива жертви са угодни на Бога.

13:7 „Помнете“ Тук глаголът е в сегашно време, деятелен залог, повелително наклонение. Идеята е да се молим за ръководителите на църквата и да се отнасяме с уважение към тях! Подобна (но все пак различна) дума срещаме по-рано в 3 стих на тази глава. Вярващите трябва живеят със съзнанието, че носят отговорност да се молят за водачите си и да почитат служението им в Христовото тяло (Евреи 13:17,24; I Сол. 5:12-13).

☐ „онези, които ви ръководят“ Стихове 17 и 24 се занимават с настоящите ръководители на църквата и затова 13:7 най-вероятно се отнася за хората, които по-рано са им проповядвали Благата вест, но сега вече не са сред живите.

☐ „които са ви говорили Божието слово“ Такава е задачата на християните водачи. Те поучават не своите собствени открития или културни предпочитания, а Христовото евангелие. Именно по тази причина следва да ги почитаме, да ги уважаваме и да се молим за тях.

■ **„подражайте на вярата им“** Тук глаголът е в сегашно време, среден (депонентен) залог, повелително наклонение. Авторът на Посланието до евреите призовава читателите си да подражават на вярата на своите ръководители. Павел многократно подтиква вярващите да подражават на неговата собствена вяра (вж. I Коринтяни 4:16; 11:1-2; Филипяни 3:17; 4:9; I Солунци 1:6; II Солунци 3:7,9).

■ **„като гледате следствията от техния начин на живот“** Сегашно деятелно причастие, използвано с императивно значение. Също като изброените по-рано в 11 глава старозаветни личности сега тези водачи на свой ред устояват във вярата през целия си живот. Поведението им е свидетелство за автентичността на тяхното послание.

13:8 „Исус... същият“ Изброените в 11 глава образи от Стария завет са добри примери. Бившите и сегашни водачи на църквата също са добри примери. Нашият най-силен пример обаче е Исус Христос. Неговият характер и Неговата вяроност никога не се променят (вж. Псалом 102:26-27; цитиран в Евреи 1:12). Същото богословско заключение се излага и по отношение на ЯХВЕ в Малахия 3:6. Характерът и милостта на Бога са непроменливи и ние можем да твърдим същото за Исус Христос.

13:9 „Не се увличайте“ Тук глаголът е в сегашно време, страдателен залог, повелително наклонение с отрицателна частица. Обикновено това означава заповед да прекратим нещо, което вече е в развитие. Част от читателите на Посланието до евреите обмислят варианта „да се дръпнат назад“ (Евреи 2:1; 10:38). Тук страдателният залог предполага активна странична роля на Сатана или на демоничния свят.

■ **„по разни и странни учения“** Точно какво се има предвид тук, не е сигурно. Подобно съчетание на юдейски и езически практики обаче се осъжда категорично в книгата Откровение 2:16-32.

В огромна степен изглежда сякаш 13 глава от това послание е авторство на апостол Павел и е била добавена по-късно към вече съществуващо послание до въпросната синагога. Части от тази глава (например 4-5 стихове) по-скоро изглеждат насочени към смесена аудитория, а не към събрание на евреи в синагога.

NASB	„защото е добро за сърцето да бъде укрепвано с благодат“
NKJV	„защото е добро сърцето да се подкрепя с благодат“
NRSV	„защото е добре за сърцето да бъде укрепвано с благодат“
TEV	„хубаво е да приемате вътрешна сила от Божията благодат“
NJB	„по-добре да разчитате на благодатта за вътрешна сила“

Тук глаголът е в сегашно време, страдателен залог, инфинитив. Читателите на посланието следва да са твърдо установени не върху ритуали и животински жертви или хранителни постановления, а по-скоро върху незаслужената и безпределна благодат на Бога, проявена в Исус Христос (т.е. благовестието; вж. Евреи 13:7). Тези хора се люшкат между Мойсей и Исус. Авторът обаче ги уверява, че непроменимото Божие слово Исус е далеч по-върховен от процедурите и думите на първия завет.

Вярващите получават сила и насърчение именно от познаването на непроменения характер на Бога, както и от Неговата любов, проявена в живота, ученията и смъртта на Исус (в евангелието). Сърцето и съзнанието на вярващия човек се укрепва не чрез външни ритуали и процедури (в стария Мойсеев закон), а посредством познаването на благата вест и личните отношения с великия Пастир.

Авторът на това послание често адресира духовното състояние на „сърцето“ (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 3:8). Той цитира няколко старозаветни текста:

1. Евреи 3:8,15; 4:7 – „не закоравявайте сърцето си“ (Псалом 95:8);
2. Евреи 3:10 – „отклоняват се в сърцето си“ (Псалом 95:10);
3. Евреи 8:10 – „напишете го на сърцето си“ (Еремия 31:33).

В крайна сметка той обобщава всички тези истини съответно в Евреи 3:12; 3:12 и 10:22. Сърцето обхваща съзнателните, емоционалните и волевите аспекти на човешкото същество. Християнството намира отговор за вътрешните нужди на падналия в грях човек, докато юдаизмът е безсилен да постигне каквото и да е в тази насока.

■ **„сърцето“** Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 3:8.

■ „не с наредби за ястия, от които не са имали полза онези, които са се водили по тях“ Очевидна е препратката към Левит 11 глава. В Исус Христос всички онези хранителни разпоредби са отминали (вж. Матей 15:11; Марк 7:18-23; Деяния 10 гл.; Колосяни 2:16-23). Тези неща повече нямат никакво отношение към спасението на човека (вж. Галатяни 3 гл.; Деяния 15 гл.). В контекста на църквата обаче вярващите следва да се отнасят с разбиране спрямо „по-слабите“ братя и сестри (вж. Деяния 15:19-20; Римляни 14:1—15:6; I Коринтяни 8 гл.; 10:23-33) и да се стараят да не нараняват съвестта им.

13:10 „Ние имаме олтар“ Аналогията сякаш говори за духовната (небесна) скиния, а не за физически олтар. По тази причина тя се отнася за жертвеното дело на Исус на мястото на вярващите хора. това е изключително силна метафора за достъпа ни до Бога посредством Исус Христос.

■ „нямат право да ядат“ Алюзия към Левит 16 глава.

13:11 „като жертва за греховете, се изгарят вън от стана“ Още една алюзия към постановленията в Левит 16:27 – конкретно към Деня на изкуплението.

13:12 „Исус... пострада вън от градската порта“ Препратка към изразността на равнините, според която животните в Стария завет са били извеждани извън стана за жертвоприношение. По същия начин и Исус е изведен извън рамките на града, за да бъде разпънат като жертвен Агнец.

13:13 „И така, нека и ние излизаме към Него“ Ключов стих за цялото послание. Глаголът е в сегашно време, среден (депонентен) залог, подчинително наклонение, което говори за продължаващо действие и добавя елемент на неотложност. Това впрочем е и последното предупреждение в Посланието до евреите срещу „отдръпването назад“. Вярващите хора следва публично да се отъждествяват с Него и да носят Неговия укор независимо от всички последствия. Това е ясен и категоричен призив за всички онези „скрити“ в синагогата вярващи да излязат на светло и да прегърнат Великото поръчение на християнската вяра (Матей 28:19-20; Деяния 1:8).

13:14 „постоянен град“ Метафора за Небето чрез препратка към израилевата столица в Обещаната земя (вж. Евреи 11:10,16; 12:22; Йоан 14:2). Същата метафора се среща и в Евреи 11:14 – „страна“.

13:15 „чрез Него“ Става дума за Исус, който се споменава по име в Евреи 13:12. Именно Той осветява хората си, жертвайки собствената си кръв извън портите на Ерусалим. Всички духовни благословения идват именно чрез Него!

■ „нека принасяме на Бога непрестанно жертва на хваление“ Тук глаголът е в сегашно време, деятелен залог, повелително наклонение. Жертвената система, която е дадена на Израил, за да вдъхновява общение с Бога и да разрешава проблема с греха, включва пет вида жертви:

А. Две от тях са задължителни:

1. приносът за грех
2. приносът за вина или прегрешение

В. Три от тях са доброволни:

1. приносът със всеизгаряне
2. хлебният/зърнен принос
3. мирният принос

Именно във връзка с последните три жертви тук се споменава благодарността и славословието (Левит 7:12). Тези жертви се описват по-подробно в Левит 1-7 глави. Псалмите на свой ред редовно споменават този аспект на благоговение и хваление (Псалом 27:6;50:14; 69:30; 107:22; 116:17). Изразът „жертва на хваление“ впрочем идва от Септуагинта (вж. Левит 7:2,3,5; II Лет. 29:31; 33:16; Пс. 49:14,23; 106:22).

■ „тоест плод на устни“ Тази фраза препраща към Исаия 57:19 и Осия 14:3 от Септуагинта. Подобни пасажи са били използвани от израилтяните през Заточението като заместители на словесното хваление вместо животинските жертви, понеже през 586 г. пр. Хр. храмът е бил напълно унищожен от вавилонския цар Навуходоносор II. Впоследствие през 70 г. сл. Хр. и вторият храм е унищожен, този път от римските войски. Датата на написването на Посланието до евреите не е известна.

NASB	„които изразяват благодарност пред Неговото име“
NKJV	„благодарящи на Неговото име“
NRSV	„които изповядват неговото име“
TEV	„които го изповядват като Господ“
NJB	„които признават неговото име“

За вярващите хора славословието пред Бога е равносилно на това, да изповядваме (*homologēo*) Исус, като използваме Неговото име (вж. Матей 28:19-20; Римляни 10:9-13) и признаваме, че Той е Господ (вж. превода на TEV, който препраща към Филипяни 2:6-11).

13:16 „не забравяйте да вършите добро“ Тук глаголет е в сегашно време, среден залог, повелително наклонение с отрицателна частица, което обикновено означава заповед за прекратяване на някакво вече съществуващо действие. Бог се радва, когато децата Му се обичат взаимно и си помагат едни на други (вж. Филипяни 4:18).

В юдейски контекст въпросното „добро“ (*koinōnia*) най-вероятно означава събирането на милостиня (вж. Матей 6:1) – ежеседмична практика сред членовете на синагогата, за да се закупува храна за нуждаещи се. Евреите са възприемали това като един от белезите на праведност у човека.

■ „да разделяте“ Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ по-долу.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: *KOINŌNIA*
SPECIAL TOPIC: *KOINŌNIA*

Понятието „общение“ (*koinōnia*) означава:

1. близка връзка с някого:
  - a. със Сина (вж. I Кор. 1:9; I Йоан 1:6)
  - b. с Духа (вж. II Кор. 13:13; Фил. 2:1)
  - c. с Отец и със Сина (вж. I Йоан 1:3)
  - d. със заветните братя и сестри (вж. Деяния 2:42; II Коринтяни 8:23; Галатяни 2:9; Филимон 17 ст.; I Йоан 1:3,7)
  - e. но не и със злото (вж. II Коринтяни 6:14)
2. близка връзка с неща или групи:
  - a. с благовестието (вж. Фил. 1:5; Филимон 6 ст.)
  - b. с Христовата кръв (вж. I Кор. 10:16)
  - c. не с мрака (вж. II Кор. 6:14)
  - d. със страданията (вж. Фил. 3:10; 4:14; I Петър 4:13)
3. подарък, направен от щедрост (вж. Римл. 12:13; 15:26; II Кор. 8:4; 9:13; Фил. 4:15; Евр. 13:16)
4. Божият дар на благодат посредством Христос, който възстановява общението между хората и Бога като братя и сестри в Христос.

Това подчертава хоризонталното взаимоотношение (между хората), което се обуславя от вертикалното взаимоотношение (между хората и Твореца). То също така подчертава нуждата от радост в християнската общност (вж. Евреи 10:25).

■ „такива жертви са угодни на Бога“ Обърнете внимание, че в Евреи 13:15 приемливата жертва е изповядването на вяра в Христос. Сега обаче е христоводният живот. Със сигурност благовестието включва и едното, и другото нещо!

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 13:17

¹⁷ Подчинявайте се на онези, които ви ръководят, и се покорявайте, защото те бдят за вашите души като такива, които ще отговарят; за да правят това с радост, а не с въздишане, защото да го правят с въздишане не е полезно за вас.

13:17 „Подчинявайте се... и се покорявайте“ Първият глагол е в сегашно време, страдателен залог (макар че според А. Т. Робъртсън е в среден залог), повелително наклонение, докато вторият е в сегашно време, деятелен залог, повелително наклонение. Въпреки че всеки човек е свободен в Христос, ние трябва да се подчиняваме на духовните авторитети, за да може църквата да расте и да служи добре (вж. Евреи 13:7; I Коринтяни 16:16; I Солунци 5:12-13).

Това насярчение да се подчиняваме на християнските си водачи е изключително нужно в нашето съвремие, когато има повсеместно незначително на авторитетите и свръх засилен акцент върху правата и възможностите на отделния човек. Бог е поставил някои хора да бъдат водачи сред Неговите люде (вж. тук Числа 16:3-5). Ние ги почитаме поради тяхното призвание, образование, посвещение и служение. Има обаче и обратна страна на тази монета. Някои свръх авторитетни фигури безобразно злоупотребяват с Божието призвание. Необходимо е тук да има баланс, взаимно зачитане и дух на сътрудничество между Божиите хора и Божиите водачи. Абсолютно всички вярващи са призвани да се покоряват един другиму в знак на уважение пред Христос (вж. Ефесяни 5:21).

☐ **„те бдят“** Думата буквално означава „да бъдеш нащрек“, „да бъдеш буден“ (вж. Марк 13:33; Лука 21:36; Ефесяни 6:18), което е метафора за бдителност и служение (Исая 62:6; Езекиил 3:17; 33:7-9).

☐ **„като такива, които ще отговарят“** Водачите носят отговорност за служението си и ще дават отчет пред Бога (вж. I Коринтяни 3:10-15). Те са настойници!

☐ **„да правят това с радост, а не с въздишане“** Отношението на хората в църквата не определя вида на служението. То обаче може да направи процеса съответно болезнен или благословен.

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 13:18-19

¹⁸ Молете се за нас, защото сме уверени, че имаме чиста съвест, като искаме във всичко да постъпваме добре. ¹⁹ А особено ви моля да правите това, за да мога по-скоро да ви върнат.

13:18 „Молете се за нас“ Молитвата за ръководителите и молитвата от ръководителите са еднакво важни за църквата (вж. Ефесяни 6:18-19; Филипийци 4:5; I Солунци 5:25; I Тимотей 2:1-2,8). Множественото число на местоимението може би се отнася за целия екип на служителите, сред които е и Тимотей (Евреи 13:23).

☐ **„защото сме уверени, че имаме чиста съвест, като искаме във всичко да постъпваме добре“** Правилното отношение и начинът на живот са основата за доброто водачество. Авторът на Посланието до евреите вече няколко пъти е споменал „съвестта“ (Евреи 9:9,14; 10:2,22; 13:18). Силата на изкуплението от Исус и на обитаването от Духа е премахнала страха и срама от миналите грехове и ги е заменила с радост, мир, увереност – и то не в постиженията на човека, а в благовестието! Познаването на евангелието е шлемът на спасението (Ефесяни 6:17; I Солунци 5:8).

Някои коментатори смятат, че причината за написването на този стих са някакви обвинения, които са се разпространявали срещу автора (подобно на ситуацията на апостол Павел в I Коринтяни и Галатяни).

3:19 Доста неясен стих предвид липсата на контекст. По някакъв начин идването на автора е обвързано с техните молитви. Тези думи звучат като риториката на Павел (вж. напр. Филимон 22 ст.). Молитвата дава свобода на Божията намеса в служението на хората. Молитвите на вярващите хора имат влияние както върху Бога, така и върху околните.

Някои коментатори (като например Н. Е. Dana, *Jewish Christianity*, р. 268) изказват предположението, че тук иде реч за заболяване на автора или пък за затварянето му в тъмница (тъй като в Евреи 13:23 думата „по-скоро“ се използва за Тимотей).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 13:20-21

²⁰ А Бог на мира, който чрез кръвта на вечния завет възведе от мъртвите великия Пастир на овцете – нашия Господ Исус – ²¹ нека ви усъвършенства във всяко добро нещо, за да вършите

Неговата воля, като изработва във вас това, което е угодно пред Него, чрез Иисус Христос, на когото да бъде слава за вечни векове. Амин.

13:20 „А Бог на мира“ Това наименование на Бога се среща единствено тук и в писанията на апостол Павел (вж. Римляни 15:33; 16:20; I Коринтяни 14:33; II Коринтяни 13:11; Филипяни 4:9; I Солунци 5:23; както и „Господ на мира“ във II Солунци 3:16).

■ **„чрез кръвта“** Отнася се за Неговия живот, с чието жертване се подпечатва Новият завет (Захария 9:11; Марк 14:24; I Коринтяни 11:25).

■ **„на вечния завет“** Трудно е да внесем пълна яснота относно различните „вечни“ завети. Както вече видяхме в Посланието до евреите, Мойсеевият завет е условен и поради слабостта на хората не е вечен. Стариият завет описва както условни, така и безусловни завети (напр. Изход; Битие 15:17-21). Заветът с Авраам, чрез който ще се благославят всички народи, е безусловен и следователно е вечен (вж. Битие 17:7,13,19; Псалом 105:9-10). Заветът с Давид, който най-напред се извява във II Царе 7 глава, е сянка на Месията, който е безусловен и следователно също е вечен (Псалом 89:3-4). Новият завет идва с обещанието за нов ден на правдата (нова епоха на Духа) за Божиите люде (вж. Исаия 55:3; 59:21; 51:8; Еремия 31:33; 32:40; 50:5; Езекиил 16:60; 37:26). Можем да си представим колко сащисани са били съвременниците на Иисус от Неговото послание. Самият Той винаги е бил Божият план за изкупление на човека, ала провалът на Израил да спазва дадения чрез Мойсей закон е демонстрирал нуждата да се потърси друг начин за спасение, различен от добрите дела (вж. Галатяни 3 гл.). Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ВЕЧНОТО към Евреи 6:2.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ЗАВИНАГИ ('OLAM) SPECIAL TOPIC: FOREVER ('OLAM)

Етимологията на думата 'olam (עולם, BDB 761, KB 798) не е сигурна (NIDOTTE, vol. 3, p. 345). Използва се в няколко смисъла (и обикновено значението ѝ се определя от контекста). Следват някои примери.

1. древни неща:
  - a. хора – Битие 6:4; I Царе 27:8; Еремия 5:15; 28:8
  - b. местности – Исаия 58:12; 61:4
  - c. Бог – Псалом 93:2; Притчи 8:23; Исаия 63:16
  - d. неща – Битие 49:26; Йов 22:15; Псалом 24:7,9; Исаия 46:9
  - e. време – Второзаконие 32:7; Исаия 51:9; 63:9,11

2. бъдещето
  - a. човешкият живот – Изход 21:6; Второзаконие 15:17; I Царе 1:22; 27:12
  - b. хипербола за уважение към цар – III Царе 1:31; Псалом 61:7; Неемия 2:3
  - c. продължително съществуване
    - 1) земята – Псалом 78:69; 104:5; Еклисиаст 1:4
    - 2) небесата – Псалом 148:5
  - d. съществуването на Бога
    - 1) Битие 21:33;
    - 2) Изход 15:18
    - 3) Второзаконие 32:40;
    - 4) Псалом 93:2;
    - 5) Исаия 40:28;
    - 6) Еремия 10:10;
    - 7) Данаил 12:7
  - e. заветът

- 1) Битие 9:12,16; 17:7, 8, 13, 19
  - 2) Изход 31:16
  - 3) Левит 24:8
  - 4) Числа 18:19
  - 5) II Царе 23:5
  - 6) Псалом 105:10
  - 7) Исаия 24:5; 55:3; 61:8
  - 8) Еремия 32:40; 50:5
- f. специалният завет с Давид
- 1) 2 Sam. 7:13,16,25,29; 22:51; 23:5
  - 2) III Царе 2:33,45; 9:5
  - 3) II Летописи 13:5
  - 4) Псалом 18:50; 89:4,28,36,37
  - 5) Исаия 9:7; 55:3
- g. Божият Месия
- 1) Псалом 45:2; 72:17; 89:35-36; 110:4
  - 2) Исаия 9:6
- h. Божиите закони
- 1) Изход 29:28; 30:21
  - 2) Левит 6:18,22; 7:34; 10:15; 24:9
  - 3) Числа 18:8,11,19
  - 4) Псалом 119:89,160
- i. Божиите обещания
- 1) II Царе 7:13,16,25; 22:51
  - 2) III Царе 9:5
  - 3) Псалом 18:50
  - 4) Исаия 40:8
- j. наследниците на Авраам в Обещаната земя
- 1) Битие 13:15; 17:19; 48:4
  - 2) Изход 32:13
  - 3) I Летописи 16:17
- k. заветни празници
- 1) Изход 12:14,17,24
  - 2) Левит 23:14,21,41
  - 3) Числа 10:8
- l. вечността
- 1) III Царе 8:13
  - 2) Псалом 61:7-8; 77:8; 90:2; 103:17; 145:13
  - 3) Исав 26:4; 45:17
  - 4) Даниил 9:24
- m. какво ще прави вярващият завинаги според псалмите
- 1) ще благодари – Псалом 30:12; 79:13
  - 2) ще пребъдва в присъствието Му – Псалом 41:12; 61:4,7
  - 3) ще уповава на милостта Му – Псалом 52:8
  - 4) ще хвали Господа – Псалом 52:9
  - 5) ще пее славословия – Псалом 61:8; 89:1
  - 6) ще изявява праведността Му – Псалом 75:7-9
  - 7) ще прославя името Му – Псалом 86:12; 145:2
  - 8) ще благославя името Му – Псалом 145:1
- n. новата епоха според Исаия
- 1) вечен завет – Исаия 24:5; 55:3; 61:8
  - 2) ЯХВЕ е вечна канара – Исаия 26:4
  - 3) вечна радост – Исаия 35:10; 51:11; 61:7

- 4) вечният Бог – Исая 40:28
- 5) вечно спасение – Исая 45:17
- 6) вечна милост (*hesed*) – Исая 54:8
- 7) вечен знак – Исая 55:13
- 8) вечно име – Исая 56:5; 63:12,16
- 9) вечна светлина – Исая 60:19,20

В отрицателен смисъл се използва за вечното наказание на нечестивите, за което четем в Исая 33:14 („вечно изгаряне“). Исая често използва думата „огън“, за да опише Божия гняв (вж. Исая 9:18-19; 10:16; 47:14), но единствено в Исая 33:14 огънят е „вечен“.

3. както напред, така и назад във времето
  - a. Псалом 41:13 – славословия за Бога
  - b. Псалом 90:2 – самият Бог
  - c. Псалом 103:17 – милостта на Бога

Помнете, че контекстът определя обхвата на значението на тази дума. Вечните завети и обещания са условни (напр. в Еремия 7 гл.; вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ЗАВЕТ). Пазете се от изкушението да налагате съвременната си гледна точка или новозаветната си богословска рамка върху старозаветната употреба на това доста флуидно понятие. Помнете също така, че Новият завет универсализира обещанията от Стария завет (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: СТАРОЗАВЕТНИ ПРЕДСКАЗАНИЯ ЗА БЪДЕЩЕТО И НОВОЗАВЕТНИ ПРЕДСКАЗАНИЯ).

■ **„възведе от мъртвите“** Новият завет обичайно подчертава, че именно Бог Отец е възкресил Исус от мъртвите (вж. Деяния 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34,37; 17:31; Римляни 6:4,9; 10:9; I Коринтяни 6:14; II Коринтяни 4:14; Галатяни 1:1; Ефесяни 1:20; Колосяни 2:12; I Солунци 1:10). Така се изтъква, че Отец е приел жертвата на Исус и че изцяло подкрепя Неговия живот и учения. Според някои други пасажи обаче извършителят на възкресението е Духът (вж. Римляни 8:11) или пък самият Син (вж. Йоан 2:19-22; 10:17-18). От богословска гледна точка и трите личности в Троицата са имали активна роля във всеки от елементите на изкуплението.

■ **„великия Пастир“** Думата „пастир“ е старозаветна метафора за:

1. ЯХВЕ (Битие 49:24; Псалом 23:1; 78:52; 80:1; Еклисиаст 12:11; Исая 40:11; 63:11; Еремия 31:10; Езекиил 34 гл.;
2. водачите на израилевия народ (Еремия 10:21; 50:6-7; Езекиил 34:2-3; Захария 11:3,5,15,17);
3. идещия Месия (Псалом 78:70-72; Езекиил 34:23-24; 37:24; Михей 5:4; 7:14; Захария 13:7; Йоан 10:2,11,14; I Петър 2:25; 5:4).

Няколко пъти в Стария завет (Числа 27:17; III Царе 22:17; II Летописи 18:16; Езекиил 34:5; Захария 10:2) Божият народ се разпръсва и е без пастир. Сега обаче великият Пастир е дошъл. Той ни е избавил и е с нас!

13:21

NASB

„да ви подготви за всяко добро дело“

NKJV

„да ви направи завършени във всяко добро дело“

NRSV

„да ви направи завършени във всичко добро“

TEV

„да ви подсигури с всяко добро дело“

NJB

„да ви подготви... във всеки вид добро действие“

Глаголът тук (*katartizō*, в рядка употреба на аорист, деятелен залог, желателно наклонение; с което се изразява желание или пожелание) означава да направиш някого напълно адекватен, достатъчен или напълно квалифициран (вж. Лука 6:40; I Коринтяни 1:10; II Коринтяни 13:11; I Солунци 3:10; I Петър 5:10). От богословска гледна точка тук има паралел с Ефесяни 2:10. Божията воля е всички вярващи хора да бъдат съобразени с образа на Исус (Римляни 8:29), а резултатът от това да е благочестив живот, който да насочва хората към Христос.

■ „за да вършите Неговата воля“ Когато идва като „страдащия служител“, Исус изпълнява докрай волята на Бог Отец (Евреи 10:7). Сега към Неговите последователи е отправен призив да правят същото, за да изпълняват Неговата воля (Евреи 10:36).

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: ВОЛЯТА (*THELĒMA*) НА БОГА SPECIAL TOPIC: THE WILL (*THELĒMA*) OF GOD

Волята на Бога се изразява в няколко категории.

ЕВАНГЕЛИЕТО ОТ ЙОАН

- Исус дойде да върши волята на Отца (вж. 4:34; 5:30; 6:38)
- да възкреси в последния ден всички, които Отец Му е дал (вж. 6:39)
- всички да повярват в Сина (вж. 6:29,40)
- да отговори на молитви, свързани с вършене на Божията воля (вж. 9:31 и I Йоан 5:14)

СИНОПТИЧНИТЕ ЕВАНГЕЛИЯ

- вършенето на Божията воля е съществено важно (вж. Мат. 7:21)
- вършенето на Божията воля обединява вярващите с Исус (вж. Мат. 12:50; Марк 3:35)
- Божията воля е никой да не погине (вж. Мат. 18:14; I Тим. 2:4; II Петър 3:9)
- Голгота е Божията воля за Исус (вж. Мат. 26:42; Лука 22:42)

ПОСЛАНИЯТА НА ПАВЕЛ

- зрелостта и служението на всички вярващи (вж. Римл. 12:1-2)
- вярващите да бъдат избавени от злия век (вж. Гал. 1:4)
- Божията воля е Неговият изкупителен план (вж. Ефес. 1:5,9,11)
- вярващите да водят живот, изпълнен с Духа (вж. Ефес. 5:17-18)
- вярващите, изпълнени с познание за Бога (вж. Кол. 1:9)
- вярващите – свършени и завършени (вж. Кол. 4:12)
- вярващите - осветени (вж. I Сол. 4:3)
- вярващите трябва да благодарят за всичко (вж. I Сол. 5:18)

ПИСМАТА НА ПЕТЪР

- вярващите да вършат правда (т.е. покорни на властите), смълчавайки непокорните и създавайки възможност за благовестие (вж. I Петър 2:15)
- вярващите да страдат (вж. I Петър 3:17; 4:19)
- вярващите да не живеят себично (вж. I Петър 4:2)

ПОСЛАНИЯТА НА ЙОАН

- вярващите да пребъдват вечно (вж. I Йоан 2:17)
- вярата е разковничето за отговора на молитвите (вж. I Йоан 5:14)

■ „на когото да бъде слава за вечни векове“ Тази фраза, толкова често срещана в съчиненията на Павел и Петър, тук не е твърде ясна. В някои случаи тя се отнася за Бог Отец (Римл. 11:36; Ефесяни 3:21; I Петър 4:11; 5:11; Юда 25 ст.; Откровение 1:6; 7:12), в други случаи – за Сина Исус (II Тимотей 4:18; II Петър 3:18), а понякога – и за двамата (Римл. 16:27; I Тимотей 1:17; Откровение 5:13). Често авторите на Новия завет прибъгват до едни и същи титли, действия и фрази, за да опишат както Отец, така и Сина. По този начин те косвено утвърждават, че Исус от Назарет е равен на Бог Отец и също има божествена същност.

■ „Амин“ Първоначалното значение на тази еврейска дума е: „да бъде утвърдено“. Впоследствие това се е разгърнало до метафорично значение на вярност, достоверност, стабилност (вж. Авак. 2:4). Освен това се използва със значение „потвърждавам“ или „съгласен съм“ с някакво конкретно изявление.

СПЕЦИАЛНО ПОНЯТИЕ: АМИН SPECIAL TOPIC: AMEN

I. СТАРИЯТ ЗАВЕТ

- А. Понятието „амин“ е от еврейската дума за:
1. „истина“ (*emeth*, BDB 49)
  2. „истинност“ (*emun, emunah*, BDB 53)
  3. „вяра“ или „вярност“
  4. „доверие“ (*dmn*, BDB 52)
- В. Етимологията на думата идва от описване на стабилното физическо състояние на човека. Противоположната дума би описала човек, който е нестабилен, хлъзгащ се (вж. Втор. 28:64-67; 38:16; Псалм 40:2; 73:18; Ерем. 23:12) препъващ се (вж. Пс. 73:2). Предвид тази буквална употреба, възниква и разширеното метафорично значение на думата, верен, надежден, лоялен и доверен (вж. Битие 15:16; Авак. 2:4).
- С. Специална употреба (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ВЯРА, ДОВЕРИЕ, УПОВАНИЕ, ВЯРНОСТ В СТАРИЯ ЗАВЕТ)
1. стълб, IV Царе 18:16 (I Тим. 3:15)
  2. увереност, Изход 17:12
  3. твърдост, Изход 17:12
  4. стабилност, Исаия 33:6; 34:5-7
  5. истински, III Царе 10:6; 17:24; 22:16; Пригчи 12:22
  6. твърд, II Лет. 20:20; Исаия 7:9
  7. надежден (Тора), Пс. 119:43,142,151,168
- Д. В Стария завет два други еврейски термина за използвани за активна вяра.
1. *bathach* (BDB 105), доверие
  2. *ura* (BDB 431), страх, уважение, поклонение (вж. Битие 22:12)
- Е. Изхождайки от идеята за доверие или надеждност се развива литургичната употреба, която се използва, за да утвърди нечие истинно твърдение (вж. Втор. 27:15-26; Неемия 8:6; Пс. 41:13; 70:19; 89:52; 106:48).
- Ф. Богословският ключ за този термин не се свежда до човешката вярност, но до тази на *ЯХВЕ* (вж. Изход 34:6; Втор. 32:4; Пс. 108:4; 115:1; 117:2; 138:2). Единствената надежда на падналото човечество е милостивата, вярна, заветна лоялност на *ЯХВЕ* и Неговите обещания. Тези, които познават *ЯХВЕ* трябва да бъдат като Него (вж. Авак. 2:4). Библията е история и разказ за това как Бог възстановява Своя образ (вж. Битие 1:26-27) в човека. Спасението възстановява човешката способност за интимно общение с Бога. За това сме били създадени.

II. НОВИЯТ ЗАВЕТ

- А. Употребата на думата „амин“ като завършващо литургично потвърждение на нечие изявление е често срещано в Новия завет (вж. I Кор. 14:16; II Кор. 1:20; Откр. 1:7; 5:14; 7:12).
- В. Използването на термина в края на молитвата е типично за Новия завет (вж. Римл. 1:25; 9:5; 11:36; 16:27; Гал. 1:5; 6:18; Ефес. 3:21; Фил. 4:20; II Сол. 3:18; I Тим. 1:17; 6:16; II Тим. 4:18).
- С. Исус е единственият, който използва термина (често по два пъти в Йоан) в началото на забележителни твърдения (вж. Лука 4:24; 12:37; 18:17,29; 21:32; 23:43)
- Д. Използван е като титла за Исус в Откр. 3:14 (вероятно титла на *ЯХВЕ* от Исаия 65:16).
- Е. Концепцията за вярност или вяра, надеждност или доверие е изразена в гръцкото понятие *pistos* или *pistis*, чиито английски еквивалент са думите „доверие“, „вяра“, „вярвам“ (вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ: ВЯРА, ДОВЕРИЕ, УПОВАНИЕ).

ЦИТАТ ОТ БЪЛГАРСКИЯ ПРЕВОД РИВ: ЕВРЕИ 13:22-24

²² И аз ви умолявам, братя, да приемете с търпение това напътствено слово, защото ви писах накратко. ²³ Знайте, че нашият брат Тимотей е пуснат на свобода; и с него, ако дойде скоро, ще ви видя. ²⁴ Поздравете всички, които ви ръководят, и всички светии! Поздравяват ви тези, които са от Италия.

13:22-24 Заключителните стихове на Посланието до евреите наподобяват на начина, по който апостол Павел завършва своите писма с перото на някой книжник, като собственоръчно вдига писалката и добавя малка лична бележка и благословение.

13:22 аз ви умолявам“ Авторът нарича собственото си писмо „напътствено слово“. Многократно в него той насърчава читателите си (Евреи 3:13; 10:25; 12:15; 13:15,22). Те са негови братя и сестри в Христос, а от тях се очаква да търсят Христос, да следват Христос, да служат на Христос!

☐ „**да приемете с търпение това напътствено слово**“ Тук глаголят е в сегашно време, среден залог, повелително наклонение, с което се подчертава въвличането в темата и се приковава вниманието. Фразата „напътствено слово“ се среща в Деяния 13:15 и се отнася за проповед в синагога. Мнозина смятат, че първоначално Посланието до евреите е представлявало именно проповед, която е била произнесена в някоя синагога, а впоследствие е пригодена в епистолярен формат.

13:23 „брат Тимотей“ Когато използва думата „брат“, апостол Павел винаги използва най-напред собственото име на съответния човек (вж. Римляни 16:23; I Коринтяни 1:1; 16:12; II Коринтяни 1:1; 2:13; Филипийци 2:25). Това наблюдение е един от основните аргументи против авторството на Павел. Цитирането на името на Тимотей поставя времева рамка за съставянето на писмото – преди или след смъртта на Павел (68 г.), но преди смъртта на Тимотей.

☐ „**пуснат на свобода**“ Това е перфектно страдателно причастие. Нито от Писанието, нито от други източници имаме каквато и да е информация за затваряне на Тимотей. А. Т. Робъртсън твърди, че това се е случило, когато Тимотей е дошъл на посещение при Павел, за което се говори във II Тимотей 4:11-12 (вж. А. Т. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, p. 451). Глаголят „пускам“ се използва в (1) Матей 27:15; Йоан 19:10; Деяния 3:13; 4:21,23; 5:40 за освобождаване от затвор; и (2) в Деяния 13:3 в метафоричен смисъл за освобождаване от задължение за определено служение. Може би именно с второто значение го срещаме и тук.

☐ „**с него, ако дойде скоро, ще ви видя**“ Това може да означава, че авторът на Посланието до евреите е работел и е пътувал заедно с Тимотей.

13:24 „светии“ Вж. СПЕЦИАЛНОТО ПОНЯТИЕ към Евреи 6:10.

☐ „**тези, които са от Италия**“ Възможно е тази фраза да означава:

1. че авторът се намира в Италия;
2. че авторът е родом от Италия;
3. че някои от съработниците на автора са от Италия;
4. че авторът пише до хора в Италия.

Х. А. Дейна отбелязва, че според този стих посланието е предназначено за еврейското малцинство от църквата в град Рим. Първото споменаване на Посланието до евреите е от Климент Римски около 97 г. сл. Хр. (Н. А. Dana, *Jewish Christianity*, p. 270). Моето мнение обаче е, че писмото е писано до еврейска синагога (може би в Рим), в която е имало и повярвали в Христос, и неповярвали юдеи. Предупрежденията в него съвсем очевидно са насочени към две ясно обособени групи – повярвали евреи („вие“ в 6 глава), които не трябва да се дръпват назад (вж. 10:38), както и неповярвали евреи („те“ в 6 глава), които трябва да приемат и да изповядат Исус като Месията. Едва тогава и двете групи ще са прегърнали християнската вяра докрай.

ВЪПРОСИ ЗА ОБСЪЖДАНЕ

Този коментар е само ръководство за изучаване. Това означава, че вие сами носите отговорност за начина, по който тълкувате Библията. Всеки от нас трябва да ходи в светлината, която му е дадена. Приоритет при интерпретацията сте самият вие, вашата Библия и Светият Дух. Не бива да прехвърляте тази отговорност на който и да е коментатор.

Настоящите въпроси за обсъждане целят да ви подпомогнат да обмислите основните теми в този раздел на посланието. Целта им е да предизвикат мисли, а не да дадат крайни отговори.

1. Ако Евреи е послание, което изглежда очевидно от 13 глава, тогава защо няма поздрав в началото?
2. Какво отразява 13 глава – невярващи евреи или лъжливи учители?
3. Какво ни учи тази глава за християнските ръководители?
4. По какъв начин 23 стих хвърля светлина за датировката на Посланието до евреите?
- 5.

І ПРИЛОЖЕНИЕ

КРАТКО ОПИСАНИЕ НА ГРЪЦКИТЕ ГРАМАТИЧЕСКИ ТЕРМИНИ

Гръцкият „койне“, често наричан също елинистичен гръцки, е общият език на средиземноморския свят от времето на завоеванията на Александър Велики (336-323 г. пр. Хр.) в продължение на осемстотин години след това (300 г. пр. Хр. – 500 г. сл. Хр.). Той не е само опростен класически гръцки език, а в много отношения е нова форма на гръцкия, която се превръща във втория език на Близкия изток и Средиземноморието в древността.

Новозаветният гръцки език е уникален в много отношения, защото авторите му, с изключение на Лука и авторът на Евреи, вероятно са използвали арамейски като основен език. Затова и текстовете им са повлияни от идиомите и структурните форми на арамейския език. Те също така четат и цитират Септуагинта (гръцкия превод на Стария завет), който също е написан на койне. Септуагинта обаче е дело на еврейски учени, чийто майчин език не е гръцкият.

С това искам да кажа, че не можем да очакваме Новият завет да се гради върху стройна граматическа структура. Езикът му е уникален, но има много общо със: (1) Септуагинта; (2) някои юдейски съчинения като например тези на Йосиф Флавий; и (3) папирусите, намерени в Египет. Как тогава можем да направим граматически анализ на Новия завет?

Грамматическите свойства на старогръцкия койне и новозаветния койне са променливи. През онези времена граматиката следва тенденция на опростяване. При превод и тълкуване ние се водим най-вече от контекста. Думите имат конкретно значение единствено в по-широкия си контекст и затова граматическата структура може да се разбере единствено в светлината на: (1) стила на конкретния автор и (2) определения контекст. Не е възможно да правим категорични заключения за гръцките форми и структури.

Койне е предимно устен език. Разковничето за разбирането му често се крие във вида и формата на глаголите. В повечето случаи глаголт се поставя на в началото на изречението, което показва значимостта му. Когато анализираме гръцкия глагол, трябва да имаме предвид три основни неща: (1) основата на структурата като ВРЕМЕ, ЗАЛОГ и НАКЛОНЕНИЕ (*морфология*); (2) основното значение на конкретния глагол (*лексикология*); и (3) хода на речта и контекста (*синтаксис*).

I. ГЛАГОЛНО ВРЕМЕ

- A. Глаголният вид (или аспект) е признак на глагола, който показва как протича глаголното действие – дали е завършено или незавършено. Дели се на СВЪРШЕН ВИД и НЕСВЪРШЕН ВИД.
1. Глаголите в СВЪРШЕН ВИД фокусират вниманието върху извършване на действието. Не ни се дава никаква допълнителна информация, освен че нещо се е случило! Не се говори за началото, за продължителността или за кулминацията на действието.
  2. Глаголите в НЕСВЪРШЕН ВИД се фокусират върху продължителния процес на действието. Може да се опише като линейно събитие, продължително действие, прогресивно действие и др.
- B. Глаголните времена могат също така да се категоризират според намерението на автора относно продължителността на действието:
1. Действието е завършено = АОРИСТ (*минало свършено*)
  2. Действието е завършено, но резултатите остават = ПЕРФЕКТ (*сегашно перфектно*)
  3. Действието е минало и резултатите са налице, но вече не = ПЛУПЕРФЕКТ (*минало перфектно*)
  4. Действието се случва в момента = ПРЕЗЕНТ (*сегашно несвършено*)
  5. Действието се е случвало = ИМПЕРФЕКТ (*минало несвършено*)
  6. Действието ще се случи = ФУТУР (*бъдеще*)

Как тези времена биха ни помогнали при тълкуването, можем да видим с конкретния пример на глагола „спасявам“. Той се използва в няколко различни времена, за да покаже и процеса, и изпълнението му.

1. АОРИСТ (*минало свършено*) – „спасихме се“ (вж. Римл. 8:24)
2. ПЕРФЕКТ (*сегашно перфектно*) – „спасени сте“ (вж. Ефес. 2:5,8)
3. ПРЕЗЕНТ (*сегашно несвършено*) – „биваме спасени“; „спасявате се“ (вж. I Кор. 1:18; 15:2)
4. ФУТУР (*бъдеще*) – „ще се спасим“ (вж. Римл. 5:9, 10; 10:9)

С. Когато разглеждат глаголните времена, преводачите преди всичко търсят причината защо съответният новозаветен автор е избрал тъкмо това време. Най-често използваното стандартно глаголно време е АОРИСТ (*минало свършено*). То е обичайното „неконкретно“, „неотбелязано“ или „неуточнено“ глаголно време. То може да се използва в широки рамки, а контекстът определя точното му значение. То просто отбелязва, че дадено действие се е случило. Миналото време се уточнява единствено чрез употребата на изявително наклонение. Ако се използват други глаголни времена, тогава се поставя акцент върху нещо по-конкретно. Какво е то обаче?

1. ПЕРФЕКТ (*сегашно перфектно*) – показва завършено действие в миналото с резултати, които остават и в настоящето. В някои случаи се касае за комбинация от АОРИСТ и ПРЕЗЕНТ. Обикновено фокусът е върху последиците или завършването на действието. Пример: „По благодат сте спасени“ (Ефесяни 2:5,8).
2. ПЛУПЕРФЕКТ (*минало перфектно*) – подобно на ПЕРФЕКТ, с тази разлика, че резултатите вече не са налице. Пример: „Петър беше застанал отвън до вратата“ (Йоан 18:16).
3. ПРЕЗЕНТ (*сегашно несвършено*) – предава незавършено действие. Фокусът обикновено е върху продължителността на случващото се. Пример: „Никой, който стои в Него, не съгрешава“ и „който е роден от Бога, не върши грех“ (I Йоан 3:6,9).
4. ИМПЕРФЕКТ (*минало несвършено*) – при това глаголно време връзката с ПРЕЗЕНТ прилича на тази между ПЕРФЕКТ и ПЛУПЕРФЕКТ. ИМПЕРФЕКТ предава или незавършено действие, което се е случвало, но сега е спряло, или началото на някакво действие в миналото. Пример: „Целият Ерусалим излизаше при Него“ или „започна да излиза при Него“ (Матей 3:5).
5. ФУТУР (*бъдеще време*) – предава действие, за което се очаква да се случи в бъдещ момент спрямо говоренето. Фокусът е по-скоро върху възможността нещо да се случи, отколкото върху самото действие. Това глаголно време обаче често пъти изразява сигурност. Пример: „Блажени... те ще...“ (Матей 5:4-9).

II. ЗАЛОГ

- А. Залогът описва отношението между действието на ГЛАГОЛА и неговия ПОДЛОГ.
- В. ДЕЯТЕЛНИЯТ ЗАЛОГ е нормалният, очакван, немаркиран начин да се посочи, че подлогът извършва глаголното действие.
- С. СТРАДАТЕЛНИЯТ ЗАЛОГ посочва, че ПОДЛОГЪТ приема върху себе си глаголното действие, което се извършва от някого другого. В новозаветния гръцки външният извършител се въвежда чрез следните ПРЕДЛОЗИ и падежи:
1. пряк личен извършител – чрез предлога *hupo* с АБЛАТИВ (вж. Мат. 1:22; Деян. 22:30).
  2. личен извършител с посредник – чрез *dia* с АБЛАТИВ (вж. Мат. 1:22).
  3. безличен извършител – обикновено чрез *en* с ТВОРИТЕЛЕН падеж.
  4. понякога и личен, и безличен извършител – само чрез ТВОРИТЕЛЕН падеж.
- Д. СРЕДНИЯТ ЗАЛОГ означава, че ПОДЛОГЪТ провежда глаголното действие, но също така е и пряко включен в действието на ГЛАГОЛА. Често се нарича залог на повишения личен интерес. Тази конструкция подчертава по някакъв начин ПОДЛОГА в изречението. Може да се превежда по различни начини. Ето някои примери:
1. ВЪЗВРАТНО – пряко действие на подлога върху себе си. Пример: „Обеси се“ (Мат. 27:5).
  2. ЕМФАТИЧНО – подлогът сам извършва действието. Пример: „Сатана сам се преправя на светъл ангел“ (II Кор. 11:14).

3. РЕЦИПРОЧНО – взаимодействие между два подлога. Пример: „Те се съветваха помежду си” (Мат. 26:4).

III. НАКЛОНЕНИЕ

- A. В *койне* има четири НАКЛОНЕНИЯ. Те показват връзката на ГЛАГОЛА с реалността, поне в ума на автора. НАКЛОНЕНИЯТА се разделят в две общи категории: такива, които изявяват реалността (ИЗЯВИТЕЛНО) и такива, които изявяват потенциалност, възможност (ПОДЧИНИТЕЛНО, ПОВЕЛИТЕЛНО и ЖЕЛАТЕЛНО).
- B. ИЗЯВИТЕЛНОТО наклонение е нормалното наклонение за изразяване на действие, което се е случило или се случва, поне от гледна точка на автора. Това е *единственото* наклонение на гръцки, което изразява определено време, като дори и тук този аспект е второстепенен.
- C. ПОДЧИНИТЕЛНОТО наклонение изразява вероятно бъдещо действие. Даденото нещо все не се е случило, но е твърде вероятно да се случи. То е свързано до голяма степен с БЪДЕШЕ ИЗЯВИТЕЛНО. Разликата е в това, че ПОДЧИНИТЕЛНОТО предава определена степен на съмнение. В съвременните езици това наклонение често се изразява с модални глаголи като „би могло”, „може” и др.
- D. ЖЕЛАТЕЛНОТО наклонение предава желание, което е теоретично възможно. То е една стъпка по-далеч от реалността от ПОДЧИНИТЕЛНОТО. ЖЕЛАТЕЛНОТО наклонение изразява вероятност при определени обстоятелства. Среща се рядко в Новия завет. Най-често се наблюдава в известната фраза на Павел: „Да не бъде“, която се среща петнайсет пъти (вж. Римл. 3:4, 6, 31; 6:2, 15; 7:7, 13; 9:14; 11:1, 11; I Кор. 6:15; Гал. 2:17; 3:21; 6:14). Други примери можем да видим в I Солунци 1:38, 20:16, Деяния 8:20 и I Солунци 3:11.
- E. ПОВЕЛИТЕЛНОТО наклонение изразява заповед, която може да се случи, но ударението е върху намерението на говорещия. Показва само желание и възможност, но зависи от избора и решенията на друг човек. Специална употреба на ПОВЕЛИТЕЛНОТО НАКЛОНЕНИЕ виждаме в молитвите и в молбите в трето лице. Тези форми се срещат само в ПРЕЗЕНТ и АОРИСТ в Новия завет.
- F. Някои граматикари посочват ПРИЧАСТИЯТА като вид наклонение. Използват се в Новия завет, обикновено дефинирани като *отглаголно прилагателно*. Превеждат се във връзка с основния ГЛАГОЛ, към който се отнасят. При превода на причастията има различни варианти. Проверете английските преводи. Препоръчвам *The Bible in Twenty Six Translations* (Baker).
- G. Нормалният или немаркиран начин да се опише дадено действие е АОРИСТ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ. Всяко друго глаголно време, залог или наклонение имат конкретно тълкувателно значение, което авторът е искал да предаде.

IV. ПРЕПОРЪЧИТЕЛНИ ПОМАГАЛА

За всеки незапознат с гръцкия език препоръчвам следните помагала:

- A. Friberg, Barbara и Timothy. *Analytical Greek New Testament*. Grand Rapids: Baker, 1988.
- B. Marshall, Alfred. *Interlinear Greek-English New Testament*. Grand Rapids: Zondervan, 1976.
- C. Mounce, William D. *The Analytical Lexicon to the Greek New Testament*. Grand Rapids: Zondervan, 1993.
- D. Summers, Ray. *Essentials of New Testament Greek*. Nashville: Broadman, 1950.
- E. *Moody Bible Institute* в Чикаго предлага акредитирани кореспондентски курсове по *койне*.

V. СЪЩЕСТВИТЕЛНИ

- A. В синтактично отношение СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ се класифицират по своя падеж. Падежът е онази форма на СЪЩЕСТВИТЕЛНОТО, която показва отношението му към ГЛАГОЛА и към другите части на изречението. В *койне* много от функциите на падежа се изявяват чрез ПРЕДЛОЗИ. Падежната форма

често може да означава няколко различни вида отношения и затова ПРЕДЛОЗИТЕ са се развили да дават по-ясно разделение на тези възможни функции.

В. Гръцките падежи се подразделят на следните осем категории:

1. ИМЕНИТЕЛЕН ПАДЕЖ (*номинатив*) – използва за наименование и обикновено изразява подлога в изречението. Използва се също така и за СЪЩЕСТВИТЕЛНИ или ПРИЛАГАТЕЛНИ ПОДЛОЗИ заедно със спомагателния глагол „да бъда“.
2. РОДИТЕЛЕН ПАДЕЖ (*генетив*) – използва се за описание и обикновено предава атрибут или качество на думата, към която се отнася. Отговаря на въпроса „Какъв вид?“
3. АБЛАТИВЕН ПАДЕЖ (*аблатив*) – приема същата форма като РОДИТЕЛНИЯ падеж, но се използва за разграничаване, обикновено във времето, пространството, произхода или степента.
4. ДАТИВЕН ПАДЕЖ (*датив*) – се използва за предаване на личен интерес. Този интерес може да има позитивен или негативен аспект. Често това е непрякото допълнение в изречението.
5. МЕСТЕН ПАДЕЖ (*локатив*) – приема същата форма като ДАТЕЛНИЯ, но предава място или положение в пространството, времето или логическите рамки.
6. ТВОРИТЕЛЕН ПАДЕЖ (*инструментал*) – приема същата форма като ДАТЕЛНИЯ и МЕСТНИЯ, но изразява средства или връзки.
7. ВИНИТЕЛЕН ПАДЕЖ (*акузатив*) – се използва за предаване на края на някакво действие. Изразява ограничения. Обикновено се изразява с прякото допълнение. Отговаря на въпросите: „Докъде?“ или „В каква степен?“
8. ЗВАТЕЛЕН ПАДЕЖ (*вокатив*) – използва се за пряко обръщение.

VI. СЪЮЗИ И СВЪРЗВАЩИ ЧАСТИЦИ

- А. Гръцкият е много точен език, защото има множество съюзи. Те свързват мисловни елементи (ПОДЧИНЕНИ И ГЛАВНИ ИЗРЕЧЕНИЯ). Толкова често се употребяват, че липсата им (*asyndeton*) често има конкретно екзегетично значение. Съюзите дори указват посоката на мисълта на автора. Често те са основата за определяне на конкретното послание.
- В. Предлагаме списък с някои СЪЮЗИ и техните значения (тази класификация е заимствана от Н. Е. Dana, Julius K. Mantey, *A Manual Grammar of the Greek New Testament*).

1. Съюзи за ВРЕМЕ

- (a) *epei, epeidē, hopote, hōs, hote, hotan* (ПОДЧ.) – „когато“
- (b) *heōs* – „докато“
- (c) *hotan, epan* (ПОДЧ.) – „когато и да е“
- (d) *heōs, achri, mechri* (ПОДЧ.) – „докогато“
- (e) *priv* (ИНФИНИТИВ) – „преди“
- (f) *hōs* – „откакто“, „в момента, когато“

2. Съюзи за ЛОГИЧЕСКА ВРЪЗКА

а. за цел

- (1) *hina, hopōs, hōs* – „за да може да“, „за да“
- (2) *hōste* (АРТИКУЛАРЕН ВИНИТЕЛЕН ИНФИНИТИВ) – „че“
- (3) *pros* или *eis* (АРТИКУЛАРЕН ВИНИТЕЛЕН ИНФИНИТИВ) – „че“

б. за резултат (с близка връзка между граматичните форми за цел и за резултат)

- (1) *hōste* (най-често ИНФИНИТИВ) – „така че“
- (2) *hiva* (КОНЮНКТИВ) – „за да“
- (3) *ara* – „така че“

в. за причина

- (1) *gar* (причина/следствие или довод/заклучение) – „за“, „затова“
- (2) *dioti, hotiy* – „защото“
- (3) *epei, epeidē, hōs* – „след като“
- (4) *dia* – „защото“

г. за подразбиране

- (1) *ara, poinun, hōste* – „затова“

- (2) *dio* (най-силен подч. съюз за подразбиране) – „заради което”, „където”, „затова”
  - (3) *oun* – „затова”, „така”, „тогава”, „следователно”
  - (4) *toinouin* – „затова”
  - e. за противопоставяне или контраст
    - (1) *alla* (силно противопоставяне) – „но”, „освен”
    - (2) *de* – „но”, „обаче”, „още”, „от друга страна”
    - (3) *kai* – „но”
    - (4) *mentoi, oun* – „обаче”
    - (5) *plēn* – „въпреки това” (предимно в Лука)
    - (6) *oun* – „обаче”
  - f. за сравнение
    - (1) *hōs, kathōs* (въвеждат сравнителни изречения)
    - (2) *kata* (заедно с *katho, kathoti, kathōsper, kathaper*)
    - (3) *hosos* (в Евреи)
    - (4) *ē* – „отколкото”
  - g. за продължителност или поредица
    - (1) *de* – „и”, „сега”
    - (2) *kai* – „и”
    - (3) *tei* – „и”
    - (4) *hina, oun* – „че”
    - (5) *oun* – „както и” (в Йоан)
3. Емфатична употреба
- a. *alla* – „сигурно”, „да”, „всъщност”
  - b. *ara* – „наистина”, „определено”, „истински”
  - c. *gar* – „но наистина”, „определено”, „всъщност”
  - d. *de* – „всъщност”
  - e. *ean* – „дори”
  - f. *kai* – „дори”, „всъщност”, „наистина”
  - g. *mentoi* – „всъщност”
  - h. *oun* – „наистина”, „задължително”

VII. УСЛОВНИ ИЗРЕЧЕНИЯ

- A. УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ е такова, което съдържа едно или повече условни подчинени клаузи. Тази граматична структура помага на тълкуването, понеже предлага условията, причините и доводите защо се случва или не се случва действието на основното сказуемо. Съществуват четири типа УСЛОВНИ ИЗРЕЧЕНИЯ. Те се обуславят от онова, което се приема за вярно от перспективата на автора и обслужва неговата цел или просто изразява някакво негово желание.
- B. УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ПЪРВИ КЛАС изразява действие или състояние, което авторът смята за вярно за целите на текста, макар да е въведено с сумата „ако”. В определен контекст то може да се преведе „понеже” или „след като” (вж. Мат. 4:3; Римл. 8:31). Това обаче не означава, че всички изречения от ПЪРВИ КЛАС отразяват реалността. Често те се използват, за да докажат нещо в даден спор или да подчертаят нечия грешка (вж. Мат. 12:27).
- C. УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ВТОРИ КЛАС често се нарича „противоположно на фактите”. Изразява нещо, което не е вярно, с цел да докаже някаква мисъл. Например:
1. „Ако беше пророк, щеше да познае коя и каква е жената, която се допира до Него” (Лука 7:39).
  2. „Ако вярвахте на Мойсей, щяхте да повярвате и на Мен” (Йоан 5:46).
  3. „Ако бях още угаждал на хора, нямаше да съм служител на Христос” (Гал. 1:10).
- D. УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ТРЕТИ КЛАС предава възможно действие в бъдещето. То често предполага, че въпросното действие е вероятно. Обикновено се предполага някаква степен на евентуалност. Действието на основното сказуемо зависи от действието на подчиненото изречение, въведено с думата „ако”. Примери можем да видим в I Йоан 1:6-10; 2:4,6,9,15,20,21,24,29; 3:21; 4:20; 5:14,16.

- Е. УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ЧЕТВЪРТИ КЛАС е най-далече от вероятността. То се среща рядко в Новия завет. Всъщност нямаме пълно УСЛОВНО ИЗРЕЧЕНИЕ ОТ ЧЕТВЪРТИ КЛАС, в което и двете части на условието да отговарят на дефиницията. Пример за частичен ЧЕТВЪРТИ КЛАС се среща в първото изречение на I Петър 3:14. Друг такъв пример е второто изречение на Деяния 8:31.

VIII. ЗАБРАНИ

- А. СЕГАШНО ПОВЕЛИТЕЛНО с ЧАСТИЦАТА *МЕ* често (но не винаги) изразява спирането на вече протичащо действие. Ето някои примери: „спрете да трупате богатства на земята...” (Мат. 6:19); „спрете да се притеснявате за живота си...” (Мат. 6:25); „спрете да отдавате на греха части от тялото си като инструменти за грехове...” (Римл. 6:13); „спрете да обиждате Божия Дух...” (Ефес. 4:30); „спрете да се опивате с вино...” (5:18).
- В. АОРИСТ ПОДЧИНТЕЛНО с ЧАСТИЦАТА *МЕ* предава идеята „дори не започвайте да вършите определено действие”. Ето някои примери: „Дори не си мислете, че...” (Мат. 5:17); „не започвайте да се притеснявате...” (Мат. 6:31); „недейте никога да се срамувате...” (II Тим. 1:8).
- С. ДВОЙНОТО ОТРИЦАНИЕ с ПОДЧИНТЕЛНО наклонение е изключително емфатично отрицание. „Никога, не, никога” или „при никакви обстоятелства”. Някои примери: „той никога, не, никога няма да изпита смърт” (Йоан 8:51); „Аз никога, не, никога...” (I Кор. 8:13).

IX. ОПРЕДЕЛИТЕЛЕН ЧЛЕН

- А. В койне ПЪЛНИЯТ ЧЛЕН се използва по начин, подобен на английския. Основната му функция е да посочи, да прикове вниманието към дума, име или фраза. Различните автори в Новия завет го употребяват по различен начин. ПЪЛНИЯТ ЧЛЕН може да функционира също и:
1. като контрастиращо средство, като показателно МЕСТОИМЕННИЕ;
  2. като знак за предварително въведен ПОДЛОГ или личност;
  3. като начин да се посочи подлога в изречението със свързан ГЛАГОЛ. Примери: Бог е Дух”, Йоан 4:24; „Бог е светлина”, I Йоан 1:5; „Бог е любов”, I Йоан 4:8,16.
- В. В койне няма НЕПЪЛЕН ЧЛЕН. Липсата на пълен член може да означава:
1. фокус върху характеристиките или качествата;
  2. фокус върху категорията.
- С. Новозаветните автори използват ОПРЕДЕЛИТЕЛНИЯ ЧЛЕН по разнообразни начини.

X. ИЗРАЗЯВАНЕ НА АКЦЕНТ В ГРЪЦКИЯ НОВ ЗАВЕТ

- А. Отделните автори на Новия завет използват различни техники за поставяне на ударение в текста. Най-последователни са Лука и авторът на Посланието до евреите.
- В. По-рано казахме, че АОРИСТ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ е стандартният и немаркиран начин за изразяване на определено ударение, а всички други времена, залози и наклонения имат значение за тълкуването. Това не означава, че глаголите в АОРИСТ, ДЕЯТЕЛЕН ЗАЛОГ, ИЗЯВИТЕЛНО НАКЛОНЕНИЕ не се използват често в значим граматичен смисъл. Пример за това е Римляни 6:10 (два пъти).
- С. Словоредът в гръцкия койне.
1. Койне е падежен език и затова не зависи от подредбата на думите (както е в английския). Затова авторът може да разнообразява стандартния очакван словоред, за да покаже:
    - a. какво конкретно иска да покаже на читателя;
    - b. мисъл, която да бъде изненадваща за читателя;
    - c. мислите, които най-силно вълнуват автора.

2. Стандартният словоред в гръцкия език не е напълно установен. Предполагаемият обичаен словоред е както следва:
  - a. за свързващи глаголи
    - (1) сказуемо
    - (2) подлог
    - (3) допълнение
  - b. за преходни глаголи
    - (1) сказуемо
    - (2) подлог
    - (3) допълнение
    - (4) непряко допълнение
    - (5) предложна фраза
  - c. за фрази със съществителни имена
    - (1) съществително
    - (2) определение
    - (3) предложна фраза
3. Словоредът може да има изключително важно значение за екзегетиката. Примери:
  - a. „дадоха на мен и на Варнава десница на общение“. Изразът „десница на общение“ е разделен и е в началото на изречението, за да се постави ударение върху него (Галатяни 2:9)
  - b. В Галатяни 2:20 изразът „с Христос“ е в началото на изречението, за да се постави ударение върху смъртта на Христос, която играе централна роля.
  - c. В Евреи 1:1 изразът „много пъти и по много начини“ е поставен в началото на изречението. Подчертава се начинът, по който Бог се разкрива чрез контраст, без това да касае факта на откровението.

D. Обикновено акцентът в някаква степен се изразява и посредством:

1. Повтарянето на МЕСТОИМЕНИЕТО, което вече е подсказано от спрежението на самия глагол. Пример: „Самият аз ще бъда с вас...“ (Мат. 28:20).
2. Липсата на очакван СЪЮЗ или друга връзка между думите, фразите, клаузите и изреченията. Това се нарича *asyndeton* (гр., „безсъюзност“). Очаква се да има някаква връзка и липсата ѝ привлича вниманието. Примери:
  - a. Блаженствата, Матей 5:3 и сл. (всичко се подчертава)
  - b. Йоан 14:1 (нова тема)
  - c. Римляни 9:1 (нов раздел)
  - d. II Коринтяни 12:20 (подчертава се целият списък)
3. Повторението на думи или фрази в даден контекст. Примери: „за похвала на славата“ (Ефес. 1:6, 12 и 14). Тази фраза се използва, за да се изяви делото на всяка Личност в Троицата.
4. Употребата на идиом или игра на думи (звукове) между понятията:
  - a. евфемизми – заместващи думи за определено табу: „заспа“ вместо „умря“ (Йоан 11:11-14) или „крака“ вместо „мъжки гениталии“ (Рут 3:7-8; I Царе 24:3).
  - b. изрази, които заместват името на Бога, като „Небесното царство“ (Мат. 3:21) или „глас от Небето“ (Мат. 3:17).
  - c. СРАВНЕНИЯ И ПРЕНОСНИ ИЗРАЗИ
    - (1) невъзможни хиперболи (Мат. 3:9; 5:29-30; 19:24).
    - (2) леки хиперболи (Мат. 3:5; Деян. 2:36).
    - (3) персонификации (I Кор. 15:55).
    - (4) ирония (Гал. 5:12)
    - (5) поетични пасажии (Фил. 2:6-11).
    - (6) игра на звукове между думите
      - (a) „църква“
        - (i) „църква“ (Ефес. 3:21)
        - (ii) „призвание“ (Ефес. 4:1,4)
        - (iii) „призвани“ (Ефес. 4:1,4)
      - (b) „свободни“
        - (i) „свободна жена“ (Гал. 4:31)

- (ii) „свобода” (Гал. 5:1)
  - (iii) „свободни” (Гал. 5:1)
  - d. идиоматичен език – изпъстрен с думи, характерни за местната култура:
    - (1) фигуративната употреба на „храна” (Йоан 4:31-34).
    - (2) фигуративната употреба на „Храм” (Йоан 2:19; Мат. 26:61).
    - (3) еврейският идиом за състрадание „омраза” (Битие 29:31; Втор. 21:15; Лука 14:36; Йоан 12:25; Римл. 9:13).
    - (4) „всички” или „мнозина” (ср. Исаия 53:6 („всички”) с 53:11 и 12 („много”); в Римляни 5:18 и 19 тези понятия са синонимни).
  - 5. Употребата на пълна лингвистична фраза, вместо една дума. Пример: „Господ Исус Христос”.
  - 6. Специалната употреба на *autos*
    - a. когато е с ОПРЕДЕЛИТЕЛЕН ЧЛЕН (атрибутивна позиция), се превежда „същият”.
    - b. когато е без ОПРЕДЕЛИТЕЛЕН ЧЛЕН (предикативна позиция), се превежда като ИНТЕНЗИВНО РЕФЛЕКСИВНО МЕСТОИМЕННИЕ – „той самият”.
- Е. Ако не познавате гръцкия език койне, можете да определите ударението по няколко начина:
- 1. С аналитичен лексикон и двуезичен библейски текст.
  - 2. Сравнение на английските преводи, особено ако предават различни теории. Пример: сравнение на преводите „дума по дума” (KJV, NKJV, ASV, NASB, RSV, NRSV) с „динамичен еквивалент” (Williams, NIV, NEB, REB, JB, NJB, TEV). Можете да ползвате също и *The Bible in Twenty-Six Translations* от Baker.
  - 3. С *The Emphasized Bible* от Joseph Bryant Rotherham (Kregel, 1994).
  - 4. Чрез съвсем буквален превод
    - a. *The American Standard Version* от 1901
    - b. *Young’s Literal Translation of the Bible* от Robert Young (Guardian Press, 1976).

Изследването на граматиката е тежка задача, но е необходима за правилното тълкуване. Тези кратки дефиниции, бележки и примери целят да насърчат онези, които не говорят гръцки, като им дадат възможност да използват граматическите бележки, предложени в този коментар. Разбира се, това са твърде опростени дефиниции. Не можем да ги използваме като краен авторитет, а само като помагало за по-доброто разбиране на синтаксиса на Новия завет. Надявам се те да бъдат полезни и на всички, които искат да разберат и други технически пособия върху новозаветния текст.

Необходимо е да можем да проверяваме тълкуванията си чрез информацията, която намираме в текста на Библията. Граматиката е една изключително важна наука в тази насока. Други възможни посоки за изследване са конструиране на историческия контекст, разглеждане на литературния контекст, употребата на думите и сравнението с паралелни пасажи.

II ПРИЛОЖЕНИЕ

ТЕКСТ КРИТИКА

Целта на това приложение е да поясним текстуалните бележки в този коментар:

I. Текстуални източници на английските преводи на Библията

А. За Стария завет

Б. За Новия завет

II. Кратко пояснение на проблемите и теориите на тексткритиката

III. Предложения за допълнителен прочит

I. Текстуални източници на английските преводи на Библията

А. За Стария завет

1. Масоретски текст (MT). Еврейският текст със съгласни знаци, установен от Равин Акива през края на I век сл. Хр. Маркерите за гласни звуци, ударенията, бележките в полето, пунктуацията и всички останали необходими знаци са били добавени през VI век сл. Хр. и са довършени чак през IX век сл. Хр. Цялата тази дейност се извършва от Школата на масоретите. Те са използвали текстуална форма, същата като тази в Мишна, Талмуда, Таргумите, Пешита и Вулгатата.

2. Септуагинтата (LXX). Според традицията LXX е изготвена от 70 юдейски книжници за период от седемдесет дена в Александрийската библиотека под спонсорството на цар Птолемей II (285-246 г. пр. Хр.). Преводът бил поръчан от юдейски водач, живеещ в Александрия по това време. Тази история се разказва в „Посланието на Аристей“. В много от случаите LXX се базира на различна текстуална традиция от използваната от Равин Акива (MT).

3. Ръкописите от Мъртво море (DSS). Тези текстове са писани през Римския период (ок. 200 г. пр. Хр. до 70 г. сл. Хр.) от група юдейски сепаратисти, познати като „есеите“. Всички еврейски манускрипти, открити в различни пещери из района на Мъртво море са основани на текстуална традиция, която се различава и от MT, и от LXX.

4. Ето някои конкретни примери как съпоставянето на тези текстове помага на преводачите да разбират Стария завет.

а. LXX помага за тълкуването на MT.

(1) Исая 52:14 (LXX): „Мнозина се чудеха на него.“

(2) Исая 52:14 (MT): „Мнозина се чудеха на теб.“

(3) в 15 ст. се потвърждава местоимението от LXX:

(а) LXX: „много народи му се удивяват“

(б) MT: „той поръсва много народи“

б. DSS помага за разбирането на MT.

(1) Исая 21:8 (DSS): „Гледачът извика: На стража стоя“

(2) Исая 21:8 (MT): „И извиках лъв! Господи, винаги стоя на стражевата кула денем“

в. LXX и DSS помагат за изясняване на Исая 53:11.

(1) LXX и DSS: „след тежкия труд на душата му той ще види светлина и ще се удовлетвори“

(2) MT: „той ще види... от тежкия труд на душата си и ще се удовлетвори“

В. За Новия завет

1. Над 5300 ръкописа на всички части на гръцкия Нов завет са налични. Около 85 са записани на папируси, а 268 са манускрипти изцяло с главни букви (*унциали*). Гръцките манускрипти в писмена форма наброяват около 2700. Разполагаме също така с 2100 копия на списъци с библейски пасажи, използвани за литургични цели.

2. Около 85 гръцки манускрипти, съдържащи части от Новия завет на папируси, се пазят в различни музеи. Някои от тях са датирани до II век сл. Хр., но повечето са от третото и четвъртото столетие. Нито един от тези ръкописи не съдържа целия Нов завет. Фактът, че тези копия са най-древните, не гарантира, че ще имат най-малко разночетения. Много от наличните документи са били преписвани набързо

за местна употреба, невинаги с достатъчно грижа и прецизност. Това е причината да имат различни вариации.

3. *Codex Sinaiticus*, познат с еврейската буква א (*aleph*) или (01), е открит в манастира „Св. Катерина“ на връх Синай от Тишендорф. Той е датиран до около IV век сл. Хр. и съдържа както LXX на Стария завет, така и гръцкия Нов завет. Този текст е от „Александрийски“ тип.

4. *Codex Alexandrinus*, познат като „А“ или (02), е гръцки манускрипт от V век, открит в египетския град Александрия.

5. *Codex Vaticanus*, познат като „В“ или (03), е открит във Ватиканската библиотека в Рим и датира от средата на IV век. Той съдържа както LXX, така и гръцкия Нов завет и е от „Александрийски“ тип.

6. *Codex Ephraemi*, познат като „С“ или (04), е гръцки манускрипт от V век, частично унищожен.

7. *Codex Bezae*, познат като „D“ или (05), е гръцки ръкопис от V или VI век. Той е основният представител на т.нар. „Западен“ тип текст. Съдържа множество добавки и е бил основната за изготвянето на превода KJV.

8. Новозаветните манускрипти могат да се групират в три или четири семейства, които споделят определени общи черти.

a. *Александрийски текстове* от Египет

(1) P⁷⁵, P⁶⁶ (ок. 200 г. сл. Хр.), с четирите евангелия

(2) P⁴⁶ (ок. 225 г. сл. Хр.), с посланията на Павел

(3) P⁷² (ок. 225-250 г. сл. Хр.), с посланията на Петър и Юда

(4) *Codex B*, наричан *Vaticanus* (ок. 325 г. сл. Хр.), включващ и Стария завет, и Новия завет

(5) Ориген цитира от Александрийските текстове

(6) други манускрипти от този тип са: א, С, L, W, 33

b. *Западни текстове* от Северна Африка

(1) цитати от северноафриканските църковни отци Тертулиан, Киприан и от старолатинския

превод

(2) цитати от Иринея Лионски

(3) цитати от Тациан и старосирийския превод

(4) *Codex D* „*Bezae*“ следва Западните текстове

c. *Византийски източни текстове* от Константинопол

(1) този тип текстове е наличен в над 80% от всички налични 5300 манускрипти

(2) цитирани от Антиох Сирийски, Кападокийските отци, Йоан Златоуст и Теродорит

(3) *Codex A*, само в евангелията

(4) *Codex E* (VIII век сл. Хр.) за целия Нов завет

d. *Цезарийски текстове* от Палестина

(1) виждат се предимно в Марк

(2) някои свидетели за тях са P⁴⁵ и W

II. Проблеми и теории на тексткритиката

A. Как се появяват разночетенията

1. по невнимание и случайност (в огромния брой случаи)

a. при недовиждане при ръчно преписване, когато има две сходни думи и окото несъзнателно прескача на втората, изпускайки текста между тях (*хомойотелевтон*)

(1) недовиждане при изпускане на двойна буква в дадена дума или фраза (*халпография*)

(2) несъзнателно повтаряне на израз или ред от гръцкия текст (*дитография*)

b. при недочуване при диктовка, когато се появява погрешно изписване (*итацизъм*); често води до изписване на друга, сходна дума на гръцки език.

c. най-ранните гръцки текстове не са имали разделение по глави и стихове; не е имало почти никаква пунктуация; не е имало дори разстояние между отделните думи, при което е възможно да настъпи неправилно разделяне на думата, формирайки нови думи.

2. преднамерени промени

a. промени за подобряване на граматическата форма на текста

b. промени за съгласуване с други библ. пасажи (*хармонизиране на паралелни текстове*)

c. промени за съчетаване на два или повече вариантни прочита в един дълъг съчетан пасаж (*конфлация*)

- d. промени за коригиране на забелязан проблем в текста (вж. I Кор. 11:27 и I Йоан 5:7-8)
- e. допълнителна информация относно историческата обстановка или правилната интерпретация на текста се поставя в полето от някой книжник, а с течение на времето други преписвачи я вмъкват в самия текст (вж. Йоан 5:4)

В. Основни принципи на текстуалния критицизъм (логически насоки, определящи оригиналното значение на даден текст, когато има наличие на разночетения)

1. Най-тромавият или граматически необичаен текст обикновено е оригиналният.
2. Най-краткият текст обикновено е оригиналният.
3. Най-старият текст получава повече тежест поради историческата му близост с оригинала.

Всичко друго се третира равнопоставено.

4. Географски разнообразните ръкописи обикновено имат оригинална тежест.
5. Доктринално по-слабите текстове, особено онези, които са свързани с по-основни богословски дискусии от периода на манускриптните разночетения (като стиха за Троицата в I Йоан 5:7-8), би трябвало да се предпочитат.
6. Текстът, който най-добре обяснява произхода на другите варианти.
7. Ето два цитата, които показват баланса между многобройните обезпокоителни варианти:
  - a. Дж. Х. Грийнлий:

„Нито една християнска доктрина не зависи от дискутируем текст. Всеки изследовател на Новия завет трябва да се пази от стремежа даден текст да бъде по-ортодоксален или посилен доктринално от боговдъхновения оригинален пасаж” (J. Harold Greenlee, *Introduction to New Testament Textual Criticism*, стр. 68).

- b. У. А. Крисуел казва в интервю за в. *Бирмингам Нюз*:

„Не можем да наречем *вдъхновена* всяка една дума в Библията – особено когато иде реч за думи, претърпели множество преводи през вековете. Вярвам в текстуалния критицизъм. В този смисъл, според мен, последната половина от Марк 16 гл. си е чиста проба ерес. Този текст не е боговдъхновен, а си е направо измислен... Когато съпоставите тези манускрипти с оригиналните, ще видите, че първоначалният вариант на Евангелието според Марк е бил оставен недовършен. Някой впоследствие е добавил този текст.”
Малко по-нататък в интервюто Крисуел заявява, че подобна „интерполация” се вижда и в Йоан 5 гл., където е случката с Исус пред къпалнята Витезда. Освен това той съпоставя двата различаващи се разказа за самоубийството на Юда (вж. Матей 27 гл. и Деяния 1 гл.) така:

„Това е просто различна гледна точка на самоубийството. Ако тези текстове са в Библията, за тях ще има някакво обяснение. А и двата разказа за самоубийството на Юда са си библейски текстове... Текстуалният критицизъм сам по себе си е чудесна наука. Той не е нито ефимерен, нито безочлив, а по-скоро е динамично и основополагащо начинание...” (W. A. Criswell в интервю пред Greg Garrison за в. *The Birmingham News*).

III. Манускриптни разночетения – за допълнителен прочит

1. *Biblical Criticism: Historical, Literary u Textual*, by R. ;H. Harrison;
2. *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption u Restoration* by Bruce M. Metzger;
3. *Introduction to New Testament Textual Criticism*, by J. H Greenlee.

III ПРИЛОЖЕНИЕ

РЕЧНИК

Абзац. Основната интерпретативна единица в прозата. Съдържа централна мисъл и нейното разгръщане. Ако се задържа в основните му граници, няма да се задълбочаваме в незначителни неща, а ще схванем мисълта на автора.

Адопцианство. Един от ранните възгледи за отношението между Исус и Бога. Твърди, че Исус е бил обикновено човешко същество във всяко отношение, но е бил „осиновен“ по специален начин от Бога при своето кръщение (вж. Матей 3:17; Марк 1:11) или при своето възкресение (вж. Римл. 1:4). Той е водел толкова примерен живот, че в даден миг (при Кръщението или Възкресението) Бог го е осиновил като свой „Син“ (вж. Римл. 1:4; Фил. 2:9). Този възглед се е приемал в някои малки кръгове сред ранната църква. Вместо Бог да стане човек (при Въплъщението), нещата са обърнати обратно и човек е станал Бог!

Трудно е да се вербализира как точно Божият Син Исус, бидейки предвечно Божество, ще бъде възнаграден заради примерния си живот. Ако действително Той е бил Бог от предвечността, тогава как може да бъде възнаграждаван? Ако е имал предсъществуваща слава, как изобщо може да получи допълнителни почести? Въпреки че на нас ни е трудно да го проумеем, по някакъв начин Бог Отец действително отдава слава на Исус в специален смисъл на думата заради съвършеното изпълнение на волята Му.

Айзегеза. Антоним на „екзегеза“ (вж. по-долу). Ако екзегетическият подход „изхожда“ от намерението на автора, айзегетическият по-скоро му „привнася“ чужда и външна идея.

Александрийска школа. Този метод на библейска интерпретация е бил разработен в Александрия около II век сл. Хр. Той се позовава на основните интерпретативни подходи на Филон Александрийски, който е бил един от последователите на Платон. Често се нарича „алегоричен метод“. Задържа се стабилно в църквата чак до епохата на Реформацията. Сред най-отявлените му поддръжници са Ориген и Августин Блажени (вж. Moises Silva, *Has The Church Misread The Bible?*, Academic, 1987).

Александринус. Библейски манускрипт от V век сл. Хр. от Александрия, съдържащ Стария завет, апокрифите и по-голямата част от Новия завет. Това е един от основните свидетели на целия гръцки Нов завет (с изключение на някои части от Матей, Йоан и II Коринтяни). Когато *Alexandrinus* (познат като „А“) и *Vaticanus* (познат като „В“) се съгласят върху даден текст, сред повечето изследователи съществува становището, че този текст следва да се третира като доказано автентичен.

Алегория. Вид библейска интерпретация, възникнала най-напред в средите на александрийския юдаизъм. Основният ѝ стремеж е да направи Писанието актуално в културата и средата на читателя, пренебрегвайки историческата ѝ обстановка и/или литературния ѝ контекст. Подходът търси скрити или духовни значения зад всеки един библейски пасаж. Трябва да признаем, че самият Исус (в Мат. 13 гл.), както и ап. Павел (в Галатяни 4 гл.) също прибегват до алегии, за да изяснят дадена истина. Това обаче става под формата на типология, а не на строга алегория.

Аналитичен лексикон. Вид изследователски инструмент, който осигурява възможност всяка една гръцка форма да бъде идентифицирана в Новия завет. Представлява компилация по азбучен ред (според гръцката азбука) на форми и основни дефиниции. В съчетание с интерлениарен превод на Новия завет лексиконът дава възможност и на читатели, които не са гърци по произход, да могат да анализират граматическите и синтактичските форми на новозаветния език.

Аналогия на Писанието. Фраза, с която се описва възгледът, че Библията е боговдъхновена и следователно не съдържа никакви вътрешни противоречия. Именно това аксиоматично предположение лежи в основата на традицията едни библейски текстове да се тълкуват с помощта на други.

Антропоморфизъм. Означава „да имаш черти, които се свързват с човешки същества”. Терминът се използва, за да даде обяснение на религиозните изрази, с които описваме характера на Бога. В корена на думата са гръцките понятия за „човек” и „форма”. С помощта на този подход ние описваме Бога така, сякаш Той е човешко същество – с физически, социологически и психологически понятия, които описват хората (вж. Битие 3:8; III Царе 22:19-23). Разбира се, този подход е само аналогия. Прибягваме до него, понеже като хора не разполагаме с други категории и инструменти за изразност. Следователно нашето познание за Бога, колкото и да е истинно, в същността си е ограничено.

Антиохийска школа. Традиция за библейска интерпретация, разработена в Антиохия Сирийска през III век сл. Хр. като реакция срещу алегорическия подход на Александрийската школа. Основният стремеж на тази традиция е да насочва вниманието си върху историческото значение на библейските текстове. Школата тълкува Библията като нормална човешка литература. Включва се в известния дебат дали Христос е имал две природи (т.нар. *несторианство*) или една природа (напълно човек и напълно Бог). Римската църква заклемява подхода на Антиохийските богослови като еретичен и школата се налага да премести седалището си в Персия, където влиянието ѝ намалява значително. Основните ѝ херменевтични принципи по-късно залягат в основата на интерпретативния подход на класическите протестантски реформатори (като Лутер и Калвин).

Антитеза. Описателен термин, с който се разглежда взаимоотношението между редовете в еврейската поезия. Обозначава съседни строфи, които имат противоположно значение (вж. Пр. 10:1, 15:1).

Апокалиптична литература. Преобладаващо, ако не и изключително само, юдейски жанр литература. Представява криптически стил на писане, който предупреждава за предстоящи време на нашествие и окупация на юдеите от чужди сили. Допуска, че личностният, изкупителен Бог създава и контролира всички световни събития и че Израил представлява специален интерес в очите Му. Апокалиптичната литература обещава, че накрая с помощта на Бога юдеите ще пожънат окончателна победа и триумф.

Жанрът е изключително символичен и образен, изпълнен с множество криптични изрази. Често представя дадена истина с помощта на цветове, цифри, видения, сънища, ангелски послания, тайни думи и остър дуализъм между добро и зло.

Примери за този стил писане са: (1) в Стария завет – пр. Езекил (36-48 гл.); Данаил (7-12 гл.); Захария; в Новия завет – Матей 24 гл.; Марк 13 гл., II Солунци и книгата Откровение на Йоан.

Апологет (апологетика). Съществително от гръцкия корен със значение на „правна защита”. Апологетиката е специфична дисциплина в богословието, която се стреми да предоставя свидетелства и рационални аргументи в подкрепа на християнската вяра.

A priori. В общи линии синоним на думата „предразсъдък”. Обозначава мислене, основаващо се на предварително възприети дефиниции, принципи или позиции, които се приемат за истинни. С други думи, *апериори* е онова, което приемаме, без да го подлагаме на проверка или анализ.

Арианство. Арий е бил презвитер на църквата в Александрия през III-IV век сл. Хр. Според неговите твърдения Исус бил предсъществуващ, но не божествен (т.е. нямал същата природа като Бог Отец). Вероятно тезата му се е граждала на текст като Притчи 8:22-31. Арий бил предизвикан от александрийския епископ, който през 318 г. започнал дебат, продължил дълги десетилетия. Арианството се превърнало в официално верую на Източната църква. По време на Никейския събор от 325 г. Арий бил осъден като еретик, а Исусовата божественост и равенство с Бог Отец били утвърдени.

Аристотел. Един от философите на древна Гърция, последовател на Платон и учител на Александър Велики. Неговото влияние до ден днешен се забелязва в множество сфери на съвременната наука. Причината е, че Аристотел поставя силно ударение на знанието, което се постига посредством наблюдение и класифициране. Именно това е един от белезите на съвременния научен подход.

Автографи. Име, дадено на оригиналните библейски писания. Първите писмени ръкописи на библейските текстове са изгубени в историята. Днес разполагаме единствено с преписи от преписи. Такъв е източникът на много от текстуалните варианти на еврейските и гръцките манускрипти и древни версии.

Библейски авторитет. Това понятие се използва в много специфичен смисъл. Според него ние можем да разберем какво е казал първоначалният автор на своите съвременници и също така да приложим тази истина към нашето ежедневие. Да говорим с библейски авторитет означава, че сме приели Библията като единствено и висше напътствие в онова, което казваме. В светлината на множеството съвременни погрешни интерпретации обаче аз ограничавам това понятие единствено до онази интерпретация на Библията, която отговаря на изискванията на историко-граматическия метод.

Bezae. Гръцки и латински манускрипт от VI век сл. Хр. Обозначен е с буквата „D”. Съдържа евангелията и Деяния на апостолите, както и някои от общите послания. Характеризира се с многобройни добавки от различни книжници. Формира основата на *Textus Receptus* – основният гръцки манускрипт, който стои зад традицията на преводи като KJV.

Боговдъхновение. Доктрината, че Бог е говорил на човечеството с помощта на ръководство над множество библейски автори, които прецизно и ясно са записвали Неговото откровение. Пълното понятие обикновено се изразява с три пояснения: (1) *откровение* – че Бог се е намесвал в историята на човека; (2) *боговдъхновение* – че Бог е разкривал правилната интерпретация на действията си и значението им пред определени подбрани от Него хора, за да я запишат за останалите хора; и (3) *просветление* – че Бог е предоставил Своя Дух на хората, за да им помогне да разберат Неговото себеразкриване.

Буквален. Фокусиран върху текста и историчността метод за херменевтика от Антиохия Сирийска. При него интерпретацията включва нормалното и очевидното значение на човешкия език, макар че се допуска и известно присъствие на фигуративна реч.

Ватиканус. Гръцкият манускрипт от IV век сл. Хр. Открит е в библиотеката на Ватикана. Първоначално съдържал Стария завет, апокрифите и Новия завет. Някои части от него обаче били изгубени (Битие, Псалми, Евреи, пастирските послания, Филимон и Откровение). Много полезен ръкопис за определянето на оригиналния словоред на автографите. Обозначен е с главна латинска буква „B”.

Висш критицизъм. Процедура за интерпретация на библейски текстове, която се фокусира върху историческата обстановка и литературната структура на съответната библейска книга.

Вулгата. Името на латинския превод на Библията от Ернотим Блажени. Става основа на т.нар. „основен” или „общ” превод на Римокатолическата църква. Направен е след 380 г. сл. Хр.

Гностицизъм. Повечето ни известни познания за тази ерес идват от гностически писания от II век сл. Хр. Идеите на движението обаче се появяват още през I век.

Ето някои от по-известните твърдения на валентианския и церинтианския гностицизъм от II век: (1) материята и духът са еднакво вечно съществуващи (т.нар. „онтологически дуализъм”). Материята е зло, а духът е добро. Бог е дух и затова не може пряко да се включва в формирането на злата материя. (2) Съществуват еманации (*еони* или ангелски нива) между Бога и материята. Най-ниското от тези нива е бил старозаветният *YHWH*, който е формирал тази вселена (*космоса*). (3) Исус е бил еманация като *YHWH*, но от по-високо равнище, по-близо до истинския Бог. Някои гностици дори поставят Исус на най-високото ниво преди Бога, но определено не е Бог, нито пък е възплъщение на Бога (вж. Йоан 1:14). След като материята е зло, няма как Исус да е имал тяло на човек и същевременно да е имал божественост. Следователно е бил духовен фантом (вж. I Йоан 1:1-3; 4:1-6). (4) Спасението се постига посредством вяра в Исус плю с определено тайно познание, което е известно на малцина специални хора. Това познание (вид *пароли*) е било необходимо, за да може човек да премине през небесните сфери. За достигане на Бога е бил нужен и определен юдейски легализъм.

Гностическите лъжеучители защитавали две противоположни нравствени системи. (А) Според някои сегашният ни начин на живот няма никаква връзка със спасението. Те смятат, че спасението и духовността са капсулирани в тайно знание (*пароли*), което дава достъп до Бога през ангелските сфери (*еони*). (Б) Според други сегашният живот има ключово отношение към спасението. Те поставят ударение на аскетичния начин на живот като свидетелство за наличие на истинска духовност.

Двусмислие. Като термин тази дума касае объркването, което възниква, когато даден писмен документ може да има повече от едно значение или когато в него се казват две или повече неща едновременно. Възможно е Йоан да е прибягвал целенасочено към подобна методика (т.нар. *double entendres*).

Дедуктивен метод. Метод за логическо разсъждение, който изхожда от общите принципи и преминава към конкретните приложения посредством обмисляне. Противоположен е на индуктивното разсъждение, при което научният метод преминава от наблюдение на специфична конкретика към общи заключения (или теории).

Диалектичен метод. Метод на логическо разсъждение, при който някакво противоречиво или парадоксално твърдение се поддържа в напрежение, за да се открие единен отговор, който включва и двете страни на парадокса. Много библейски доктрини имат две части: предопределение срещу свободна воля; сигурност срещу устояване; вяра срещу дела; решение срещу ученичество; християнска свобода срещу християнска отговорност.

Диаспора. Технически гръцки термин, използван от палестинските юдеи, за да описват другите юдеи, които живеят отвъд географските граници на Обещаната земя.

Динамичен еквивалент. Теория за интерпретация на Библията. Библейският превод може да се разглежда или като (а) континуум от съответствия „дума към дума“, при което конкретна съвременна дума трябва да се предоставя съответно за всяка еврейска или гръцка дума; или като (б) „перифраза“, при която само мисълта се превежда, без да се придържа твърде близо до оригиналните думи и изрази. По средата между тези две теории се намира (в) „динамичният еквивалент“, който се опитва да възприема оригиналния текст сериозно, но да го превежда с помощта на съвременни граматически форми и идиоми. Истински добро разграничение между тези различни подходи можем да намерим в следните пособия: Fee and Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*, стр. 35; Robert Bratcher, *Introduction to the TEV*.

Доказателствен прочит. Практиката да се интерпретира Писанието чрез цитиране на стихове, без да се обръща внимание на непосредствения или на общия контекст в съответната литературна единица. Този подход изважда стиховете от намерението на оригиналния автор и обикновено включва опит да се докаже някакво лично становище с позоваване на авторитета на Библията.

Екзегеза. Технически термин за тълкуването на конкретен пасаж. Означават „извеждане“ (от текста). Целта е да разберем намерението на оригиналния автор в светлината на историческата обстановка, на литературния контекст, на синтаксиса и на съвременното лексикално значение.

Еклектичен. Понятие във връзка с текстуалния критицизъм. Отнася се за практиката да се избира между различните гръцки манускрипти, за да се достигне до текст, който би трябвало да е възможно най-близо до оригиналните автографи. Отхвърля възгледа, че някое от гръцките семейства манускрипти е оригиналното.

Естествено откровение. Категория на Божието себепознание пред хората. Включва естествения ред на нещата (Римл. 1:19-20) и моралната съвест у човека (Римл. 2:14-15). За него се говори в Псалом 19:1-6 и Римляни 1-2 гл. Различава се от *специалното откровение*, което е Божият конкретен начин да разкрие себе си чрез Библията и най-вече чрез личността на Исус от Назарет.

Тази богословска категория получава допълнителен акцент от движението на онези християни, които поддържат теорията за „старата земя“ (вж. например съчиненията на Хю Рос). Те използват естественото (или „общото“) откровение, за да посочат, че всяка истина на тази земя е Божия истина. Природата е отворена врата към знанието за Бога. Нейното послание се различава от това на специалното откровение (Библията). Тя дава на съвременната наука свободата да изследва природния ред на нещата. По мое мнение това е прекрасна нова възможност да свидетелстваме на съвременните учени днес.

Етимология. Аспект на лексикално изследване, който се опитва да установи първоначалното значение на всяка дума. От значението на корена можем по-лесно да идентифицираме по-късните специализирани

употреби. При процеса на библейска интерпретация не етимологията, а съвременното значение на думите е от основен интерес.

Жанр. Френско понятие, което обозначава различните видове литература. В същността на термина е спецификата на литературни форми, разпределени в категории, които споделят общи характеристики: исторически наратив, поезия, притча, апокалиптика, законодателство.

Идиом. Фрази, които са се обособили с конкретно собствено значение в дадена култура, без да има задължителна връзка с обичайното значение на всяка отделна дума в тях. Съвременни примери: „ужасно добър“ или „направо ме уби“. Библията също съдържа такива видове фрази.

Индуктивен метод. Метод на логическо разсъждение, който изхожда от конкретните неща към общото. Такъв е емпиричният метод на съвременната наука. Основава се най-вече на подхода на Аристотел.

Интерлинеарен. Изследователски подход, даващ възможност на онези, които не разбират езиците на Библията, да анализират значението и структурата на оригиналните текстове. Под всяка дума от даден съвременен превод паралелно се разполага оригиналното понятие на еврейски. В съчетание с „аналитичния лексикон“ това пособие ще ви помага да отъждествявате формите и основните значения на думите в еврейския и гръцкия.

Канон. Наименование на писания, за които се смята, че са боговдъхновени по уникален начин. Понятието се използва както за Стария, така и за Новия завет.

Коментар. Специализиран вид изследователско пособие. Предоставя общия фон за дадена библейска книга. Някои коментари се концентрират върху това, как се прилага текстът, докато други боравят предимно с техническите въпроси около изграждането на самия текст. Подобни инструменти са необходими, но следва да се използват едва след като човек си е направил предварителното лично изследване на съответната книга. Интерпретациите на коментатора никога не трябва да се приемат безкритично. Обикновено се препоръчва да се прави съпоставка между богословските гледни точки на няколко различни коментара.

Конкорданс. Изследователско пособие за изучаване на Библията. Изброява всички прояви на дадена дума в Стария завет и Новия завет. Полезно е в няколко отношения: (1) за определяне на еврейската или гръцката дума, която стои за определена съвременна дума; (2) за съпоставяне на текстове, в които се среща една и съща еврейска или гръцка дума; (3) за показване къде две различни думи в оригинала се превеждат с едно и също понятие на съвременен език; (4) за представяне на честотата на употреба на определени думи при определени книги или автори; (5) за откриване на даден библейски текст (вж. Walter Clark, *How to Use New Testament Greek Study Aids*, стр. 54-55).

Легализъм. Това отношение се характеризира със свръх голямо ударение върху правилата и ритуалите. Има тенденция да уповава на човешките постижения като средство за достъп до Бога. Обезценява взаимоотношенията и поставя силен акцент върху постиженията, въпреки че в завета между святия Бог и падналото в грях човечество най-същественото са именно взаимоотношенията между Него и хората.

Литература на мъдростта. Литературен жанр, популярен в Близкия изток (а и в съвременния свят). Представява опит за инструктиране на следващото поколение с насоки за сполучливия живот посредством поезия, поговорки или есета. Адресира се по-скоро към отделния читател, отколкото към цялостната общност. Не употребява конкретни исторически алюзии, но се основава на житейски премеждия и наблюдения. В Библията от книгата на Йов до Песен на песните приемат присъствието и поклонението пред *YHWH*, макар че подобен религиозен мироглед не се проявява отявлено във всяко човешко преживяване.

Като жанр литературата на мъдростта изказва основни истини. Обаче жанрът не може да се прилага във всяка една конкретна ситуация. Съществуват общи твърдения, които невинаги се прилагат към всяка специфична обстановка.

Старозаветните мъдрци са си позволявали да задават трудните въпроси на живота. Често са провокирали традиционните религиозни възгледи (вж. напр. Йор и Еклисиаст). В този смисъл ролята им

донякъде е да формират баланс и напрежение към склонността да даваме лесни отговори на житейските трагедии.

Литературен жанр. Отнася се към някои конкретни форми на комуникация като поезията или историческия наратив. Всеки тип литература притежава свои собствени херменевтични процедури наред с общите принципи, които се отнасят към цялата писмена литература.

Литературна единица. Отнася се за основните мисловни единици в дадена библейска книга. Може да бъде съставена от няколко стиха, няколко абзаца или дори няколко цели глави. Представлява завършена смислова единица с една основна вътрешна тема.

Нисш критицизъм. Вж. ТЕКСТУАЛЕН КРИТИЦИЗЪМ.

Описателен език. Използва се във връзка с идиомите на текста на Стария завет. Описва нашия свят с помощта на неща, които можем да усетим с някое от петте си сетива. Не е научен метод за описание, нито е замислян като такъв.

Манускрипт (ръкопис). Понятие за различните копия на оригиналния гръцки Нов завет. Обикновено се разделят на два типа според (1) материала, върху който са записани (папирус, кожа) или (2) формата на писането (с главни букви или слято).

Масоретски текст. Еврейски манускрипти на Стария завет от IX век сл. Хр., съставени от няколко поколения юдейски книжници. Съдържат гласни букви и други текстуални бележки. Формират основния текст, от който днес превеждаме Стария завет на съвременни езици. Автентичността на Масоретския текст е потвърдена исторически от еврейските манускрипти – особено Исаия, – познати като Скрижалите от Мъртво море. Съкращава се „МТ“.

Метонимия. Фигура на речта, при която името на даден предмет се използва за обозначаване на нещо друго, свързано с него. Например изречението „Чайникът кипна“ на практика означава, че е кипнала водата в него.

Мураториански фрагменти. Списък с каноническите книги на Новия завет. Съставен е в Рим около 200 г. сл. Хр. Изброява абсолютно същите двайсет и седем книги, които днес съставляват съвременния Нов завет. Това ясно показва, че местните църкви из различни части на Римската империя на практика вече са използвали канона далеч преди формалното му одобрение от общите църковни събори през IV век.

Несторианство. Несторий бил константинополски патриарх през V век, учил преди това в Антиохия Сирийска. Твърдял, че Исус Христос има две природи – една напълно човешка и една напълно божествена. Възгледът се различавал от основното ортодоксално становище на Александрийската църква за единната природа на Исус. Основното възражение на Несторий било срещу прозвището „богородица“, приписвано на Мария. Срещу Несторий се изправил епископ Кирил Александрийски, както и родната му Антиохийска школа. Антиохия била центърът на историко-граматическо-текстуалния подход за интерпретиране на Библията, докато Александрия поддържала четирикратния (алегорически) подход за интерпретация. В крайна сметка Несторий бил отстранен от длъжност и отлъчен.

Оригинален автор. Истинският автор, който е писал дадена библейска книга.

Откровение. Представата, че Бог говори на човечеството. Пълното понятие се изразява с три термина: (1) откровение – че Бог се намесва в историята; (2) вдъхновение – че Той е дал правилно обяснение за действията си и значението им пред определени подбрани хора, които да го запишат за останалите хора; и (3) просветление – че Той е дал Своя Дух, за да помага на хората да разбират себепознанието Му.

Папируси. Вид материал за писане от Египет. Изработвал се е от речна тръстика. Върху такъв материал са били записвани най-древните копия на гръцкия Нов завет.

Паралелни пасажи. Част от представата, че цялата Библия е боговдъхновена и следователно сама обяснява себе си и сама възстановява равновесието между противоречащите си истини в нея. Това е от огромна полза, когато човек се опитва да интерпретира даден неясен или двусмислен текст. Помага също и да открием най-ясния пасаж по дадена тема, както и всички други библейски аспекти на даден въпрос.

Перифраза. Наименование на една от теориите за превод на Библията. Разнообразните форми на библейски превод варират от буквалното словесно съответствие (при което конкретна днешна дума трябва да се предостави за всяка еврейска или гръцка дума) до перифразата (при която само мисълта се превежда, без да се търси буквализъм по отношение на отделните думи и изрази). Между тези два подхода се намира т.нар. „динамичен еквивалент”, който се стреми да приеме сериозно оригиналния текст, но да го превежда с помощта на съвременни езикови форми и идиоми. Истински добро разграничение между тези различни подходи можем да намерим в следните пособия: Fee and Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*, p. 35.

Парадокс. Отнася се за онези истини, които звучат видимо противоречиво, но в същото време са едновременно верни и истинни, макар и в напрежение помежду си. Те ограждат с рамка истината от двете ѝ страни. Много от истините в Библията се изразяват с помощта на парадоксни (или диалектически) двойки. Библейските истини не са самостоятелни звезди, а по-скоро съзвездия, изградени от съчетанието между звездите.

Платон. Философ от древна Елада. Философията му оказва силно влияние върху ранната църква посредством книжниците от Александрия, Египет и по-късно посредством Августин Блажени. Платон твърди, че всяко нещо на земята е илюзорно и само отразява духовен архетип. Богословите по-късно приравняват „формите и идеите” на Платон с духовния свят от Библията.

Предразсъдък. Нашето предварително изградено становище по дадена тема. Често ние формираме мнението си и присъдите си относно определен въпрос преди още да сме подхождали към Писанието. Подобна предварителна нагласа е позната също като позиция *апприори*, презумпция или мироглед.

Просветление. Представата, че Бог е говорил на човечеството. Пълното понятие се изразява с три термина: (1) откровение – че Бог се намесва в историята; (2) вдъхновение – че Той е дал правилно обяснение за действията си и значението им пред определени подбрани хора, които да го запишат за останалите хора; и (3) просветление – че Той е дал Своя Дух, за да помага на хората да разбират себеразкриването Му.

Равински юдаизъм. Етап от живота на юдейския народ, който започва през епохата на Вавилонския (586-538 г. пр. Хр.). Когато влиянието на свещениците и на Храма бива отстранено, местните синагоги се превръщат в център на юдейския живот. Тези местни центрове за юдейска култура, общение, поклонение и изучаване на Писанията се превръща в основата на общностния религиозен живот. При падането на Ерусалим през 70 г. сл. Хр. книжническата форма, доминирана от фарисеите, контролира насоката на религиозния живот у юдеите. Той се характеризира с практически и често легалистични тълкувания на *Тората* чрез поясненията на устната традиция (*Талмудът*).

Ръкописи от Мъртво море. Поредица древни текстове, писани на еврейски и арамейски, открити в непосредствена близост до Мъртво море през 1947 г. Представяват религиозни библиотеки на сектантския юдаизъм от I век сл. Хр. Натискът от римските окупатори и зилотските войни от Шейсетте години ги подтикват да потърсят убежище за скрижалите. Поставяли са ги в херметически затворени глинени съдове в пещери или планински цепнатини. Тези текстове днес ни помагат да разбираме по-добре историческата обстановка в Палестина от Първи век и потвърждават, че *Масоретските текстове* са изключително прецизни поне що се отнася до ранните векове преди Христос. Учените често ги наричат „DSS” (от англ. *Dead Sea Scrolls*).

Семантично поле. Цялостният обхват от значения, свързани с дадена дума. В него се включват всички възможни конотации, които притежава думата в различни контексти.

Септуагинта. Наименованието на гръцкия превод на Стария завет. Според традицията е изработен за седемдесет дена от седемдесет юдейски книжници за Александрийската библиотека в Египет.

Традиционната му датировка е около 250 г. пр. Хр. (но на практика са били необходими над сто години за изготвянето му). Този превод е особено значителен, понеже (1) ни предоставя достатъчно древен текст, с който можем да съпоставяме Масоретския текст; (2) ни показва състоянието на юдейската преводаческа традиция от III-II век пр. Хр.; (3) ни разкрива юдейското месианско разбиране отпреди епохата на Исус. Учените го използват със съкращението „LXX”.

Синайтикус. Гръцки ръкопис от IV век сл. Хр. Открит е от немския учен Тишендорф до манастира „Св. Катерина” на Джебел Муса – традиционното място на връх Синай. Манускриптът е обозначен с първата буква на еврейската азбука „алеф” [א]. Съдържа както LXX на Стария завет, така и гръцкия Нов завет.

Синоними. Понятия с еднакво или сходно значение (макар че на практика е невъзможно две думи да имат изцяло еднакво семантично застъпване). Връзката между тях е толкова близка, че често могат да се заместват взаимно в дадено изречение, без да има особена загуба на значението. Понятието се използва и за обозначаване на една от трите форми на еврейския поетически паралелизъм. В този смисъл понятието се отнася до еврейски двустичия, които повтарят една и съща истина с различни думи (вж. Пс. 103:3).

Синтаксис. Гръцко понятие, означаващо структурата на изречението. Отнася се за начините, по които частите на изречението се сглобяват, за да съставят една цяла завършена мисъл.

Синтетизъм. Една от трите форми, които са характерни за еврейската поезия. Обозначава строфи, които се градираат една върху друга в градация, за да доведат до кулминация или „климакс” (вж. Пс. 19:7-9).

Систематично богословие. Подход в интерпретацията, който се опитва да съчетае истините на Библията в единна и рационална форма. По характер този метод е по-скоро логическо, отколкото историческо излагане на християнското богословие по категории (Бог, човекът, грехът, спасението и т.н.).

Талмуд. Заглавието на кодифицираното юдейско Предание. Юдеите смятали, че Талмудът е даден от Бога на Мойсей на връх Синай. В действителност той е съставен като сборник от натрупаната мъдрост на юдейски учители в продължение на годините. Има два различни писмени източника за Талмуда: (1) Вавилонският текст; и (2) по-краткият, но и недовършен Палестински текст.

Текстуален критицизъм. Изследване, базирано върху библейските манускрипти. Текстуалният критицизъм (още „тексткритиката”) е необходим, понеже днес не разполагаме с оригинални копия на библейските книги, а съществуващите преписи крият известни различия помежду си. Методиката се стреми да обясни разночетенията и да достигне (доколкото е възможно) до първоначалния текст на автографите на Новия завет и Стария завет. Често този вид критицизъм е познат като „нисш”.

Текстус рецентус. Наименование, което произтича от издание на Новия завет от 1633 г., дело на братята Бонавентура и Абрахам Елзевир. В основата си представлява форма на Новия завет, съставена от няколко късни гръцки манускрипти и латински версии на Еразъм (1510-1535 г.), Стефанус (1546-1559 г.) и Елзевир (1624-1678 г.). А.Т. Робертсън посочва: „Византийският текст на практика си е *Textus Receptus*” (А. Т. Robertson, *An Introduction to the Textual Criticism of the New Testament*, 27 стр.). Цитираният Византийски текст е най-малко достоверният от всичките три семейства ранни гръцки манускрипти (западни, александрийски и византийски). Той съдържа натрупани грешки от няколко века традиция на ръчно преписване. В същото време обаче А. Т. Робертсън казва също: „*Textus Receptus* е съхранил и значително количество прецизни текстове” (21 стр.). Тази гръцка манускриптна традиция (особено третото издание, подготвено от Еразъм през 1522 г.) формира основата за превода на KJV през 1611 г.

Тора. Еврейското съществително за „поучение”. Превръща се в официално заглавие на Мойсеевите книги (Битие до Второзаконие). За юдеите това е най-авторитетното поделение от еврейския канон.

Типология. Специализиран вид библейска интерпретация. Обикновено се занимава с търсене на новозаветна истина в старозаветни текстове с помощта на аналогия и символика. Тази категория херменевтически метод била характерна за Александрийската богословска школа. Поради злоупотребите с

този вид интерпретация би трябвало да бъде ограничавана до конкретни примери, ясно описани в Новия завет.

Херменевтика. Техническо понятие за оперативните принципи, които съставят екзегетиката. Представлява както конкретни напътствия, така и форма на изкуство. Библейската херменевтика обикновено се дели на две категории: общи принципи и специфични принципи. Те се свързват с различните видове литература в Библията. Всеки конкретен жанр си притежава свои характерни насоки, но и също така споделя общи презумпции и процедури за интерпретация.

Христоцентричност. Понятие, с което се подчертава централността на Исус Христос. Използвам го във връзка с библейското учение, че Исус е Господ на цялата Библията. Старият завет сочи към Него и Той е изпълнението и целта на старозаветните Писания (вж. Матей 5:17-48).

ЯХВЕ. Заветното име на Бога в Стария завет. Дадено е в Изход 3:14. представлява модална КАУЗАТИВНА ФОРМА на еврейския глагол „да бъда”. Юдеите се страхуват да произнасят това име, за да не се окаже, че го изричат напразно. Затова предпочитат да го заменят с еврейското съществително *Адонай* („Господ”). Именно с това значение и обикновено превеждаме заветното име на Бога на съвременен език.

IV ПРИЛОЖЕНИЕ

ДОКТРИНАЛНА ИЗПОВЕД

Самият аз не съм особен привърженик на формулировките на символ верую. Предпочитам да се насочвам към самата Библия. Добре съзнавам обаче, че едно изказване на вярата ще предостави платформа на онези, които не ме познават, за да си изградят мнение за моята доктринална гледна точка. В нашето съвремие, изпълнено с богословски изопачения и измами, ето накратко в какво точно вярвам аз.

1. Библията – и Старият завет, и Новият завет – е боговдъхновено, непогрешимо, авторитетно и вечно Божие Слово. Тя е себеразкриването на Бога, записано от множество хора под свръхестествено ръководство. Тя е единственият ни източник на ясна истина за Бога и за Неговите намерения. Освен това тя е единственият източник за вярата и практиките на Божията църква.
2. Съществува само един вечен Създател и Изкупител – Бог. Той е Творец на всички неща, видими и невидими. Той разкрива себе си като любящ и грижовен, макар че същевременно е и строг и справедлив. Бог се е разкрил в три ясно различими личности – Отец, Син и Дух; напълно отделни, но съвсем еднакви по същността си.
3. Бог активно контролира света. Той има както вечен план за цялото творение (който е непроменлив), така и индивидуално фокусиран план (допускащ наличието на свободна воля). Не съществува абсолютно нищо отвъд Божието знание и позволение, макар че Той разрешава право на избор както на ангелите, така и на хората. Исус е избраният Човек на Отец и всички хора са потенциално избрани в Него. Предузнанието на Бога за случващите се събития не свежда хората до пионки в предварително написан сценарий. Всеки един от нас носи отговорност за своите мисли и постъпки.
4. Макар сътворено по Божи образ и свободно от греха, човечеството е взело решение да се разбунтува срещу Бога. Изкушени от свръхестествен агент, Адам и Ева все пак носят отговорност за съзнателното си себично решение. Техният бунт оказва влияние върху цялото човечество и цялото творение. Ние всички се нуждаем от Божията милост и благодат – както заради нашето общностно паднало в грях състояние, така и заради личния си съзнателен бунт срещу Бога.
5. Бог е осигурил начин за опрощаване и възстановяване на падналия в грях човек. Единственият Божи Син Исус Христос става човек, води безгрешен живот и чрез заместническата си смърт изплаща наказанието за греха на цялото човечество. Той е единственият път да бъдем възстановени за взаимоотношение с Бога. Не съществува друга форма за спасение освен чрез вяра в Неговото завършено изкупително дело.
6. Всеки един от нас би трябвало лично да приеме Божията покана за прошка и възстановяване в Исус. Това се постига посредством съзнателно доверие, положено в Божиите обещания чрез Исус Христос, и решение да се отвърнем от греха си.
7. Всеки един от нас получава пълна прошка и възстановяване въз основа на доверието си в Христос и покаянието си от греха. В същото време обаче свидетелството за това ново взаимоотношение се вижда в променения и непрестанно променящия се живот. Целта на Бога за хората е не само да отидат на небето един ден, но и да бъдат като Христос сега. Онези, които са истински изкупени, макар и понякога да съгрешават, ще продължават да живеят с вяра и покаяние.
8. Святият Дух е „другият Исус“. Той е даден на света, за да води изгубените към Христос и да развива христоводност в спасените хора. Дарбите на Духа се придават при спасението. Те са животът и служението на Исус и са разпределени сред Неговото тяло Църквата. Дарбите са най-вече нови отношения и мотиви за Исус трябва да бъдат мотивирани от плода на Духа. Духът работи в нашето съвремие, също както е работил и в библейски времена.
9. Отец е постановил възкръсналият Исус Христос да бъде Съдия на всичко. Той ще се завърне на земята, за да съди цялото човечество. Всички онези, които са се доверили на Исус и чиито имена са записани в Книгата на живота, ще приемат вечните си осветени тела при Неговото завръщане. Те ще бъдат завинаги с Него. От друга страна, всички онези, които са отказвали да откликнат на Божията истина, ще бъдат завинаги отделени от радостите на общението с триединния Бог. Те ще получат осъждане наред с Дявола и неговите паднали ангели.

Със сигурност горното изложение не е изчерпателно. Но се надявам, че поне ще ви предостави възможност да вкусите богословското състояние на моето сърце.

Следното изречение ми допада много:

В същностното – единство. В периферното – свобода. Във всичко – любов.